ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ŞI CERCETĂRI
XXX

OUĂLE DE PAŞTI
STUDIU DE FOLKLOR

DE

ARTUR GOROVEI

MONITORUL OFICIAL
ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ

DEPOZITUL GENERAL
CARTEA ROMÂNEASCĂ
B-DUL ACADEMIEI, 3—5

BUCUREŞTI
1937

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ŞI CERCETĂRI
XXX

OUĂLE DE PAŞTI

STUDIU DE FOLKLOR

DE

ARTUR GOROVEI

MONITORUL OFICIAL
ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ

DEPOZITUL GENERAL
CARTEA ROMÂNEASCĂ
B-DUL ACADEMIEI, 3—5

BUCUREŞTI
1937

PREFAȚĂ

In Octomvrie 1928, la «Congresul Internațional de Artă populară» din Praga, am făcut o comunicare despre «Ornamentația ouălor de Paști la Români», chestiune care încă nu fusese tratată. De atunci, am adunat materialul din lucrarea de față, care complectează comunicarea sumară, făcută pe cât permiteau împrejurările în care a fost desvoltată.

La alcătuirea acestei lucrări am avut ajutor neprețuit dela următoarele persoane, care au binevoit să-mi comunice informații și să facă traduceri din limbi pe care nu le cunosc, persoane cărora, și cu acest prilej, li exprim cele mai călduroase mulțămiri și recunoștință:

Doamna Baronesse de GERLACH, din Bruxelles (traduceri din limba suedeză);
Domnișoara Louise HAGBERG, dela Muzeul din Stokholm;
Domnișoara Helmi HELMINEN, din Helsinki (Finlanda);
Domnișoara Valy HÖTTGES, din Köln;
Domnișoara Virginia REIT, din Brașov;
Domnișoara de STUERS, din Bruxelles (traduceri din limba olandeză);
Doamna Elena VORONCA, din Cernăuți;
Doamna Maria G. VĂRNAV.

Domnii:

G. G. BEZVECONNÂI, Directorul revistei «Din Trecutul Nostru», din Chișinău (traduceri din rusește și comunicări personale);
Ioan BRONITKI, avocat din Folticeni (traduceri din limba polonă și din limba ukrainiană);

Vasile CHRISTU, învăţător la Şcoala română din Gorni-Giumaia (Bulgaria);
Emile DAVE, din Namur (Belgia);
N. I. DUMITRAŞCU, folklorist;
G. G. FIERĂSCU, învăţător în Pauşăşti-Otărău (jud. Vâlcea);
Prof. Adam FISCHER, dela Universitatea din Lwow (Polonia);
Dr. M. GASTER, din Londra;
Dr. Ştefan v. GYÖRFFY, conservator la Muzeul Naţional din Budapest;
C. C. van de GRAFT, din Utrecht (Olanda);
Jan G. HAZEWINKEL, din Haga (Olanda);
Prof. Dr. E. HOFFMANN-KRAYER, din Basel (Elveţia);
Dr. Claudiu ISOPESCU, profesor de limba română la Universitatea din Roma;
Octav-George LECCA;
F. LEINBOCK, Directorul Muzeului Naţional al Estoniei, din Tartus;
I. LICEA, profesor la Liceul «V. Alecsandri» din Galaţi;
Ramiro ORTIZ;
G. OSSADETZ, profesor la Liceul «Nicu Gane» din Folticeni (traduceri din limba ukrainiană);
Ion N. POPESCU, învăţător în Ştefăneşti, jud. Vâlcea;
Prof. Dr. František POSPISIL, Directorul Secţiunii etnografice a Muzeului regional al Moraviei, din Brno;
Andrey PROTITSCH, membru corespondent al Academiei Române, din Sofia;
Dr. Emil RIADIS, din Salonic (Grecia);
Dr. Luis de HOYOS SAINZ, dela «Escuela de Estudios superiores del Magistro», din Madrid;
Vasile SALA, preot ortodox român, din Vaşcău, jud. Bihor (Crişana);
Dr. Antoine SIGALAS, profesor la Universitatea din Salonic;
O. J. TUULIO, profesor la Universitatea din Helsinki (traduceri în limba franceză de texte finlandeze);
Dr. Hr. VACARELSKI, asistent pe lângă Muzeul Etnografic din Sofia;

Ilie VESLOVSCHI, profesor pensionar din Câmpulung (Bucovina);
Dr. H. A. WINKLER, Privatdozent, din Tübingen (Germania);
Prof. Dr. WREDE, dela Universitatea din Köln.

De asemenea aduc mulţămiri Direcţiunii Muzeului « Staatl. Sammlung für deutsche Volkskunde » din Berlin, care a permis să se fotografieze piesele utilizate în această lucrare.

Folticeni, 12 Aprilie 1937.

ARTUR GOROVEI

BIBLIOGRAFIE

ACADEMIA ROMÂNĂ, Manuscris Nr. 3418.

RICHARD ANDREE, *Braunschweiger Volkskunde*. Braunschweig, 1901.

VLADZIMIERZ ANTONIEWICZ, *Pisanki w Polsce*. Revista « Ziemia ». An. IV, Nr. 12, din 22 Martie 1913. Warszawa.

ARAZ (H. DJ. SIRUNI), *Datine şi obiceiuri la Armeni. Datine de Paşti*. Revista « Ani », An. I, vol. III, Iulie 1936. Bucureşti.

PREOTUL T. BĂLĂŞEL, *Ouăle roşii. Legende, tradiţii, credinţe, datine şi ziceri*. Revista « Şezătoarea », vol. XVII (1915).

BATKY ZSIGMOND, *Szarvasaganes-löportartóink ornamentikdjdhoz*. Revista « Ethnographia », 1926, p. 57. Budapest.

IOAN BIANU şi NERVA HODOŞ, *Bibliografia românească veche*, 1508—1830. Tom. I. Bucureşti, 1903.

I. G. BIBICESCU, *Poesii populare din Transilvania*. Bucureşti, 1893.

LEONIDA BODNĂRESCU, *Câteva datini de Paşti la Români*. Cernăuţi, 1908.

DEL CHIARO, *Istorie delle moderne rivoluzioni dela Valahia*. Ediţia Iorga.

ELENA C. CORNESCU, *Cusături româneşti*. Socec, Bucureşti.

DUMITRU COSMULEI, *Datini, credinţe şi superstiţii aromâneşti*. Bucureşti, 1909.

GUSTAV DALMAN, *Arbeit und Sitte in Palästina*, Band I, 2; *Beitrage zur Förderung christlicher Theologie*, 2 Reihe, 17 Band, p. 437, Guterslih, 1928.

DIMITRIE DAN, *Comuna Straja şi locuitorii ei*. Studiu istoric, topografic şi folkloric. Cernăuţi, 1897.

EMILE DAVE, *Coutumes de la Semaine Sainte*. Revista « Guetteur wallon », Avril, 1931.

ION I. DĂSCĂLESCU, *Ouăle încondeiate*. Revista « Arta şi Arheologia ». Iaşi, 1929.

FRANTZ ECKSTEIN, *Ostern und Eiergeheimnisse*. Ziarul « Tübinger Chronik », Nr. din 28 Martie 1934.

Dr. EM. ELEFTERESCU, *Istoricul ouălor roşii*. Calendarul revistei « Izvoraşul », 1934, p. 87.

Dr. EM. ELEFTERESCU, *Focul din Sâmbăta Paştilor*. « Şezătoarea », XVIII, p. 110.

STERIE ENUICĂ, *Ouă încondeiate comunicate din Poiana-Mare, Dolj*. Calendarul revistei « Izvoraşul », 1932, p. 37.

MARIE ANDREE EYSN, *Volkskundliches aus d. bayrisch-österreichischer Alpengebiet*, p. 199. Braunschweig, 1910.

J. FALKOWSKI, B. PASZNYCKI, *Na pograniczu lembowsko-bojkowskiem*. Lwow, 1935.

A. FALESCHINI, *Orazioni popolari religiose*. Revista « Ce Fastu », An. V (1929). Buletinul oficial al Societăţii Friulene din Udine.

EUGENJUSZ FRANKOWSKI, *Sztuka ludu polskiego*. Monografie artystyczne. Tom. XVII, Warszawa.

P. GALAUNÉ, *L'Art lithuanien. Un recueil d'image*. Editeur, John Kroon. A. B. Malmö Ljustrycksanstalt, Malmö.

ARNOLD van GENNEP, *Le Folklore du Dauphiné (Isère)*. Paris, Maisonneuve, 1932, 2 volume.

ARNOLD van GENNEP, *Le Folklore de Bourgogne (Côte-d'Or)*. Paris, Maisonneuve, 1934.
ARNOLD van GENNEP, *Le Folklore de la Flandre et du Hainaut français (Département du Nord)*. Paris, Maissonneuve, 1935, 1936, 2 volume..
CONSTANTIN C. GIURESCU, *Istoria Românilor*. Vol. I, Bucureşti, 1935.
ARTUR GOROVEI, *Meşteşugul vopsitului cu buruieni*. Nr. 22, Seria B, din « Cunoştinţi folositoare », Bucureşti, Cartea Românească.
ARTUR GOROVEI, *L'Ornementation des oeufs de Pâques chez les Roumains*. Publicaţia « Art populaire ». Paris, 1930.
Dr. GYÖRFFY ISTVAN, *Himes Tojások*. Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi osztálya. Budapest, 1925.
ISTVAN GYÖRFFY, *Erdélyi szász falubilyogok*. Revista « Ethnographia », 1929, p. 116. Budapest.
Prof. Dr. M. HABERLANDT, *Oesterreichische Volkskunst aus dem Sammlungen des Museums für österreichische Volkskunde in Wien*. Wien, 1911, 2 volume.
LOUISE HAGBERG, *Gammal tro och sed isveriges byggder. Påskhögtiben*. Råsunda, 1920, A. B. Handpresstryckeriet.
CONRAD HAHM, *Deutsche Volkskunst*. Berlin, Deutsche Buchgemeinschaft, 1928.
SIMION HÂRNEA, *Datinele şi obiceiurile noastre dela sărbătorile Paştilor*. Nr. 5 din Biblioteca Populară « Comoara Vrancei », Focşani, 1931.
JAN G. HAZEWINKEL, *Paaschvuren en Paascheieren*. Oude gebruiken, în revista « De Prins », Nr. 30 din 26 Martie 1932, Amsterdam.
HELMI HELMINEN, *Kansanomainen ajanlasku ja vuotuisjuhlat*. (Cronologia populară şi sărbătorile anuale), în publicaţia « Eripainos teoksesta Suomen kulttuurihistoria », I.
HELMI HELMINEN, *Vuotuisjuhlista Hartolassa* (Despre sărbătorile anuale în Hartola), în publicaţia « Ylipainos Hämeen Heimolüton julkaisusta Hämeenmaa II ».
HENDERSON, *Folklore of the Northern Counties*. London, 1879.
D-ra JACINTA GARCIA HERNANDEZ, *Les motifs décoratifs et les ornements dans les coutumes populaires espagnoles*, în publicaţia « Art populaire », Paris, 1930.
Prof. Dr. HOFFMANN-KREYER, *Feste und Bräuche des Schweizervolkes*. Zürich, 1913.
TRAIAN ICHIM, *Sfintele Paşti de altădată*. Revista « Şezătoarea », XXIV, p. 52.
IRINA IUPCEANU, *Pagină demonstrativă de ouă încondeiate*. Revista « Farul Căminului », II, 1936.
« Izvoraşul », revistă de folklor, sub direcţia d-nei Olimpia şi Pr. Gh. Dumitrescu-Bistriţa. Bistriţa, jud. Mehedinţi.
G. JOCU, medic veterinar, *Câteva desluşiri asupra ouălor roşii şi încondeiate de Paşti*. Bucureşti, 1912.
Kleine Notizen, în revista « Internat. Archiv für Ethnographie », X, p. 213, 1897.
Prof. JOS. KLVANA, *Kraslice moravské Přispěvek k ornamentice lidové*, în revista « Cesky Lid », An II (1893), p. 480—488.
S. KULCIŢKI, *Despre superstiţiile, obiceiurile, credinţele locuitorilor din satul Stăvuceni, jud. Hotin*. Ruseşte, în revista « Kişinevskie Eparhiialnik Vedomosti », p. 430, 1873.
KURDINOVSKI, *Obiceiuri de Paşti în Basarabia*. Ruseşte, în revista « Kişinevskie Eparhiialnik Vedomosti », 1898.
FRANÇOIS LENORMAND, *La Magie chez les Chaldéens et les origines accadiennes*. Paris, Maisonneuve, 1874.
P. LEVAŞOV, *Obiceiul întrebuinţării ouălor roşii la sărbătoarea Sf. Paşti*. In ruseşte, Petersburg, 1895.
MIHAI LUPESCU, *Povestea oului*. Revista « Şezătoarea », I, p. 279, 1892.
S. FL. MARIAN, *Sărbătorile la Români*. Studiu etnografic, vol. II, Păresimile. Bucureşti, 1899.
S. FL. MARIAN, *Ornitologia poporului român*. Cernăuţi, 1883.

N. MATEESCU, *Ouăle roşii.* Revista « Doina », I, p. 11, nota 2.
N. MATEESCU-MOVILĂ, în ziarul « Calendarul poporului », 1 Aprilie, 1934, Cernăuţi.
ALECU MATEEVICI, *Sărbătorile Moldovenilor dela Paşti până la Rusalii.* Ruseşte, în revista « Kişinevskie Eparhiialnik Vedomosti », 1913.
ALECU MATEEVICI, *Schiţă asupra tradiţiilor religioase la Moldoveni.* Ruseşte, în revista « Kişinevskie Eparhiialnik Vedomosti », 1912.
ELARD HUGO MEYER, *Badisches Volksleben im 19 Jahrhundert.* Strassburg, 1900.
R. MIGLIARDI, *Le uova di Pasqua.* « Rivista delle tradizionii popolari italiene », I, p. 647. Roma, 1893.
EUGEN MOGK, *Sitten und Gebräuche im Kreislauf des Jahres.* « Sächsische Volkskunde », herausgegeben von R. Wuttke. Leipzig, 1903.
EUGÈNE MONSEUR, *Le Folklore wallon.* Bruxelles, Charles Rozez..
Dr. GEORGE MONTANDON, professeur d'Ethnologie à l'École d'Anthropologie, L'Ologénèse culturelle, *Traité d'Ethnologie cyclo-culturelle.* Payot, Paris, 1934.
ION MUŞLEA, *Obiceiul Junilor braşoveni.* Studiu de folklor, Cluj, 1930.
ION MUŞLEA, *Analele Arhivei de folklor,* I. Cluj, 1932.
Pr. GH. NEMŢANU, *Unele informaţiuni despre biserica şi parohia satului Cuciur-Menjir, jud. Tighina.* Ruseşte, în revista « Kişinevskie Eparhiialnik Vedomosti », 1876, p. 561.
C. S. NICOLĂESCU-PLOPŞOR, *Ouă încondeiate din judeţul Dolj.* Craiova, 1929.
EMILIAN şi † ECĂTĂRINA, CĂRĂLINA NOVACOVICIU, *Din Comoara Banatului.* Folklor, Oraviţa.
GEORGE OPRESCU, *Peasant Art in Roumania.* Special autumn number of « The Studio ». London, 1929.
M. A.ORLOV, *Paştile în credinţile şi obiceiurile poporane.* Ruseşte, în revista « Natura şi oamenii », 1908, Nr. 23, Petersburg.
TUDOR PAMFILE, *Boli şi leacuri la oameni, vite şi păsări, după datinile şi credinţile poporului român.* Adunate din comuna Ţepu (Tecuciu). Bucureşti, 1912.
TUDOR PAMFILE, *Agricultura la Români.* Studiu etnografic, Bucureşti, 1913.
TUDOR PAMFILE, *Povestea lumii de demult, după credinţile poporului român.* Bucureşti, 1913.
TUDOR PAMFILE şi MIHAI LUPESCU, *Cromatica poporului român.* Bucureşti, 1914.
TUDOR PAMFILE, *Văzduhul, după credinţile poporului român.* Bucureşti, 1916.
TUDOR PAMFILE, *Duşmani şi prieteni ai omului.* Bucureşti, 1916.
MARIA I. PANAITESCU, *Colecţie de ouă încondeiate din diferite judeţe.* Din publicaţiile Casei Şcoalelor.
IOAN N. PARALESCU-KACOŢY, în revista « Satul », Aprilie, 1934.
EMIL PETROVICI, *Folklor din Valea Almăjului.* « Anuarul Arhivei de Folklor », III, p. 44. Cluj, 1934.
VASILE PÂRVAN, *Getica, o protoistorie a Daciei.* Bucureşti, 1926.
FRANZ PAUL PIGER, IGLAU, *Das Osterei in der Iglauer Sprachinsel.* In « Zeitschrift für österreichische Volkskunde », II, Jahrg. 1896, Wien und Prag, 1897, p. 23.
Prof. Dr. FRANTIŠEK POSPIŠIL, *Etnologické Materiálie z Jihozápadu U.S.A.* Brno, 1932.
C. RĂDULESCU-CODIN şi D. MIHALACHE, *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credinţele şi unele tradiţii legate de ele.* Culegere din părţile Muscelului. Bucureşti, 1909.
C. RĂDULESCU-CODIN, *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii-Muscelului.* Bucureşti, 1929.
M. RENTSCH, *Volkssitte, Brauch und Aberglaube bei den Wenden.* In revista « Sächsische Volkskunde », 1903, p. 360.
Revista rusească « Arta şi Industria artistică ». Petersburg, 1900, Nr. 18.
« Revue des traditions populaires », VII, p. 465, Paris.

EUG. ROLLAND, *Faune populaire de la France.* Tome II, Les oiseaux sauvages. Paris, Maisonneuve, 1879.

Dr. LUIS de HOYOS SAINZ, *Les zones ethnographiques de l'Ornementation populaire espagnole.* In « Art. populaire », II.

VICTOR SĂNDULESCU-TOPOLIŢA, *O încercare de monografie a satului Hasdeu din județul Hotin.* Revista « Izvoraşul », XI.

Prof. Dr. PAUL SARTORI, *Osterei.* In « Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens », vol. VI. Berlin und Leipzig, 1935, Walter de Gruyter et C-ie.

K. SCHMIDT, *Die bäuerliche Wohnung.* Revista « Sächsische Volkskunde », 1903, p. 482.

PAUL SÉBILLOT, *Le Folklore de France.* E. Guilmoto, éditeur, Paris, 4 vol., 1904—1907.

PAUL SÉBILLOT, *La section des traditions populaires à l'Exposition des arts de la femme.* « Revue des traditions populaires », VII (1892), p. 457—473.

F. P. STULBERGER, *Geätzte Ostereier.* Revista « Bayerischer Heimatschut », heraug. vom Verein für Volkskunst u. Volkskunde. X Jahrgang, Nr. 2, p. 66, München.

Superstitions et croyances populaires. Revista « L'Echo britanique », 1835, p. 92. Traducere din revista « American Quartely Review ».

V. ŞERBAKIVSKII, *Osnovni elementi ornamentații ukraînsăkih pisanok i ikne pohodjennia.* In « Prați », ukraînsăkogo istoricînofilologicînogo tovaristva v Prazi. Praga, 1926.

Dr. MARGARETA ŞTEFĂNESCU, *Obiceiurile de Paşti ale poporului cehoslovac.* Ziarul « Opinia » din Iaşi, Nr. din 3 Aprilie 1929.

RENATA TYRŠOVÁ, *Das böhmische Bauernhaus. Die Volkskunst auf der Jubiläums- Ausstellung.* Verfast von Dr. Čenek Zibrt. Prag, 1896.

HRISTIAN N. ŢAPU, *Din iesle pe cruce.* Nr. 1 din colecția « Biblioteca literară ». Edit. Ramuri, Craiova.

AL. TZIGARA-SAMURCAŞ, *Arta în România, I. Studii critice.* Bucureşti, 1909.

AL. TZIGARA-SAMURCAŞ, *Muzeul Neamului românesc.* Bucureşti, « Minerva », 1909.

A. VANDERBORGT, *Course aux oeufs.* Revista « Folklore brabançon ». 14-e année, Nr. 81—82, décembre 1934—février 1935, p. 244.

Prof. VICIU, *Obiceiuri de Paşti.* Revista « Comoara satelor », II, p. 49. Blaj, 1924.

T. VOLKOV, *Les oeufs de Pâques.* « Revue des traditions populaires », VIII (1893), p. 533.

ELENA NICULIŢĂ-VORONCA, *Datinele şi credinţile poporului român, adunate şi aşezate în ordine mitologică.* Cernăuţi, 1903.

ORIGINEA OUALOR INROŞITE

Oricât ne-am strădănui să determinăm epoca dela care datează obiceiul de a înroşi oul, ar fi zădarnic.

Fapte menţionate în scrierile celor vechi, se stabilesc prin scrisul lor; altfel ar fi rămas pe veci necunoscute; credinţe şi obiceiuri care dăinuesc de veacuri, a căror existenţă nu o putem constata, pentru vremurile acelea, prin documente, au trecut în generaţii, dela individ la individ, dela grupare la grupare, dela neam la neam, şi au ajuns până la noi.

Filiaţia credinţelor şi a obiceiurilor, nu a venit încă vremea să fie determinată. Cum s'ar putea explica, în starea de astăzi a cercetărilor, existenţa unei aceleiaşi credinţe, a unui aceluiaşi obiceiu, la popoare aşa de îndepărtate unele de altele în spaţiu, şi care — după câte ştim astăzi — niciodată nu au venit în atingere.

Cum am putea să precizăm: unde şi când s'a înroşit primul ou? Care popor l-a întrebuinţat, pentru prima oară, nici n'am putea să ne întrebăm, pentrucă ouă roşii de piatră s'au găsit şi în morminte din vremuri prea vechi. Chinezii întrebuinţau ouăle roşii cu două mii de ani înainte de Hristos, şi de sigur că, la dânşii, obiceiul acesta era o moştenire din timpuri şi mai vechi.

Am putea, totuşi, să încercăm o explicare logică a originei obiceiului de a înroşi ouăle.

Misterul care învăluie oul, de sigur că a preocupat mintea primului om înzestrat cu un rudiment de cugetare. Un obiect neînsufleţit, ca o piatră, să dea naştere unei fiinţe vii!

Oul a sintetizat misterul Creaţiunii; dintr'un ou trebue să se fi născut Universul, Lumea — deci şi omul.

Oul cosmic trebue presupus la baza credinţei tuturor popoarelor din lume.

Egiptenii adorau pe zeul Knef, a căruia statue purta un ou în gură.

Perşii credeau că, în vâltoarea haosului, apăru un ou, pe care *Noaptea* îl acoperi cu aripile ei, îl cloci, şi din ou ieşi lumea: Soarele şi Luna se ridicară în sus, Pământul se lăsă în jos.

Indienii, Fenicienii ca şi Israeliţii, considerau oul ca principiu al Creaţiunii.

După una din legendele brahmane, la început era pe lume numai apă, din care se născu un ou de aur ce pluti pe ape un an de zile, şi din el se născu Cerul, Pământul şi Văzduhul. Brahma însuşi se născu în acest ou, din care se făcu Cerul şi Pământul.

In Kalevala Nordului, se vorbeşte de *Ilmatara* « mama apei », care trăia la început în aer, şi apoi s'a coborît în ocean, pe valurile căruia s'a legănat 700 de ani. Raţa selbatecă, crezând că genunchiul Ilmatarei este pământ, şi-a făcut cuib pe el şi a ouat un ou de fier şi şase de aur. Ridicându-se Ilmatara din apă, ouăle s'au spart şi din ele s'a format lumea: din gălbănuş a ieşit Soarele, din albuş a ieşit Luna.

Grecii, Romanii aveau aceeaşi credinţă; filosofii lor vorbesc despre crearea lumii « ab ovo ».

Credinţele unora dintre popoarele moderne nu se deosebesc, în fond, de ale celor vechi. Tradiţia că din ou s'a născut lumea, persistă încă. Aşa cred popoarele slave — Ruşi, Biloruşi, Ukrainieni — la cari, însă, tradiţia e puţin cam întunecată: la dânşii nu se spune că din ou a ieşit Universul, ci a ieşit o casă, ori un palat, care se pot confunda cu omul ce locueşte în ele, omul fiind o quintesenţă a Universului.

Galii — Francezii de astăzi — au mers mai departe în concepţia lor figurativă: şi-au luat ca simbol *cocoşul*, al cărui germene este în ou.

Oul cosmic trăieşte şi în credinţele poporului nostru.

In Bucovina este credinţa că « Soarele e dintr'un ou ».

Intr'o poveste se spune: « A fost odată un om şi avea un ou. El (omul) a fost încuiat oul într'o ladă şi altul, ce ştia, când s'a dus omul de acasă, s'a dus şi i-a dat drumul, şi din acela apoi s'a făcut soarele pe cer ».

Culegătoarea acestei credinţe spune: «Este poveste mai lungă, dar comunicătorul n'o ştie» [1]).

Oul însufleţit, oul cu însuşiri de om, este pomenit într'o frumoasă poveste din Broşteni, pe valea Bistriţii moldoveneşti: «Ci-că a fost odată un moşneag şi o babă, aşa de săraci, că n'aveau, la casa lor, decât o găinuţă. Dar nici de ouăle găinii nu aveau parte, că nu ştiu ce le mânca de sub găină, când le oua. Neputându-se dumeri moşneagul de ce nu poate afla ouă sub găină, se puse într'o zi de pândă, în dosul poeţii. Când găina făcu oul, odată el începu să fugă. Moşneagul după el să-l prindă, ca să-l mănânce, că nu-şi îndulcise sufletul cine ştie de când, cu frupt. Oul însă spuse moşneagului:

— Lasă-mă, tată, că eu mă duc să-ţi aduc avere.

Moşneagul, văzând un ou vorbind, îşi făcu cruce şi-l trăzni îndată prin minte că trebue să fie năzdrăvan. Sfătuindu-se cu baba, dete drumul oului să se ducă.

Se ia oul şi se duce pe un drum; cum mergea el gândind, se întâlneşte cu un rac.

— Da unde te duci, măi oule?

— Mă duc la bine; hai şi tu cu mine.

— Hai, zice racul.

Racul se luă după ou şi merseră amândoi sfătuind mai departe; numai dela o vreme iaca se întâlnesc ei cu un şoricuţ.

— Da unde te duci tu, măi oule, zice şoricuţul.

— Mă duc la bine; hai şi tu cu mine.

— Hai, zice şoricuţul.

Şi tustrei se iau la drum, chicotind şi hârjonindu-se. Şi cum mergeau ei, numai ce se întâlnesc cu o mâţă.

— Da unde te duci tu, oule, cu cei doi tovarăşi?

— Mă duc la bine; hai şi tu cu mine.

— Hai, zice mâţa.

Şi cu toţii pornesc tot nainte.

După ce merg un popas bun, se întâlnesc, la un dâmb, cu un cocoş.

— Buna ziua, măi oule! Da unde te duci cu droaia ceea după tine?

---

[1]) Elena Niculiţă-Voronca, *Datine şi credinţe*, p. 420.

— Mă duc la bine; hai și tu cu mine.

— Hai, zice cocoșul.

Și se luară toți cinci, și merseră tot nainte spre o pădure. Când la marginea pădurii, numai ce dau de un țap.

— Da unde fugi, măi oule, cu voinicii ceia după tine?

— Mă duc la bine; hai și tu cu mine.

— Hai, bre omule! Unde te duci tu, hai și eu, că te știu că ești cu cap.

Se vede că și țapul era o țâră de năzdrăvan.

Nu întârziară mult la vorbă, și intrară în pădure. Și cum mergeau ei, numai ce zăresc o casă unde stăteau 12 tâlhari foarte bogați. Oul o cotigește într'acolo, și ce face, ce drege, numai ce descuie ușa, căci tâlharii erau duși după meșteșugul lor. Cum intră oul, spune celorlalți:

— Eu, măi, mă pun în spuză, în vatră; tu, șoricuțule, să te vâri în borta ceia de sub pirostii; tu, racule, să te vâri în ceaunul cu apă; tu, mâță, să stai pe cuptor; cocoșul să se suie în gura podului, și tu, țapule, să stai ascuns în tindă, după ciuveie.

După ce oul îi mai dăscăli, ce au să facă fiecare, se așezară fiecare la locul lor și tăceau cum tace chiticul.

Intr'un târziu, numai ce vin tâlharii. După ce mai umblă ei, cât umblă, prin casă, unul din ei vrea să facă foc și se duce în vatră să împrăștie șperla.

Puf! numa ce pocnește odată oul și împroașcă pe bietul tâlhar cu cenușă drept în ochi.

Unul din ei, fuga să vâre mâna în ceaun, să ieie apă și să deie la ochi celui ce aproape chiorîse de durere. Atunci racul îl prinde de degete, și îl strânge, cât poate. Ţî.. ţî.. ţî... face șoarecul din borticică (adică « ține-l », înțelese tâlharul), și motanul de pe cuptor numai ce-i da: Curmei... curmei... (adică să se aducă funii, să-l lege).

Tâlharii, spărieți, dădură busna pe ușă, socotind că-s draci.

Când să iasă, numai ce aud: cot... cot... cot... cot... (adică: « dați cu coatele, cu parul », înțeleseră ei), și țapul atunci numa ce începe a-i bufni cu capul, de-i buși pe ușă, ca pe niște snopi.

Tâlharii, văzând drăcia asta la casa lor, și socotind că-i cuprinsă de necuratul, o părăsiră și se duseră în lume, iar oul, după ce dete fiecărui tovarăș câte ceva, își luă partea lui și o duse moșneagului. Când văzură moșnegii atâta bogăție, era să moară de bucurie.

Pe ou îl însurară cu o fată frumoasă, și la nunta lui au jucat toate găinele din lume » [1]).

*

Credința dualistică a popoarelor primitive în existența geniului Binelui și al Răului, menținută și la creștini, cari cred în Dumnezeu, dar cred și în Diavol, s'a păstrat și în ceea ce privește oul: din ou se poate naște și Diavolul, dacă se îndeplinesc anumite practice.

Pretutindeni, la Români, este răspândită credința că din ou se poate naște *Spiridușul*, un fel de Drac minor.

Oul părăsit se clocește 40 de zile subțioară, și din el iese Spiridușul. Sau: oul se poartă nouă zile, și când iese cu Invierea și se cântă « Hristos a înviat », cel ce poartă oul zice: « Și al meu a înviat », și iese Spiriduș [2]).

Oul este purtător de molimă: « Nu se dă ouă de împrumut din cuibar, că mor găinele de boală » [3]).

Dela credința aceasta că oul conține în el și elementul Răului, s'a trecut, în mod firesc, la văpsirea oului în roșu, dacă știm că *focul* este zeitatea protectoare, adorată de popoarele cele mai vechi, despre care avem cunoștință.

Focul era adorat la Chaldeeni, în realitatea sa materială, ca un zeu superior chiar *Soarelui*, și modul cum era conceput, și atribuțiunile care i se dau, îl apropie de *Agni* al Indienilor. Intr'un imn se zice: « Foc, *domn* care adună, înălțindu-se în sus: *erou*, fiu al Oceanului, care se înalță sus. *Focule*, luminând cu flacăra ta sublimă; profet renumit, tu hotărești soarta. Tu

[1]) Mihai Lupescu, *Povestea oului*, în « Șezătoarea », I, 279.

[2]) *Despre Spiriduș*, în « Șezătoarea », I, 149; II, 97; V, 46; Pamfile, *Dușmani*, pp. 80—91; *Cosmulei*, p. 48; Dan, *Comuna Straja*, p. 89; Voronca, *Datine*, 466, 471; Marian, *Ornitologia*, II, 252; Gorovei, *Credinți*, p. 101; Academia Română, *Manuscris* Nr. 3418, fila 14, verso și alte.e.

[3]) Pamfile, *Boale*, p. 74.

ești emanația zeiței Nin-ka-si, *tu faci să tremure nóaptea cei răi* » [1]).

« Focul este cel mai mare și mai activ dintre zeii cu cari omul poate intra direct în comunicație, prin mijlocul unor rituri sacre și a unor descântece magice; cu el se stabilește acest comerț în chip mai intim, pentrucă omul îl produce el însuși, sau cel puțin îl instalează, după voință, pe vatra sa, aprinzând flacăra sacrificiului ».

Acest zeu, *Focul*, este invocat în descântecele Chaldeenilor ca dușmanul cel mai mare al Diavolului, singur care poate să-l alunge și să risipească toate farmecele: « *Tu, care alungi duhurile necurate*, care îngrozești pe cei răi, Focule, nimicitor al dușmanilor, armă teribilă, care alungi ciuma; fecund, strălucitor, care *distrugi duhurile necurate* » [2]).

Conceput ca forța care alungă duhurile necurate, și simbolizat prin coloarea lui roșie, *focul* a fost asociat *oului*, adică înfăptuirii lumii, pentru ca să fie pusă la adăpostul tuturor primejdiilor.

De aici, de sigur, concepția primilor oameni despre oul roșu: Creațiunea ferită de primejdiile Necuratului, prin puterea focului, simbolizat prin coloarea roșie.

Și după credințele noastre românești, oul roșu este apărător în contra Diavolului.

Ouăle roșii, păstrate în casă, apără de răutăți [3]).

Oul roșu e bun de păzește casa de farmece. Babele dau din el la muieri ca să-l îngroape în curte, ori în casă, după ușă [4]).

Casa în care se găsesc ouă roșii, dela Paști, este ferită de duhurile cele rele și de uneltiri diavolești [5]).

Ca să ferească roadele de piatră, podgorenii leagă primăvara vițe din vie cu salcie dela Florii, sau îngroapă un ou roșu din Vinerea Mare [6]).

---

[1]) François Lenormand, *La Magie chez les Chaldéens et les origines accadiennes*, pp. 169—173.
[2]) Lenormand, op. *cit.*, p. 170.
[3]) Novacoviciu, III, p. 17.
[4]) « Șezătoarea », IV, p. 30.
[5]) Bălășel, în « Șezătoarea », XVII, p. 23.
[6]) Gorovei, *Credinți*, p. 142, 353.

Prin Vâlcea, se îngroapă, în acest scop, un ou din Joia Mare [1]).

Pentru a feri de grindină, se pun în fereastră ouă dela Paşti, la Macedo-Români [2]).

Mulţi săteni poartă la sine, în toate zilele, ca un amulet sfânt, şi apărător de duşmanii cei nevăzuţi, dela Paşti până la Ispas, un ou roşu, cu care au fost la biserică în ziua de Paşti [3]).

Pentru a alunga duhurile necurate din grajdurile vitelor, în ziua de Paşti se lipeşte pe părete, lângă uşă, o balegă în care se pun, în Banat, coji de ouă roşii [4]).

Pământul s'ar scufunda, lumea s'ar prăpădi, dacă oamenii n'ar mai face ouă roşii. « Pământul stă pe patru furci de ceară. Iuda roade mereu la ele, ca să se prăpădească lumea; dar când isprăveşte una de ros, dă fuga la alta, şi până să o roadă, cea roasă creşte la loc, şi aşa el roade de colo până colo, fără niciun folos. De Paşti, când vede ouă roşii la creştini, el şi mai rău se prosteşte; îşi pierde de tot cumpătul. Credinţă din Ştefăneşti, jud. Vâlcea [5]).

In Bucovina se crede că Diavolul tot una întreabă de se mai scriu ouă pe pământ, şi de mai sunt colinde prin sate. Când ouă nu se vor mai scrie şi colinde nu vor mai fi, atunci şi el va ieşi [6]).

Păzitor de duhuri necurate, oul roşu se întrebuinţa ca amuletă, obiceiu practicat, în zilele noastre, la Ruşii din părţile Uralului, unde se făceau ouă din pietre semi-preţioase, de diferite colori, între care şi roşii, mici de tot, şi se purtau ca fetişuri la ceas, cum se poartă mărţişoarele [7]), după cum fetiş trebue să fi fost ouăle de piatră văpsite cu roşu, din mormintele preistorice, îngropate cu mortul, ca să-l apere de Geniul Răului.

Coloarea roşie fiind simbolul *biruinţei*, deci a *forţei*, se explică pentru ce popoarele războinice au adoptat-o pe steagurile lor, pentru ce la popoarele indo-germanice coloarea

---

[1]) Bălăşel, în « Şezătoarea », XVII, p. 20.

[2]) *Cosmulei*, p. 54.

[3]) Bălăşel, în « Şezătoarea », XVII, p. 23.

[4]) Novacoviciu, *op. cit.*, p. 20.

[5]) « Şezătoarea », III, p. 27; Dan, *Comuna Straja*; Gorovei, *Credinţi*, p. 251.

[6]) Voronca, *Datine*, p. 422; Marian, *Sărbătorile*, III, p. 51.

[7]) M. A. Orlov, *Paştele în credinţile şi obiceiurile poporane*, în revista rusească « Natura şi oamenii », din Petersburg, Nr. 23 din 1908.

roșie era semnul măririi și al cinstei, coloare cu care se înfășurau împărații — purpura —, semnul biruinței, al forței, al stăpânirii.

Talmudul pomenește că între cele șapte haine ce trebuia să le îmbrace Mesia, a șaptea era roșie, ca răzbunare contra Romei, deci un simbol al victoriei, adoptat și de creștinătate.

Odinioară, numai la curțile domnești era îngăduită întrebuințarea unor anumite obiecte de coloare roșie. Del Chiaro, descriind obiceiurile din timpul Voevodului Const. Brâncoveanu, spune că « jupânesele se plimbă în oraș în rădvane trase de câte doi cai, cu valtrapuri de coloare verde sau albastră, *dar niciodată roșie, coloare rezervată numai familiei domnitoare* ». « In casa mare — cum se numea odaia de mâncare — spune Del Chiaro, « scaune nu se întrebuințează; în schimb, sunt bănci fixate în jurul păreților și acoperite cu postav (la Curte e de coloare *roșie)*, care îmbracă și păreții până la oarecare înălțime, servind de reazăm ».

*

Religiile tuturor popoarelor au introdus oul roșu în ceremoniile cultului lor.

Egiptenii aveau un cult special, la equinoxul de primăvară — Paștele nostru — când ofereau ouă zeului creator; Perșii aveau același obiceiu la serbătoarea anului nou, obiceiu despre care vorbește un călător chiar și pentru anul 1704, care spune că, de Anul Nou (20 Mai) Perșii se felicitează dăruindu-și ouă în diferite colori.

Oul avea mare însemnătate și la Romani, cari făceau jertfe speciale cu ouă, la serbătoarea equinoxului de primăvară, și la scriitorii Ovidiu, Juvenal, Pliniu se pot găsi dovezi că ouăle acestea erau colorate.

Credințele și obiceiurile păgâne au trecut în religia creștină, acomodându-se cu dogmele ei. Zeii păgâni trăiesc și astăzi în sfinții cărora ne închinăm noi. Datina oului roșu nu a putut să facă excepție; primii creștini l-au menținut, l-au lăsat moștenire, până în zilele noastre, tuturor popoarelor creștine, care pun tradiția aceasta în legătură cu sângele — moartea și învierea — lui Isus Hristos, Creatorul lumii

creştine, după cum primele popoare au considerat oul roşu ca simbol al creaţiunii Cosmosului.

Oul roşu a rămas, în cultul nostru, alăturea cu crucea, ca simbol al biruinţei contra Diavolului.

Odată cu menţinerea şi întrebuinţarea oului roşu, creştinii au introdus şi coloarea roşie în cultul lor. Dacă Papa dela Roma poartă mantie de purpură, Biserica noastră, care nu admite veştminte albe, ca la preoţii catolici, în serviciul Bisericii, a adoptat coloarea roşie în odăjdii, iar anumite feţe bisericeşti poartă, în semn de autoritate, brâu şi culion de coloare roşie.

*

Aceasta ar fi originea oului roşu, în obiceiurile popoarelor moderne: rămăşiţă dela primii locuitori ai pământului, cari, venerând *oul* şi *focul*, au asociat aceste două simboluri pentru a simboliza Creaţiunea la adăpost de primejdiile Geniului rău.

ORIGINEA OUĂLOR ROŞII IN FOLKLORUL ROMÂNESC

Acceptat de creştini, obiceiul ouălor roşii, în legătură cu sărbătorile primăverii dela păgâni, sărbători care coincid cu Paştele creştineşti, era firesc lucru ca *oul roşu* să fie pus în concordanţă cu sărbătoarea creştinească a Invierii Domnului Isus Hristos, şi să se ajungă la concepţia credinţei că ouăle roşii simbolizează sângele Mântuitorului, după cum rezultă din toate tradiţiile despre originea lor, ceea ce se spune chiar în mod concret: « In jurul Gherlei e credinţa că ouăle roşii simbolizează sângele Mântuitorului » [1]).

Credinţele despre origina aceasta a ouălor roşii, sunt puse în legătură cu fiecare fază prin care a trecut vieaţa lui Hristos, în timpul pe care-l sărbătoresc creştinii, la Paşti.

1. In judeţul Mehedinţi se spune că în timp ce evreii duseseră pe Isus la Pilat, să fie judecat şi osândit, şi după

[1]) « Comoara satelor », II, p. 72.

ce judecătorul, spălându-se pe mâni, spusese că negăsind nicio vină asupră-i, nu-l poate condamna, evreii auzind, au cerut capul lui Isus, iar Pilat, întinzând mâna peste ei, a spus: « De voiți să ucideți un om nevinovat, păcatul să cadă asupra voastră ». O ploaie de pietre a căzut asupra capului lui Isus, și urlete grozave au răsunat. Dar, minune: toate pietrele s'au prefăcut în *ouă roșii*.

De atunci, în amintirea sângelui vărsat pentru omenire, popoarele aduc ca jertfă ouă roșii [1]).

2. In Poșada-de-sus (Ardeal), cred oamenii că pe când îl duceau pe Domnul Hristos să-l răstignească, copiii jidovilor dădeau cu pietre după el; pietrele acelea însă toate se prefăcură în ouă roșii [2]).

3. Pe când Simion mergea la câmp, având o pâne și ouă albe în traistă, l-a ajuns Hristos ducându-și crucea în spate. Simion i-a dus-o până la ogorul lui, de unde i-a dat-o înapoi lui Hristos. Mai pe urmă, punându-se la masă, n'a mai găsit ce avea, ci în loc a găsit pâne și ouă roșii [3]).

La Ruși, legenda aceasta sună așa: Pe când evreii duceau pe Hristos la răstignire, și el cădea sub greutatea crucii, un om care intrase în oraș, ducând un coșuleț cu ouă, l-a ajutat pe Hristos să-și ducă crucea. Când omul s'a întors la coșulețul cu ouă, a găsit numai ouă roșii (krasenki) și încondeiate (pisanki). Omul n'a mai dus ouă în piață, înțelegând semnul Domnului [4]).

4. In târgușorul Boian, din Bucovina, se crede că după ce Hristos a fost răstignit, învățații și mai marii jidovilor, se adunară la o masă, pe care era un blid cu zeamă de cocoș și mai multe ouă fierte. Pe când se ospătau, unul dintre ei povesti despre spusa lui Isus, că după ce va fi înmormântat, are să învie. Un altul răspunse:

— Când va învia cocoșul pe care-l mâncăm acuma, și când se vor preface ouăle acestea în ouă roșii, atunci va învia și Hristos.

---

[1]) Revista « Satul », Aprilie 1934.
[2]) « Comoara satelor », *loc. cit.*
[3]) Pamfile, *Cromatica*, II, p. 16.
[4]) Kurdinovski.

In clipa aceea ouăle se făcură roșii, și cocoşul, bătând din aripi, începu să cânte [1]).

Moldovenii din Basarabia, povestesc astfel această legendă:

După înmormântarea lui Hristos, cărturarii și fariseii, șefii evreilor, s'au bucurat și au făcut un ospăţ mare. In timpul veseliei, unul din ei şi-a adus aminte de prorocia că a treia zi Hristos va învia. Atunci cel care ședea « în capu mesei » [2]), râzând, a spus: « Când va învia cocoșul pe care-l mâncăm și ouăle fierte vor deveni roșii, atunci va învia și Hristos ». N'a isprăvit bine cuvintele acestea, când ouăle s'au făcut roșii, iar cocoșul a înviat, a ieșit pe farfurie, a început să bată din aripi și a cântat. Bătând din aripi, cocoșul i-a stropit pe evrei cu zeama, și toți au căpătat « râie » [2]) pe cap. De atunci evreii își rad capul și-și lasă păr numai lângă urechi, pe unde nu i-a stropit cocoșul, își lasă « perciuni » [2]), iar creștinii de atunci se felicită cu ouă boite și închistrite [3]).

5. In altă parte a Bucovinii, legenda aceasta, în o variantă, vorbește de masa pe care era un cocoș fript și un borș de pește. Unul din evrei a zis: « Când va cânta cocoșul ista și când va înota peștele în borș, atunci va învia Hristos ». Cocoșul a cântat, peștele a înotat, și toți copiii s'au trezit cu câte un ou roșu în mână [4]).

6. In satul Vașcău din Crișana, se spune că o femeie s'ar fi dus la un corifeu — unii spun că chiar la Pilat — să li deie iertare să scoboare pe Domnul de pe cruce, să-l îngroape, și i-ar fi dus ca cinste o corfă cu ouă, care întinzându-le lui Pilat, la o clipă s'au făcut roșii. Atunci Pilat ar fi zis: « Nevinovat sunt de sângele acestuia; voi veți vedea » [5]).

7. In Agrișteu (Târnava-mică) se spune că Iosif din Arimateia și cu Nicodim, cerând dela Pilat trupul Domnului spre înmormântare, patru copii au dus lui Pilat daruri, ouă roșii. De atunci creștinii înroșesc ouă, ca să facă bucurie copiilor la Invierea Domnului [6]).

---

1) Marian, *Sărbătorile*, II, p. 16.
2) *Cuvinte moldovenești în textul rusesc.*
3) Mateevici.
4) Voronca, *Datine*, p. 14; *Variantă din Vrancea*, la Hârnea, p. 13.
5) Comunicat de Preotul Vasile Sala, din Văşcău.
6) « Comoara satelor », II, p. 72.

8. Prin județul Tulcea se spune că, pe când Hristos era pe cruce, îl rugă să facă o minune, pentru ca mulțimea să poată cunoaște că este Fiul lui Dumnezeu. Abia isprăvi rugăciunea, și minunea se arătă: pietrele svârlite de jidovi asupra lui Hristos se prefăcură în ouă roșii [1]).

9. In Bucovina se povestește că, pe când Isus era răstignit pe cruce, Maica Domnului crezând că va îndupleca pe jidovi să nu-l mai chinuiască, li duse o coșarcă plină cu ouă. Jidovii, însă, mai rău se întărâtară, și când Hristos li ceru apă, ei îi deteră oțet și urzici. Maica Domnului puse coșarca la picioarele celui răstignit și începu a plânge. Sângele din ranele Mântuitorului curgând peste ouă, le înroși, iar Hristos spuse celor de față ca de acuma să facă și ei ouă roșii, întru amintirea răstignirii lui. După ce a înviat Hristos, Maica Domnului a făcut ouă roșii și pască, pe care le împărțea oamenilor ce întâlnea, spunându-le: « Hristos a înviat! » [2]).

In Basarabia, legenda aceasta are următoarea cuprindere:

Pe când Hristos era răstignit, Sfânta Maria s'a dus la evrei cu un coșuleț cu ouă, cerând să nu-l mai chinuiască. Văzând că evreii au început să-l batjocorească și mai tare, Sfânta Maria a pus coșul la picioarele crucii și a început să plângă. Sângele care curgea din Hristos, a zugrăvit unele ouă cu diferite izvoade, iar pe altele cu totul le-a înroșit. Văzând aceasta, Hristos a zis: « De acum înainte și voi veți creștina și veți zugrăvi ouă, în amintirea răstignirii mele, precum am făcut astăzi eu ».

După Inviere, Sfânta Maria, cea întâi a boit și a închistrit ouă, pe care le-a luat într'un coșuleț cu « păsculiți » [3]) și s'a dus, fericită să-l vadă pe fiul ei. In drum, pe toți ce-i întâlnea, îi saluta cu cuvintele « Hristos a înviat », și li dădea câte un ou și o păsculiță [4]).

10. O legendă din Bucovina, reprodusă într'o carte din Suedia, vorbește despre Maica Domnului că s'ar fi dus la Pilat: « Când Mântuitorul a fost închis și dus la moarte pe

[1]) Țapu, *Din iesle pe cruce*, p. 27.
[2]) Marian, *Sărbătorile*, II, p. 17.
[3]) Cuvânt moldovenesc în textul rusesec.
[4]) Mateevici.

cruce, îndurerata Maica Domnului a încercat să-şi scape fiul. A colorat ouă cu aur şi le-a pus într'un coşuleţ aurit. Apoi a luat o găină frumoasă şi s'a dus cu ele la Pilat. Căzu în genunchi înaintea lui şi se rugă pentru Fiul ei. Nu plânge, îi răspunse Pilat, Fiul tău nu mai sufere, a fost torturat până şi-a dat sufletul. Ca trăznită, Maica Domnului căzu la pământ, iar ouăle au făcut ocolul pământului » [1]).

11. In Păuşeşti-Otărău, jud. Vâlcea, legenda este astfel: « După ce l-au răstignit pe Hristos, şi au venit soldaţii cu ciocanele de au rupt fluierele picioarelor celor doi tâlhari, toată lumea a plecat, mai cu seamă când s'a cutremurat pământul şi s'a întunecat soarele. Maica Domnului a venit cu un coş de ouă să-l dea soldaţilor, ca s'o lese să ieie pe fiul său de pe cruce. Când a venit ea, s'a dus lângă cruce, a pus coşul jos şi a început să plângă amarnic. Când a luat ea coşul să-l dea unui soldat, a picat o picătură de sânge din mânile Mântuitorului peste ouă, şi deodată toate ouăle s'au înroşit. Au venit toţi soldaţii şi au luat câte unul ca să aibă şi ei un semn despre cea din urmă minune a lui Hristos. De atunci e obiceiul să se înroşească ouă de Paşti » [2]).

12. In Vaşcău (Crişana) se spune că « o femeie s'a dus la crucea Domnului, unde era răstignit, cu o corfă plină cu ouă; a pus-o lângă sfânta cruce, până a sărutat-o, şi când a plecat, vântul a ridicat marama ce era pe deasupra ouălor, şi ce i-a fost mult mirarea văzând toate ouăle roşii în corfă » [3]).

13. In Răcăşdia (Banat), ouăle roşii sunt pietrele pe care copiii de şcoală, aduşi de dascălii lor, le aruncau asupra lui Hristos, pe cruce [4]).

Aceeaşi credinţă este şi în Vaşcău (Crişana [5]).

14. In Ujfalău (Aiud), credinţa despre ouăle roşii este că mergând mironosiţele de dimineaţă să ungă trupul Domnului, aveau în coşuri ouă, şi jumătate din acele s'au roşit, jumătate nu, şi îndată au văzut pe Domnul. După aceea au dat din

---

[1]) Louise Hagberg, p. 124.
[2]) Comunicat de d-l G. G. Fierescu, învăţător.
[3]) Comunicat de preotul Vasile Sala.
[4]) Novacoviciu, *Folklor*, II, p. 73; III, p. 19.
[5]) Comunicat de preotul Vasile Sala.

ouăle roșii învățăceilor, cari s'au mirat și le-au socotit drept semn despre Invierea Domnului [1]).

15. In Movilița, jud. Putna, se spune că după ce a fost înmormântat Hristos, Maria Magdalena s'a dus la Chesarul de atunci și s'a plâns că Pilat s'a spălat pe mâni de păcatul morții ce evreii au săvârșit asupra Domnului. Ea a dus împăratului plocon ouă roșii. Impăratul s'a mirat de așa nelegiuire, și găsind vinovat pe Pilat, a pus de l-a cusut într'o piele de bivol, unde a și murit. De atunci a rămas obiceiul înroșitului ouălor de Paști [2]).

Legenda aceasta o au și Rușii, cari cred că Sfânta Maria Magdalena s'a dus la împăratul Tiberiu și a predicat, începând cu vorbele: «Hristos a înviat», și oferi împăratului un ou roșu. Tradiția spune că predica Mariei Magdalena a avut mare efect, asupra lui Tiberiu, care atunci a auzit, prima oară, despre omorîrea lui Hristos, și a trimes pe Pilat în judecată [3]).

O variantă a acestei legende crede că Maria Magdalena s'a dus la Pilat împreună cu Petru și Pavel [4]).

In Ștefănești (Vâlcea), tradiția spune că mironosițele s'au servit cele întăi de ouăle roșii, ca de un sfânt simbol al Invierii lui Hristos. Maria Magdalena mergând la Roma, după înviere, a prezentat Cesarului Tiberiu un ou roșu, zicându-i: «Hristos a înviat» [5]).

16. Prin Bucovina se spune că jidovii aruncau pietre pe mormântul Domnului, care pietre se prefăcură în ouă roșii [6]).

17. In Bucovina cred oamenii că datina de a înroși ouă, vine dela muncirea Domnului Isus Hristos, că precum l-au muncit jidovii pe el, așa au luat și creștinii datina de a face ouă roșii spre aducere aminte de muncirea Domnului.

Se mai crede că, ieșind din mormânt, Hristos era în veșmânt roșu, și purta un steag roșu [7]).

---

[1]) « Comoara satelor », II, p. 72.

[2]) Mateescu, în revista « Doina », I, p. 11.

[3]) Kurdinovski, care citează pe Constantin Economid, *Despre începutul obiceiului întrebuințării ouălor roșii în timpul Paștelui.* In rusește, din grecește, traducere din 1826.

[4]) Revista « Albina », 26 Aprilie 1935.

[5]) Bălășel, în « Șezătoarea ».

[6]) Marian, *Sărbătorile,* II, p. 21.

[7]) Marian, *Sărbătorile,* II, p. 21.

18. O legendă din Capul-Codrului (Bucovina), spune: Isus Hristos anunţase că după ce va fi înmormântat, are să învie. Jidovii, după ce l-au luat de pe cruce şi l-au înmormântat, au pus păzitori la mormânt, ca nu cumva creştinii să-l fure şi să spuie că a înviat. Păzitorii s'au înarmat cu pietre, ca să arunce în acei ce ar veni să-l fure. Ingerul Domnului coborîndu-se din cer, se apropiă de mormânt ca să ridice piatra de pe el. Păzitorii viind să arunce asupra îngerului pietrele ce le aveau în sân, acestea s'au prefăcut în ouă roşii. De atunci păzitorii aceştia stau şi astăzi împietriţi lângă mormânt, şi întineresc când e lună nouă, iar la lună veche îmbătrânesc [1]).

19. In Ardeal, bătrânii spun că după ce a fost îngropat Hristos, o fată de jidov a zis că ea nu crede că va învia Isus, până ce nu se vor roşi ouăle ce le avea într'un coş pe cap, şi atunci îndată s'au înroşit [2]).

20. In Roşa (Bucovina), ouăle roşii de aceea se fac, pentrucă atunci când Domnul Hristos a înviat, toţi copiii s'au trezit cu câte un ou roşu în mână, şi de atunci a rămas obiceiul ca să se facă la Paşti ouă roşii [3]).

21. Tradiţie din Călieni, jud. Putna: In noaptea Paştilor, după Inviere, Isus sculându-se din morţi, umbla în jurul Ierusalimului ca să găsească pe cineva care să vestească Invierea lui. Atunci, viind o femeie spre oraş, Isus i-a zis să meargă să vestească pe ucenici că a înviat, plinindu-se Scriptura. Femeia a răspuns: Doamne, nu mă va crede nimeni; dă-mi un semn adeveritor despre aceasta, şi Mântuitorul, cu puterea lui dumnezeiască, a înroşit toate ouăle ce le avea femeea în coş [4]).

22. După o tradiţie din judeţul Vâlcea, toate ouăle din lume, până şi ouăle de prin cuiburile păsărilor, s'au înroşit în clipa când a înviat Hristos [5]).

---

[1]) Marian, *op. cit.*, II, p. 16.
[2]) « Comoara satelor », II, p. 72.
[3]) Voronca, *Datine*, p. 424.
[4]) N. Mateescu-Movilă, în « Calendarul poporului », ziar din Cernăuţi, 1 Aprilie 1934.
[5]) Bălăşel, în « Şezătoarea », XVII, p. 19.

23. In Bucovina se mai spune că, pe când se înălța Hristos la cer, jidovii aruncau asupra lui pietre, care, căzând pe pământ, se prefăcură în ouă roșii [1]).

24. Tot în Bucovina, o altă legendă spune așa: Pe timpul Invierii Domnului, stătea o evreică în piață, cu două coșerci cu ouă de vânzare. Maria Magdalena, veselă, îi zise: «Hristos a înviat», iar evreica răspunse că atunci va învia Hristos, când ouăle din panerile ei se vor înroși, ceea ce s'a și întâmplat chiar în acea clipă. Maria Magdalena duse câteva ouă de acestea împăratului *Tavreri* (Tiberiu?), a căruia soție era oarbă, și atingându-i ochii cu ouăle roșii, o vindecă [2]).

Aceeași legendă din Basarabia, vorbește de împăratul *Tabreru*, în loc de Tavreri. In ziua Invierii lui Isus, o evreică stătea cu două coșerci de ouă ce le vindea. Printre cumpărători era și Maria Magdalena, care aduse cu bucurie vestea că Hristos a înviat. Cu dispreț, evreica răspunse: «Atunci va învia, când ouăle mele se vor înroși», și imediat s'au înroșit. Maria Magdalena a dus câteva ouă lui Hristos, iar altele le-a dus soției împăratului *Tabreru*, care era oarbă. Când a atins ouăle de ochii împărătesei, aceasta a început să vadă.

Multe minuni a mai făcut Maria Magdalena, cu aceste ouă [3]).

25. In județul Tulcea, se spune că Maica Domnului alerga spre Ierusalim să ducă vestea Invierii, și s'a întâlnit cu femeea cu ouă, și ouăle s'au înroșit [4]).

Alte variante ale acestei legende, vorbesc de fete care duceau ouă de vânzare, de o Samariteancă și o variantă, spune că întâmplarea aceasta a fost în Țarigrad [5]).

26. Mai amplificată o variantă din Bucovina:

A doua zi după Inviere, o fată de creștin se duse în târg să vândă niște ouă. Pe drum întâlni o fată de păgân, care voia

---

1) Maiian, *Sărbătorile*, II, p. 21.

2) Marian, *Sărbătorile*, II, p. 21. : Marian, *op. cit.*, p. 20; Revista «Albina», 26 Aprilie 1935.

3) Mateevici.

4) Hristian Țapu, *op. cit.*

5) Bălășel, în «Șezătoare», XVII, p. 19; Marian, *op. cit.*, p. 19; Voronca, *op. cit.*, p. 423; Hârnea, *op. cit.*, p. 12.

să le cumpere, dar neavând bani destui la dânsa, o rugă să meargă la ea acasă, ca să-i dea restul. Pe drum, fata de creştin începu a istorisi că numai legea creştinească este cea mai bună, şi o îndemnă să treacă la această lege. Fata de păgân îi spuse că numai atunci o va crede, când ouăle ce le are în coşercuţă se vor înroşi. Minunea se înfăptui. Fetele, de spaimă, leşinară. Nişte băietani, fiind prin apropiere, aduseră apă dela fântână, le udară şi fetele se treziră. Fata de creştin împărţi băietanilor ouă roşii, şi de atunci a rămas obiceiul ca băietanii să ude fetele a doua zi de Paşti, şi, ca răsplată, să capete ouă roşii [1]).

27. Pilat, fiind chemat de mai marii Evreilor, după răstignirea lui Hristos, la o masă, tocmai când ţinea un ou în mână, un soldat roman a strigat: « Hristos a înviat ». Pilat a râs şi a răspuns neîncrezător: « Hristos o să învie când se va roşi oul acesta ». Minunea s'a înfăptuit pe loc. Pilat, fiind înfricoşat, a scăpat oul din mână şi s'a spart. De atunci a rămas obiceiul ciocnitului cu ouă roşii [2]).

28. In Broşteni, pe malul Bistriţei, se crede că ouăle roşii sunt făcute din bolovanii ce aruncau jidovii după Maica Domnului, când căuta pe Domnul Hristos [3]).

29. Prin judeţul Muscelului, unde se spune că Jidovii îi ziceau lui Hristos « Marin », este legenda următoare:

Maica Domnului, căutând pe Hristos, îl găseşte sub chip de voinic, cântând cu cavalul. Hristos i-a povestit chinurile lui, şi cum i-au pus pe mormânt nouă pietre de moară şi deasupra au pus jidovii masa, pe care aveau pâne, fiertură de cocoş şi vin. Un jidov a strigat:

— Când om vedea pânea asta spic verde, vinul viţă verde în grădină şi cocoşul întrupat cum a fost, atunci să mai iasă fiul Marin de unde l-am băgat noi.

Când a isprăvit de urat, pe câmp grâul era verde, în grădină viţa era verde şi pe buzele străchinii cocoşul face: cucurigu şi stropeşte pe jidovi cu zeama, de au rămas cu pistrui pe obraz.

---

[1]) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 131.
[2]) Codin, *Sărbătorile*, p. 53.
[3]) M. Lupescu, în « Şezătoarea », VII, p. 117.

Pe masă nu mai era nici pâne, nici vin, numai cocoşul. Jidovii au strigat:

— Uş! Vede-ţi-aşi ouăle roşii!

Şi cum s'au uitat sub pat, au văzut ouă roşii.

De atunci au rămas jidovii cu pistrui pe obraz, iar la Paşti se fac ouă roşii [1]).

30. După o credinţă din satul Răchiţi, jud. Botoşani, origina ouălor roşii ar fi aceasta:

După ce Maica Domnului a găsit pe Hristos înviat, mergând cu el, întâlnesc nişte găini scurmând.

— Mamă, ce-s acestea? întrebă Hristos.

— Găini, dragul mamei.

— Găinelor, găinelor, blagoslovite să fiţi şi blagoslovit să fie oul vostru, iar când va da Dumnezeu şi vor ajunge Paştele, fiecare om, cât de nevoiaş, să se închine, să facă măcar câteva ouă roşii [2]).

31. In Mihalcea (Bucovina), se crede că ouăle roşii se fac de atunci de când Hristos, fugind de jidovi, împreună cu Maica Domnului, a blagoslovit grâul ce a fost în acea zi bun de secerat. Evreii atunci luându-se după el, Hristos arunca în urma sa pietre, care îndată se făceau ouă roşii, verzi, galbene, etc., şi jidovii văzându-le, au prins a le culege, şi Domnul Hristos a putut fugi [3]).

32. După o tradiţie din Vaşcău (Crişana), ouăle roşii sunt lacrămile mironosiţelor, care au stat la sfânta cruce sărutându-o şi vărsând lacrămi, ce s'au prefăcut în ouă roşii, pe care copiii se îngrămădeau să le culeagă [4]).

33. In satul Bălăceana (Bucovina), minunea cu ouăle roşii se crede că s'a înfăptuit înainte de moartea şi învierea Domnului. Se spune că pe când Hristos predica, într'un templu, cuvântul lui Dumnezeu, Jidovii voiră să puie mâna pe el şi să-l omoare. Domnul nostru, cunoscându-le gândurile, ieşi din templu, dar Jidovii se luară pe urma lui şi aruncară cu

[1]) Codin, *Sărbătorile*, p. 53.
[2]) Voronca, *Datine*, p. 337.
[3]) Voronca, *Datine*, p. 423.
[4]) Comunicat de preotul Vasile Sala.

pietre după el. Pietrele toate se prefăcură în ouă roşii. Inspăimântaţi, Jidovii fugiră în toate părţile, şi de atunci oamenii fac ouă roşii [1]).

In Basarabia, această legendă este la fel: Odată, când Hristos propovăduia într'un templu, Evreii au vrut să-l prindă şi să-l omoare. Hristos, cunoscând gândurile lor, a ieşit din templu şi s'a dus în altă parte. Evreii au început să arunce în Hristos pietre, pe care el le-a prefăcut în ouă roşii [2]).

34. După o legendă din Frătăuţul-nou (Bucovina), Maica Domnului, aflând intenţia Jidovilor de a pune mâna pe dânsa, şi pe fiul ei, l-a luat în braţe şi a fugit, aruncând în urma ei ouă roşii [3]).

In Basarabia, legenda aceasta spune: Când s'a născut Hristos, Evreii voiau să-l prăpădească. Sfânta Maria a fugit cu pruncul, dar era urmărită şi era să fie prinsă. Atunci a aruncat în urmă câteva ouă roşii, şi Evreii le-au admirat aşa de mult, încât au uitat să o mai urmărească. Astfel oul roşu a salvat pe Hristos, şi de atunci nu trece Paştele fără ouă roşii [4]).

Ruşii au o legendă care spune că în ziua când s'a născut împăratul Sever, o găină din curtea-părinţilor lui a ouat un ou roşu. Ajuns împărat, Sever a stabilit obiceiul de a oferi ouă roşii, în semn de atenţie, de bunăcuviinţă împărătească, obiceiu adoptat şi de creştini, în semn de bucurie că vor intra în împărăţia cerească [5]).

In termeni mai laconici, un scriitor rus explică coloarea oului de Paşti astfel: «Coloarea roşie înseamnă naşterea noastră prin sângele Domnului» [6]).

*

Credinţa despre origina creştină a ouălor roşii, o întâlnim şi la poporul francez.

[1]) Marian, *Sărbătorile*, II, p. 15. Aceeaşi credinţă în Ardeal: «Comoara satelor», II, p. 72.
[2]) Mateevici.
[3]) Marian, *Sărbătorile*, II, p. 14.
[4]) Mateevici.
[5]) Kurdinovski.
[6]) P. Levaşov.

O tradiție din Bretagne, spune așa:

Când Mântuitorul a fost țintuit pe cruce, două paseri s'au așezat pe instrumentul de supliciu. Prima era o țarcă, pasere care, pe atunci, era cea mai frumoasă dintre paseri. Pe cap avea o egretă și coada-i era tot așa de frumoasă ca și a păunului. Dar, pe cât era de superbă, pe atât era și de răutăcioasă, și nenorocita a insultat pe Hristos, care-și dădea sufletul. A doua era o păsărică cenușie la pene, care se apropiă sfioasă de cel răstignit, ciripind ca și cum ar fi plâns; cu aripile ei șterse lacrămile din ochii Mântuitorului, și cu pliscul îi smulse spinii din cap. Deodată o picătură de sânge căzu de pe fruntea Domnului pe pieptul păsăruicei, ale cărei pene se făcură toate roșii. « Să fii binecuvântată », îi zise Hristos, tu care te înduioșezi de durerile mele. Unde te vei duce, fericirea și veselia să te însoțească; ouăle tale să aibă coloarea azurului cerului și de acuma să fii paserea bunului Dumnezeu, purtătoarea mesagiilor fericite. Tu, zise el către țarcă, să fii pasere blăstămată. Să nu mai ai de acuma nici egreta, nici aceste colori strălucitoare, cu care te mândrești, dar nu ești vrednică de ele. Fugi, pasere răutăcioasă; orice vei face, apa cerului va cădea în cuibul tău [1]).

TRADIȚII IN LEGATURĂ CU OUĂLE DE PAȘTI

In satele din Sărand (Munții apuseni), se adună feciorii de Sâmbăta Paștelor, se duc la pădure după butuci, aduc câteva care cu butuci și le descarcă în cimitir. De cu seară, feciorii fac foc în cimitir, care foc nu se stânge în cele trei zile ale Paștelor. Toți oamenii stau afară, în curtea bisericii, până vine preotul, și atunci intră cu toții în biserică. După sf. liturghie, se dau « Paști » (datină generală la Românii din Muntenia și Ardeal); cel care ia « Paști », dă un ou roșu (Șezătoarea, XVIII, p. 119).

Pretutindeni, la Români, acei ce se duc la Inviere, se spală cu apă proaspătă în care s'a pus măcar un ou roșu și câțiva bani de aur sau de argint. Oul roșu însemnează ca să

---

[1]) Rolland, *Faune populaire*, II, p. 263.

fie uşori şi sănătoşi ca oul, iar banii, ca să li meargă bine peste tot anul, şi să fie curaţi ca argintul sau ca aurul. Aceasta se face şi în ziua de Paşti, înainte de a merge la biserică (Bucovina: Marian, Sărbătorile, III, 44; Dan, Comuna Straja, p. 47; Voronca, Datine, p. 424. Moldova: Gorovei, Credinţi, p. 251; Şezătoarea, VII, p. 116; Hărnea, p. 20. Bihor: Gorovei, Credinţi, p. 251).

Pasca la sfinţit se duce într'un şervet curat, într'o coşarcă sau pe o tablă, puindu-se două paşte: cea cu cruce, care se aduce înapoi acasă, şi una fără cruce; aceasta se lasă preotului, şi mai pune o bucată de slănină şi patru ouă roşii (Voronca, Datine, p. 341).

La Inviere bisericile Ţării Oaşului sunt pline de coşuri cu alimente: pască, colaci, cârnaţi, miei, şuncă, ouă. Le aduc bărbaţii pe umăr, ca să le sfinţească preotul (Muşlea, în Analele Arhivei de folklor, I, 154).

Pe la Magarova, Bitolia, şi în alte părţi, femeile duc ouă roşii la biserică, de Paşti, la Inviere şi la a doua Inviere, dumineca (Comunicat de d-l Licea).

Din ouăle pe care le sfinţeşte preotul, se dau câteva preotului, şi restul se aduce acasă (Marian, Sărb., III, 45).

Tot creştinul e dator să dea preotului şi altor prieteni şi rubedenii, câte un ou roşu în ziua de Paşti, zicându-i: « Hristos a înviat », şi cel ce primeşte e dator să răspundă: « Adevărat a înviat » (Bălăşel, Şezătoarea, XVII, 21).

Sosind acasă, dela Inviere, se pun cu toţii la masă, gustând întâi din pască, şi apoi ciocnesc ouă roşii (Marian, Sărb., III, 46).

Când încep a mânca, de Paşti, încep întâi cu oul, şi ciocnesc mai întâi bărbatul cu femeia, apoi părinţii cu copiii, zicând la ciocnit: « Hristos a înviat ! », « Adevărat că a înviat ». Se crede că acel ce strică oul celuilalt, e mai tare (Voronca, Datine, 424).

Să nu mănânci ouă roşii în cele trei zile ale Paştelor (Joräşti, Covurluiu), sau măcar în ziua de 'ntăi (Tuţcani, Covurluiu; Schineni, Tutova. Pamfile, Agricultura, 122).

Unii nu mâncă ouă roşii în ziua întâia a Paştelor, că-i rău de buboaie (Vrancea: Hârnea, p. 20).

Rar cine mănâncă ouă roșii în ziua de Paști, și mai ales în Moldova și Banat, crezându-se că celui ce mânâncă i se fac buboaie pe corp (Marian, Sărb., III, 101).

In Mihalcea (Bucovina) se spune că de Paști să nu mânânci ou împestrit întâi, căci vezi șerpi peste an, așa cum stă scrisoarea încolăcită (Voronca, Datine, 422).

Ouă roșii nu se mănâncă în ziua de Paști, până ce nu s'a împărțit pomana morților. Altcum pomana nu e primită (Banat: Novacoviciu, III, 19).

In ziua de Paști, după ce te-ai împărtășit, sau ai luat Paști, mânânci întâi ou roșu, apoi iei alte mâncări (Bălășel, Șez., XVII, 21).

E bine ca ouăle pe care le mânânci în ziua de Paști, să fie nesărate; altfel ți se vor roși (pârli) mânile (Muscel: Codin, Sărb., 55).

E bine ca pe cel întăi ou ce mânânci în ziua de Paști, să-l mânânci cu găoci cu tot, căci vei fi tare, sănătos și viteaz peste an (Bălășel, Șez., XVII, 21).

In ziua de Paște e bine ca copiii, după ce « și-au deslegat gura cu ouă », să mânânce — dacă au — pește rămas, fie de pe la Florii, fie de pe la Blagoveștenii (Muscel: Codin, Sărb., 55).

Oul roșu cu care te-ai împărtășit în ziua de Paști, îl păstrezi peste an, și dacă în cursul anului se va sparge și va face viermi, e semn că vei fi cu noroc. Dacă, din contra, se păstrează bine, e semn că vei fi sec de noroc (Bălășel, Șez., XVII, 22).

In ziua de Paști se împart numai ouă roșii, și nu la capul morților, ci prin curtea bisericii (Păușești-Otărău, Vâlcea; com. de d-l G. G. Fierescu).

Spun bătrânii că înainte vreme era obiceiul ca în ziua de Paști să se împartă numai ouă încondeiate. Azi rar se mai văd ouă de acestea, prin 10-15 comuni împrejur. Chiar în restul județului nu e nicio comună să exceleze. Aproape în fiecare se găsesc câteva babe care să încondeieze. Acum au început să fie în mare cinste ouăle încondeiate. Au mai adus de pe la orașe meșteșugul de a încondeia cu spirt de sare (idem).

Există obiceiul ca să trimeată ouă roșii pe la rude și pe la cunoscuți (Macedonia; com. de d-l Christu).

In prima zi de Paşti, se aşează pe masă colăcei şi ouă pentru pomana morților și sănătatea vitelor (Banat: Novacoviciu, III, 17).

In Banat și Transilvania, în ziua de Paști, se dau *moși* de sufletul celor morți. Celor ce vin cu moșii, li se dăruiesc ouă roșii (Marian, Sărb., III, 111).

Prinoasele din ziua de Paști au, în locul colivei, câte 4 sau 8 ouă. Afară de acestea, fiecare creştin mai dă la miruială, colo unde ia nafora, câte două ouă roșii. Femeile împart copiilor de pomană, la ușa bisericii, ouă roșii (Muscel: Codin, Sărb., 54).

Cei bătrâni, cu deosebire mamele care au copii morți, sau fără de lumânare, nu pot lua nimic în gură înainte de a împărți de sufletele răposaților ouă roșii cu lumânări, care au fost aprinse în momentul când s'a încunjurat biserica cu Domnul Hristos (Epitaful). Cu această ocazie de obiceiu se împart ouă roșii pe care e desemnată « poteca rătăcită », căci această « potecă rătăcită » este simbolul drumului celui rătăcit, pe care orbecă, pe ceea lume, toți cei ce mor fără lumânare, ori fără lumina botezului (Bălășel, Şez., XVII, 21).

In ziua de Paști e bine să dai pe o apă curgătoare găoci de ouă roșii, căci aceste găoci vor merge pe ape până vor da în « apele Sâmbetei », și de aci apoi vor trece în apele cele de sub pământ, unde sunt înfipte furcile pământului. Iuda roade mereu la aceste furci, cu gând ca să scufunde pământul, dar când vede venind pe « apele Sâmbetei » găoci de ouă roșii, își aduce aminte că a sosit Paștele creștinilor și i se taie curajul, stă din lucru și furcile în clipă cresc la loc. De asemenea cei ce mor nebotezați, fără lumânare și neispoveduiți și neîmpărtășiți, au mare ușurare când văd găoci de ouă roșii venind pe « apa Sâmbetei » (Bălășel, Şez., XVII, 21).

Ouăle încrestite puse sub perna fetelor, în noaptea Invierii, se crede că se vor mărita fetele (Sălăgeni, Fălciu).

In ziua de Paști, toți copiii și toți oamenii trebue să aibă în buzunare ori în sân, un ou. Când copilul se grijește cu oul în sân, acel ou îl pune mamă-sa în boabele de sămânță de porumb, ca să răsară toate și să rodească (Păușăști-Otărău, Vâlcea).

Se oprește, în ziua de Paști, un ou roșu; se acopere cu o fâșie de ceară pe la mijloc, ca să se poată lega, și apoi se atârnă în cuiu, în casă, și la un an, la celalt Paști, se sparge. Dacă se găsește cu viermi, cel ce l-a pus va fi om norocos; dacă nu va avea viermi, va fi fără noroc. Alții păstrează oul acesta 40 de zile, și dacă în acest răstimp nu se împuțește, e semn că cel ce l-a păstrat, este norocos (Șezătoarea, III, 122).

In ziua de Paști să nu arunci ghiocele ouălor roșii afară, că-ți arunci norocul (jud. Vâlcea: Gorovei, Credinți, 251).

In Bucovina, în ziua de Paști, copiii se dau în scrânciob cu câte un loc, care se fac pe la unele case, și cel ce se dă în scrânciob, plătește celui de casă câte un ou roșu (Voronca, 345).

In cea dintâi zi a Paștelor, slujba bisericească este sfârșită până 'n ziuă. Sătenii se duc fiecare pe la casele lor, și în ziua aceea șed toți în casă și nu iau parte la nicio petrecere sgomotoasă — doar își roșesc ouăle încondeiate mai înainte (Corbii-Muscelului: Codin, p. 67).

In satul Cuciur-Menjir, jud. Tighina (Basarabia), în primele zile ale Paștelor, cei căsătoriți se duc cu nevestele să se feliciteze, și-și dăruesc colaci și două ouă colorate (Pr. Gh. Nemțanu).

In satul Stăvuceni, jud. Hotin (Basarabia), este obiceiul că după ce se felicitează zicându-și « Hristos a înviat », și răspund « Adevărat a înviat », se sărută și-și dau reciproc câte două ouă colorate sau închistrite. La adunările sătești — hore și jocuri — vin cu ouă și ciocnesc (S. Kulcițki).

La Paști fac pască din făină de casă, groasă 'n doagă de un lat de mână, dar cu foarte puțină brânză, fără ouă, așa că, la tăiat, se risipește. Cozonacul îl fac numai cei ce trăiesc pănește (boierește). După slujba dela a doua Inviere, băietanii și fetele rămân în ograda bisericii, unde se joacă » de-a mâța cu șoarecele », cântând un cântec rusesc și învârtindu-se mereu. Bărbații și femeile se strâng în pâlcuri, în cimitir; unii joacă cărțile, alții cântă, iar alții mânâncă pască și ouă roșii.

A doua zi de Paști se duc la biserică numai oamenii însurați și nevestele lor, iar fetele stau acasă și așteaptă să vie

băieţii cu « udatul »: le udă cu un mănunchiu de busuioc muiat în cofiţă şi li urează sănătate, noroc. Fetele dau câte două ouă ori pască (satul Hâjdău, jud. Hotin (Basarabia): Săndulescu-Topliţa).

Până la Duminica Tomei, la vizită, pe lângă dulceaţă şi cafea turcească, se dă şi câte un ou roşu (Macedonia: Licea).

Un ou dela Paşti, roşu şi încondeiat, e bine să-l păstrezi şi să-l pui vara în patul cu gândacii, pentru ca să nu ţi se deoache gândacii sau gogoşile (Muscel: Codin, Sărb., 55).

Primul ou roşu vopsit în Joia Mare, se păstrează la icoană până la celalalt an (Macedonia: Christu).

Oul muncit e păcat să-l dai de pomană (Bucovina: Voronca, Datine, 422).

In Macedonia este obiceiul ca în timp de furtună să se puie sub streşina casei o pirostie pe dos, iar deasupra un ou roşu din Joia Mare, ca să înceteze furtuna (Marian, Sărb., II, 280).

Dacă se îngroapă la hotarele unei moşii un ou înroşit Miercuri în Săptămâna Patimilor, nu va bate piatra pe acea moşie (Vlaşca: Marian, Sărb., II, 280).

In Joia Mare se duc 12 ouă roşii într'un şervet, la biserică, seara la denie, şi se lasă acolo până în ziua de Paşti; în urmă se îngroapă câte un ou din acelea la hotarele moşiei, spre a fi ferite de piatră (Dr. Elefterescu, în Izvoraşul, 1932, p. 113).

Celor ce mor sau se înmormântează în zilele Paştelor, li se pune mâna cea dreaptă în un ou roşu, ca semn că au răposat în zilele Invierii, şi pe care îl arată dracilor dela vămi, iar aceştia văzând oul roşu, îl lasă de trece nesupărat, oricâte păcate ar fi făcut (Bălăşel, Şez., XVIII, 221).

Cojile de ouă, la Paşti, trebue date pe apă, ca să ajungă la Blajini, şi să le ducă veste că au sosit Paştele (Puescu, Şez., VII, 116; Gorovei, Credinţi, p. 252; Dan, com. Straja).

Aceeaşi credinţă în Galiţia: Găocile ouălor roşii se aruncă într'o samă de comune din Galiţia, încă şi astăzi, în râu, crezându-se că abia atunci când ajung aceste găoci de ouă în ţara Rachmanilor, ţin ei sărbătoarea lor (Marian, Sărb., III, 186).

Nu e bine să ţii în casă găoci goale de ouă roşii, fiindcă se ascunde dracul în ele (Bucovina: Marian, Sărb., III, 49).

Găocile ouălor colorate nu se dau găinilor de mâncare, că nu mai ouă (Banat: Novacoviciu, III, 16).

In cele trei zile ale Paştelui trebue să ai, la toată masa, ouă roşii (Bălăşel, Şez., XVII, 22).

In cele trei zile ale Paştilor se păstrează pe masă o scafă (de lemn) — o farfurie astăzi — cu ouă roşii (Banat: Novacoviciu, III, 19).

La sfintele Paşti mănâncă ouă roşii, ca să fii roşu (Gorovei, Credinţi, p. 251; Luncuşoara, Bihor; Basarabia: Mateevici).

Ouă roşii, sfinţite în ziua de Paşti, la biserică, se ţin până la anul şi atunci se sparg; dacă oul e sec, n'ai nevoie, dacă e plin, ai nevoie mult (Lupescu, Şez., VII, 117).

In cozonaci, colaci, se pune la mijloc câte un ou roşu (Macedonia: Licea).

In Mahala (Bucovina), când vin oamenii cu pasca unii la alţii, se pune pe masă o strachină plină cu ouă şi ciocnesc, ca să se vadă pe ceea lume, iar ouăle le mănâncă (Voronca, Datine, 424).

După părerea unor românce, e tare bine dacă la praznice pentru cei răposaţi, pe lângă mâncările şi băuturile uzitate la asemenea ocaziuni, se dau de pomană şi ouă roşii (Cupca, Bucovina: Marian, Sărb., II, 278).

Copilul, după ce s'a grijit, lasă un ou pentru preot, iar unul îl dă unui alt copil, împreună cu lumânarea care a ţinut-o în mână, când s'a grijit (Păuşăşti-Otărău, Vâlcea).

In ziua de Sf. Toma, femeile fac colivă cu ouă roşii, pentru morţi (Macedonia: Christu).

La Duminica Tomei şi la Duminica Mare (sărbătoarea verde), toţi oamenii duc la cimitir pască, ouă roşii, cozonac, căniţe cu zaharicale şi alune americane cu covrigi, pe care le împart de pomană, lângă morminte. Se face parastas şi se pomenesc toţi morţii, de către preot, după ce s'a terminat slujba liturghiei (satul Hâjdău, jud. Hotin).

In Bucovina, unele românce scot albuşul şi gălbănuşul prin o borticică, din o samă de ouă roşii, sau împistrite, şi păstrează găocile până la Paştele viitor, şi le întrebuinţează la felurite lucrări, precum spre a înpiestri alte ouă de pe dânsele, înşirându-le pe o aţă, şi atârnându-le pe la icoane, sau puindu-le

în cuie, ca podoabe. Se zice însă că nu e bine de ţinut aceste găoci goale în casă, fiindcă se ascunde dracul în ele (Marian, Sărb., III, 49).

Aceste găoci se numesc « hârzob » (Pamfile, Cromatica, 191).

Dacă moare cineva în sat, în Joia Paştelor, apoi ouăle roşii nu ies frumoase (Bucovina: Gorovei, Credinţi, p. 251).

La Sfântul Gheorghe se împart, de sufletele răposaţilor, ouă roşii cu flori de liliac (Bălăşel, Şez., XVII, 23).

In Lunea Paştilor, prietenii şi rudele se vizitează acasă unii pe alţii, dându-şi unii altora ouă roşii. Aşa, copiii se duc pe la părinţii lor, finii pe la naşii lor, ducându-şi unii altora basmale cu ouă roşii. Apoi se adună cu toţii la horă şi aci pun mese, ciocnind ouă roşii şi petrecând unii cu alţii până seara (Bălăşel, Şez., XVII, 22).

Când preotul iese cu Invierea a doua, femeile (la munte) dau dascălilor câte 1 sau 2 ouă (Lupescu, Şez., VII, 116).

A doua zi de Paşti, este praznic la bisericele ursăreşti (Sfinţii Voevozi), şi la biserica din satul Tălvăci (hramul Sf. Neculai), plasa Otărău. După ce s'a sculat masa, toată lumea trece la horă. Aici se întâlnesc oameni din 3-4 comune, în care nu se prea fac petreceri, în aceste zile. Aici, la horă, se ciocnesc multe, foarte multe ouă. Sunt ani în cari mergi pe cojile de ouă, câte o săptămână în urmă (G. G. Fierăscu).

In toate părţile româneşti e obiceiul a merge de Paşti cu pască, bărbaţii cu nevestele lor, la rudele cele mai în vârstă, ducând o pască şi câteva ouă, pentru care în schimb li se dă pască şi mai multe ouă (Voronca, Datine, 344).

Lunea Paştelor e o adevărată sărbătoare a ouălor roşii. Fiecare creştin duce la biserică câte o basma de ouă roşii frumos încondeiate, pe care le pune pe masă în biserică. După săvârşirea sfintei leturghii, preotul le blagosloveşte şi apoi, fiecare luându-şi legătura sa cu ouăle, ies afară înaintea bisericii — preot şi popor. Aici fiecare creştin merge şi dă lui moş-popa câteva, zicându-i « Hristos a înviat ». Preotul, primind ouăle, răspunde « Adevărat a înviat ». In alte localităţi apoi se întinde o masă mare şi frumoasă, care se încarcă cu tot felul de bucate, între care şi ouă roşii, se pun cu toţii la masă şi ospătează pe iarbă verde, înaintea bisericii, după ce

mai întâi preotul a cântat frumoasele psalmodii ale Invierii (Bălăşel, Şez., XVII, 229).

Junii din Braşov au obiceiul ca Marţi, după Duminica Paştilor, să se ducă să petreacă pe coasta Prundului. Acolo oferă lumii care petrece pe iarbă, plăcintă şi vin; în schimb, li se dă bucăţi de plăcintă, ouă roşii şi sunt cinstiţi şi ei cu vin (Ion Muşlea, Obiceiul junilor braşoveni, p. 15).

« In ce priveşte raporturile cu fetele, s'ar părea că nu putem spune mare lucru despre juni. Totuşi, dacă astăzi abia se pot observa oarecare relaţii între ei şi fete, avem indicaţii că înainte lucrurile stăteau altfel. Din ceea ce se mai vede astăzi, nu putem uita în niciun caz ziua de Luni (Lunea Paştilor), când junii merg după ouă roşii. S'ar putea spune că ziua aceasta a lor e dedicată fetelor. Despre *mersul după ouă* informatorul lui Pitiş spune precis: « unde este fată mare, apoi fata mare aduce junilor ouăle pe tavă şi junii, dacă sunt mai poznaşi, încep cătră fată să zică ba că cutare ou nu e roşit bine, ba că cutare ou nu e fiert bine, ba că celalt e cu pui în el, de văd şi ei ce răspunde fata, că fetii i se face ruşine cât o ţin până să ia ouăle de pe tavă, şi junii o ţin într'adins de se uită bine la ea, de o văd bine. Această examinare o fac feciorii cu intenţii bine definite. Voina ni spune chiar, că Lunea junii se duc după ouă la acele fete la care aspiră să li fie consoarte ».

« Am încercat să aflăm dacă se mai ştie în Şchei de aşa ceva. Informatori ai noştri nu ne-au putut spune decât că se făceau glume cu fetele: dacă nu ni-i da ouă, te aruncăm în vale, ziceau junii » (Muşlea, *op. cit.*, pp. 41—42).

OUĂLE ROŞII IN MEDICINA POPULARĂ

« Strânge coji de ouă ce rămân pe cale, în ziua de Sfintele Paşti, că, Doamne! de multe leacuri sunt bune » (Luncuşoara, Bihor: Gorovei, Credinţi, p. 256).

Cu ouă roşii se fac descântece pentru mai multe boli, precum: de durere de dinţi, de durere de urechi, de grumaz, de beşica cea rea, de roşeaţă, de tragăn, când se umflă pulpa la o vacă, şi multe alte boli (Marian, Sărb., III, 42).

Mânjilor mici li se leagă la gât un găvan de lingură ce a slujit la înroşirea ouălor de Paşti (Pamfile, Boli, 70).

Găocile de ouă roşii ce le vezi întâi venind dela biserică, le iei, căci sunt bune de friguri (Bălăşel, Şez., XVII, 21).

Ouă roşii de pichere, cu care s'a ciocnit în sărbătorile Paştilor, se întrebuinţează ca leac pentru muşcătură de şerpe, şi în farmece de dragoste (Bucovina: Marian, Sărb., III, 50).

Ştergarul cu care ai şters ouăle când le-ai scos dela înroşit, îl păstrezi peste an; e bun de durere de urechi (Bălăşel, Şez., XVII, 21).

In Mihalcea (Bucovina), se spală cu un ou roşu şi cu unul alb, ca să fie rumen şi sănătos ca oul (Voronca, Datine, 424).

Cu primele ouă roşite, toţi ai casei se freacă pe faţă, ca să fie roşii tot anul (Mehedinţi: Paralescu-Kacoţy).

Se crede ca să-ţi fie buca, mărul obrazului, în tot timpul roşu, fetele şi nevestele atingându-şi merele obrazului cu oul roşu, să zică: « Să fiu rumână în bucă ca oul » (Banat: Novacoviciu, III, 17).

Pe la Veria-Salonic, mamele dau, mângîie cu primul ou roşu obrajii copiilor, urându-li să fie sănătoşi şi rumeni ca ouăle roşii (Macedonia: Licea).

Persoanele slabe, gălbinicioase şi sfrijite, au obiceiu a se spăla în toate duminicile, dela Paşti până la Ispas, cu apă rece, proaspătă, în care pun trei ouă roşii, crezând că se vor rumeni la faţă ca ouăle roşii (Bălăşel, Şez., XVII, 23).

Pentru moroi se descântă în trei zile de trei ori, cu trei fire de busuioc, şi cu un ou de găină neagră, într'o Sâmbătă, pe la asfinţitul soarelui (Oltenia: Pamfile, Duşmanii, 167).

Pe la Molovişte-Bitolia, se cercetează oul roşu dela icoană, şi dacă n'a intrat în putrefacţie, dacă nu miroase, se crede că în acea casă, familie, o să fie sănătate şi bineţe (Macedonia: Licea).

OUĂLE ROŞII IN ZICERI POPULARE

Nu poţi face ouă roşii cu minciuni (Vrancea: Hârnea, p. 12).

Cu minciuni nu se roşesc ouăle. Se zice celor ce umblă cu tot felul de minciuni, ca să-şi facă treburile lor.

A fi frumos ca un ou roşu de Paşti. Se zice de un obiect, şi mai cu deosebire de o persoană frumoasă, bine făcută şi rumenă la faţă.

Chef, Mirică, şi un ou roşu. Se zice în râs cuiva care trăncăne verzi şi uscate.

Paştile
falnicile!
Un ou roş de prânz
şi seara altul:
mai ciudat,
mai umflat.

Se zice de cei lacomi la mâncare, cărora li se pare că cu ouă roşii de Paşti nu se văd sătui, aşa cum se văd la Crăciun cu cartaboaşe de porc (Bălăşel, Şez., XVII, 23).

CIOCNITUL CU OUĂLE DE PAŞTI

Expresiunea « a ciocni » este generală; pretutindeni Românii *ciocnesc* ouăle de Paşti. In Blaj se zice şi « a da cioc »: « Locul unde se adună *ca să dea cioc* este jurul bisericii » (Prof. Viciu, în « Comoara satelor »). Prin jud. Vâlcea se zice « a cicni » (Păuşăşti-Otărăni).

Se ciocneşte numai cu ouă roşii: « Cu ouă albe să nu ciocneşti, că vei face bube mari cât oul » (Mehedinţi: Paralescu-Kacoţy).

Ciocnitul ouălor de Paşti se face, prin unele locuri, cu un anumit ceremonial, dela care nu-i îngăduită nicio abatere.

Oul are trei părţi: *vârful*, care se numeşte *cap;* partea opusă vârfului, care se numeşte *dos*, iar în Bucovina se mai numeşte şi *huscă*, şi părţile laterale, numite *coaste.*

In ziua de Paşti, în Bucovina, se ciocneşte numai *cap cu cap;* a doua zi, Luni, se poate ciocni şi *cap cu dos*, iar zilele următoare şi *dos cu dos*, sau chiar *coastă cu coastă* (Marian, Sărbătorile, III, 47).

In Banat, vârful oului se numeşte *cic* şi dosul se numeşte *fund:* Ciocnirea se face *cic* (vârf) *cu cic*, şi *fund cu fund* (Novacoviciu, III, 19).

In regiunea Blajului, se ciocneşte *pe văzute* şi *pe nevăzute*. « Când îi « pe văzute », examinează cu băgare de seamă ouăle, să le vază, care mai tari sunt ca ale lor? Examinarea se face aşa, că se uită la formaţiunea oului, mai ales la cap, şi din forma aceluia, mai ascuţită, ori mai tâmpită, conjecturează la vârtoşia oului. Privesc cu atenţiune la mărimea şi forma oului, ca să ştie, oare nu-i de raţă, de « găină de mare », ori de curcă, care toate-s mai tari decât cele de găină, şi în cazul acesta « nu dă cioc », de nu cumva şi oul lui este de acelaşi fel » (Prof. Viciu).

In Păuşăşti-Otărău (Vâlcea), cei cari ciocnesc *încearcă* ouăle, şi « dacă se cam aseamănă, ciocnesc » (Fierăscu).

Ieşind dela Inviere, după sfânta liturghie, sătenii se aşează la masă, şi după ce au gustat mai întâi din pască, şi din celelalte lucruri sfinţite, încep a ciocni ouă roşii. Intâi ciocnesc soţii. Nevasta ţine oul, şi bărbatul zicând: « Hristos a înviat », ciocneşte, şi nevasta răspunde: « Adevărat a înviat ». Ciocnesc apoi părinţii cu copiii, şi părinţii cu celelalte rude, prieteni sau cunoştinţe, care se întâmplă la masa lor (Marian, Sărb., III, 46).

Acelaşi obiceiu este şi în Basarabia, unde se crede că rudele care nu ciocnesc, nu se mai întâlnesc pe lumea cealaltă (Mateevici).

Regula generală este că dreptul de a *lovi*, îl are bărbatul, şi cel mai bătrân, pe când femeea şi cel mai tânăr trebue numai să ţie oul, pentru a fi ciocnit (Banat: Novacoviciu, III, 19).

In Transilvania e datina ca tatăl familiei, după ce s'a gustat din pasca şi slănina slujită, să ia un *ou slujit*, să-l spargă, să-l taie în atâtea bucăţi câţi căseni are, şi apoi să dea fiecăruia câte o bucăţică din el. Această împărţire de ou însemnează că, rătăcindu-se cineva peste an, pe căi necunoscute sau în alt loc undeva, şi neputând nimeri calea, dacă nu mai se gândeşte la aceia cu cari a mâncat ou în ziua de Paşti, îndată i se deschid ochii şi nimereşte calea (Marian, Sărb., III, 19).

Prin Bucovina este credinţa că trebue să ciocneşti ca să nu te rătăceşti în pădure. Cine a ciocnit, dacă se rătăceşte, îl găsesc oamenii şi-l scot (Voronca, Datine, 424).

Cei ce ciocnesc ouă roșii, în ziua de Paști, se întâlnesc pe ceia lume — se crede în Bucovina (Marian, III, 101; Voronca, 424).

Acel al cărui ou nu se sparge când ciocnești în ziua de Paști, va muri înaintea celuilalt — este credința pe valea Bistriței și în Banat (Novacoviciu, III, 19).

Dacă spargi oul, e semn bun, vei fi voinic peste tot anul; dacă ți l-a spart, e semn rău, vei fi bolnav, și poate să și mori (Vâlcea: Bălășel, Șez., XVII, 21).

In jud. Vâlcea (Păușăști-Otărău), când un băiat ciocnește cu o fată, o întreabă: «Pe luate?», adică dacă l-o sparge pe al fetei, i-l dă? Sunt unele fete care nu-l dau (Fierăscu).

Pretutindeni oul spart trebue să fie dat partenerului, obiceiu observat și în Basarabia (Mateevici) și în Macedonia (Licea).

Cel care nu dă oul ciocnit, este expus la mari pedepse: îi ies buboaie pe trup (Muscel: Codin, p. 53); zace de friguri (Marian, III, 48); pe ceea lume îl mănâncă împuțit, cu păcură (Marian, 888, 48), sau cu viermi (Novacoviciu, III, 20).

In jud. Vâlcea, obiceiul este ca oul spart să-l mânânci și găocile să le lepezi pe drum (Bălășel, Șez., XVII, 2).

Pe aiurea, cei ce ciocnesc, curăță oul spart, îl taie în două și-l mânâncă amândoi (Voronca, 424).

Asupra timpului când se ciocnește, datinele variază.

In unele părți se ciocnește din ziua de Paști până Marți — până la *Mătcătău*, cum se spune în Banat (Novacoviciu, III, 20); pe aiurea până la Ispas, și chiar până la Duminica Mare (Marian, III, 48).

Prin alte locuri din Bucovina, Marți nu se mai ciocnesc ouă, numai de Sf. Gheorghe și de Ispas (Voronca, 424).

Cu toate acestea, prin unele locuri din Moldova, din jud. Vâlcea și din Banat, în ziua de Paști nu se ciocnește, dacă vrei să nu te doară mijlocul la secere, sau să nu capeți buboaie.

In jud. Vâlcea se ciocnește în toate duminicile până la Ispas, și fiecare sătean ține ca o cinste mare să aibă ouă roșii pe masă, sau pe fereastră în casa sa (Bălășel, Șez., XVII, 23).

Pe când pretutindeni, dincoace de Dunăre, se ciocnește după ce iese lumea dela biserică, la Inviere, în Macedonia

copiii ciocnesc ouă roşii în noaptea Invierii — *Graiul mare* — când se spune Hristos a înviat (Licea).

In Banat, în zilele Paştelor, oaspeţii ce vin în casa gospodarului, se aşează pe scaune, în jurul mesei, şi li se oferă farfuria, ca să-şi aleagă un ou cu care să ciocnească, mai întâi cu gazda şi în urmă cu oaspeţii între ei. Ouăle sparte le pot mânca, sau le pot duce acasă (Novacoviciu, III, 19).

Trebue de ştiut că se ciocnesc numai ouăle *merişoare*, adică acele monohrome, roşu sau altfel; nu se ciocnesc ouăle încondeiate, « muncite », care reprezintă chinurile îndurate de Isus Hristos, pe vremea răstignirii.

Datina ca oul să fie dat aceluia care l-a spart, a născut, la unii oameni prea dornici de câştig, obiceiul de a-şi prepara anumite *ouă tari*, cu care să spargă ouăle obişnuite. Despre aceşti oameni « lacomi de câştig », apreciaţi rău de popor, se spune nu numai că se încarcă de păcate, dar că, pe cealaltă lume, ouăle astfel câştigate le vor mânca împuţite, cu viermi şi cu venin (Marian, III, 49).

Aceeaşi credinţă în Basarabia (Mateevici).

Ouă tari sunt *părăsiturile* de raţă, de gâscă şi de curcă, precum şi ouăle de pichere. Alţii, mai vicleni, întrebuinţează şi ouă fabricate din lemn.

Chiar şi ouăle de găină se fac tari, dacă se ţin câtva timp în zeamă de varză (Păuşăşti-Otărău).

Un mijloc mai migălos, de a face « ouă tari », întrebuinţat de unii băieţi, este acesta: « Ca să aibă ou tare de ciocnit, băieţii iau din grămada de ouă pe cel care are « rod mai puţin », adică pe cel care are, pe coajă, mai puţine punctuleţe asemănătoare cu porii de pe piele. Pune trei, patru, în băligar de cal şi le ţine până în Sâmbăta Paştelor. Alte ouă le umple cu smoală. Pentru aceasta pune mâna pe un ac mai gros, şi în capul cel gros al oului face o gaură mică, prin care înfige un paiu de grâu. Cu acesta mestecă de câteva ori prin ou, ca să spargă gălbenuşul, şi apoi îl suge prin paiu până nu mai rămâne nimic. După ce a curăţit bine înăuntru, ia o bucată de smoală, o ţine deasupra oului şi cu flacăra unei lumânări, pe care o ţine alt băiat, topeşte smoala ca să intre prin gaura făcută în ou. Trebue oul umplut, i se pune o bucăţică de coajă

în spărtură, și oul e gata. Așa făcut, îl bagă în roșele și-l ține la răcoare până la Paști (Fierăscu).

In Macedonia este obiceiul ca în noaptea Invierii, când preotul zice: « Hristos a înviat », fiecare să aibă un ou în buzunar și să ciocnească, zicând: « Hristos a înviat », la care răspunde: « Adevărat a înviat » (Christu).

SURĂȚIA

In Vrancea, este obiceiul ca Luni după Paști, fetele să se prindă *surate*, între ele.

Surăția este și ea un obiceiu vechiu la noi, și în vremurile trecute avea o însemnătate mai mare ca acum. Fetele câte se prindeau surate, trăiau toată vieața în bune legături de dragoste și prietenie, ca niște adevărate surori. Ba, poate și mai bine, că între dânsele nu mai aveau de împărțit moșteniri, ca să se mai ciondănească.

Cine vrea să se prindă surată, merge de dimineață la casa uneia din fete, unde au avut ele vorbă să se strângă, și aducând fiecare *ouă roșii*, pască și o pupăză (pâne lucrată într'o formă lungăreață și împletită într'un anumit fel), pregătite din vreme.

Aci chiamă și pe un flăcău ales de dânsele, dintre cei mai cuminți, și se așează cu toții la masă, ca să ospăteze. Pe unele locuri se aduc și lăutari, cari li cântă cântece de jale.

Legământul de credință se face așa: Fetele își schimbă, una cu alta, pupezele ce au adus, zicând de trei ori: « Ești surată pân' la moarte? », și cealaltă răspunde: « Sunt surată pân' la moarte ». Apoi fiecare fată dă flăcăului câte o basma lucrată de mâna lor, sau măcar un ou roșu, zicând: « Ești tu frate pân' la moarte? », și el răspunde: « Sunt eu frate pân' la moarte ». La urmă taie pupezele și le mănâncă cu toții, bând vin și ciocnind ouă roșii, până când vin vălarii de li strică masa, în voia cea bună a tuturora (Hârnea, p. 25).

In Mehedinți, în special în Severin, *înfârtățitul* și *însurățitul* se fac Luni, după Duminica Tomei.

Cu ouă încondeiate și coroane de salcă (salcie), familiile orașului iese la câmp, în pădurea numită Crihala, având și puțină sare.

Câte doi băieți și câte două fete își pun coroanele pe cap, și schimbă unul cu altul câte un ou încondeiat. Cel mai mare, băiat sau fată, își scoate coroana de pe cap și o dă orizontal celuilalt, care face același lucru, însă coroana e răzimată pe vârful degetelor și pe antebraț, așa încât podul palmei e încununat cu cele două coroane.

In palmă e sare.

Atunci se ține următorul dialog:

— Imi ești frate pân' la moarte?

— Iți sunt, răspunde celalt, apoi se pleacă și atinge cu limba sarea din mâna celui care a întrebat.

Aceasta se repetă de trei ori, întorcând coroana pe partea cealaltă, de fiecare dată.

Celalt face asemenea, adică după fiecare întrebare linge și el sare din mâna celuilalt, de trei ori de-a-rândul. După aceasta își pune fiecare coroana pe cap, scutură sarea din mână, se iau în brațe și se învârtesc, unul pe altul, iarăși de trei ori.

Fetele urmează tot astfel, zicându-și *surată* (Bibicescu, p. 405).

Prin unele părți din Banat, feciorii și fetele care s'au convorbit de mai nainte ca să se *înfrățească*, sau să se *însurățească* (să se facă surori), se îmbracă în ziua de Mătcătău (Marți după Paști) în haine de sărbătoare, iau apoi cu sine ouă roșii sau pestrițe, păstrate anume din ziua Paștelor, și se duc la un loc anumit, ales de mai nainte, într'o grădină sau la câmp, unde este un pom înflorit (măr, păr, cireș, vișin, etc.), și aici se întâlnesc unii cu alții. Aici fiecare își face o cunună de flori din acel pom, și și-o pune pe capul său, și apoi luându-se de mână unul cu altul, pornesc spre dreapta și ocolește pomul de trei ori. După aceasta își iau cununile de pe cap, feciorii laolaltă și fetele laolaltă alătură cunună lângă cunună, și prin ele se sărută de trei ori, schimbă ouăle iarăși prin cununi și feciorii zic: «Să fim fârtați până la moarte», iar fetele zic: «Să fim surate până la moarte». Iar la sfârșit se ridică unul pe altul, și una pe alta, în brațe, și după aceasta mănâncă ouăle roșii cu pâne și cu sare (Marian, Sărb., III, 193).

JOCURI CU OUĂ DE PAŞTI

I

In Teiuş (Ardeal), copiii, a doua zi de Paşti, se joacă « de-a scăruţa », aşa:

« Un copil pune un ou roşu pe o scăruţă, făcută din doi tulei (jipi) de cucuruz şi-l lasă să se rostogolească la vale, până se opreşte dela sine undeva. Apoi lasă şi ceilalţi copii să cadă un ou pe scăruţă, în jos. Dacă oul acesta rostogolindu-se, se loveşte de oul cel lăsat mai înainte, atunci copilul al doilea ia amândouă ouăle; dacă nu loveşte, atunci vine să-şi cerce norocul al treilea, al patrulea, şi lasă pe scăruţă câte un ou roşu, până se întâmplă de loveşte vreun ou din cele slobozite pe scăruţă. Cel ce nimereşte, le ia pe toate. Jocul se repetă » (Prof. Viciu).

Jocul acesta nu este semnalat nicăeri aiurea la poporul nostru, şi s'ar putea să fie împrumutat, de pildă dela Saşi, deoarece îl găsim la multe dintre popoarele care nu ţin de Biserica Răsăritului.

In Saxonia, lângă oraşul Bautzen, este o colină la poalele căreia curge râul Spree; pe vârful colinei este o capelă mică a suburbiei Seidau. Sus, pe colină, se aşează tineri, femei şi bărbaţi, cu paneraşe pline cu ouă de Paşti şi de-a-lungul colinei, până în malul apei, se înşiruiesc copiii, băieţi şi fete, fiecare având câte un săcuşor. Cei de sus aruncă ouă răscoapte pe colină, care se rostogolesc în vale, şi ei le prind, şi veseli îşi încarcă săcuşoarele. Uneori ouăle ajung până în apa Spree, de unde le pescuiesc (Eckstein). (Fig. 1).

In Suedia, jocul acesta este mult utilizat. (Fig. 2).

In Halland se ţine între picioare o scândură de-a-lungul căreia se rulează o monetă spre ouăle aşezate la capătul scândurii. Dacă moneta atinge un ou, cel care a aruncat-o ia oul.

In Scania, jocul acesta se face în mai multe chipuri.

Se aruncă ouăle ca şi în Halland, sau se aşează ouăle la o depărtare de câte 60 cm unul de altul, şi se dă drumu unui ou pe scândurică. Toţi acei cari joacă, trebue să puie un număr egal de ouă la joc, şi fiecare jucător aduce ouăle colorate într'un singur fel. Jocul se face după o ordine stabilită.

Se aranjează un fel de arenă într'un teren nisipos, la capătul căruia se aşează un olan. Jucătorii, unul după altul, dau drumul unui ou pe olan, şi când un ou atinge un alt ou, acel care l-a aruncat, îl ia.

Fig. 1. — Joc cu ouă de Paşti în Saxonia

In loc de olan, se ia o scândură aplecată spre un butuc, şi pentru ca ouăle să nu se ducă prea departe, se formează un cerc cu o frânghie, la o distanţă cam de 3 metri. Fiecare jucător

are numărul lui de ouă colorate după gustul lui, și uneori pe ouă își sgârie și numele. Astăzi, părându-li-se prea complicat să-și sculpteze numele, îl scriu cu creionul. Acela care, la finele jocului, mai posedă încă ouă, are dreptul să ieie toate ouăle neciocnite.

Intr'o vreme se fierbiau panere întregi de ouă; un jucător putea să aibă mai multe duzini, dar astăzi (1920) ouăle fiind scumpe, se mulțumesc toți cu 10—15 ouă.

Adeseori se caută o pantă pentru rostogolit ouăle. Câteva zile înainte de Vinerea Mare, copiii din Kivik și din Vitemölle se duceau să inspecteze « panta ouălor », numele unei coaste de deal la Nird de Kivik, unde se fixa numărul ouălor și coloritul lor. Se întâmpla adeseori ca să aibă mai multe ouă copiii săraci, căpătate dela fermele de prin prejur. In ziua de Paști, mai cu seamă, era veselie mare la panta ouălor. De obiceiu, jocul preferat este de a da drumul ouălor din culmea colinei spre șes, cam 23 de metri depărtare. Uneori un ou poate să facă 8 și 10 curse, până să se strice. Se înțelege că jocul acesta este pentru copii, dar asistă la el și persoane mari (Louise Hagberg).

O descriere mai laconică a jocului acestuia, la populația de origină germană din Palestina: « Un fel de joc de noroc, în tovărășie, este următorul, la care o a treia persoană furnizează oul. Când, de pildă, cinci ouă au fost procurate, acestea sunt așezate într'un rând. Unul dintre jucători ia primul ou, celalalt ia ultimul. Al cărui ou este spart la ciocnire are a plăti toate ouăle celui ce le-a procurat. Câștigătorul dă procuratorului un ou înapoi, și cu restul poate să continue jocul (Dalman).

In câteva provincii ale Franței, jocul acesta, cunoscut sub numele de *roulée* este practicat ca și în celelalte țări.

In Bourgogne, într'o localitate Nan-sous-Thil, jocul este astfel descris: « In ziua de Paști, dar de preferință în Lunea Paștelor, locuitorii își oferă reciproc ouă răscoapte, albe sau văpsite. Se așează o scândură înclinată, și fiecare rostogolește ouăle ce le are cu sine, când îi vine rândul. Acela al cărui ou atinge pe un altul în cursa lui, îl câștigă și-l mănâncă pe loc. In vechime juca toată lumea; astăzi joacă numai copiii (Van Gennep, Bourgogne, p. 83).

Fig. 2. — Joc cu ouă de Paşti în Suedia

Fig. 3. — Joc cu ouă de Paşti în Rusia

In Bourbonnais, « Luni după Paşti, la Yzeure mai cu seamă, se practică încă *la roulée*, cu ouă coapte şi văpsite în diverse colori. La ţară, fetele şi băieţii se joacă pe fânaţ; jocul se face cu ouă, şi când toate sunt sparte, le mănâncă împreună (Van Gennep, Bourgogne, p. 85).

In regiunea Tonnerre: « Cuvântul *roulée* vine dela un joc vechiu, care consista să se ruleze, pe un plan inclinat, ouă care înainte de a se opri, trebuiau să se ciocnească cu altele, în acelaşi scop. In toate comunele regiunii Yonne, ouăle se considerau datorite copiilor de către bunicii şi naşii lor. La Villeneuve-sur-Yonne, acest soiu de petrecere era practicat de toţi membrii tuturor familiilor; în Lunea Paştelor toţi se întruneau în o pădurice la 2 kilometri de oraş, unde se vindeau multe ouă văpsite roşu; părinţii şi copiii îşi făceau provizii şi jucau « à la roulée ». Oul care, în cursa lui, atingea un altul în cale, însemna că persoana care l-a aruncat e câştigătoare; ouăle sparte erau mâncate pe loc şi udate cu vin. In diferite părţi din Yonne, aceste *roulées* erau făcute cu ouă ouate în Vinerea Mare, şi stăpâna casei le păstra cu grijă, pentrucă credinţa populară le atribuia proprietatea de a vindeca frigurile.

« La urmă s'a dat numele de *roulées* ouălor făcute dar, sau întrebuinţate ca dijmă. In cele mai multe comune, cei cari aveau să tragă sorţi la armată, mergeau cu toba în fruntea lor, în ziua când aveau să tragă sorţii, să ceară ouă pentru a face o omletă. Diferite persoane primeau aceste *roulées*, precum factorii rurali, copiii din corul bisericii, copiii din serviciul morarilor şi acei cari sunau clopotele la biserică » (Van Gennep. *op. cit.*, p. 86).

La Channy, capitala cantonului Aisne: « Altă dată, în ziua de *Jeudi gras* era obiceiul numit *Jeudi-Jaudian*. Fetiţile treceau pe strade cu paneraşe în mână, şi cereau ouă pe la porţile caselor. Cu recolta făcută, se stabilea în piaţa oraşului un plan înclinat în pământ, pe care şcolăriţele rulau pe rând câte un ou. Aceea a căreia ou nu se spărgea, era proclamată Regina jocului *Jaudian*, şi era plimbată pe strade cu un sceptru în mână » (Id., p. 87).

In Ardennes, un joc identic se făcea la Păresimi, când însă în loc de ouă roşii, se întrebuinţau mici cozonaci, numiţi

rouiettes. Se alege o costișă, și jucătorii, împărțiți în două tabere, unii ocupă coama și ceilalți poalele costișei. Cei de sus aruncă, pe costișă, cozonacii, strigând: « Rouiez, rouiette » (roulez, roulettes). Intr'o zi, însă, locuitorii dintr'un sat vecin năvăliră și mâncară cozonacii, și de-atunci s'a pierdut obiceiul ».

Prin alte localități, se obișnuește un joc care amintește în același timp și pe amândouă celelalte, *roulées* și *rouiettes:* « In ziua de 1 Mai, băieții încărcați cu ouă roșii răscoapte numite *maioles* și având înșirate pe brațe colăcei, se adunau în grupe, escaladau colinele care dominau satele și de pe culmi rostogoleau ouăle și colăceii, pe care copiii din vale se întreceau să le culeagă » (Van Gennep, p. 88).

Jocul cu ouă de Paști se obișnuia și în Rusia, cum se vede în gravura alăturată.

II

« In comuna Retest (jud. Sătmar) — locuitori români amestecați cu germani și maghiari — este datina că, a doua zi de Paști aranjează o întrecere în cursă. Feciorii iau câteva coșuri de mână cu cucuruz (porumb) în ele și pleacă prin sat, din ocol în ocol (curte). Chiamă găinele, aruncându-le câteva grăunțe, glumind că hrănesc galițile și în schimb să le dea una; nu ies din ocol, până când stăpâna casei nu le dă 2-3 ouă. Așa colindă întreg satul, apoi merg cu toții afară din sat, într'un șes. Acolo înșiră ouăle, jos pe țelină, unul după altul în linie dreaptă, tot la câte un pas. Distanța dela întâiul ou până la cel din urmă, este uneori de vreo trei sute pași. La oul cel din urmă pun o metă A., meta B. Fac apoi prinsoare care din ei se leagă să adune toate ouăle, adunând tot numai unul odată la punctul de plecare A., până când altul aleargă în fuga mare și parcurge distanța statorită (A la B). Se află care se încrede în iuțimea picioarelor și se prinde în rămășag să le adune. Acesta, în cursul goanei sale, are dreptul să arunce 6-8 ouă, să nu le aducă la punctul de mânecare. Amândoi rivalii pleacă deodată. Cel ce are să parcurgă distanța anumită (până la metă) are să aducă cu sine un ou, și sosind la metă să-l izbească de ea, ca semn că a atins meta,

iar de acolo să aducă ceva semn. Poporul din comună admiră întrecerea în fugă. Privitorii se aşează în cete, după vrâstă. Incepe cursa. Cel ce culege ouăle în fugă are grijă să arunce, în glumă, câteva ouă între fete. Atunci se naşte un râs general, chiote vesele şi aplauze. Dacă culegătorul de ouă le adună toate până nu soseşte celalalt dela metă, atunci e câştigat rămăşagul şi toate ouăle. Totuşi el nu le foloseşte numai singur, ci le consumă toţi feciorii laolaltă, lui îi rămâne gloria învingerii şi vâlva de a fi cel mai voinic între toţi feciorii satului » (Prof. Viciu, în « Comoara satelor », II, p. 69).

Tot astfel se face acest joc în Würtemberg.

Unul adună ouăle, pe când altul aleargă. Cel ce adună, trebue să strângă 101 ouă într'un coş, în timpul cât celalalt aleargă. In 1845, culesul ouălor se făcea pe un loc îngheţat. Prin unele locuri, cei ce culeg şi cei ce aleargă, sunt încălecaţi de alţii, şi operează cu ei în spinare (Eckstein).

In Elveţia jocul se practică.

« Intre jocurile (cu ouă de Paşti) se numără şi aruncatul ouălor, mai cu seamă însă culesul lor, care se face după reguli foarte precise, şi se exercită şi astăzi încă foarte mult (ridicaţi ouăle de jos,— aruncaţi-le,— fugiţi, etc.). In principal jocul constă în aceea că reprezentanţii a două partide se pun la întrecere, şi în timp când unul fuge până la un loc anumit, de obiceiu cam până la jumătate de ceas depărtare, şi de-acolo se reîntoarce iarăşi în goană, celalalt trebue să culeagă un număr anumit (200—300) de ouă, care sunt aşezate lângă un prag pe iarbă, să le culeagă câte unul şi câte unul să le puie într'o coşarcă. Câte odată alergătorului îi este permis să arunce ouăle în coşarca umplută cu fân, la care operaţie îi mai ajută încă unul, dar dacă el aruncă oul alăturea, sau îl sparge, atunci se pune un altul în loc. Partida care pierde, trebue să dea de băut » (Hoffmann-Krayer).

In provincia Brabant, din Belgia, jocul *Course aux oeufs*, se făcea astfel:

« Acum vreo şaptezeci de ani, curse « aux ous d'psaucatche » se făcea Luni după Paşti, în localitatea Sart-Messir Giullaume sous Court-St.-Étienne, şi n'are să mai fie astăzi nimeni care l-a văzut.

« Disdedimineață, câțiva flăcăi, cu panere care se poartă în spate, mergeau dela casă la casă cerând « psaucatche ». Vizita era în plin și adunau multe ouă. Nu neglijau să se ducă și pe la crâșme, și se mai întâmpla să meargă clătindu-se, pe două cărări, cât pe ce să compromită « la hottée ».

Pe la 3 ceasuri se fierbiau ouăle până se răscoceau, și, în prezența unui public numeros, se aliniau 50 de ouă, la distanță de un metru de ambele laturi ale unei alei care ducea la capela cea veche.

O fată și un flăcău, aleși de căpetenia tinerimii, trebuiau să adune ouăle acestea, unul câte unul, înturnându-se, la fiecare dată, la un paner așezat la o distanță de 5 metri dela primul ou.

Această manevră dura multă vreme, în râsetele și încurajările asistenții.

Cel care câștiga era sărbătorit: muzica, în frunte cu toba, îl conducea la localul unde se mâncau ouăle, chefuind și dansând » (A. Vanderborgt, în « Le folklore brabançon, XIV, p. 244).

In Nordul Franței, prin Flandra, jocul acesta se numea *courrir les oeufs*. O descripție veche a acestui joc:

« La Rousies, înainte de Revoluție și chiar după aceea din timp în timp « on courait les oeufs » regulat Luni după Paști. Se puneau 26 de ouă la trei sau patru pași distanță unul de altul; un om le culegea și le punea într'un paner, fără să le strice, pe când un altul alerga până la un loc destul de depărtat. Dacă, după ce ajungea la țintă, se întorcea la punctul de plecare mai înainte ca celalalt să fi cules toate ouăle, era învingător, în cazul contrar, învingător era adversarul. Invingătorul și învinsul, cu tineretul satului, se duceau la crâșmă, unde mâncau ouăle, stropindu-le cu bere » (Van Gennep, Flandre, I, 212).

D-l A. van Gennep spune următoarele despre acest obiceiu: « La Loos (cantonul Haubourdin), caracterul ceremonial primitiv al acestei datine se conservase mai bine, pentrucă era unul din elementele marelui pelerinaj pe care-l făceau, cu picioarele goale, la biserică, mai cu osebire mamele care aveau copii bolnavi și « adolescenții ce-și îndeplineau făgăduinți

Fig. 4. — Joc cu ouă de Paşti în America

pioase », ceea ce însemna de sigur, în stil 1848, înamorații mai mult sau mai puțin asigurați despre soarta lor. Se duceau la biserică, de asemenea pentru a fi vindecați de frica « de a primi evangheliile » (e vorba de acea a Sfântului Ioan). Pe urmă, se duceau la iarmaroc, vizitau crâșmele și se întorceau în bandă și cântând.

Cursa ouălor se practica în două feluri: *a)* printr'o adaptare a jocului de-a baba oarba, și *b)* « á la brouette ».

In primul sistem, un om plecat cu ochii legați și cu un baston în mână, trebuia să ajungă într'un loc determinat și să sfarme cu bastonul ouăle răscoapte și *colorate*, puse de ceilalți jucători; în caz de obstacol, trebuia să i se strige *casse-cou* ».

Pentru al doilea sistem: « courir á-z-oeués à brouette », se legau la ochi trei jucători; unul trăgea roaba de o frânghie, al doilea stătea în roabă și al treilea o împingea, cu o bretelă pe spate ».

COLORATUL OUĂLOR DE PAȘTI

Nu s'ar putea spune de când noi, Românii, am luat obiceiul de a înroși ouă de Paști; niciun document scris nu ni indică data aceasta. De sigur, însă, că obiceiul acesta l-au practicat și strămoșii noștri, cari au locuit pe tărâmurile acestea, din timpurile cele mai vechi, și a fost continuat și de cei vechi ai noștri, cari s'au creștinizat, și dela cari îl avem moștenire și noi, aceștia de astăzi.

Cea mai veche mențiune despre obiceiul acesta, o găsim în amintirile lui Del Chiaro, care descriind obiceiurile de Paști dela Curtea domnească din București, de pe vremea lui Constantin Brâncoveanu (1689—1714), spune că Principesa primește, în apartamentul ei, pe preoți, cărora le sărută mâna și le dăruește câte o naframă brodată, iar boierilor și jupâneselor le dăruiește câte două ouă « bizzaramente lavorate a fiori di oro » — adică ouă încondeiate, artă în care excelează femeile valahe.

In Moldova, se face amintire despre ouăle de Paști, în Cronica scrisă de Gheorgache, al doilea Logofăt, în Iași, în

anul 1762, sub titlul « Condica ce are întru sine vechi și nouă a Prea Inălțaților Domni », în care se spune că « pe vremea lui Antioh Vodă s'a oprit *trasul la vale* », obiceiu care îngăduia ca, în ziua de Paști, să se ude cu apă unii pe alții, și acei cari voiau să scape de această neplăcere, se împăcau cu trăgătorii, dându-le pască și ouă (Traian Ichim).

*

Ouăle de Paști sunt de patru feluri: 1) ouă monohrome, adică văpsite peste tot în roșu, și chiar în alte colori: galbene, verzi, albastre și chiar negre; 2) ouă monohrome cu ornamente; 3) ouă polihrome — în mai multe colori — și cu ornamente; și 4) ouă cu ornamente în relief.

Ouăle monohrome se numesc *merișoare* (Marian, III, 33); preparația lor este foarte simplă: o baie într'un vas cu apă anume colorată. Aceste ouă se mai numesc, în general, *ouă roșii*, iar în Țara Oașului *ouă rușite* (Mușlea, Anuar, I, 154).

Ouăle ornamentate au mai multe numiri, în diferitele părți ale țării.

In Moldova, Bucovina și Banat se numesc *închistrite*, cuvânt care se pronunță și sub formele: *închestrite*, *împiestrite*, *împistrite*, *împestrițite*.

In comuna Cârligi, jud. Neamțu, acest soiu de ou se zice *încristat*, nu « închistrit » (N. Mateescu, în revista « Doina », I, p. 11, nota 2).

In Moiseni, Țara Oașului, se zic ouă *împchistrate* (Mușlea, Anuar, I, 154).

In Valachia, Banat, Ardeal, ouăle ornamentate se numesc *încondeiate*, *scrise*, și prin unele locuri se cunosc și sub numele de ouă *săpate*, *picate*, *picurate*, *cu picățele* (chicățele) și *împuiate* (Pamfile, Cromatica, 189).

La Românii din Macedonia, un astfel de ou se numește *pirdic*, probabil dela cuvântul *perdică*, găină cu penele împestrițate. Mai rar se numește și ou *chindisit* (Licea).

Prin județul Muscelului, se numesc și *împietrite* (Codin, Serbătorile, p. 48).

Ouăle polihrome şi cu ornamente, se numesc *muncite*, sau *necăjite*, pentrucă prepararea lor cere o măiestrie deosebită şi multă muncă.

In câteva sate din Vrancea (jud. Putnii) — şi mi se pare că şi pe aiurea undeva — se fac ouă de Paşti pe care putem să le numim ouă *în relief*, deoarece pe ele, ornamentarea în loc de a fi zugrăvită, se trasează cu o pătură de ceară colorată, ce rămâne ca şi cum ornamentele ar fi aplicate sau sculptate în relief.

*

Orice fel de ouă s'ar face, pentru Paşti, alegerea lor începe cu mult mai înainte.

Prin Bucovina, unele gospodine aleg, în ziua de Miezul Păresei, aceste ouă şi le numără, începând cu cuvintele « o mie », în loc de « un ou » (Marian, III, p. 22).

Alegerea se face astfel: « Se iau toate ouăle cele de găină, căci ouăle cele roşii se fac mai ales numai din ouă de găină, şi se cearcă de au *bănuţ* ori nu; cele cu bănuţ se păstrează pentru prăsilă, iară celelalte, şi anume care sunt mai frumoase, mai curate şi mai tari, se întrebuinţează spre colorare. Sunt însă unii cari întrebuinţează, spre acest scop, nu numai ouă de găină, ci şi de pichere, precum şi ouă părăsite sau părăsituri de gâscă şi de curcă » (Marian, III, 22).

In Vrancea: Miezul Păresii (Miercurea din săptămâna a patra din post) e serbătoarea ouălor, şi femeile nu lucrează nimic până ce nu înumără mai întâi ouăle pe care le-au adunat până în această zi, dela găini. Ele îşi fac de pe acum socotealile lor şi se îngrijesc ca să-şi strângă până la Paşti ouăle de care au nevoie pentru păşti şi pentru înroşit (Hârnea, p. 5).

Acelaş obiceiu este şi în Banat: « Incepând cu prima săptămână din Păresimi, şi până la Miezul Păresimilor (mijlocul postului, Târnainte-târnapoi, Târnoasele), ouăle se numără, că atâtea vei avea peste an, şi din ele se pun sub cloţă, să zacă şi să scoată pui de Sf. Paşti, în semn de bucurie. Iar ouăle adunate din ziua Târnoselelor şi până la Vinerea Patimelor (Vinerea Neagră) se colorează de femei numai în această zi (Novacovici, III, p. 18).

CÂND SE COLOREAZĂ

Este o mare diversitate, în datinele noastre, asupra timpului când se colorează ouăle de Paşti.

Prin judeţul Vâlcea, unde toate obiceiurile şi datinele referitoare la ouăle roşii se încep la Măcinici sau Simţi, adică dela sărbătoarea Sfinţilor 40 de Mucenici (9 Martie), şi ţin până la Ispas (Inălţarea Domnului), femeile încep încondeiatul ouălor la Măcinici, şi le roşesc de Paşti, continuându-se în toate Duminicile Sfintei Paresimi, până în Joia Joimarelor (Bălăşel, Şez., XVII, 20).

In Vrancea, cele din urmă trei zile ale postului, sunt rezervate pentru înroşitul ouălor (Hârnea, 8).

In judeţul Vlaşca, pe alocurea ouăle se înroşesc Miercurea, în săptămâna mare, iar în Joia Mare le duc femeile la biserică, unde le lasă până în ziua de Paşti. Făcându-se astfel, se crede că aceste ouă nu se strică niciodată (Marian, II, 279).

In foarte multe locuri, ouăle se înroşesc în Joia Mare.

Aşa se face în Bucovina, în credinţă că ouăle împistrite în această zi, nu se strică niciodată (Marian, II, 279).

Tot prin Bucovina, însă, ouăle se mai înroşesc şi în zilele de Vineri şi Sâmbătă din Săptămâna Mare (Marian, III, 44).

In jud. Vâlcea, se înroşesc în Joia Joimarelor (Bălăşel, Şez., XVII, 20).

In Muscel, Joimăriţa, un fel de Mama Pădurii, e spaima fetelor, care se grăbesc să toarcă toată cânepa şi să înroşească ouăle, ca să nu le prindă Joimăriţa cu treburile neisprăvite.

Joimăriţa vine noaptea şi întreabă:

Câlţii, câlţii, torsu-i-ai?
Sgrebenii îndrugatu-i-ai?

şi fata răspunde:

Două ouă încondeiete
puse la părete!

Adică: « Am isprăvit şi de tors şi de îndrugat, ba am încondeiat şi două ouă: uite-le, la părete » (Codin, Serbătorile, 46).

In Ţara Oaşului, « Gioi-Mari » este ziua ouălor (Muşlea, Anuar I, 148).

In Macedonia, pe alocurea, ouăle se văpsesc în Joia Mare, şi se pun la icoană, unde stau până la Inălţarea Domnului (Licea).

In alte părţi, ouăle se înroşesc Vinerea.

In Vâlcea: « Adevărata zi în care se roşesc ouăle, este Vinerea cea Mare, care se mai numeşte şi Vinerea cea seacă. Insă în Vinerea ouălor nu se roşesc ouăle cele ce se destină a fi împărţite în ziua de Paşti, de sufletul răposaţilor. Aceste ouă se roşesc în Sâmbăta Paştelor, şi sunt încondeiate totdeauna de persoane *curate* » (Bălăşel, Şez., XVII, 20).

In Muscel: « Vinerea Paştelor (seacă) se mai chiamă şi Vinerea ouălor, că încep de atunci unele femei să încondeie la ouă » (Codin, Serb., 48).

Tot aşa şi prin Argeş, în Rudeni, se numeşte Vinerea ouălor, şi încep încondeiatul (Gorovei, Credinţi, p. 251).

In Păuşăşti-Otărău (Vâlcea), Vinerea Mare se chiamă Vinerea ouălor dar... « nimeni nu roşeşte ouăle în această zi » (Fierăscu).

In Cămărzana şi Moiseni, din Ţara Oaşului, ouăle se închistresc în Vinerea Paştelor (Muşlea, Anuar, I, 154), ca şi în Banat (Novacoviciu, III, 19, 20).

Şi prin Macedonia se înroşesc ouăle Vinerea. « Doamna Atena M. Ghica, macedoneană, roşeşte în Vinerea Paştelor ouă, şi atunci dă cu el pe fruntea tuturor din casă, face cruce în frunte, în barbă, obrazul drept şi stâng şi zice: « ghiu, ghiu, ghiu vini ou roşu; roşu ca aua, sănătos ca chiatra ». Zice de trei ori şi pe urmă pupă oul. Acest obiceiu a început să se încetăţenească, căci îl găsesc la patru case, în Păuşăşti-Otărău, jud. Vâlcea (Fierescu).

In Valea Almăjului, la Vinerea Patimelor, numită Vinerea neagră, sau Vinerea ouălor, « roşesc oauă ». Fac « oauă pestriţă cu pui » — încondeiază (Emil Petrovici, Anuarul Arhivei de folklor, III, 44).

Prin Muscel, încondeierea, înpietrirea şi roşirea ouălor se face în Sâmbăta Paştelor (Codin, Serb., 48).

Prin Vrancea, Sâmbăta femeile scot ouăle din roşăţi (Hârnea, 17).

In Păuşăşti-Otărău (Vâlcea), unele femei bătrâne ţin obiceiul de a înroşi ouă numai în ziua întăi de Paşti, pentru toate trele zilele (Fierescu).

Ouăle se înroşesc şi după Paşti.

In Spătăreşti, jud. Baia, se fac ouă roşii şi la Sf. Gheorghe, dacă el nu cade în Săptămâna Luminată, iar în unele părţi se fac ouă roşii la Ispas şi la Rusalii (Pamfile, Cromatica, 179).

In Vâlcea, la Ispas, se înroşesc ouă proaspete, şi se împart cu flori de trandafir, ca să fie de sufletele răposaţilor (Bălăşel, Şez., XVII, 23).

După credinţa poporului, nu se vor mai face ouă roşii numai la sfârşitul lumii.

Legenda din Basarabia, la fel cu cele din Moldova:

1. Diavolul a făcut un scaun de aur cu uşe, ca să-l prindă pe Dumnezeu, dar Dumnezeu a spus Diavolului să se aşeze el întâi, ca să-i arăte cum să şadă. Când Diavolul s'a aşezat, uşile scaunului s'au închis şi l-au prins. Dumnezeu i-a spus că-l va slobozi când femeile nu vor mai face ouă roşii.

2. După altă legendă, Faraonul dracilor, care stă în lanţuri, întreabă mereu dacă se mai văpsesc ouă, şi când i se va răspunde că nu se mai văpsesc, atunci el va ieşi din lanţuri, şi atunci are să fie sfârşitul lumii (Mateevici).

CUM SE COLOREAZĂ

La început, ouă de Paşti au fost numai de coloare roşie; cu trecerea vremii, şi probabil sub influenţa păturii mai culte, s'au făcut ouă de Paşti şi în alte colori: galbene, verzi, albastre şi negre.

Termenii tehnici, pentru fiecare din aceste cinci colori, sau văpsele sunt:

Gălbineală, *gălbănare*, *gălbineaţă*, cu pluralul *gălbănări*, *gălbinele*, *gălbineţe*, iar termenul cel mai întrebuinţat e pluralul *gălbinele*.

Roşală şi *roşaţă*, plural: *roşele*, *ruşele* şi *roşeţe*, cu termenul cel mai uzitat *roşele*.

Albăstreală, plural *albăstrele*.

Verdeaţă, pl. *verdeţe* şi *verdele*.

Negreaţă, *negreală*. pl. *negrele*, *negreţe*, *negreţuri* (Marian, III, 23).

Pentru preparatul colorilor se întrebuințează numai vase nouă, pentruca ouăle să nu se păteze, și pentru fiecare color trebue un vas deosebit.

Intr'o vreme, toate colorile se preparau, de gospodine, numai din burueni, din flori, din frunze, din fructe de copaci, din coji de copaci și chiar din lemne de diferite esențe. Astăzi, rar unde se mai întâlnește câte o femeie bătrână, care cunoaște și întrebuințează meșteșugul văpsitului cu buruieni, și aproape pretutindeni ouăle se colorează cu substanțe chimice, cu aniline și diferite prafuri, care se cumpără dela dugheni.

Văpsitul cu substanțe extrase din plante, a fost o artă care ajunsese la o mare perfecție, și toată lumea este convinsă de superioritatea în gingășie a coloritului din vremile trecute, față de rezultatele ce se obțin astăzi, cu întrebuințarea substanțelor din fabrici.

Plantele întrebuințate pentru producerea diferitelor colori, sunt numeroase.

Coloarea galbănă se scoate din *alior*, cules în luna lui Mai: din frunze de *agud* și de *zarzar*, fiecare dând o altă nuanță de galbăn.

Variația nuanțelor depinde și de timpul când se recoltează plantele. Aliorul cules pe la Sf. Ilie, dă un galbăn-ruginiu.

Galbăn deschis sau opărit, iese din flori de *brândușă*.

Galbăn-cărămiziu se scoate fierbând coajă de *arin*.

Galbănul se mai scoate din bobițe de *brobințar*, flori de *bumbișor*, coji de *ceapă*, flori de *drob*, din coajă de *lemnul cânelui*, de *pădureț* și de *mălin*, fiartă la un loc; *coaja de pădureț*, frunzele de *mesteacăn*, *păpădia*, coaja de *păr*, vârfuri de *răchită*, flori de *rapiță sălbatecă*, de *săpunel*, de *sunătoare*, de *siminoc*, de *soc*, de *sovârf*, coajă de *salbă moale*, etc., dau nuanțe variate de galbăn.

Coloarea albastră se obține din flori de *viorele*.

Pentru verde se întrebuințează *răchițica*, *aliorul*, *drobița*, frunze de *nuc*, coajă de *arin*, coajă de *măr dulce*, coajă și mugur de *măr pădureț*, *floarea soarelui*, *ruja*, etc., în diferite combinații, pentru a se obține nuanțe variate.

Coloarea roșie, pretențioasă, cere multă chibzuială la întrebuințarea materialelor din care se prepară. Roșu se scoate din

frunze și flori de *măr acru*, frunze de *măr dulce*, flori de *sovârf*, frunze de *corn*, *cimbrișor*, coajă de *perj*, de *măcieș*, *arin negru ; coada cocoșului*, *roiba*, boabele de *călin*, etc., se combină între ele pentru a da coloarea roșie, în nuanța dorită.

Pentru coloarea neagră se întrebuințează coaja de *arin*, fructele arinului, și coaja verde a *nucilor* (coaja fructelor), în combinație și cu rădăcină de *stevie*, vârfuri de *sovârf*, sau fructe coapte de *boz*, de *soc*, coajă de *corcoduș*, și altele câteva, în diferite combinații.

Modul de preparare a colorilor și combinația nuanțelor, sunt pe larg tratate în « Cromatica », opera lui Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, și în broșura « Meșteșugul văpsitului cu buruieni », de Artur Gorovei, Nr. 22. Seria B din « Cunoștinți folositoare », editată de « Cartea Românească ».

Orice coloare ar urma să se dea ouălor de Paști, afară de cea albastră, ouăle se fac mai întâi galbene.

După ce s'a scos din plante materia colorantă galbănă, se *împietrește*.

Impietrirea se face punându-se, în zeama obținută prin fierberea plantei, o câtime de *piatră acră*, pisată mărunt, ca să se topească.

In aceste *gălbinele* se pun ouăle bine spălate și se lasă vreme de cel puțin un ceas, după care se scot și se lasă să se usuce bine, și apoi se pun în *roșele*.

Din roșii, ouăle se fac *negre*, punându-le în *negrele*.

In Macedonia, în genere, la sate ouăle se văpsesc în roșu cu *băcan*, iar prin orașe cu substanțe chimice, în galbăn, verde, roșu, etc. (Licea).

In văpsele albastre se pun de-a-dreptul ouăle albe.

Primul ou cu care se colorează, ca probă, pentru a constata dacă va ieși bine coloarea, se numește, în Bucovina, *cearcă*. Acest ou, în ziua de Paști, se împarte între copiii de casă. In acest scop se pune în casă o glie de pământ, verde, în jurul căreia se învârt copiii și mănâncă oul, dar fără a rosti vreun cuvânt. După aceasta găoacea oului « cearcă » se pune pe grindă, după ce a fost umplută cu aluat din făină de grâu, pentru ca să fie noroc în casă (Marian, III, 32).

O explicaţie, de origină cărturărească, a diverselor colori de ouă de Paşti, ar fi în jud. Mehedinţi, unde se spune că fiecare color simbolizează câte ceva, în credinţa poporulu. Aşa, roşu ar simboliza sângele Domnului — lucru necontestat; negru, ar simboliza durerea Sfintei Fecioare, pricinuită de evrei, prin schingiuirea lui Isus, şi albastru ar însemna victoria creştinismului prin crucificarea lui (Ioan Paralescu).

Rămân astfel neexplicate colorile galbăn şi verde.

Prin Bucovina, ouăle negre ar însemna chinul şi durerea ce a suferit Hristos, când a fost răstignit pe cruce (Marian, III, 32).

*

Incondeiatul ouălor presupuse oarecare cunoştinţi mai întinse, o practică mai îndelungată şi un oarecare gust artistic mai desvoltat.

Pentru a închistri sau a încondeia ouăle, se întrebuinţează două instrumente: *chişiţa* şi *feleşteul.*

Chişiţa (pişiţa, pcişiţa, tcişiţa, fcişiţa, chirşiţa) sau *bijara*, numită şi *vizaric* şi *condeiu*, iar în valea Bistriţei din Moldova numită *închistritoare* — instrument cu care se trag liniile figurilor ce ornamentează oul, e un beţişor subţire, rotund şi lung, ca de un lat de mână, bortit la un capăt de-a-curmezişul, cu sula. In borticica aceasta e băgată şi întărită o ţevişoară de alamă, ca de un lat de deget de lungă, făcută de obiceiu dintr'un capac de lulea, care sunt foarte subţiri şi deci lesne de îndoit. Căpăcelul de lulea se taie în formă pătrată, se învârteşte în jurul unui ac subţire, şi se bate cu un ciocănaş, ca să fie cât se poate de simetrică şi borticica ţevişoarei nu prea largă. Aplicată în tăietura beţişorului, se vâră în interiorul ţevişoarei un păr de porc, care se leagă de mănunchiul chişiţei ca să nu se mişte (Marian, III, 35).

Pe aiurea, tubuşorul de tinichea de lulea în loc de a fi aplicat de-a-lungul beţişorului de lemn, e fixat ca un cuiu pe partea laterală a beţişorului (Pamfile, Cromatica, 190).

In Banat, în loc de chişiţă, se întrebuinţează « un bâticel ascuţit la un cap ca condeiul, muiat în grăsime sau ceară topită » (Novacoviciu, III, 16).

Chișița întrebuințată în Bulgaria și în Cehoslovacia, este absolut la fel cu a noastră. (Fig. 5).

In ornamentația ouălor, afară de linii, sunt și puncte: *picățele* (chicățele), *pui*. Acestea se fac cu un alt instrument: *felești*, *feleștiuc*, *motoc*, *mătăz*, *mătuf*, *pămătuf* — un bețișor care are la un capăt câțiva câlțișori sau buci, bumbac ori scamă de in (Marian, III, 36; Pamfile, Cromatica, 190).

Fig. 5.

Pentru colorarea ouălor *merișoare*, nu se cere multă iscusință. Bine spălat, oul se fierbe în văpseaua galbănă, și apoi în cea roșie, verde sau neagră, iar cele albastre direct în văpseaua albastră, și lucrul s'a isprăvit.

Inchistrarea sau încondeierea este mai anevoioasă.

In Bucovina se procedează astfel:

Pe vatra, pe care trebue să fie mulți cărbuni aprinși, se așterne o pânză pe care se înșiră ouăle în fața focului, ca să se usuce bine și să se încălzească, învârtindu-le pe o parte și pe alta, ca să fie deopotrivă de calde pe toate părțile. Intr'un vas oarecare — chiar un hârb — ceara curată de albine, topită, se menține caldă, lângă jăratec.

Pe oul călduț se aplică ceara topită, cu ajutorul chișiței, care se moaie în ceară. Cu chișița se trag liniile desenului menite să rămâie albe, iar cu feleșteul se aplică punctele.

Astfel zugrăvite cu ceară, ouăle se pun în văpseala roșie sau coloarea dorită și se fierb. Căldura apei topește ceara, și locul pe care a fost aplicată rămâne alb, și se capătă un ou roșu închistrit cu diferite figuri albe.

Tot cam așa se procedează și pentru a face ouăle muncite sau necăjite; numai cu deosebirea că pe când ouăle închistrite sau pictate, au numai două colori, coloarea *câmpului* și a *închistriturei*, cele muncite au multe feluri de colori, după chibzuința gospodinei.

Câmpul unui ou închistrit poate să fie alb, sau în alt color, după cum şi *închistritura* poate să fie colorată, dacă oul pe care s'a făcut figura era de mai înainte colorat.

Tehnica oului muncit este migăloasă.

Oul alb este mai întâi închistrit şi apoi se pune în văpsea galbănă. După ce s'a îngălbenit, este închistrit pe galbăn, şi pus în roşele, ca să se înroşească. Se repetă închistrirea pe roşu, şi se face verde, şi aşa mai departe, până se ajunge la ultima coloare, după care nu se mai închistreşte.

Ouăle muncite nu pot să fie fierte, ca merişoarele, pentrucă dacă coloarea în care se introduc ar fi fierbinte, ceara diferitelor închistrituri s'ar topi, locurile protejate de ceară s'ar colora după întâmplare, şi toată munca ar fi zădarnică. De aceea ouăle muncite sunt aproape crude şi nici nu se mânâncă, deci nu se ciocnesc.

După ce s'a isprăvit operaţia colorărei, când sunt scoase ouăle din ultima văpsea, fiind puţin călduţe, se şterg cu o pânză curată, care ridică ceara, şi astfel ies la iveală diferitele colori cu care au fost închistrite, iar câmpul rămâne după cum a fost coloarea ultimă.

Cine vrea ca să nu fie câmpul oului de coloarea în care a fost pus la urmă, îl închistreşte sau nu şi pe ultima coloare îl pune apoi în huşte de borş, în care îl lasă măcar 12 ceasuri după care frecându-l cu mâna, dispare ultima coloare, şi celelalte, şi rămâne câmpul alb. După aceasta se pune lângă foc ca să se încălzească, şi ştergându-l cu pânza curată, se ia ceara de pe ou.

Ouăle acestea se numesc *muncite*, pentrucă la prepararea lor s'a întrebuinţat multă muncă, după cum a fost muncit şi Domnul Hristos. De aceea nici nu-i bine să faci astfel de ouă, se crede prin unele părţi din Bucovina, căci ar fi un păcat de moarte. Dacă nevoia se simte de a se face ouă muncite, se lucrează în Sâmbăta Mare, nu însă în Vinerea Mare, când a fost răstignit Hristos.

O altă credinţă este că dacă de pe la mijlocul postului mare se începe a se închistri un ou muncit, făcând în fiecare zi numai o trăsătură pe el, până la Paşti, şi dacă în noaptea Invierii îl pui pe gunoiu, legat cu o funie, într'o vreme de

noapte vine un câne sau o altă arătare, şi vrea să-l ieie. Cel care a pus oul, trebue să-l păzească şi când vine arătarea să-l ieie, nu o lasă. Arătarea insistă mereu să ieie oul, şi făgădueşte păzitorului bani, sau orice doreşte, şi dacă păzitorul se învoieşte, arătarea îi aduce aceea ce au convenit, luându-şi oul.

Ouăle, fie merişoare, închistrite sau muncite, după ce se usucă bine coloarea de pe ele, se ung cu slănină sau cu untură de porc, şi se şterg frumos cu o pânzătură, ca să capete *luciu*.

Pânzătura cu care s'au şters ouăle nu se aruncă, ci se ţine până în ziua de Paşti, când unele femei o pun în blidul cu pască, pe care o duc la biserică pentru a fi sfinţită. Pânza astfel sfinţită serveşte ca leac; se afumă cu ea pe cei ce sufăr de dureri de măsele, de urechi şi de alte boli.

Gălbinelele cu care s'au împietrit ouăle, încă sunt bune pentru anumite leacuri. Aşa, se dau la porci, ca să nu capete brâncă, iar roşelele se întrebuinţează contra *roşeţei*, cum şi spre a se spăla cu ele, ca să fie frumoase ca oul şi iubite ca el, fetele (Marian, III, 34-44).

O interesantă descriere a tehnicii încondeierii ouălor, cum se practică în Vrancea, ni-o dă d-l Hârnea:

« Nimeni nu rămâne fără să-şi facă ouă roşii de Paşti.

« In Vrancea, ouă roşii se fac de mai multe feluri: *chicate* (încondeiate), *muncite* sau *merişoare simple*.

« Pentru chicat ouă trebue ceară topită şi o chirşiţă, făcută dintr'o surcea de grosimea unui condeiu de scris, căreia i se pune în vârf o ţeavă mică de tablă, de obiceiu o capsă dela şnururile dela ghete. Ouăle se încălzesc cam departe de foc, şi apoi o fată sau femeie pricepută la chicat, le înfloreşte cu chirşiţa muiată în ceară topită, însăilând tot felul de flori frumoase, care închipuie fie o frunză sau o floare, fie un obiect ca fierul plugului, ori coada rândunicii, peştele 'n coteţ, racul şi multe altele.

« Sunt şi unii oameni meşteri la chicat ouăle. Fac frunza stejarului, calea rătăcită.

« Odată ouăle chicate, trebuesc înroşite. Inainte vreme ele se roşiau în flori, dar acum cele mai multe femei întrebuinţează băcan sau alte roşăţi cumpărate dela târg. Rar care mai

păstrează uzul vechiu cu înroşitul în flori, căci pe lângă alte toate se cere şi muncă multă.

« Cine vrea să roşească ouăle în flori, are grijă să strângă de cu vară sovârf şi frunză de măr păduret, cu coaja roşie, pe care le usucă şi le păstrează aşa până în sara de Joia Mare, când le pune într'o cofă cu apă călduţă, şi le lasă să se dospească pe lângă sobă două nopţi şi o zi. Sâmbătă dimineaţa se storc buruenile, iar zama încălzindu-se puţin, se închetreşte cu piatră acră şi se aşează într'însa ouăle la îngălbenit. Zeama trebue potrivită ca să nu fie fierbinte, ci numai aşa călduţă ca apa din gârlă, vara, pentru ca să nu se topească ceara de pe ouă.

« In gălbinele sunt lăsate cel mult ca o jumătate de ceas, apoi se scot şi se pun la fiert într'un alt vas, cu frunză de măr şi sovârf, apoi un rând de ouă, şi tot aşa până se umple vasul. La urmă se toarnă peste ele apă curată şi se pune la fiert, până ce ouăle se răscoc şi se roşesc în acelaşi timp. Când totul e gata, se scot pe rând ouăle şi se şterg cu o cârpă, ungându-se cu grăsime, ca să capete lustru. In timpul fiertului, ceara s'a topit şi nu s'a prins roşaţa pe dâra cerii, din pricină că fiind acoperit acel loc cu ceară, nu s'a văpsit în gălbinări, aşa că a rămas chicătura albă pe câmp roşu.

« Femeile mai bătrâne care li tremură mâna şi nu pot chica, pun ouăle de albe în flori şi le scot merişoare,

« Unele femei mai dibace de prin părţile Nerejului, înfloresc chicăturile în mai multe colori, aşa fel că frunza sau floarea încondeiată pe ouă capătă coloarea pe care o vrea gospodina şi pe care o are aievea pe câmp. Acestea se lucrează cu mai multă trudă şi se numesc ouă muncite.

« Ca să-i dea coloarea galbănă unei flori încondeiate, după ce scoate ouăle din gălbănări, gospodina unge cu dosul chirşiţei muiată în ceară topită, partea ce voieşte să rămâie galbănă. Dacă vrea să mai facă apoi şi altă coloare, pe acelaşi ou, sau pe altele, cum ar fi de pildă să coloreze în verde o frunză, atunci fierbe într'o oală sămânţă coaptă de boz, şi după ce s'a răcorit, se stoarce şi în urmă aşează ouăle în zeama călduţă de boz, unde le lasă până ce capătă coloarea verde. Când le scoate afară, face din nou cu chirşiţa câteva benghiuri

de ceară, pe partea care vrea să rămâie verde și apoi învelește în câlți fiecare ou în parte, și le pune într'un ceaun la fiert cu florile (sovârful și frunzele de măr), aranjate rânduri, rânduri, după cum s'a arătat mai sus, pentru ca să se înroșească.

« Când le scoate din flori și le șterge de ceară, ouăle rămân de toată frumusețea » (Hârnea, 10-12).

In Broșteni, pe Bistrița (Moldova), mai înainte de a se înroși ouăle, se împietresc în zăr, în care s'a topit piatră acră, ori în gălbinele, făcute din scoarță de păduret, sau din luște (niște floricele ce cresc primăvara prin băhnuri și arinișuri). Fiind împietrite, se fierb în băcan, care muiat în apă călduță, ni dă coloarea roșie. Când ouăle s'au roșit bine, și sunt fierte în deajuns, atunci se scot din băcan și se șterg cu un șumuiag (șomultoc) de buci, peste care s'a pus unt ori untură, ca să capete o față strălucitoare (Lupescu, în Șez., VII, 116).

Prin județul Vâlcea, în Păușăști-Otărău, încondeiatul se face în modul următor:

« Unele femei mai bătrâne mai păstrează obiceiul de a încondeia ouăle. Incondeiatul se face astfel: Inainte de a pune oul în roșeală, se ia o lumânare de ceară curată, se aprinde și cu flacăra în jos, se întinde în diferite părți ale oului. Pe unde se atinge ceara, nu se mai lipesc roșelele. După aceasta se pun în oala cu roșeli și se fierb la foc. După ce se fierb, se scot și se șterg de roșeli. Ceara care n'a căzut, cade acum și locul rămâne alb. Se fac diferite desene, dar femeile nu știu să spuie ce reprezintă » (Fierescu).

Tot pe acolo se încondeiază și cu spirt de sare: După ce s'au roșit ouăle, se scot afară și se lasă să se răcească. Se moaie o peniță în spirt, și se desenează pe ou. Pe unde trece spirtul (penița), rămâne coaja albă. Cine are un băț de paltin, subțire la vârf, face desenurile mai bine, dar nu știu femeile cum se numesc desenele ce fac (Fierescu).

Meșterul Gheorghe Marinescu, din Ștefănești, jud. Vâlcea, spune așa: « Intâi se cumpără dela prăvălie lemn de ouă, care se pune într'o oală în apă căldicică, ca să se înmoaie, să se plămădească, în timp ce se lucrează la încondeiatul

ouălor astfel: se pune ceara curată de stup de albine, într'un ciob de oală, sau strachină, ca să se topească, să se încălzească lângă foc, spre a fi nici prea fierbinte, nici prea rece ceara topită, căci altfel nu se poate trage bine cu condeiul, pe ouă. Văpseli nu se întrebuinţează la înroşitul ouălor, ci numai lemn de ouă. Inmoaie condeiul în ceara încălzită, şi trage cu el pe oul rece, până se termină cu fiecare. După ce le încondeiază pe toate, pune la topit piatră acră, într'un vas mai larg cu zeamă de varză acră, în care pune apoi atâtea ouă câte au loc de se acopăr bine peste tot; le ţine vreo cinci minute la împietrit, şi le scoate de se usucă bine zeama de pe ele. După aceasta aşează o căldăruşă sau tuciu pe foc, în care a turnat oala cu roşelile, mai adăugând şi apă, ca să le poată fierbe. Focul se face potolit, ca să nu fiarbă tare 'n clocote, căci se sparg atunci. De asemenea nu se suflă în foc, căci iar se sparg când fierb. După ce au fiert, le scoate din căldare, le şterge cu o cârpă şi rămân gata încondeiate şi roşite frumos, pentru ciocnit de Paşti, şi în alte ocazii, la zile mari, după Paşti (Comunicate de d-l Ion N. Popescu).

Ouă încondeiate fac şi Românii din Macedonia. Pe acolo se procedează astfel:

« Se roşesc ouăle cu băcan. Se ia un strat de ceară, se subţiază, se face ca un fir şi cu această ceară se fac diferite linii frânte şi curbe, cercuri care, pe la Belcamen-Florina se aseamănă cu desenurile făcute pe scurteică, pe cămăşi, pe hainele albe naţionale.

« Se desenează şi păseri.

« Aceste ouă roşii cu figuri ceruite, pictate cu ceară, se pun într'un vas cu oţet, iar când se scot din oţet, ouăle rămân albe, iar unde erau figurile cu ceară, rămân roşii. Se dă la o parte ceara şi rămâne coloarea roşie numai în locurile desenate.

« Pe la oraşe, Bitolia, etc., se încondeiază ouăle şi cu *ghizape*, adică apă tare, acid azotic. Se desenează cu peniţa, cu creionul sau cu un beţişor. In alte părţi din Macedonia şi Epir, se face o soluţie de sare de lămâie, se înmoaie cu o peniţă sau cu un beţişor, şi se fac diferite desenuri.

« De obiceiu fetele încondeiază ouăle pictând flori, figuri de paseri, miei, etc.

5*

« La unele ouă se scriu cuvintele: Hristos a înviat, Hristolu învie. Se mai scrie și anul: 1920, 1930...

« Un negustor din Belcamen-Florina mi-a spus că se pictează și chipul lui Isus sau Maica Domnului.

« Aceleași informații, cu mici deosebiri, mi-au fost confirmate de un coleg profesor originar din Moloviște-Bitolia (Iugoslavia de azi); apoi de un negustor din Belcamen-Florina (Grecia de azi); de un bacalaureat electrician, de fel din Băiosa-Epir (Grecia); de o doamnă fostă institutoare și originară din Veria-Salonic (Grecia de azi) și de alții (Licea).

Aceste informații despre ouăle de Paști, la Românii din Macedonia, se complectează cu cele comunicate de d-l Vasile Christu.

« Ouăle de Paști, de obiceiu se văpsesc în roșu și numai în Joia Mare. De câțiva ani, sub influența celorlalte popoare conlocuitoare, și Aromânii începură să văpsească ouăle de Paști și în alte colori, dar ceva mai rar.

« In legătură cu văpsitul ouălor există multe obiceiuri. Dintre cele mai caracteristice, vom pomeni următoarele: Joia Mare, când trebue să se văpsească ouăle în roșu, se scoate o « vilinză » roșie (un fular roșu), înaintea răsăritului soarelui, deoarece se crede că în această zi în jurul casei ocolesc morții, și ca să nu intre în casă, li se scoate aceste obiecte roșii, cu scopul de a-i sustrage, și să aibă cu ce să se ocupe privind mereu vilinza, sau fularul roșu, până când vor pleca.

« Incepând din Joia Mare, nouă Joi la rând femeile nu lucrează, ținând de fulger și trăznet, de asemenea nici nu bat păturile la gârlă, ca să nu bată grindina pe lume.

« Există obiceiul ca băieții să facă ouă din piatră sau din lemn, văpsindu-le în roșu.

« Ciocnitul cu ouă roșii la băieți, e caracteristic. Cel care sparge ouăle celorlalți băieți, are dreptul să le ia pentru sine pe toate.

« Există obiceiul ca ouăle roșii să se zugrăvească, întrebuințându-se acid azotic.

« Oului zugrăvit i se zice *pirdic*, plural *pirdiți*, după puiul *perdica* (în grecește însemnează « păturniche »). *Pirdiclu* se dă

în deosebi la tineri. Se zugrăvesc Mormântul Domnului, cu piatra pe care o ridică un înger, și se zugrăvește un cocoș, cântând în momentul Invierii. De altfel, pe ou se zugrăvesc și diferite păseri, dar în deosebi o rândunică, drept vestitoare a primăverii.

« De oarece multe din comunele aromânești sunt așezate în munți, s'a păstrat obiceiul ca ouă roșii să se mănânce până la Inălțare, adică timp de 40 zile, însă la orașe nu se prea ține acest obiceiu ».

*

Tehnica coloritului, la Moldovenii din Basarabia, ni-o dă, pe larg, Alecu Mateevici, în lucrarea menționată.

Reproducem textul, în traducerea d-lui G. G. Bezveconnâi.

« Pregătirea ouălor, la Moldoveni, este o procedură destul de lungă, ce se face în ultimele trei zile dinaintea Paștelor. Mai înainte încă, începe alegerea ouălor, a celor mai mari, proaspete și tari. In vederea tăriei, se întrebuințează și ouă de țâțarcă (pichere, bibilică).

Colorile uzitate sunt: roșu, verde, albastru, negru și galbăn.

Boiala se pregătește în oală nouă, pentru ca ouăle să nu aibă pete.

Colorile se scot din plante și au nume specifice moldovenești.

Coloarea roșie — roșală sau roșață — se pregătește din sovârf și din pojarniță, despre care Moldovenii spun că-i colorată cu sângele lui Hristos, și de aceea are sucul roșu.

Fiecare din aceste plante se fierbe într'un vas nou și se adaugă puțină piatră acră; în boiele se pun ouăle boite mai întâi în galbăn.

Coloarea roșie se mai face fierbând o mână de frunze de măcușori selbateci și două mâni de frunze de sovârf. Toate acestea se pun într'o putinică, și peste ele se toarnă zeamă scoasă din fiertura coajei de măr selbatec. Peste trei zile totul se toarnă într'o covată, în care se freacă frunzele, ca să se stoarcă din ele substanța colorantă.

Ouăle boite galbăn, se pun într'o oală cu apă caldă, și peste ele se toarnă roșala. Oala se pune pe foc, ouăle se fierb și se colorează.

Verdele — *verdeț* — se face din dediță, din semințe de floarea soarelui, din brândușă, din rujă neagră și din urzică.

Dedița, dacă înflorește la Paști, se culege și se pune de verde să fiarbă într'o oală curată, în care se presură și puțină piatră acră. Dacă Paștele cade înainte de a înflori dedița, se întrebuințează frunze uscate, culese de anul trecut. Când fierbe oala, se pun ouăle, care devin astfel verzi.

Sămânța de floarea soarelui se freacă, în apă caldă, cu melesteul, și se adaugă și puțin borș.

Coloarea albastră se face cu albăstrele, care se scot din aceleași plante ca și coloarea verde, fierte însă nu cu apă, ci cu borș și puțină piatră acră.

Coloarea neagră se scoate din coajă de nuci (de fructe, nu de arbor).

Gălbinelele se fac din coajă și din frunze de măr selbatec, pădureț acru, din laptele cânelui, din drobiță, din răchițică și din coji de ceapă.

Coaja de pădureț trebue să fiarbă mult timp în apă, în care se pune și piatră acră, și se fierbe din nou, și când se răcește, se pun ouăle în boia.

Coloarea galbănă servește ca fond pentru alte colori; din galbene se fac ouăle roșii, și apoi din ouă roșii se fac cele negre.

Tehnica aceasta dispare treptat cu răspândirea preparatelor chimice.

In vechime se colorau ouăle de Paști numai în roșu; astăzi se mai colorează și în alte colori, dar mai mult în roșu.

Ouăle negre însemnează chinurile lui Hristos.

Coloarea se numește, în Basarabia, « increstitura ouălor ».

Inchistrirea se face cu un « condeiu », adică un bețișor înfășurat cu câlți de in, la capătul căruia se fixează o țevișoară de aramă, prin care trece un fir de păr de porc, cu care se scrie. Capătul bețișorului se vâră în ceară topită, în care se amestecă puțin cărbune de teiu pisat, pentru ca să capete ceara un ton cu reflexe negrii, și cu ceara aceasta se trag desenurile.

Oul e bine spălat și așezat pe o pânză ce atârnă pe vatră, deasupra cărbunilor încinși, ca să se usuce și să se încălzească

puţin. După încondeiere, oul se pune la o parte, ca să se răcească şi apoi se procede la colorarea părţilor pe care nu este aplicată ceară. După colorare, oul se apropie iarăşi de foc; ceara se topeşte şi se şterge. Oul se unge cu slănină şi se şterge cu petica pe care a stat pe vatră.

Petica aceasta, o bucată de pânză de in, nu se aruncă; unele femei o duc, în ziua de Paşti, la biserică, împreună cu pască şi ouă roşii, ca să fie sfinţite.

Petica astfel sfinţită se păstrează un an întreg, şi se întrebuinţează ca leac pentru diferite boli: dureri de măsele, de gât, de urechi, cum şi pentru unele boli de vite. Cu petica se afumă bolnavul.

Unele femei păstrează nu numai petica, ci şi gălbinele, tot pentru leacuri.

Ouăle de Paşti se fierb de obiceiu în Sâmbăta Mare şi se păstrează într'o oală sau într'un lighean.

La masă se ciocneşte, mai ales de către rude, căci altfel ele nu se întâlnesc pe Ceea Lume. Incep a ciocni soţul cu soţia, apoi părinţii cu copiii.

Coaja ouălor mai frumoase nu se aruncă, ci se înşiră pe un fir, şi cu ele se înfrumuseţează « casa mare ».

După masa de Paşti, copiii umblă prin sat cu ouă roşii, zicând « Hristos a înviat », şi primesc şi ei ouă şi dulciuri ».

*

Ouăle pe care putem să le numim « în relief », şi care se obişnuesc în Vrancea, pe la Vidra şi Găuri, unde se numesc ouă *muncite în chiclazuri* (Hârnea, 10), se fac aplicându-se pe ou ceară colorată cu văpsele cumpărate din târg, ceară care rămâne pe ou, în relief.

*

In jud. Vâlcea, ouăle înroşite se pun într'un vas în care s'a aşternut pelin verde (Bălăşel, Şez., XVII, 21).

Despre ouăle care nu sunt frumos scrise, se zice, în glumă, că gospodina le-a scris numai ca să nu le cunoască găina (Voronca, Datine, 422).

Omul minciunos nu poate roşi ouăle frumos, căci văpselele nu se prind de ouăle sale (Bălăşel, *loc. cit.*).

Nu se suflă în oala în care fierb ouăle pentru roşit, căci vor crăpa toate ouăle din ea (Bălăşel, *id.*).

Cel întâi ou care se încondeiază trebue să fie ornat cu figura care înfăţişează fierul plugului — datină din judeţul Muscel — fiindcă întâi plugul se pune în brazdă primăvara (Codin, Serb., 48).

*

Incondeiatul este o artă, care tinde să ajungă la o perfecţie pe care nu au bănuit-o strămoşii noştri; aceasta, însă, nu mai este o artă populară. Incondeiatul care se practică astăzi în oraşe, prin şcoli, cere o dexteritate pe care nu orice sătean poate să o aibă, şi un simţ artistic cu care nu oricine este înzestrat. Ouăle care se încondeiază astăzi, pentru diferite expoziţii, şi pentru care se utilizează diferite modele anume pregătite, nu pot să intre în cadrul cercetărilor de folklor.

A trage o linie dreaptă în jurul unui ou, servindu-te de instrumente primitive, ca chişiţa şi feleştiucul, nu e tocmai uşor. Pentru linii fine, s'a luat obiceiul, pe unele locuri, de a se servi de un condeiu făcut din pană de gâscă, dar cu cât condeiul e mai fin, cu atât şi tragerea unei linii drepte e mai dificilă.

Unele meştere în ale încondeiatului procedează în modul următor: Oul se ţine în mâna stângă, cu mâna întoarsă, adică vârful degetului mare pe dosul oului, şi vârful degetului arătător pe vârful oului. Cu mâna dreaptă, având cotul răzimat de corp, ca să nu se mişte, se ţine chişiţa cu vârful pe ou, şi învârtind oul, între cele două degete, ca în jurul unei axe, cu vârful degetului al patrulea, linia trasă de chişiţă iese dreaptă, şi punctul cu care se începe linia se uneşte cu punctul cu care sfârşeşte. Pentru aceasta, însă, se cere oarecare dexteritate: învârtirea oului trebue să se facă repede, până a nu se slei ceara topită de pe chişiţă.

ORNAMENTAŢIA OUĂLOR DE PAŞTI

Ouăle încondeiate prezintă o mare varietate de subiecte reprezentate: animale, plante, obiecte uzuale de gospodărie, etc., etc.

Ceva specific ouălor încondeiate româneşti este că, oricare ar fi motivele care se desenează, nu se reprezintă niciodată un obiect în întregime, de pildă un arbore cu trunchiul, ramurile şi frunzele lui, sau corpul întreg al unui animal: iepure, berbece, gâscă, etc., ci se alege partea caracteristică distinctivă a fiecărui obiect. Astfel, dacă-i vorba de un arbor, se desenează frunza; trunchiul tuturor arborilor ar fi la fel reprezentat, nu s'ar putea spune dacă se reprezintă un stejar sau un teiu, pe când frunza teiului şi a stejarului nu se pot confunda. De asemenea, dacă trebue să se reprezinte un animal, se alege partea corpului prin care se deosebeşte de celelalte animale: urechia iepurelui, copita calului, laba broaştei, etc. Pentru a reprezenta un plug, se desenează fierul plugului.

Sunt şi lucruri uzuale care se desenează în întregime, de pildă vârtelniţa, grebla, furca, pentrucă sunt, prin ele însăle, destul de reduse ca factură, şi nu s'ar putea găsi o parte din ele care să caracterizeze întregul. Se poate desena în întregime un peşte, pentrucă are o formă cu totul deosebită de celelalte animale; un peşte n'are organe adjacente susceptibile de diferenţieri: copite, coarne, labe, etc. Peştele este figurat pe ouă încondeiate, fără detalii, prin un simplu contur, o linie dintr'o trăsătură de condeiu.

Se găsesc, prin Muzeele noastre, ouă de Paşti ornamentate cu animale întregi, şi cu oarecare detalii; acestea sunt, însă, inovaţii recente, influenţe străine. Astfel de ornamente nu pot să fie considerate ca producţiune a spiritului poporului românesc, neavând nicio legătură cu arta populară din satele noastre.

Tipul clasic al artei populare româneşti, în ceea ce priveşte ornamentaţia ouălor de Paşti, este reprezentarea în alb, pe fond roşu, în mod foarte simplu, a părţilor caracteristice şi distinctive ale unor anumite obiecte.

Desenul se face prin linii şi prin puncte, şi obiectul reprezentat este repetat pe acelaşi ou, chiar până şi de opt ori.

Aşa, de pildă, pentru a reprezenta fierul plugului, se împarte prin linii drepte oul în două compartimente, prin mijlocul dintre vârful şi dosul oului, de jurîmprejur, ceea ce face, peste tot, patru compartimente, şi dacă se mai trage o linie la fel,

care să unească vârful cu dosul, pe celelalte două părţi laterale ale oului, se capătă opt despărţituri, aproape egale, şi în fiecare dintre ele se desenează un fier de plug.

Desenurile acestea sunt aşezate cu simetrie: în compartimentele de sus, adică din spre vârful oului, fierul plugului este reprezentat cu vârful în sus, iar în compartimentele de jos, cu vârful în jos.

Pentru variaţia desenelor, pentru a înlătura monotonia, în compartimentele de sus, corpul fierului de plug este punctat cu alb şi câmpul (fondul) rămâne întreg roşu, iar în compartimentele de jos, corpul fierului de plug este complect roşu, iar câmpul punctat cu alb.

Se înţelege că aceasta nu este o regulă generală; poate să fie punctat câmpul din compartimentul de sus, şi complect roşu cel de jos; sau maniera de a trata desenul şi câmpul să varieze şi în alt chip, de pildă să fie identice două compartimente la întretăierea în cruciş a unghiurilor formate de liniile verticale şi de acele orizontale, sau în orice alt chip, după fantezia persoanei care închistreşte oul.

Nici împărţirea oului în opt compartimente nu-i o regulă generală, dela care nu se abat cei ce închistresc ouăle.

Sunt motive de ornamentaţie care se pot face pe toată suprafaţa oului, cum ar fi de pildă desenurile numite *calea rătăcită*, *desagii popii*, *lănţuşul*; alteori oul este împărţit numai în două compartimente, pentru a desena de pildă *foaia de stejar*, sau *răduşca*, şi chiar *calea rătăcită*. Alte ornamente cer numai patru compartimente, şi uneori împărţirea în compartimente se poate face fără ca ele să fie toate egale, ceea ce se întâmplă, însă, mai rar, după cum şi împărţirea oului în două compartimente se poate face prin linii verticale, din vârf spre jos, sau cu linii orizontale, prin mijlocul dintre vârf şi dos.

In fine, fantezia artistului popular găseşte destule mijloace pentru a varia dispoziţia desenurilor, după cum îşi variază şi subiectele reprezentate.

Execuţia ornamentelor prezintă diferenţe din punct de vedere tehnic, determinate de gradul de cultură al artistului.

O ţărancă, ale cărei cunoştinţi nu trec dincolo de hotarul satului ei; o femeie care n'a avut sub ochii ei o gravură, şi

pentru care singura noţiune de pictură i-au dat-o icoanele din biserică, se mulţumeşte să tragă pe ou, linii grosiere, cu chişiţa pe care o manevrează cu stângăcie, şi să deseneze figuri pe care le cunoaşte în jurul ei, şi poate să le reproducă pe cât mai asemănătoare: o greblă, un fier de plug, o sapă, o roată, o frunză, etc. In acelaşi sat, însă, soţia preotului sau a învăţătorului, care au oarecare cultură, dacă se hotărăsc să imiteze poporul din care s'au ridicat, şi să facă ouă de Paşti, vor fi mai îndemânatece, liniile ce vor trage vor fi mai fine, desenurile mai îngrijite şi fantazia lor va inventa motive prin care să se distingă, părăsind tradiţia, făcând inovaţii.

Civilizaţia oraşelor a influenţat mult asupra corupţiunii datinelor din sate, în toate privinţile, deci şi în datina ouălor de Paşti.

Corupţia aceasta nu constă numai în faptul că sătencele nu mai cunosc — sau nu mai practică — meşteşugul văpsitului cu burueni, şi întrebuinţează produsele fabricate, pe care le cumpără din oraş, dar corupţia cea mare este că s'au întrodus şi la sate motive de ornamentaţie necunoscute mai înainte vreme de săteni, cari astăzi imitează pe cei veniţi de prin oraşe, aducând cu ei un suflet străin, o limbă stricată şi obiceiuri care nu au nicio legătură cu datinele strămoşeşti. Aşa se explică ouăle încondeiate pe care găsim, drept ornamente, câte o păsărică din pliscul căreia iese scris cuvântul « cucu! », şi altfel de ornamente bizare, pe care d-l Leonida Bodnărescu le întitulează « Figuri fantastice ».

Se mai găsesc şi ouă de Paşti pe care, cu vârful unui ac, se desenează, în câmpul colorat, chipul Maicei Domnului, şi altfel de embleme, care nu au nicio legătură cu ornamentaţia tradiţională.

Toate aceste manifestări în ornamentaţia oului de Paşti care, dacă vor dăinui, vor forma tradiţia peste câteva decenii, nu intră în cadrul acestui studiu.

Ca influenţă a timpurilor moderne este şi apariţia, prin unele sate, a unor profesionişti cari fac, pentru bani, ouă încondeiate. Aşa, în satul Ştefăneşti din jud. Vâlcea, d-l Gh. Marinescu, care se întitulează « pictor de ouă », mi-a făcut, în 1928, cincizeci de bucăţi, şi pe un altul, pe care mi l-a

făcut în dar, a pus această inscripție: « Vă doresc mulți ani. Gh. Marinescu, pictor de ouă. Ștefănești, Vâlcea. Anul 1928, luna Mai ».

Considerate din punct de vedere tehnic, ouăle pe care le încondeiază Românii din Transilvania, sunt mai artistic ornamentate; se recunoaște influența civilizației Sașilor. Se găsesc în Ardeal exemplare care nu amintesc întru nimic vechile noastre ouă de Paști: prin armonia colorilor, pe fond negru de pildă, prin fineța liniilor și compoziția desenului, acestea sunt adevărate obiecte de artă, după cum, în anii din urmă, în Bucovina se încondeiază ouă în aceleași condiții: sunt foarte frumoase, dar nu cuprind nimic tipic românesc.

MOTIVE DE ORNAMENTAȚIE

Motivele ornamentației ouălor încondeiate sunt numeroase, și fiecare motiv se prezintă în mai multe variante, care se diferențiază după diferite localități. Variază chiar în același sat, și variat iese același motiv din mâna aceleiași persoane care încondeiază.

Variantele unui aceluiași motiv nu prezintă mare interes, întotdeauna. Dacă, de pildă, în desenul numit « cârligul ciobanului », cârligul va fi desenat la dreapta ori la stânga, aceasta nu are nicio importanță, ca și dacă « fierul plugului » are vârful în jos ori în sus.

Mulțimea aceasta a motivelor se impune să fie clasificată. Prima clasificare făcută este aceea a d-lui Leonida Bodnărescu, încă din 1908, în lucrarea sa « Câteva datini de Paști la Români ».

D-l Bodnărescu clasifică desenurile și motivele cele mai des întrebuințate, în cinci serii:

1. Regnul animal, cuprinde figurile de animale: albina, broasca, șerpele, melcul, etc.

2. Seria motivelor vegetale, diferite plante: frunza bradului, garoafa, spicul grâului, etc.

3. Uneltele casnice și de câmp: grebla, lopata, fierul plugului, etc.

4. Ornamentele industriale, motive luate din industria casnică. Seria aceasta ar cuprinde un număr foarte restrâns de motive; d-l Bodnărescu citează numai două: clinul ce se formează la croirea cămăşilor şi mânecile.

5. Diversele, precum desagii şi brâul popii, calea rătăcită, crucea Paştelor.

D-l Al. Tzigara-Samurcaş, în lucrarea sa « Arta în România », tipărită în 1909, admite două mari categorii de ornamente: *motivele vegetale* şi *motivele animale*, iar o a treia, nu mai puţin bogată, ar cuprinde desenurile de *origini deosebite*, în care ar precumpăni mai ales imitarea uneltelor mai uzuale.

Obiectele pe care ţăranul le vede, în mijlocul naturii în care trăieşte, pe care le întrebuinţează zilnic, cum şi unele lucruri care, pentru el, sunt simboluri, îi inspiră — în zilele noastre — motivele ornamentelor întrebuinţate pentru ouăle de Paşti.

« Din gând », spun unele femei că încondeiază ouăle, ceea ce nu este o expresie adevărată, fiindcă fondul ornamentaţiei noastre populare, nu este izvorît din imaginaţie, ci întotdeauna este copia unei realităţi văzute şi pipăite de ţăran.

Ideile abstracte, apanajul oamenilor culţi, nu preocupă mintea poporului dela ţară; concepţiile ţăranului despre entităţi se concretizează în obiecte reale, cunoscute de aproape de el. *Divinitatea*, pentru ţăran, este un Dumnezeu întrupat ca orice om, cu barba albă, dar pe care-l poate vedea numai câte un privilegiat, din când în când; *credinţa*, pentru el, o întrupează biserica, o clădire; pentru ţăran, *Statul* este un funcţionar oarecare, după cum *Justiţia* este judecătorul în faţa căruia se prezintă câteodată. Cât despre *Frumuseţă*, *Bunătate*, *Virtute*... el n'ar putea să le reprezinte prin imagini, precum face o anumită pătură a Societăţii.

De aceea trebue să considerăm un exces de snobism patriotic afirmările d-lui G. Jocu, medic veterinar, care în broşura « Câteva desluşiri asupra *oulelor* roşii şi încondeiate de Paşti », crede să fi descoperit modul în care poporul nostru ştie să reprezinte, pe ouăle de Paşti, sentimentele nobile de care este însufleţit.

D-l Jocu ne învață că « înțelesul încondeierii *oulelor*, e mult mai ușor decât al ieroglifelor egiptene, *cu care se prea poate să aibă o origină comună sau să fie imitate*, se înțelege într'un gen aparte și după neamuri ».

Ornamentele de pe ouăle de Paști și ieroglifele egiptene!

Mai departe: « Pentru noi Românii, au o însemnătate foarte mare, căci din pricina vieții retrasă, pastorală, neliniștită adese de invaziuni, străbunii neavând pictori cu școală, cari să ni redea pe pânză scene din viața poporului, acesta singur, prin bunul său simț, a încondeiat pe ouă, la Paști, toate impresiunile, îndeletnicirile și credințele sale ».

Astfel concepută origina ouălor de Paști, d-l Jocu ajunge la constatarea că *Credința* noastră moștenită din străbuni, e redată pe un ou care se chiamă *Ochiul lui Dumnezeu*, și pe altul numit *Crucea îmbrăcată în argint*.

Un ou încondeiat cu numele de « Ochiul lui Dumnezeu », nu este cunoscut în nicio colecție și nu este pomenit de niciun cercetător; în realitate, încondeierea aceasta are alte nume: în Muscel ar fi « Codru », în Dâmbovița ar fi « Drumul rătăcit » (Maria Panaitescu).

« Crucea îmbrăcată în argint », de asemenea necunoscută, este ceea ce în Muscel se numește « Floarea tronului » (Maria Panaitescu).

Țăranul nostru ar fi reprezentând, după credința d-lui veterinar Jocu, pe ouăle de Paști, *Libertatea* sau *Independența țării*, prin încondeierile numite de d-sa: *Sceptrul Domnului*, *Buzduganul Domnitorului*, *Fruntea Jupânesei* sau *Coroana Doamnei*, *Steaua Tronului* (« tron » însemnează « sicriu ») și *Steaua noastră* » care va lumina în veacuri din ce în ce mai frumos și mai strălucitor »,— toate aceste numiri inventate de d-l Jocu, și care altfel se numesc de acei cari le încondeiază.

« Deviza Românului a fost Cinstea » — zice d-l Jocu —, reprezentată prin *Floarea cinstei; Dreptatea*, prin *Cumpăna Dreptății; Umanitatea*, prin *Mâna milogului*. Un măgăruș ar fi însemnând *Șăgălnicia Românului*, deși figura aceasta este, în adevăr, o glumă făcută cu oul de Paști de vreun târgovăț rătăcit prin sate.

Fantezia lucrează și mai departe: desenul numit *Calea rătăcită* simbolizează — pentru d-l Jocu — « vieața grea și încercată în lupta pentru traiu »; *Higiena* este reprezentată prin o *panglică*, un parazit intestinal pe care țăranul nici nu-l cunoaște. *Poezia* o redă floricica *Nu mă uita; Cântul*, îl exprimă *Gâtul vioarei*, ba până și *Astronomia* o simbolizează țăranul prin *Luceafărul*.

Intre modelele de ouă încondeiate, frumos reproduse în această broșură, găsim un *iepure* (figura 18), care numai ou românesc nu este: un ou pe care un târgovăț a decalcat una din hărtiuțile cu care se distrează copiii, și cu care se ornamentează ouăle de Paști, de către locuitorii de prin alte orașe din Europa.

De sigur, teoriile fanteziste ale d-lui Jocu nu pot să fie luate în considerație într'un studiu nepornit din considerații științifice, pentru care d-sa a inventat nume de motive de ornamentație necunoscute nicăeri în cuprinsul țării noastre.

*

Clasificația cea mai potrivită, dacă privim totalitatea motivelor ouălor de Paști încondeiate de săteni, și lăsând la o parte motivele întroduse de câtva timp încoace, influențe străine, datorite spiritului de imitație, atât de dăunător artei noastre populare, ar fi:

I. *Simboluri*.

II. *Natura*, cu subdiviziunile:

a) animale,
b) plante,
c) obiecte uzuale.

Materialul care poate servi de bază la această clasificare, afară de colecțiunile din diferite muzee și de colecții particulare, îl putem cerceta în următoarele publicațiuni, după data cronologică a apariției lor:

Leonida BODNĂRESCU: *Câteva datini de Paști la Români*, Cernăuți, 1908.— Sunt 6 modele colorate, care nu au nimic specific românesc; în Bucovina se încondeiază ouă foarte frumoase, dar influența aglomerației de popoare ce locuiesc pe

un teritoriu așa de restrâns, a înlocuit vechile modele moldovenești, cu desenuri care nu au nimic comun cu tradiția noastră. Pe primul ou din această tabelă, cu modelul explicat prin « peștele », figurează doi pești redați în amănunte: corpul cu solzi, coada cu două părți, capul cu ochii, ceea ce nu este o creațiune după datină. Al doilea ou, « turma cu capre », are numai pe o lature un număr de opt siluete de capre; pe oul « Crucea Paștelor », o reprezentare catolică, este o cruce ornamentată pe un piedestal, și de amândouă părțile crucii câte un înger, o ființă cu o aripă desfăcută și cu o mână întinsă spre cruce; al patrule ou, « steaua și grebla », cu greble înfipte în mijlocul unei stele, nu-i un motiv românesc, ca și « flori în ulcică », și ca și « balerca », ou frumos împodobit, dar fără tehnică și fără motive românești.

Alte patru tabele din cartea d-lui Bodnărescu, cuprind 42 de motive, dintre care unele greu de ghicit că ar reprezenta ceea ce ni spune, în explicarea figurilor, precum « sâmburele nucii », și altele numite « figuri fantastice », care în realitate sunt absolut aceleași cu modelul numit « urzitoarea » și « cobelciul », modele care sunt și în cartea lui Haberlandt.

Al. TZIGARA-SAMURCAȘ: *Arta în România*. I. *Studii critice*, București, 1909.— In acest studiu sunt 26 modele de ouă încondeiate din județele Buzău, Prahova, Muscel, Argeș, Ilfov, Tecuciu, Dâmbovița, R.-Sărat, un model din Sohodol (Ardeal), și câteva modele fără indicarea localității. In lucrarea aceasta se găsesc modele de dantelă, ceramică și țeseturi, în care sunt utilizate și ornamentele de pe ouă de Paști.

Al. TZIGARA-SAMURCAȘ: *Muzeul Neamului Românesc*, Minerva, 1909.— Are trei modele de ouă încondeiate: « Calea rătăcită », «Calea mărului » și « Fierul plugului ».

C. RĂDULESCU-CODIN și D. MIHALACHE: *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințile și unele tradiții legate de ele*. Culegere din părțile Muscelului. Vol. VII din publicațiile Academiei Române « Din vieața poporului român », 1909. Are 24 feluri de încondeieri, toate denumite, de origină curat sătească.

Prof. Dr. M. HABERLANDT: *Oesterreichische Volkskunst an den Sammlungen des Museums für oesterreichische Volkskunde*

in Wien, Wien, 1911.— Are cinci gravuri colorate cu ouă de Paști încondeiate, din Bucovina.

D-na Maria I. PANAITESCU: *Colecție de ouă încondeiate din diferite județe*.— Din publicațiile Casei Școalelor. O bună lucrare, cu 116 modele de ouă încondeiate din județele: Ilfov, Prahova, Buzău, Muscel, R.-Sărat, Dâmbovița, Vlașca, Olt, Gorj, R.-Vâlcea, Covurlui, Iași, Tecuci, Tutova. Toate modelele sunt redate cu trăsături albe pe câmp roșu, și reprezintă adevărate motive românești vechi, neînfluențate de civilizația modernă. Ouăle care au servit la alcătuirea acestei lucrări, se găsesc în Muzeul etnografic din București.

Tudor PAMFILE și Mihai LUPESCU: *Cromatica poporului român*. Vol. XXIV din colecția Academiei Române «Din vieața poporului român», 1914.— Cuprinde 43 modele autentice țărănești, din județele Dâmbovița, Argeș, Dolj, Tecuciu, Tutova, dintre care câteva fără indicarea numirii încondeierii.

Revista IZVORAȘUL, din Bistrița, jud. Mehedinți, de sub direcția d-nei Olimpia și Pr. Gh. Dumitrescu-Bistrița, a publicat un număr de modele de ouă încondeiate. In anul IV și V (1922—1923) sunt 11 modele din Celaru și Marodin (Romanați), Cârligele (R.-Sărat), Tg.-Trotuș, Poiana Sărată (jud. Trei Scaune) șl Băița (jud. Mureș-Turda). Niciunuia din aceste modele nu i se arată numirea.

Sterie ENUICA, în «Calendarul Izvorașul» pe anul 1922, p. 73, a dat două modele din Poiana-Mare (Dolj).

C. S. NICOLAESCU-PLOPȘOR: *Ouă încondeiate din județul Dolj*, Craiova, 1927.— Un prețios album cu 64 modele polihrome, ouă aflătoare în Muzeul regional de antichități și etnografie al Prefecturii Dolj. Unele modele prezintă inovații, lucruri ce nu pot interesa; prima tabelă are 6 modele imposibile: patru paseri naiv zugrăvite, o broască și un pește, opera unor inovatori fără talent, ca și un alt ou de pe tabela II-a, cu două paseri și mai naiv încondeiate. Aceste mici cusururi, însă, nu micșorează valoarea documentară ce prezintă acest album.

Artur GOROVEI: *L'Ornementation des oeufs de Pâques chez les Roumains*.— Comunicare făcută la Congresul Internațional de Artă populară din Praga, în Octomvrie 1928, publicată

în « Art populaire. Travaux artistiques et scientifiques du 1-er Congrès international des arts populaires, Prague, MDCCCCXXVIII. Introduction par Henri Focillon, Professeur á la Sorbonne, I. Édition Duchartre, 15 Rue Ernest Cresson, Paris.— Sunt 9 modele, din care 6 ouă cu ornamente în relief, din Vrancea, şi 3 modele din Moldova.

George OPRESCU: *Peasant Art in Roumania*. Special autumn number of « The Studio », London, 1929.— Pe pagina 36 sunt 12 modele de ouă încondeiate din Transilvania, din colecţia Muzeului etnografic dela Cluj. Nu este numirea fiecărui model, dar toate sunt de origină pur populară românească, la fel cu acele din alte regiuni româneşti.

C. RĂDULESCU-CODIN: *Literatură, Tradiţii şi Obiceiuri din Corbii-Muscelului*. Vol. XXXIX din publicaţiile Academiei Române « Din vieaţa poporului român », 1929.— Sunt 170 modele nedubioase, unele însă fără explicare, ceea ce ar fi fost şi greu de făcut, pentrucă nici nu poţi ghici cam ce ar fi vrut să înfăţişeze persoana care le-a încondeiat.

Ion I. DĂSCĂLESCU: *Ouăle încondeiate*, în revista « Arta şi Arheologia » de sub direcţia d-lui Profesor O. Tafrali. Anul II, fascicula 3, 1929.— 16 modele de ouă încondeiate, din colecţia Muzeului de antichităţi din Iaşi; ouă polihrome, artistic reproduse. Sunt ouă din Bucovina, Transilvania (Bran) şi din judeţele Dorohoiu şi Suceava (astăzi Baia), dar nu se indică numele motivului.

Irina IUPCEANU: *Pagină demonstrativă de ouă încondeiate*, în revista « Farul Căminului ». An. II, Nr. 10, Martie 1935.— Sunt 15 modele, unele cu indicarea localităţilor: Câmpulung (?), Muscel, Lucovăţ (Storojineţ) şi Bran. Toate sunt modele cunoscute în alte colecţii, afară de « hora », care reprezintă un bărbat ţinând de mâni două femei şi danţând. Modelul acesta este opera unui cărturar; nu-i sătesc.

Motivele din aceste publicaţii, împreună cu cele nereproduse din diferite muzee şi colecţii particulare, cum şi acele menţionate, de folkloriştii citaţi până acuma: Marian, Bodnărescu, Bălăşel, Elena NiculiţăVoronca, însumează un total de peste trei sute de motive de ornamentaţie întrebuinţate pe ouăle încondeiate, dintre care numele multora au rămas necunoscute.

Tabloul următor cuprinde numele acestor motive, cu arătarea judeţului în care intervin şi a scriitorului în lucrarea căruia sunt amintite, sau a localităţii unde sunt semnalate de diferiţi corespondenţi, sau din cunoştinţe personale.

ALBINA
Bucovina: Marian, Bodnărescu.
Basarabia: Mateevici, Tzigara.
ARGEŞANCA
Muscel: Codin.
ARIPA HULTANULUI
Tzigara; R.-Sărat, Panaitescu
ARIPI DE CĂRĂBUŞ
Vâlcea
ARIPIOARA
Bucovina, Marian; Basarabia, Mat.
ATÂRNĂŢEI
Muscel, Codin

BALERCA
Bucovina, Bodnărescu; Dolj, Plopşor
BĂLŢATUL
Bucovina, Marian
BERBECELE
Bucovina, Marian
BOLOBOCUL CERCUIT
Bucovina, Marian
BRAD
Tzigara; Ilfov, Pan; Vâlcea, Băl.
BRĂDUŢUL (brăduiul)
Bucovina, Marian; Muscel, Codin; Iupceanu
BRÂUL MAICEI DOMNULUI
Botoşani, Voronca
BRÂUL POPEI
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca; Tzigara
BROASCA
Bucovina, Bodnărescu; R.-Sărat, Panaitescu; Muscel, Codin; Tzigara
BROASCA ŢÂSTOASĂ
Vâlcea, Bălăşel
BUTOIAŞUL
Bucovina, Bodnărescu
BUTONAŞ
Ilfov, Tzigara

CALCEA (călinica)
Bucovina, Bodnărescu
CALEA MĂRULUI
Tzigara
CALEA RĂTĂCITĂ
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Tutova, Panaitescu
R.-Sărat, Buzău: Panaitescu
Muscel, Codin-Mihalache; Codin
Dolj, Plopşor
Tzigara, Iupceanu, Bran
Basarabia, Mateevici
CALEA RĂTĂCITĂ IN CRUCI
Muscel, Cod.
CĂLINAR (Calendula)
Bucovina, Bodnărescu
CALUL
Bucovina, Bodnărescu
CÂMPUL
Bucovina, Voronca
CÂNGI
Tecuciu, Panaitescu
CAPRELE
Bucovina, Bodnărescu
CÂRCEL DE VIE
Runcu, Pamfile
CÂRJA CIOBANULUI
Bucovina, Marian
CÂRLIGUL (CAŢA CIOBANULUI)
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Ilfov, Panaitescu
Dolj: Plopşor, Pamfile
Vâlcea, Bran
Muscel: Codin, Codin-Mih., Pan., Tzigara

Dâmbovița, Panaitescu
Sohodol, Tzigara
Basarabia, Mateevici
CÂRLIG ȘI DRUM
Runcu, Pamfile
CERCELUL
Tzigara; Basarabia, Mateevici
CERCELUL DOAMNEI
Bucovina, Marian
CHICIURA
Iupceanu
CIOBANUL CU OILE
Zvoriștea, Voronca
CIOCUL BERZEI
Vâlcea, Bălășel
CIOCUL PUPEZEI
Muscel, Codin
CIOMAGUL CIOBANULUI
Vâlcea
CIREȘA (cireșica)
R.-Sărat, Buzău, Dâmbovița: Pan.
Vâlcea, Bălășel
Muscel: Codin, Codin-Mihalache
Dolj, Plopșor
Basarabia, Mateevici
CIUBOȚICA CUCULUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu
CIUPERCELE
Muscel, Cod.-Mih.
CLINE (40 de)
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Basarabia, Mateevici
CLOPOȚELUL
Bucovina, Bodnărescu
Tzigara
CLOȘCA CU PUI
Olt, Panaitescu
Muscel, Codin
Iupceanu
COADA COCOȘULUI
Muscel, Codin-Mihalache
Vâlcea
COADA RACULUI
Bucovina, Bodnărescu
Tzigara
COADA RÂNDUNICEI
Bucovina, Bodnărescu
Muscel, Codin
COADA ZMEULUI
Muscel, Codin
COARNELE BERBECULUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca
Muscel, Codin.
COARNELE CERBULUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Tzigara
COARNELE ȚAPULUI
Bucovina, Marian
COBELCIUL
Bucovina, Bodnărescu
COCOANA IN FOIȘOR
Muscel, Cod.
COCOȘELUL
Covurluiu, Panaitescu
COCOȘUL PUȘTEI
Muscel, Codin
CODRICEI
Muscel: Codin, Tzigara, Iupceanu
Vâlcea
CODRU
Ilfov: Muscel, Panaitescu
CODRU IN BUCĂȚI DESCHIS
Buzău, Panaitescu
Muscel, Codin
CODRU IN BUCĂȚI INCHIS
Buzău, Panaitescu
Muscel: Codin
COLȚUL LUPULUI
Vâlcea
COLȚUL PORCULUI
Prahova, Panaitescu
Muscel: Codin, Codin-Mihalache, Panaitescu
Dolj, Plopșor
Vâlcea
Tzigara
COPITA CALULUI
Muscel, Codin
Dâmbovița, Panaitescu

Tzigara
COROPIŞNIŢA
Muscel: Codin, Codin-Mihalache
Vlașca, Panaitescu
Dolj, Plopșor
Prahova, Tzigara
CORNUL BERBECULUI
Bucovina, Marian
Muscel: Codin, Panaitescu
Vlașca, Panaitescu
Tzigara
CORNUL ŢAPULUI
Bucovina, Marian
COSTIŢILE
Bucovina, Marian
COTEŢUL FĂRĂ PEŞTE
Buzău, Panaitescu
Muscel, Codin
CREANGĂ
Bucovina, Bodnărescu
CREASTA COCOŞULUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca
Muscel: Codin, Panaitescu, Tzigara
Vâlcea, Bălășel
Tecuciu: Panaitescu, Tzigara
Vlașca, Panaitescu
Dâmbovița, Tzigara
CREASTA GĂINEI
Vâlcea, Bălășel
CREASTA PUPEZEI
Muscel, Codin
CRENGUŢE
Bucovina, Bodnărescu.
CRENGUŢE ŞI DEGEŢELE
Bucovina, Bodnărescu
CRUCEA
Muscel, Codin
Dolj, Plopșor
Iupceanu
CRUCEA MIELULUI
Muscel, Panaitescu
CRUCEA NAFUREI
Bucovina, Marian
Basarabia, Mateevici
Tzigara
CRUCEA PAŞTELUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca; Tzigara
CRUCEA ROMÂNEASCĂ
Bucovina, Marian
Basarabia, Mateevici
CRUCEA RUSEASCĂ
Bucovina, Marian
Basarabia, Mateevici
CUBELCUL
Bucovina, Bodnărescu
CUCOŞUL
Bucovina: Bodnărescu, Voronca
CUIBUL CRÂNGULUI
Muscel, Panaitescu
CUIBUL GRANGURULUI
Muscel, Panaitescu
Tzigara
CURSE
Vâlcea

DEGETUŢE
Bucovina, Bodnărescu
DEGEŢELE
Bucovina, Bodnărescu
DESAGII POPII
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Ilfov, Tutova, Panaitescu
Vâlcea, Bălășel
Tzigara
DINŢII LEULUI
Bucovina, Bodnărescu
DIPLA
Vâlcea, Bălășel
DRUMUL RĂTĂCIT
Dâmbovița: Panaitescu
DRUMURI
Tecuciu, Pamfile
DULAPUL
Muscel: Codin, Codin-Mihalache, Panaitescu
Vâlcea, Panaitescu

FASOLE
Ilfov, Panaitescu
Dolj, Plopşor
Tzigara
FEDELEŞ
Vezi: Butoiaş
FIERĂSTRĂU
Dâmboviţa, Panaitescu
Muscel, Codin
Tzigara
FIERUL PLUGULUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Iaşi, Panaitescu
Argeş, Pamfile
Dâmboviţa: Pamfile, Panaitescu
Muscel: Codin, Codin-Mihalache
Vâlcea: Bălăşel, Panaitescu
Dolj, Plopşor
Tzigara
FIERUL RARIŢEI
Dâmboviţa, Panaitescu
Tzigara
FLOARE
Runcu, Pamfile
Iupceanu
FLOARE DE CĂPŞUNĂ
Tzigara
FLOARE FĂRĂ CRĂCŞOR
Bucovina, Bodnărescu
FLOARE DE CUIŞOARE
Vlaşca, Panaitescu
FLOARE DOMNEASCĂ
Bucovina, Bodnărescu
Muscel, Codin
FLOARE IN FORMA CRUCEI
Bucovina, Bodnărescu
FLOAREA GAROFEI
Bucovina, Marian
FLOAREA MĂRULUI
Bucovina, Bodnărescu
Tzigara
FLOAREA DE MUŞEŢEL
Muscel, Codin
Prahova, Panaitescu
FLOAREA PAŞTELOR
Bucovina, Marian
Tzigara
FLOAREA STRACHINEI
Ilfov, R.-Sărat, Vlaşca: Panaitescu
Muscel: Codin, Codin-Mihalache
Tzigara
FLOARE DE TRANDAFIR
Muscel, Codin
FLOAREA TRONULUI
Muscel, Panaitescu
FLORI
Gorj, Pamfile
FLORI DE CUIŞOARE
Muscel, Codin
Tzigara
FLORI DE GHIOCEI
Vâlcea
FLORI DE PĂR
Bucovina, Bodnărescu
FLORI DE STEJAR
Gorj, Pamfile
FLORI IN ULCICĂ
Bucovina, Bodnărescu
FLORI FĂRĂ NUME
Tzigara
FLORICELE
Ilfov, Buzău: Panaitescu
Muscel: Codin, Panaitescu
Vâlcea
FLUIERUL CIOBANULUI
Bucovina, Marian
Basarabia, Mateevici
FLUTURE
Bucovina, Marian
Tutova, Pamfile
Basarabia, Mateevici
Tzigara
FOAIA ARŢARULUI
Ilfov, Panaitescu
FOAIA CĂPŞUNEI
R.-Sărat, Panaitescu
FOAIA DE JUGASTRU
Muscel: Codin-Mihalache, Panaitescu

FOAIA LILIACULUI
Muscel: Panaitescu, Tzigara
FOAIA PALTINULUI
Muscel, Codin
FOAIA DE SALCÂM
Buzău, Panaitescu
Dâmbovița, Panaitescu
Muscel: Codin-Mihalache, Codin
R.-Sărat, Tzigara
FOAIE DE STEJAR
Buzău, Panaitescu
Muscel: Codin, Tzigara
FOI DE CUIȘOARE
Muscel, Codin
Vlașca, Panaitescu
FOI DE TRANDAFIR
Ilfov, Panaitescu
FRÂUL CALULUI
Gorj, Panaitescu
Muscel, Codin
Vâlcea
FRUNZA BRADULUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca
Dâmbovița, Panaitescu
Vâlcea
Tzigara
FRUNZA CĂPȘUNEI
Muscel, Codin
Prahova, Panaitescu
Dolj, Plopșor,
Vâlcea
FRUNZĂ ȘI CÂRLIG
Dolj, Pamfile
FRUNZA CODRULUI
Iupceanu
FRUNZA FAGULUI
Tzigara
FRUNZA DE FRĂGUȚĂ
Bucovina, Bodnărescu
FRUNZA FRASINULUI
Vâlcea
FRUNZA JUGASTRULUI
Ilfov, Vlașca, Dâmbovița: Panaitescu
Muscel, Codin
Vâlcea, Bălășel
Tzigara
FRUNZA MĂRĂCINULUI
Muscel, Codin
Vâlcea, Bălășel
FRUNZA MĂRULUI
Bucovian, Bodnărescu
FRUNZA DE MESTEACĂN
Bucovina, Bodnărescu
FRUNZA NUCULUI
Bucovina, Marian
Muscel, Codin
Basarabia, Mateevici
Tzigara
FRUNZA PALTINULUI
Tzigara
FRUNZA PĂRULUI
Bucovina, Bodnărescu
FRUNZA PLOPULUI
Vâlcea
FRUNZA DE SALCÂM
Muscel, Codin
Vlașca, Panaitescu
FRUNZA DE SALCIE
Bucovina, Bodnărescu
FRUNZA STEJARULUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca
Gorj, Pamfile
Muscel: Codin, Panaitescu
Basarabia, Mateevici
Tzigara
Vâlcea
FRUNZA TEIULUI
Tzigara
FRUNZA TRANDAFIRULUI
Vâlcea
FRUNZA TRIFOIULUI
Bucovina, Bodnărescu
Tzigara
FURCA DE TORS
Bucovina: Bodnărescu, Marian
Basarabia, Mateevici

FURCA PE FÂN
Bucovina, Marian
Muscel, Codin-Mihalache
Basarabia, Mateevici
FURCA DE URZIT
Vâlcea
FURCULIŢA
Bucovina, Bodnărescu

GAIE
R.-Sărat, Panaitescu
GAROFA
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Tzigara
GAROFE IN OALĂ
Bucovina, Voronca
GÂTUL COCOŞULUI
Bucovina, Bodnărescu
GÂTUL VIOAREI
Vâlcea
GHIARA GĂINEI
Muscel, Codin
GHIOCEI
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Muscel, Codin
Vlaşca, Panaitescu
Tzigara
GLASTA
Muscel, Codin
GOANGA
Muscel, Codin
GRAPA
Muscel, Codin
GRÂUL CÂMPULUI
Bucovina, Marian
Tzigara
GREBLA
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca
Dâmboviţa: Pamfile, Panaitescu
Muscel, Codin
R.-Sărat, Panaitescu
Dolj, Pamfile
Basarabia, Mateevici
Tzigara
GRIERUL
Bucovina, Bodnărescu
GURA BROAŞTEI
Bucovina, Bodnărescu

HÂRLEŢUL
Bucovina: Marian, Bodnărescu
HEMEIUL
Bucovina, Bodnărescu
HULUB
Bucovina, Voronca

IARBA MIELULUI
Muscel, Panaitescu
IEPURELE CULCAT
Muscel, Codin
INELUL CIOBANULU
Bucovina, Marian
Tzigara

LABA BROAŞTEI
Bucovina: Marian, Voronca
LABA CÂRTIŢEI
Bucovina, Marian
LABA GĂINEI
Bucovina, Marian
Dâmboviţa, Muscel: Panaitescu
Basarabia, Mateevici
Vâlcea
Tzigara
LABA GÂŞTEI
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca
Muscel: Codin, Codin-Mihalache
Tecuciu, Panaitescu
Curtea-de-Argeş, Tzigara
Vâlcea
LABA RACULUI
Bucovina, Marian
LANŢ (lănţuş)
Tecuciu, R.-Sărat: Panaitescu
LEGĂTURA PLOŞTII
Muscel, Codin
LINII INCRUCIŞATE
Vâlcea
LINTEA
Bucovina, Marian

Tzigara
LOPATA
Bucovina, Bodnărescu
LUNA
Bucovinà, Voronca
LUPUL
Muscel, Panaitescu

MAGHERANUL
Bucovina, Marian
Tzigara
MĂNĂSTIRE
Dâmboviţa, Panaitescu
Muscel, Codin-Mihalache
Basarabia, Mateevici
Tzigara
Iupceanu
MÂNA
Vâlcea
MÂNA CIUNGĂ
Vâlcea
MÂNA MILOGULUI
R.-Sărat, Panaitescu
MÂNECI COSTEŞITE
Bucovina, Bodnărescu
MÂNECI SUCITE
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Tzigara
MĂRGELELE BROAŞTEI
Vâlcea
MĂRUL LUI ADAM
Muscel, Codin
MELCUL
Bucovina, Bodnărescu
Muscel, Codin
Tzigara
MESTEACĂN
Bucovina, Bodnărescu
MICŞUNEA
Ilfov, Panaitescu
Dolj, Plopşor
Buzău, Tzigara
MIEZUL DE NUCĂ
Bucovina, Bodnărescu
MORIŞCA
Muscel, Codin-Mihalache
MURE
Tecuciu, Panaitescu
Vâlcea
Tzigara
MUSCA
Bucovina, Bodnărescu
Muscel, Codin
MUŞCATE PE FEREASTRĂ
Muscel, Codin
MUŞEŢEL
Muscel, Codin
Buzău, Tzigara

NAIU
Tutova, Pamfile
NĂPÂRCA
Bran
NUCŞOREAUA
Muscel, Codin

OCHIUL BOULUI
Bucovina, Bodnărescu
OCHIUL ŞERPELUI
Tecuciu, Panaitescu
OALA LEGATĂ
Bucovina, Bodnărescu
OALA IN PETECĂ
Bucovina, Marian
OUĂLE ROŞII
Bucovina, Marian

PAINGĂN
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Dâmboviţa, Vlaşca: Panaitescu
Muscel; Codin, Codin-Mihalache
Vâlcea
Basarabia, Mateevici
Tzigara
PĂLĂRIA
Bucovina, Marian
PALMA
R.-Sărat, Panaitescu
PANA CORBULUI
Bucovina, Bodnărescu

PANA PĂUNULUI
Tzigara
PANA RÂNDUNICII
Vâlcea, Bălăşel
PĂPĂDIA
Bucovina, Bodnărescu
PĂSTĂI DE FASOLE
Bucovina, Bodnărescu
PĂSTĂI DE LINTE
Bucovina, Bodnărescu
PĂSTĂI DE MAZERE
Bucovina, Bodnărescu
PAŞTELE (pasca)
Bucovina: Marian, Voronca
PEPENI
Bucovina, Voronca
PEŞTELE
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca
Vâlcea, Panaitescu
PEŞTELE FĂRĂ COTEŢ
Muscel, Codin
PEŞTELE IN COTEŢ
Ilfov, Buzău: Panaitescu
Muscel: Codin, Codin-Mihalache
Vâlcea
Tzigara
PICIOARELE COCOSTÂRCULUI
Bucovina, Bodnărescu
PICIOR DE RÂNDUNICĂ
Tecuciu, Panaitescu
Vâlcea
Tzigara
PICIORUL BROAŞTEI
Tutova, Pamfile
PICIORUL RACULUI
Bucovina, Marian
PIELEA ŞERPELUI
Tecuciu, Panaitescu
Tzigara
PIEPTENI
Bucovina, Voronca
Muscel, Codin
PIROSTRII
Ilfov, Panaitescu
Tzigara
PISTOLUL
Muscel, Codin-Mihalache
PLOSCA INFRÂNATĂ
Vâlcea, Bălăşel
PLOSCUŢA
Tzigara
POMIŞOR
Bucovina: Marian, Bodnărescu
PORCII IN COTEŢ
Tecuciu, Pamfile
PORUMBIŢA
Bucovina: Marian, Bodnărescu
POTCOAVA
Vâlcea
POTECĂ COTITĂ
Muscel, Codin
POTECĂ RĂTĂCITĂ
Vâlcea, Bălăşel
PRESCURA
Muscel, Codin
PUI DE BARZĂ
Tecuciu, Panaitescu
PURECELE
Dolj, Izvoraşul

RACUL
Bucovina, Marian
Muscel, Codin-Mihalache
Tzigara
RĂCHIŢICA
Bucovina, Bodnărescu
RADAŞCA
Buzău, Panaitescu
Muscel, Codin
RĂTĂCITUL
Bucovina, Marian
RAŢA
Bucovina: Bodnărescu, Voronca
RĂURI
Vlaşca, Panaitescu
ROATA CARULUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Tzigara

ROATA MORŢII
Bucovina, Bodnărescu
ROATA PLUGULUI
Muscel, Panaitescu
ROTIŢA
Bucovina, Bodnărescu
RUJA
Bucovina: Marian, Bodnărescu

SĂLCIOARA
Bucovina, Bodnărescu
SÂMBURII NUCII
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Tzigara
SAPA
Bucovina, Bodnărescu
Ilfov, Panaitescu
Tzigara
Iupceanu
SCARA
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Gorj, Panaitescu
Muscel, Codin
Basarabia, Mateevici
Tzigara
SCORŢAR
Bucovina, Marian
SCRÂNCIOB
Dâmboviţa, Panaitescu
Muscel, Codin
SCRIPCA
Bucovina, Bodnărescu
SECEREA
Bucovina, Bodnărescu
SOARELE
Bucovina, Voronca
SPICUL GRÂULUI
Bucovina, Bodnărescu
SPICUL ORZULUI
Bucovina, Bodnărescu
STEA
Bucovina, Voronca
Dâmboviţa, Muscel, Vâlcea: Panaitescu
Tecuciu, Pamfile
Dolj, Plopşor
Câmpulung (?), Iupceanu
Storojineţ, Iupceanu
STEAUA CIOBANULUI
Bucovina, Marian
STEAUA ŞI GREBLA
Bucovina, Bodnărescu
SUVEICA
Bucovina, Marian

ŞABAC
Muscel, Codin
ŞERPE
Gorj, Pamfile
ŞERPELE IN MĂRĂCINE
Muscel, Codin

TALPA GÂŞTEI
Bucovina, Voronca
TRANDAFIRAŞ
Bucovina, Marian
Basarabia, Mateevici
TUFA (copăcel)
Bucovina, Bodnărescu
TURMA DE CAPRE
Bucovina, Bodnărescu

UNGHIA CAPREI
Bucovina: Marian, Bodnărescu
Tzigara
URECHEA
Bucovina, Voronca
URECHEA IEPURELUI
Bucovina: Marian, Bodnărescu, Voronca
Iaşi, Panaitescu
Vâlcea, Bălăşel
Muscel, Codin
Tzigara
URZITOAREA
Bucovina: Marian, Bodnărescu

VÂRTELNIŢA
Bucovina: Marian, Bodnărescu

Tecuciu, Panaitescu
Muscel, Codin
Dolj, Plopşor
Tzigara
VÂSCUL
Bucovina, Bodnărescu
VIERMELE
Muscel, Codin
Vlașca, Panaitescu
Vâlcea

VIŞINA PUTREDĂ
Buzău, Panaitescu
Muscel, Codin
VIŢA DE VIE
Muscel, Codin

ZALE DE CEAS
Vâlcea
ZMEUL
Bucovina, Bodnărescu

După clasificația adoptată pentru această lucrare, motivele de ornamentație se pot grupa în modul următor:

I. SIMBOLURI

Ca simbol trebue considerată CRUCEA, semnul Creștinătății.

Cu numele simplu « cruce », în jud. Muscel, apare o cruce mică în punctul de încrucișare a două bețe, și în cele patru compartimente câte o figură care, pe alte ouă, se numește « argeșeanca », aceeași figură care reprezintă, pe modele din aceeași localitate: « goanga » (Codin, figura 59).— Tabela I, fig. 1.

Tot în jud. Muscel se încondeiază pe ouă CRUCEA MIELULUI (Maria Panaitescu, fig. 39).— Tabela I, fig. 2.

In Bucovina, citează Marian CRUCEA NAFUREI.

Cartea lui Marian, neavând gravuri, nu s'ar putea ști la ce model se referă el; probabil, însă, că ar fi crucea încrestată pe pânea din care se împarte nafura la slujba bisericească.

« Crucea nafurei » o închistresc și Moldovenii din Basarabia (Mateevici).

CRUCEA PAŞTELUI, din care d-l Bodnărescu ni dă trei modele este, cum se poate înțelege, crucea cu care se împodobește pasca pe care creștinii o duc la biserică, în noaptea Invierii.— Tabela I, fig. 3.

Acesta trebue să fie și desenul numit de Marian și de d-na Voronca: « Ziua Paștelor ».

Din Bucovina, Marian menţionează CRUCEA ROMÂNEASCĂ şi CRUCEA RUSEASCĂ, obişnuite şi în Basarabia, unde se numesc: CRUCEA MOLDOVENEASCĂ şi CRUCEA RUSASCĂ, o cruce cu alte cruciuliţi la capete (Mateevici).

Simboluri sunt: *soarele*, *luna*, *luceafărul*, *steaua*.

SOARELE, ca ornament pe oul de Paşti, este citat de d-na Voronca, în Bucovina, prin jurul Cernăuţilor [1]. Nimeni altul nu-l menţionează, şi cercetările ce am făcut pentru a afla în ce chip este reprezentat Soarele, nu au dat niciun rezultat, ca şi pentru LUNA, model menţionat tot de d-na Voronca. Cunoscând însă că, în Bucovina, este o pronunţată influenţă ukrainiană, am putea să bănuim că modelul ar fi acel ukrainian, arătat de Şerbakivski (figura 35).— Tabela I, fig. 5.

STEAUA este un motiv foarte răspândit: îl găsim în Bucovina şi în tot vechiul Regat (Panaitescu, 52, 68, 98; Pamfile, 33; Plopşor).

Modelele din Dâmboviţa (Panaitescu, 68) şi din R.-Vâlcei (Panaitescu, 98) sunt la fel cu motivul care, în R.-Sărat, se numeşte FLOAREA STRACHINEI (Panaitescu, 54).

STEAUA CIOBANULUI, menţionată de Marian, trebue să fie la fel cu celelalte.

MĂNĂSTIREA trebue de asemenea să fie considerată ca un simbol.

Dacă motivul din Muscel, o cruce împodobită (Codin-Mihalache, 16, 17) îţi aminteşte un obiect ce se găseşte în fiecare biserică, şi ar putea să imagineze mănăstirea, rămâne neexplicat motivul din Dâmboviţa, o figură care nu ştii ce ar putea să înfăţişeze (Panaitescu, 69).— Tabela I, fig. 4.

In Basarabia, « mănăstirea » este « un desemn pitoresc, cruce din foi de diferite flori » (Bezveconnâi).

PRESCURA este menţionată în Cătina, jud. Buzău (Tzigara).

---

[1]) D-na Voronca mi-a comunicat cinci modele din Bucovina, care i s'au trimis din Sadău, lângă Brodina, şi din Şipote, lângă Seletin, ouă încondeiate de Huţani, cari spun că modelele reprezintă soarele, ceea ce nu este adevărat. Modelul din Sadău reprezintă, la Ukrainieni, ceea ce Şerbakivski numeşte « melci în punguliţă » (model 3); unul din Şipote este « ferestrăul », în modele din Vechiul Regat, şi celelalte nu pot să reprezinte Soarele.

II. MOTIVE DIN DOMENIUL ANIMAL

Toate animalele cu care ţăranul vine în contact, i-au furnizat motive de ornamentaţie.

După cum am mai spus, pe oul de Paşti, artistul satelor nu desenează niciodată un animal întreg, ci numai partea caracteristică a unui animal, prin care se distinge de celelalte. Dacă în zilele de astăzi se găsesc şi ouă încondeiate pe care figurează vreun animal întreg, motivul acesta nu are nicio tradiţie românească, este o inovaţie care iese din cadrul cercetărilor noastre.

Animalele cu motive pe ouăle de Paşti, sunt:

ALBINA, menţionată în Bucovina de Marian şi Bodnărescu, cari nu ni dau modelul. Menţionată şi în Basarabia (Mateevici). Modelul din Zorleni (Pamfile), nu-i tradiţional.

ARIPIOARA, menţionată în Basarabia (Mateevici).

BARZA. *Ciocul berzei* e semnalat în jud. Vâlcea (Bălăşel) iar *pui de barză*, un desen gingaş, figurează pe ouă din jud. Tecuciu (Panaitescu, fig. 112).— Tabela I, fig. 6; T. VII, fig. 1.

BERBECELE, furnizează *coarnele* în Bucovina (Marian, Bodnărescu, Voronca), în Muscel (Codin, 137), şi Vlaşca (Pan. 85).— Tabela I, fig. 7.

BOUL. *Ochiul boului* este menţionat în Bucovina (Marian, Bodnărescu), fără să ştim, în realitate la care din cele trei accepţiuni ale cuvântului se referă autorii: *ochiul boului* este şi o păsărică, *ochiul boului* este şi numele unei flori de câmp (margareta), şi poate să fie şi organul vizual al animalului.

BROASCA are două organe distincte: *gura* şi *piciorul*, sau *laba;* amândouă sunt motive de ornamentaţie.

Gura broaştei, în Bucovina (Marian, Bodnărescu);

Piciorul broaştei în Tutova (Pamfile, 43), şi în Bucovina (Marian, Voronca).

Sub numele de *broască* apare în Dumitreşti, jud. R.-Sărat, un picior de broască (Panaitescu, 60), iar în Muscel ar fi reprezentată prin patru picioare care iese din o linie ce ar fi să fie corpul (Codin, 44), ceea ce însă pare să fie o greşeală a lui Codin, care reproduce acest model din colecţia Panaitescu,

unde figurează sub numele adevărat de *coropişniţa.* — Model în Dolj (Plopşor). T. I, f. 8; T. V, f. 1.

Broasca ţâstoasă ar fi prin jud. Vâlcea (Bălăşel).

CALUL e caracterizat prin *copită*, în Dâmboviţa (Panaitescu, 78; Tzigara), cu absolut acelaşi model în Muscel (Codin, 67).— T. I, f. 9.

CAPRA, menţionată în Bucovina (Marian), iar la Bodnărescu este un ou colorat cu desen: *turma de capre*, care nu-i românesc.

Tot în Bucovina ar fi un model: *unghia caprei* (Marian, Bodnărescu).

CÂRTIŢA, cu *laba cârtiţei* în Bucovina (Marian).

CLOŞCA CU PUI, în Olt (Panaitescu, 95), model reprodus întocmai ca motiv în Muscel (Codin, 69). Model în Bran (Iupceanu).— T. I, f. 10.

CERBUL. *Coarnele cerbului*, în Bucovina (Marian, Bodnărescu).

COCOSTÂRCUL — *picioarele*, Bucovina (Bodnărescu).

CORBUL — *pana corbului*, în Bucovina (Bodnărescu).

COROPIŞNIŢA, deşi uricioasă, e un model răspândit. Il găsim în Vlaşca (Panaitescu, 87), în Muscel (Codin, 130, repetat la Nr. 161; Codin-Mihalache, 19); în Gorj (Plopşor).— T. I, f. 11.

COSTIŢELE ar fi un desen în Bucovina (Marian), fără o altă indicare.

CUBELCUL (melcul), citat în Bucovina (Bodnărescu).— *Melcul cu şabac*, model din Muscel, dat de Codin (25) nu aminteşte prin nimic figura unui melc: pe un ou despărţit în două, orizontal, prin un *şabac*, sunt desenate două figuri care, în aceleaşi planşe, figurează sub numele de *goangă.*

COCOŞUL, paserea care nu lipseşte din nicio gospodărie, a trebuit să furnizeze modele de ornamentaţie, pretutindeni.

Cocoşelul din Covurlui (Panaitescu, 102) pare a fi mai mult o jucărie de copii, un cocoşel de hârtie.

Coada cocoşului din Muscel (Codin-Mihalache, 24) e o figură originală.

Răspândită mult este *creasta cocoşului*, pe care o găsim în Bucovina (Marian, Bodnărescu, Voronca), în Tecuciu (Panaitescu,

110; Tzigara), Vâlcea (Bălăşel), Muscel (Panaitescu, 34; Codin, 109, Tzigara), în Vlaşca (Panaitescu, 91) acest din urmă model mai greu de înţeles; în Mătăsaru, Dâmboviţa (Tzigara).— T. I, f. 12; T. V, f. 2, 3.

Gâtul cocoşului, menţionat în Bucovina (Bodnărescu), pare a fi tot creasta.

FLUTURELE. In Zorleni (Tutova) s'a găsit ouă închistrite cu *fluture* (Pamfile, 42), desen naiv, care probabil este o inovaţie. Motivul e menţionat în Bucovina (Marian) şi în Basarabia (Mateevici).

GAIA din R.-Sărat (Panaitescu, 58) ar fi şi *laba găinii*, modelul din Dâmboviţa (Panaitescu, 72), identic cu acel din Muscel (Panaitescu, 46). Menţionat şi în Basarabia (Mateevici).

GĂINA e reprezentată prin *creasta* şi *laba*, sau *ghiara*.

Laba găinei, Dâmboviţa (Pan. 72).— T. I, f. 13.

Ghiara găinei apare în Muscel (Codin, 82).— T. V, f. 4.

Creasta găinei, citată în Vâlcea (Bălăşel), trebue să fie în mare asemănare cu creasta cocoşului.

GÂSCA are partea ei caracteristică *laba* sau *talpa*. Iarăşi un motiv răspândit. In Bucovina îl citează Marian şi Voronca; Bodnărescu îi dă figura, Nr. 42. In Tecuciu (Panaitescu, 114), în Muscel sunt două modele (Codin, 75; Codin-Mihaleche, 7); în Curtea de Argeş şi în Prahova, citată de Tzigara.— T. I, f. 14; T. V, f. 6.

Talpa gâştei, citată în Bucovina (Voronca), nu poate să fie decât *laba gâştei*.

GOANGA, coleoptera cunoscută cu acest nume în Valahia, e mult întrebuinţată ca ornament în Muscel (Codin, 17, 103, 104), ca şi *goanga cu trei capete* (Codin, 52, 53), motiv împrumutat tot în Muscel, ca figuraţie şi pentru alte lucruri, cu care nu poate să aibă nimic comun.— T. I, f. 15.

GRANGURUL. De sigur, *cuibul grangurului* este cel mai indicat să caracterizeze această pasere, care-şi construieşte locuinţa în mod aşa de ingenios. Model din Muscel (Panaitescu, 45).

GRIERUL este menţionat în Bucovina (Bodnărescu).

HULTANUL — *aripa hultanului întreagă*, în R.-Sărat (Panaitescu, 61), un desen frumos; model şi în Ardeal (Oprescu).— T. I, f. 16.

HULUBUL din Bucovina (Voronca) trebue să fie un produs străin, ca şi *porumbiţa*, citată de Marian şi Bodnărescu.

IEPURELE a căruia *ureche* îl caracterizează, este un motiv răspândit. Se întrebuinţează în Bucovina (Marian, Bodnărescu, Voronca), în Iaşi (Panaitescu, 103), în Vâlcea (Bălăşel), în Muscel (Codin, 133, 146, 154).— T. V, f. 8.

Modelul *iepurele culcat* din Muscel (Codin, 110), poate să fie o confuzie.

LEUL. Modelul *dinţii leului*, citat în Bucovina (Bodnărescu), este exclus să fie românesc.

LUPUL. Modelul din Muscel (Panaitescu, 47) cere multă fantezie pentru a pricepe că ar reprezenta o parte caracteristică a animalului aşa de fioros.

MÂNA MILOGULUI este singura parte din corpul omenesc, pe care o găsim ca ornament al ouălor de Paşti. Model din R.-Sărat (Panaitescu, 59).— T. V, f. 9.

MUSCA PE PĂRETE e reprezentată, în Muscel, prin nişte mici ovale, fără niciun amănunt (Codin, 12).— T. VII, f. 21.

NĂPÂRCA este menţionată în Bran (Ardeal).

PAINGĂNUL, cu variate modele imitând painjinişul. Se face în Bucovina (Marian, Bodnărescu), în Dâmboviţa (Panaitescu, 75), Vlaşca (Panaitescu, 86). Modelul din Muscel (Codin, 43) este reproducerea acelui din Vlaşca, şi un alt model din Muscel (Codin-Mihalache) este în alt gen. In Basarabia (Mateevici), paingănul reprezintă numai painjinişul (Bezveconnâi).

PALMA. Un model din R.-Sărat (Panaitescu, 56), nu ar fi justificat cu această numire.

PEŞTELE. Citat în Bucovina (Marian, Voronca). Modelul dat de Bodnărescu (figura 1, colorată), în care peştele este redat în amănunte, e o imitaţie străină. Modelul din Vâlcea (Panaitescu, 99) este acelaşi cu modelul *peştele în coteţ* din Ilfov (Panaitescu, 3), din Buzău (Panaitescu, 22). In Muscel sunt trei modele identice (Codin, 10, 151, 141), ultimul model fiind acelaşi dela Codin-Mihalache, 5.— T. V, f, 10.

Pește fără coteț, din Muscel (Codin, 30) este reproducerea modelului din Buzău, numit *peștele în coteț*, dat de d-na Panaitescu (22); *cotețul fără pește* din Buzău (Panaitescu, 20, 21) este același model din Muscel (Codin, 29), copiat întocmai dela d-na Panaitescu.

PORCUL are *colțul* caracteristic, și servește ca model în Prahova (Panaitescu, 17) și în Muscel, reprodus același model (Codin, 79), și o mică schimbare în modelul 8 din Codin-Mihalache. Tot în Muscel, la Tzigara. Mai puțin reușit este un alt model din Muscel (Panaitescu, 44), care ar fi mai mult imagina unei « vârtelniți ». Model și în Dolj (Plopșor).— T. I, f. 17; T. VII, f. 10.

Porcii în coteț, în Tecuciu (Pamfile).— T. I, f. 18.

PUPĂZA are parte caracteristică *ciocul*, în Muscel (Codin, 118), și *creasta*, tot acolo (Codin, 84, 157).— T. V, f. 11.

PURICELE, în Poiana Mare, Dolj (Calendarul Izvorașul, 1932).— T. V, f. 12.

RACUL se distinge prin *coadă* și *picior*, două modele întrebuințate. *Coada racului* este menționată în Bucovina (Marian, Bodnărescu) ca și *laba racului* și *piciorul racului* (Marian). Modelul *racul* din Muscel (Codin-Mihalache, 20) nu-i justificat. Același model reprezintă *viermele*, tot în Muscel (Codin, 73) și *laba gâștei* (Codin, 75).

RADAȘCA e desemnată în două moduri: *închisă* și *deschisă*. Modelul din Buzău (Panaitescu, 25, 26) este același pentru amândouă motivele, cu deosebire că radașca închisă are câmpul punctat și floarea nu, și invers pentru radașca deschisă. Modelul *radașca închisă* din Muscel (Cod. 81) este copiat din albumul d-nei Panaitescu.— T. I, f. 19.

RÂNDUNICA atrage atenția prin *coadă*, *pană* și *picior*. *Coada rândunicei*, citată în Bucovina (Bodn.), are trei modele în Muscel (Cod., 143, 149, 155).— T. I, f. 20.

Pana rândunicei din Vâlcea (Bălășel), trebue să fie tot coada.

Piciorul de rândunică, în Tecuciu (Pan., 111), este reprezentat prin o imagine gingașă.— T. VII, f. 3.

RAȚA este un model citat în Bucovina (Bodn., Voronca).

ȘERPELE, caracterizat în special prin *pielea* lui și prin *ochiu*, este motiv de ornamentație în Tecuciu (Panaitescu, 106,

107), model și la Tzigara. Șerpele însuși este reprezentat prin un fel de spirală, în Runcu, Dâmbovița (Pamfile, 13), trasă foarte simplă fără să tindă a intra în vreun amănunt.— T. I, f. 21; T. VII, f. 23.

Șerpele în mărăcine este un model din Muscel (Cod., 89).

ȚAPUL — *cornul țapului*, citat în Bucovina (Marian).

URECHEA, menționată în Bucovina (Voronca), ar putea să fie și *urechea iepurelui*.

VIERMELE. Modelul din Vlașca (Panaitescu, 89) este aidoma copiat și pentru un model din Muscel (Codin, 73). Modelul e același pentru *coropișniță*.

III. PLANTE

Pentru plante se urmează aceeași procedare ca și pentru animale: motivele de ornamentație se aleg din părțile plantei care o carcaterizează. *Frunza* și *floarea* sunt cele mai des întrebuințate.

Plantele care servesc ca motive de ornament la încondeierea ouălor de Pași, sunt:

ARȚAR — *foaia arțarului*, Ilfov (Panaitescu, 10).— T. I, fig. 22.

ATĂRNĂȚEI, probabil o plantă grimpantă în Muscel (Codin, 116).

BRADUL, a căruia *frunză* este menționată în Bucovina (Marian, Bodn., Voronca), are un frumos model în Dâmbovița (Panaitescu, 76); la Tzigara, fără indicare de localitate.— T. I, f. 23; T. V, f. 13.

BUTONAȘI, în Ilfov (Tzigara).

CALINARUL, menționat în Bucovina și cu numele de *calcea*, *calinica* (Bodnărescu), are și un model (figura 33).

CĂPȘUNA.

Foaia căpșunei în R.-Sărat (Panaitescu, 57);

Frunza căpșunei în Prahova (Panaitescu, 18), motiv copiat și pentru modelul din Muscel (Codin, 80); Gorj (Plopșor).

CERCELUL DOAMNEI, o floare cu modelul citat în Bucovina (Marian).

7*

CIREȘA, *cireșica* — un motiv foarte răspândit; R.-Sărat, Dâmbovița (Panaitescu); Vâlcea (Bălășel); Buzău (Panaitescu, 31), al cărei model este copiat pentru Muscel (Codin, 65); tot în Muscel (Codin-Mihalache, 13, 15). In Basarabia, citat de Mateevici; modelul: « jumătatea oului în roșu, alta rămâne albă. Pe partea roșie cireșe albe, iar pe cea albă, cireșe roșii » (Bezveconnâi).— T. I, f. 25; T. II, f. 1; T. V, f. 14.

CIUBOȚICA CUCULUI, în Bucovina (Marian, Bodnărescu).

CIUPERCA dă un interesant motiv de ornamentație în Muscel (Codin-Mihalache, 12).— T. V, f. 15.

CLOPOȚELUL, obișnuit în Bucovina (Bodnărescu).

CUIȘOARE.

Floare de cuișoare, în Vlașca (Panaitescu, 94), model copiat întocmai pentru Muscel (Codin, 40, 42).— T. V, f. 16.

Foi de cuișoare, în Vlașca (Panaitescu, 82, 84), același model ca floarea de cuișoare.

DEGETUȚE — în Bucovina (Bodnărescu, 5), același lucru cu *degețele* (Bodnărescu, 19). Un alt model, tot din Bucovina: *crenguțe* și *degețele* (Bodn., 19), o amplificare a modelului numit și *crenguțe* (Bodn., 16).

FASOLEA, cu specificul: *păstăi de fasole*, în Bucovina (Bodn.). Model cu forma fructului, sub numele *fasole*, în Ilfov (Pan., 9). Model în Dolj (Plopșor).— T. I, f. 24.

FLOARE. Sub acest nume general, întâlnim câteva modele mai greu de determinat. *Floare decoltată* numește Codin (54) un model din Muscel, care nu amintește nimic din făptura unei flori, ca și *floarea în petec*, tot din Muscel (Codin, 6)

In Bucovina ar fi existând un model: *floare în forma crucei* (Bodn., 2), numire tot așa de puțin justificată. *Floare fără crăcșor*, model în Bucovina (Bodn., 21).

Sub numele de *flori*, *floricele*, o mare varietate de modele, fără a fi specificate. Din Runcu (Gorj), Pamfile dă 9 modele (10, 11, 12, 26, 27, 28, 32, 36, 37); în Buzău, Ilfov, Muscel, modele la Panaitescu (32, 5, 16, 36). Codin (1) copiază modelul 32 dela d-na Panaitescu.

FLOARE DOMNEASCĂ. Patru modele în Bucovina (Bodn., 3, 13—15), și un model în Muscel (Codin, 33).— T. V, fig. 17.

FRAGI, *frăguţă*.— *Frunză de frăguţă* în Bucovina (Bodn., 29).

FRUNZA CODRULUI, o frunză nedeterminată (Iupceanu).

GAROFA, în Bucovina (Marian, Bodn.). Voronca citează: *garofa în oală*.

GHIOCEI în Bucovina (Marian, Bodn.); în Vlaşca (Pan., 83). Acelaşi model în Muscel (Codin, 41), copiat dela d-na Panaitescu.

GRÂUL. *Grâul câmpului* ar fi modelul din Bucovina (Marian), acelaşi probabil pe care Bodnărescu îl numeşte *spicul grâului*.

HEMEIUL, model din Bucovina (Bodn., 39).— T. II, f. 3.

IARBA MIELULUI în Muscel (Pan., 38).

JUGASTRU. *Foaia jugastrului* şi *frunza jugastrului*, este un model foarte răspândit: Ilfov, Dâmboviţa, Vlaşca (Panaitescu, 11, 73, 90); Vâlcea (Bălăşel); Muscel (Codin, 51, Cod.-Mih., 1).— T. V, f. 21.

LILIACUL —*foaia liliacului*, Muscel (Pan., 48), Tzigara.— T. II, f. 4; T. V, f. 20.

LINTEA, în Bucovina (Marian).

MAGHERANUL, în Bucovina (Marian).

MĂRĂCINE —*frunza:* Vâlcea (Bălăşel), Muscel (Codin, 150).

MĂRUL. *Floarea mărului*, Bucovina (Bodn.); *frunza mărului*, Bucovina (Bodn., 34).— T. II, f. 5.

MAZĂRE —*păstăi*, Bucovina (Bodnărescu).

MESTEACĂN —*frunza:* Bucovina (Bodnărescu).— T. II, fig. 6.

MICŞUNEA. Ilfov (Pan., 1, 14); Buzău (Tzigara).— T. II, f. 7; T. VII, f. 5.

MURE. Tecuciu (Panaitescu, 108).— T. VII, f. 6.

MUŞCATĂ DE FEREASTRĂ, în Muscel (Codin, 63).

MUŞEŢEL. *Floare de muşeţel* în Prahova (Pan., 19); acelaşi model în Muscel, copiat (Codin, 28); Ilfov (Tzigara).— T. II, fig. 2.

NUCUL. *Frunza nucului* în Bucovina (Marian), Muscel (Codin, 159), Basarabia (Mateevici).

NUCA. *Miezul* sau *sâmburele*, Bucovina (Marian; Bodn., 9).
ORZ — *spicul:* Bucovina (Bodn., 20).— T. II, f. 8.
PALTIN — *foaia*, Muscel (Codin, 128, 148).
PĂPĂDIA — Bucovina (Bodnărescu).
PĂR — *flori de păr*, Bucovina (Bodn.); *frunza părului*, Bucovina (Bodn., 28).— T. V, f. 22
PEPENI — Bucovina (Voronca).
POMIŞOR — Bucovina (Marian-Bodn., 4, 7, 18).
RĂCHIŢICA — Bucovina (Bodn. 26); *răchiţică de vazoncă*, în Bucovina (Bodn., 27).
RUJA — Bucovina (Marian, Bodn., 32).
SALCÂM. *Foaia salcâmului* în Buzău, Dâmboviţa (Pan., 27, 70), Muscel (Codin, 18), model copiat dela d-na Panaitescu (27); tot în Muscel, Codin-Mihalache, (6); R.-Sărat (Tzigara).
Frunza salcâmului în Vlaşca (Pan., 88), model copiat pentru Muscel (Codin, 45).— T. II, f. 9.
SĂLCIOARA — Bucovina (Bodn., 25).
STEJARUL are multe modele.
Flori de stejar, Gorj (Pamfile, 19).
Foaie de stejar, Buzău (Pan., 24); Muscel (Codin, 32, modelul copiat dela d-na Panaitescu).
Frunza stejarului: Bucovina (Marian, Bodn., Voronca); Muscel (Pan., 33), model copiat de Codin, 14; tot la Codin (27, 119); Gorj (Pamfile, 17); Basarabia (Mateevici).— T. II, fig. 10.
TRANDAFIRUL. *Trandafiraş*, Bucovina (Marian); Basarabia (Mateevici).
Floare de trandafir, Muscel (Codin, 121).
Foi de trandafir, Ilfov (Pan., 4).— T. II, f. 11.
TRIFOIU — *frunza:* Bucovina (Bodn.).
TUFA (copăcel) — Bucovina (Bodn.).
VÂSCUL — Bucovina (Bodn.).
VIOREAUA, *vioara:* Muscel (Pan., 37); Dolj (Plopşor).— T. V, f. 23.
VIŞINĂ PUTREDĂ. Buzău (Pan., 23), model copiat pentru Muscel (Codin, 3).— T. II, f. 12.
VIŢA DE VIE. Muscel (Codin, 120). Un alt model în Dâmboviţa (Pamfile, 1), numit *cârcel de vie*.

IV. OBIECTE UZUALE

BALERCA. Sub numele de « balerca », d-l Bodnărescu ni dă un frumos model de ou încondeiat polihrom (figura 6 colorată), ale cărui motive, destul de artistic executate, nu numai că nu-ţi lasă iluzia că ar reprezenta ceva asemănător cu obiectul al cărui nume îl poartă, dar se şi aseamănă cu motivele de ornamentaţie întrebuinţate, de pildă, şi astăzi în Cehoslovacia, unde sunt lucrate încă şi cu mai multă fineţă. In niciun caz, modelul acesta, şi cu alte multe aplicate pe ouăle de Paşti, sub influenţa propagandei oficiale ce se face, nu este un motiv specific românesc. In Bucovina, modelul acesta se mai numeşte şi *bolobocul cercuit* (Marian), *butoiaş* (Bodnărescu) şi *fedeleş*. Model identic în Dolj (Plopşor).

BRÂUL MAICEI DOMNULUI. In unele biserici, pe unde oficiază preoţi bătrâni, se păstrează, în altar, un brâu, despre care se crede că ar uşura naşterea anevoioasă ce ar putea să îndure unele femei, dacă s'ar încinge cu astfel de brâu. Uneori aceste brâie sunt ornamentate cu diferite modele în colori. Un asemenea brâu poate să fi inspirat pe meştera din Botoşani, de unde d-na Voronca menţionează oul cu numele *brâul Maicei Domnului*, şi care ar putea să fie acelaşi cu *şabacul*, model din Muscel.

BRÂUL POPII citat în Bucovina (Marian, Bodnărescu, Voronca), ar putea să fie ceva asemănător cu « brâul Maicei Domnului ».

CALEA RĂTĂCITĂ, modelul cel mai răspândit, pe tot cuprinsul ţării; deşi nu este un « obiect », în înţelesul restrâns al cuvântului, poate să fie clasificat în rândul lucrurilor de care se serveşte cineva: un drum sau o cărare, pe care circulă tot omul. *Calea rătăcită*, *drumul rătăcit*, *poteca rătăcită* o găsim în: Bucovina (Marian, Bodn.); Tutova, R.-Sărat, Buzău, Dâmboviţa (Pan., 116, 63, 28, 66); Muscel (Codin, 2, 7, 11, 51, 100, 129, 142; Cod.-Mih., 14); Modelul din Muscel (Codin, 2) este copiat după cel din Buzău (Pan., 28); în Bran (Ardeal); în Basarabia (Mateevici), unde « după legenda despre o femeie care căuta în pădure lemne şi s'a rătăcit toată noaptea. Izvoadele sunt foarte încurcate şi plac femeilor »

(Bezveconnâi). Modele în Dolj (Plopșor) și la Tzigara.— T. II, f. 13.

CÂNGI — Tecuciu (Pan., 113).— T. VII, f. 7.

CÂRJA CIOBANULUI din Bucovina (Marian), este același lucru cu *cața* sau *cârligul ciobanului*, motiv de asemenea răspândit. Il găsim în Bucovina (Marian, Bodn., Voronca); Ilfov, Dâmbovița (Pan., 13, 67); în Muscel (Pan., 41, 42; Codin, 114, 134, 160; Codin-Mih., 11; Tzigara); în Dolj (Plopșor); în Bran; în Sohodol, Ardeal (Tzigara) și în Basarabia (Mateevici).— Același model pentru *colțul porcului*.— T. VII, f. 24.

CÂRLIG ȘI DRUM. Runcu (Pamfile, 29).

CERCELUL — Basarabia (Mateevici).

CLINIȘOARE (patruzeci de...). Model citat în Basarabia (Mateevici): « patruzeci de țepeluși în diferite colori » (Bezveconnâi).

CODRICEI, model din Muscel (Codin, 126, 147).

DESAGII POPII. Bucovina (Marian, Bodn.); Ilfov, Tutova (Panaitescu, 6, 115); Vâlcea (Bălășel).— Modele nejustificate.

DIPLA, în Vâlcea (Bălășel), sau *scripca*, în Bucovina (Bodnărescu), este același model cu *gâtul vioarei* din Vâlcea (colecția autorului).

DRUMURI, în Tecuciu (Pamfile, 30). Aceeași observație ca și la « calea rătăcită ».— T. II, f. 14.

FIERĂSTRĂUL. Modele în Dâmbovița (Pan., 80, 81) și în Muscel (Codin, 19, 24, 38, 39, 97, 108). Modelele din Muscel 38 și 39 sunt copiile celor două din Dâmbovița.

FIERUL PLUGULUI, primul motiv cu care se ornamentează primul ou de Paști, de către fiecare gospodină, este, cu siguranță, cel mai răspândit model în toată țara. Găsim modele, și este citat în Bucovina (Marian, Bodn.), Iași (Pan., 104), Argeș (Pamfile, 7, 8, 9), Dâmbovița (Panaitescu, 64; Pamfile, 7, 8, 9), Vâlcea (Bălășel, Pan., 100), Muscel (Codin, 15, 135, 138: Codin-Mih., 4). Modelul din Muscel (Codin, 135), este copia celui din Dâmbovița, dela d-na Panaitescu, 64.— T. II, f. 15; T. V, f. 24.

FLUERUL CIOBANULUI este citat în Bucovina (Marian) și în Basarabia (Mateevici).

FRÂUL CALULUI, în Gorj (Pan., 97), Muscel (Codin, 111).— T. VII, f. 8.

FURCA DE TORS, menţionată în Bucovina (Marian, Bodn.), în Basarabia (Mateevici).

FURCA DE FÂN din Muscel (Cod.-Mih., 9) este acelaşi model cu *furca de lucrat*, citat în Bucovina (Marian). Trebue să fie acelaşi desen cu acel numit *furculiţa* în Bucovina (Bodnărescu). *Furca* este şi în Basarabia (Mateevici).— T. V, f. 25.

GLASTA din Muscel (Codin, 131, 145) ar putea să fie trecută în rândul florilor, căci în realitate, în modelul citat, glasta nici nu este reprezentată.

GRAPA, în Muscel (Codin, 5).— T. II, f. 16.

GREBLA, obiectul aşa de întrebuinţat, este utilizată pretutindeni ca motiv de ornamentaţie. Il găsim în Bucovina (Marian, Voronca, Bodnărescu, 10); R.-Sărat (Pan., 62); Dâmboviţa (Pan., 65, 79; Pamfile, 25); Dolj (Pamfile, 22); Muscel (Codin, 72). Modelul din Muscel (Codin, 72) e modelul din Dâmboviţa, al d-nei Panaitescu. Grebla este şi în Basarabia (Mateevici).— T. II, f. 17; T. VI, f. 1.

HÂRLEŢUL în Bucovina (Marian, Bodn.), Basarabia (Mateevici).

INELUL CIOBANULUI, citat în Bucovina (Marian), ar rămânea ipotetic.

LANŢUL, *lănţuşul* — R.-Sărat, Tecuciu (Pan., 55, 109).— T. II, f. 18.

LOPATA, în Bucovina (Bodnărescu).

MÂNECI COSTEŞITE şi MÂNECI SUCITE, menţionate în Bucovina (Marian, Bodnărescu).

MORIŞCA în Muscel (Codin-Mih., 21).— T. VI, f. 4.

NAIUL, în Tutova (Pamfile, 38).— T. II, f. 19.

OALA LEGATĂ şi OALA IN PETECĂ din Bucovina (Marian, Bodn.) par a fi acelaşi lucru. Acelaşi cu *legătura ploştii*.— T. VI, f. 2,3.

OUĂLE ROŞII, ca ornament pe ouăle de Paşti, sunt citate în Bucovina (Marian).

PĂLĂRIA şi PĂLĂRIA NEAMŢULUI, menţionate în Bucovina (Marian), prin însuşi numele arată că nu-i vorba de un motiv românesc.

PIEPTENI, în Bucovina (Voronca); modelul din Muscel (Codin, 152) e acelaşi ca pentru *fierăstrău.*

PIROSTRII, în Ilfov (Panaitescu, 2).— T. II, f. 20.

PISTOLUL. Modelul din Muscel (Codin-Mih., 18), reprezintă « cocoşul pistolului ».

PLOSCA ÎNFRÂNATĂ din Vâlcea (Bălăşel) nu poate să fie alt model decât acel numit « legătura ploştii » din Muscel (Codin, 122, 124, 153).

PLUGUL este acelaşi model cu « fierul plugului ».

PRESCURE. Modelul din Muscel (Codin-Mih., 3), reprezintă semnul presat în pâniţele pentru prescuri.

PUŞCA, reprezintată prin « cocoşul puştei », Muscel (Codin, 127).— T. II, f. 21; T. VI, f. 5.

RARIŢA şi FIERUL RARIŢEI, Dâmboviţa (Pan., 71) e acelaşi model ca la « fierul plugului ».

ROATA CARULUI şi ROATA MORII, în Bucovina (Marian, Bodn.).

ROATA PLUGULUI, în Muscel (Pan., 40).

SAPA — Bucovina (Bodn.), Ilfov (Pan., 12); Iupceanu.— T. II, f. 22.

SECEREA în Bucovina (Bodnărescu, 12).

SCARA. Bucovina (Marian, Bodn.), Gorj (Pan., 96). *Scara la pod* din Muscel (Codin, 71), este modelul din Gorj. Model menţionat în Basarabia (Mateevici).— T. II, f. 23.

SCORŢAR ROMÂNESC şi SCORŢAR UNGURESC, modele citate în Bucovina (Marian).

SCRÂNCIOBUL, zis şi « dulapul », modele în Dâmboviţa (Pan., 77), Vâlcea (Pan., 191), Muscel (Pan., 50; Codin-Mih., 19; Codin, 66, 77, 156).— T. II, f. 24; T. VI, f. 6.

STRACHINA e reprezentată prin *floarea strachinei* ce se zugrăveşte pe fundul ei: Ilfov, R.-Sărat, Vlaşca (Pan., 8, 53, 54, 93; Muscel (Codin, 123, 132, 139, 144; Cod.-Mih., 22, 23).— T. VII, f. 16.

ŞABAC, motiv citat numai în Muscel (Codin, 22, 34, 36, 56, 58, 193) ar fi ceea ce se cunoaşte, în Moldova, sub numele de «bete », cu care se împodobesc fetele şi flăcăii; flăcăii le pun la pălărie.

URZITOAREA, în Bucovina (Marian-Bodnărescu, 31).— T. II, f. 25.

VÂRTELNIŢA. Bucovina (Marian-Bodn., 1, 7, 8, 30); Tecuciu (Pan., 107); Muscel (Codin, 162); Dolj (Plopşor).— T. VI, f. 7, 8; T. VII, f. 2.

ZMEUL, din care serveşte ca motiv «coada», în Bucovina (Bodn.), nu ştim dacă ar fi coada zmeului, animalul fantastic din credinţa poporului, sau coada obiectului de jucărie al copiilor.

Pe tabela III sunt următoarele modele:

Nr. 1—5 inclusiv, din Bucovina, după modelele din lucrarea Haberlandt;

Nr. 6—17 inclusiv, modele de ouă în relief din Vrancea;

Nr. 18, 19 şi 20, din Ardeal, din jurul Sibiului.

COLORITUL OUĂLOR DE PAŞTI

Despre coloritul ouălor de Paşti nu se pot spune multe lucruri.

Coloritul nu tinde să redea imaginea fidelă a obiectului. Colorile sunt întrebuinţate fără o concordanţă cu realitatea, măcar cât de apropiată. In colecţia de ouă încondeiate din Dolj, a d-lui Nicolaescu-Plopşor, floarea *vioreaua* este colorată cu frunzele negre, cu margeni galbene şi puncte mai roşii; *coropişniţa* e albastră, într'un model, şi în alt model are corpul albastru şi picioarele roşii; un alt model de coropişniţă are tot corpul negru, punctat cu albastru şi roşu; *cireşa*, pe câmp albastru, are şi frunctul dar şi frunzele roşii; *peştele*, *broasca*, *paserile* — sunt colorate cu câte trei colori: roşu, albastru, negru; petalele unei aceleiaşi flori sunt şi albastre şi roşii, etc.

Ar fi, prin urmare, fără niciun folos o examinare amănunţită, o cercetare aprofondată a tehnicei coloritului, care nu ar duce la niciun rezultat, la nicio concluzie.

Despre tehnica coloritului s'ar fi putut vorbi — poate — pe vremea când se întrebuinţau colorile extrase din plante. Pe atunci ar fi trebuit oarecare măiestrie pentru a combina

diferitele esențe, spre a căpăta o nuanță anume căutată; astăzi, însă, când produsele chimice sunt singurele întrebuințate în coloritul ouălor, iscusința gospodinei care încondeiază, nu are niciun rost, colorile au nuanțele fabricatului.

In tabela IV se văd ouă de Paști polihrome.

Nr. 1—6 reprezintă ouă de Paști în relief, din munții Vrancei; relieful rezultă din aplicarea pe ou a unei pături de ceară, la topitul căreia se amestecă praful colorat.

Modelele sunt executate de d-na Maria G. Vârnav.

Nr. 7—14, sunt ouă din județul Dolj, din albumul d-lui Nicolaescu-Plopșor.

ELEMENTELE FUNDAMENTALE ALE ORNAMENTAȚIEI OULUI DE PAȘTI

Dela colorarea oului în roșu — simbolul focului — s'a trecut, în mod firesc și logic, la ornamentarea lui cu simbolul *Soarelui*, dătător de vieață, originea focului; Soarele, pe care a trebuit să-l adoreze primul om, în mintea căruia a încolțit primul sâmbure de cugetare.

Cultul Soarelui, practicat de toate popoarele cu care se confundă originea poporului nostru, trăiește și astăzi în datinele noastre.

Soarele este și astăzi, în credința poporului nostru, un *sfânt*. Și astăzi, pentru a alunga ploaia, se rostește imprecația:

Fugi, ploaie călătoare,
că te ajunge *sfântul Soare*....

după cum și Sărbătoarea Paștelor este cea mai caracteristică datină a noastră, ca și a tuturor popoarelor, în care se oglindește cultul Soarelui.

Soarele, deci, a trebuit să fie primul element de ornamentare a oului roșu.

Soarele a fost reprezentat, de popoarele primitive, prin un *cerc*, o *roată* — cum se zice în limba românească. Figura aceasta, susceptibilă de modificări și de amplificări, servește și astăzi, pretutindeni unde se ornamentează ouă de Paști, ca simbol al Soarelui și al astrelor cerești.

Biserica reprezintă Soarele prin un cerc brăzdat de raze, care iese din circonferința lui, după cum aceeași figură simbolizează puterea șefului, a comandantului, căruia îi este transmisă de Puterea supremă, de Divinitate. In oștirea noastră, Soarele sub forma aceasta de cerc brăzdat de raze, împodobește chipiul șefului oștirei, al Regelui și al generalilor.

In vechile noastre tipărituri, găsim Soarele și Luna, reprezentate fără a se ținea în seamă regulile artei heraldice. Soarele e reprezentat prin un cerc în mijlocul căruia sunt cei doi ochi, nasul și gura, dar cercul nu este înconjurat numai de 16 raze, din care opt drepte și opt în formă de flacără, alternând între ele; razele sunt în număr diferit în deosebitele modele, precum în cartea lui Dimitrie Cantemir din 1698, întitulată: « Divanul, sau gâlciava înțeleptului cu lumia » (Bianu și Hodoș, Bibliografia, p. 358), unde numărul razelor Soarelui este mai mic decât în figura din « Carte de învățătură », a lui Varlam Mitropolitul, tipărită în 1643, în care Soarele are exact 16 raze, dar dispuse altfel de cum cere heraldica. Intr'un model din un « Calendar cu zodii », chipul Soarelui este reprezentat tot cu multe raze, și fără cerc:

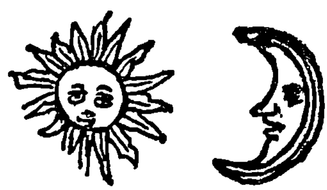

Fig. 6. Soarele și Luna în cartea din 1643

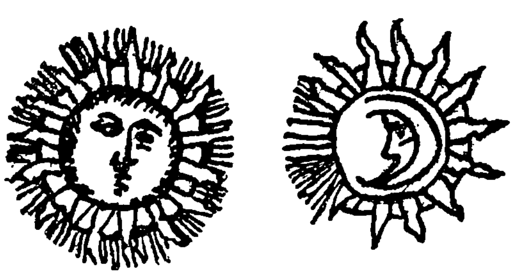

Fig. 7. Soarele și Luna în cartea din 1698

Ornamentația ouălor de Pași a popoarelor la care s'a mai păstrat vechea tradiție, cunoaște ca element fundamental simbolul Soarelui, care se prezintă sub trei forme, reprezentând trei variante ale aceluiași simbol: *svastika*, *triquetrum* și *roseta* (steaua).

De sigur că ouăle nu puteau, la început, să fie ornamentate de orișicine; se cerea iscusința unui specialist, a unui artist, a căruia fantezie a creat aceste trei simboluri ale unui singur prototip.

Ornamentația românească tradițională are ca fundament acest simbol, reprezentat prin cele trei variante ale lui. Toate celelalte ornamente, cunoscute astăzi, sunt de dată mai recentă. Diferitele flori, diferitele obiecte înfățișate astăzi pe ouăle noastre de Paști, în care nu intervine niciunul din aceste trei elemente, sunt o inovație a timpurilor moderne, după cum parte din ornamentația bogată și complicată practicată în românimea din Ardeal și Bucovina, este ceva necunoscut străbunilor noștri, datorită influenței civilizației popoarelor străine, cu care au venit în contact Ardelenii și Bucovinenii.

Fig. 8. Soarele în « Calendar cu zodii »

Chiar popoarele care nu au mai păstrat, în ornamentarea ouălor de Paști, cultul Soarelui, reprezentat prin svastika, de pildă, mențin — se înțelege că în mod inconștient — un alt simbol al soarelui: *cocoșul*, paserea Soarelui. La Germani, cocoșul este un element de ornamentație răspândit.

De sigur, femeia din Bavaria care desenează un cocoș pe oul de Paști, nu bănuiește că figura aceasta este un simbol, după cum nici țăranca noastră nu știe că « vârtelnița » de pe oul închistrit de dânsa, este o svastikă, sau că « roata carului » reprezintă semnul Soarelui.

Numele de lucruri uzuale, de animale și chiar de plante, date diferitelor ornamente de pe ouăle de Paști, nu reprezintă, în realitate, obiectele cunoscute sub acest nume, de către popor. Cum ar putea să bănuiască o femeie de sat că, de pildă, *colțul porcului* este un triquetrum, ca și *ghiocelul*, sau *piciorul de rândunică?* Ea închistrește oul cu un motiv pe care l-a apucat dela strămoși, și-i dă numirea unui obiect cu care se aseamănă dintre acele pe care le cunoaște ea.

Când cercetezi pe o bătrână săteancă despre rostul acestor ornamente, îți răspunde: « Așa am apucat dela părinți ». Este, în arta ei, continuarea unei tradiții. Sunt femei care nu știu să-ți spuie ce nume au figurile pe care le desenează; așa au apucat dela părinți, așa fac și ele.

Pe ouăle încondeiate din zilele noastre nu putem pretinde să găsim aceste trei simboluri: svastika, triquetrum și roseta,

în toate modelele întrebuinţate. Expoziţiile de ouă încondeiate, aşa de încurajate la Bucureşti, în care se expun ouă încondeiate de populaţia şcolilor, după anumite modele care li se dau, nu pot să fie cercetate, cu succes, pentru a căpăta informaţii la alcătuirea unui studiu de natura acestuia al nostru. Elevele, obligate să aducă profesoarei ouă încondeiate, le lucrează sau după modelele ce li se dau, sau copiază ceea ce văd în casa părinţilor, ori, dacă sunt mai bine înzestrate cu oarecare fantezie, creează modele nouă, care pot să fie apreciate din punct de vedere al execuţiei, dar nu pot să fie considerate ca reproducând arta populară, şi deci nu pot să intereseze, din punct de vedere al studiilor de etnografie.

In studiul acesta, nu se cercetează iscusinţa artiştilor cari ornamentează ouăle de Paşti, unele foarte frumoase ca tehnică sau ca colorit. Arta primitivă a ţărancelor din înfundăturile munţilor, sau din câmpiile ţării, este singura care a păstrat tradiţia şi care merită să fie cercetată.

SVASTIKA

Svastika, numită « crucea încârligată », sau « crucea ruptă », se compune din patru cârlige, care pornesc din acelaşi centru şi formează câte un unghiu drept.

Despre origina svasticei, s'au emis mai multe păreri.

Dechelette (Manuel d'Archéologie préhistorique, II), documentează că svastika are ca origină un cerc, semn al Soarelui, care se prezintă sub diverse forme, având însă toate acelaşi prototip.

Svastika cea mai veche, cunoscută până astăzi, apare în Mesopotamia şi Turkestan, descoperită la 150 kilometri dela Suza, pe ceramică pictată, unde s'a găsit în câteva exemplare, şi în cruci de diferite genuri.

D-l Şerbakivski spune că crucile pictate pe aceste sfărmături de ceramică, amintesc foarte mult crucile de ghiaţă care se fac, în Ukraina, la Iordan — deci şi cu acelea care se fac la noi.

Dovada că un asemenea tip de cruce (tipul de Malta sau de Gheorghief) a putut proveni dela svastikă, sunt nu numai

ouăle încondeiate ale Ukrainienilor — zice d-l Şerbakivski — ci și hârbul găsit lângă Ashabada, pe care crucea pictată este complet asemănătoare cu aceea de pe un ou din epoca ceramicei neolitică pictată.

Asemenea cruci se găsesc pe obiectele descoperite în Moravia, Bulgaria, Macedonia, Tesalia, Creta, etc.

Pe ceramica feniciană se găsesc cruci pictate încă la sfârșitul veacului II înainte de Hristos.

In epoca Halstadt, svastika era foarte răspândită în Grecia și pe toate malurile mării Egee și a Mediteranei, și pe întreaga Europă apuseană și de sud.

La Asirieni, crucea se întrebuința împreună cu steaua cu 6 sau 8 brațe, în veacul IX înainte de Hristos, ca podoabă a împăraților.

La Greci, svastika și triquetrum erau foarte întrebuințate, nu numai în epoca arhaică, ci și în acea clasică, și chiar în epoca greco-romană, svastika își conservă semnificația primitivă.

In Italia centrală s'au găsit urne și altă olărie din epoca de bronz, ornate cu svastika.

La Sciți, brațele svasticei au forma unui gât de animal cu capete la margini.

In ținuturile de Nord, se găsește svastika pe hârburi din epoca latină, pe teritoriul Poloniei.

Svastika se găsește pe teritoriul ceh, se găsește în basenul Nistrului, etc. [1]).

Sub orice formă s'ar prezenta, svastika este o transformare a cercului, simbolul Soarelui, și formele sub care se prezintă acest cerc, și transformările pe care le ia, sunt numeroase.

Astfel, simbolurile solare derivate dela cerc, indicate de Dechelette, ar fi în număr de 27.

Cercul se prezintă în 9 feluri, din ce în ce mai amplificate:

Liniile drepte în număr de patru (crucea) din forma 3, în alte modele, iese din conturul circonferinței, devin curbe și vârfurile lor se frâng (model 10, 11).

---

[1]) Bibliografia amănunțită în lucrarea d-lui Şerbakivski, din care sunt toate informațiile despre răspândirea Svasticei în timpurile vechi.

In alte modele, cercul exterior din forma 5 și 6, dispare, rămânând cercul interior, iar liniile drepte se curbează (model 12, 13).

Modelul 10, când dispare cercul, devine 14, iar modelul 6, în care se mențin fragmentele din cerc, la capetele liniilor

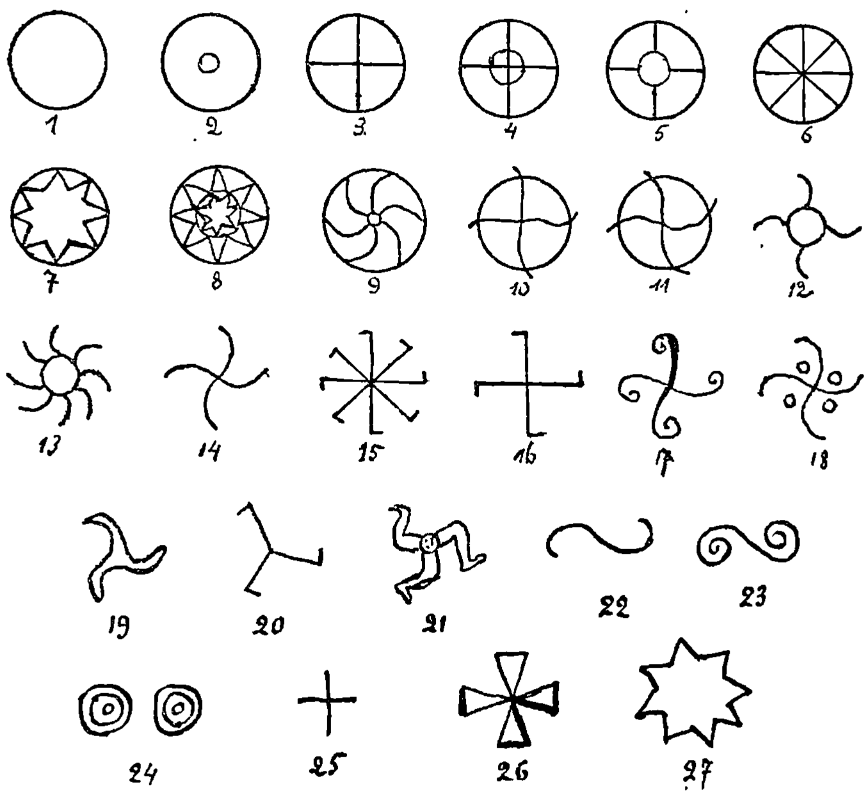

Fig. 9

drepte, devine 15, după cum modelul 3 devine 16, care este forma clasică a svasticei de astăzi.

Svastika se mai prezintă și sub formele 17, 18, și chiar sub o formă cu trei ramuri, un *triquetrum* (19, 20, 21).

Artiștii din timpurile primitive, cari desenau simbolul Soarelui, își permiteau oarecare licențe, și din mulțimea de forme de simboluri ale Soarelui, simplificate după fantezia

lor, ajungeau și la formele 22, 23, 24. Această din urmă formă reprezentând ochii din figura Soarelui dela creștinii de astăzi.

Din toate aceste modeluri a ieșit, în mod natural, *crucea*, care, din simbol al Soarelui în lumea păgână, a trecut ca simbol al credinții creștine.

Astăzi încă, în Lituania, unde poporul cunoaște o extraordinară varietate în forma și ornamentarea crucilor, crucea nu este considerată ca un lucru sfânt, decât numai dacă poartă pe ea vreun element al simbolismului creștin: chipul lui Hristos, al unui sfânt, deci o icoană (Galauné, p. 8).

In fine, când din modelul 7 dispare cercul, rămâne steaua cu opt ramuri, tot simbol al Soarelui (27).

TRIQUETRUM

Triquetrum este un ornament compus din trei cârlige care iese dintr'un centru în care se întretaie, centru care uneori este imaginar, adică nu sunt reunite într'un punct cele trei părți componente, pentru a forma punctul de contact, dar care centru se poate reconstitui, dacă se prelungesc cele trei linii care intră în alcătuirea celor trei părți componente.

Ca și svastika, triquetrum se prezintă și sub forma dublă.

Triquetrum, după cercetările de până astăzi, apare, ca ornament, pe diverse obiecte, prin secolul VI sau VII înainte de Hristos, caracterizat prin terminația ramurilor cu capete de animal.

Pe la sfârșitul perioadei celtice, triquetrum se găsește pe blide mari de vase emailate.

In epoca latină se găsesc, în Europa întreagă, obiecte ornamentate cu triquetrum, precum: căni de apă, pe fundul cărora sunt astfel de ornamente, care se găsesc și pe vase mormântale.

Mai spre Răsărit, triquetrum apare pe obiecte din morminte caucaziene, sub forma de cruci de bronz cu trei brațe. Mai rar se întâlnește în Asia Mică, pe când mai des apare în ținuturile Mării Egee, pe obiecte din epoca de bronz.

ROSETA

Roseta, care se poate combina din două svastici sau din două triquetre, şi de obiceiu are opt ramuri, dar şi mai puţine, precum şi mai multe, se întrebuinţa, ca ornament, încă în epoca bronzului.

Ca simbol al zeităţii Soarelui, roseta pare a fi de origină din Mesopotamia, de unde a trecut în Asia Mică.

Roseta, însă, pare să fi fost un simbol întrebuinţat de Elamiţi, şi nu de Semiţii nomazi, cari, pentru zeul lor ceresc, Luna, şi-au creat ca simbol, Cornul Lunii, care nu se întâlneşte nici pe peceţi şi nici pe ceramică, înainte de ocuparea Babiloniei de către Accadieni.

In Egipt, în primele timpuri, nu se întâlneşte roseta cu trei braţe; ca protector, pe acele vremi, se întrebuinţa *trifoiul* sau *patru foi*, şi roseta cu 5 sau 4 braţe cu caracter de plantă. Probabil că Egiptenii nu întrebuinţau svastika, crucea şi steaua cu 8 braţe, ca simbol, din cauză că acestea serveau ca simbol al zeităţilor străine. Se găseşte, în Egipt, steaua cu 5 şi 8 braţe în lucrările giuvaergiilor, dar stilul lor dovedeşte că acestea erau lucrări cretane, importate în Egipt, sau imitaţii egiptene de pe modele cretane.

Steaua cu 4 şi 8 braţe apare şi în Asiria.

La Hitiţi, pe discul solar înaripat, se află două stele cu 8 braţe, una deasupra alteia.

Din Asia Mică, roseta, ca simbol, a trecut în Cipru şi în basenul Mării Egee.

Pe la sfârşitul epocei de bronz, discul solar se găseşte şi în Apusul Europei, câteodată executat în bronz şi aşezat pe nişte roţi sau pe un cărucior.

*

In timpurile de astăzi, o întreagă lume cunoaşte şi întrebuinţează svastika; şi, dacă popoarele civilizate o întrebuinţează ca motiv de ornament — tradiţie păstrată din vremurile străvechi — fără nicio legătură cu vreo credinţă religioasă, alte popoare, care trăiesc încă sub influenţa datinelor păgâneşti, întrebuinţează svastika păstrându-i aceleaşi atribute pe care le avea în vremurile preistorice.

D-l Montandon stabileşte că, în ceea ce numeşte d-sa « ciclul sudanoid », adică în Sudanul occidental şi în Sudanul Central, până în Guinea de sus, svastika trăieşte (p. 110).

Vorbind de « ciclul Mexico-andinoid », d-l Montandon spune: « In afară de Europa şi de Asia, svastika este în America esenţa culturei mexico-andine (pe platoul mexican ca şi pe platoul andin), după cum este, în Africa, esenţa culturii sudaneze » (p. 119).

In bogatul material etnografic adunat de d-l Pospišil în călătoria sa (1930—1931) la Indienii din Sud-Westul Americei de Nord, se vede svastika, în forma ei primitivă, întrebuinţată pe o sumedenie de obiecte, şi pare a fi principalul element de ornamentaţie. Două fotografii documentează afirmaţia aceasta: o femeie care ţese o scoarţă, cu o svastikă în mijloc, şi o alta, care poartă pe umărul hainei, o svastikă.

SVASTIKA IN ORNAMENTAŢIA OUĂLOR NOASTRE DE PAŞTI

Toate variantele svasticei — svastika, triquetrum şi roseta — întrebuinţate ca simbol al Soarelui, servesc şi astăzi la ornamentarea ouălor noastre de Paşti.

Sunt forme de svastice ale căror cele patru cârlige dela vârfurile ramurilor, sunt înlocuite prin diferite ornamente ce reprezintă flori, sau osebite figuri geometrice, după fantezia persoanelor care închistresc ouăle, ceea ce se practică şi la celelalte popoare la care svastika este un element de ornament al ouălor de Paşti.

In ornamentaţia noastră românească, forma tipică a svasticei, este figura care se numeşte *vârtelniţa*, care se prezintă în diferite modele.

In Moldova, pe ouăle de Paşti, de câteva decenii în urmă, vârtelniţa are forma cea mai simplă: svastika în forma clasică, aşa cum se întrebuinţează şi astăzi, în afară de scopuri de ornamentaţie.

In Bucovina, şi în Ardeal, vârtelniţa este desenată mai ornamentată.

Cercetând diferite modele ale ouălor noastre de Paşti, găsim peste 50 de ornamente care, sub diferite numiri de flori, animale şi obiecte uzuale, ascund elementul fundamental al ornamentaţiei: Svastika.

Astfel, dintre modele cu numiri de animale, sunt svastice, între altele, următoarele:

Tabela V

Nr. 1. — Broasca, model din Ardeal (Oprescu).
Nr. 2. — Creasta de cocoş, Muscel (Tzigara).
Nr. 3. — Creasta de cocoş, Tecuciu (Tzigara).
Nr. 4. — Ghiara găinei, Muscel (Codin, 82).
Nr. 5. — Talpa gâştei, Dolj (Calendarul Izvoraşul, 1932).
Nr. 6. — Laba gâştei, Muscel (Codin, 75).
Nr. 7. — Cuibul crângului, Muscel (Panaitescu, 45).
Nr. 8. — Urechea iepurelui, Muscel (Codin, 154).
Nr. 9. — Mâna milogului, Tg.-Trotuş, (Calendarul Izvoraşul).
Nr. 10. — Peştele în coteţ, Buzău (Panaitescu, 20).
Nr. 11. — Ciocul pupezei, Muscel (Codin, 118).
Nr. 12. — Purecele, Dolj (Calendarul Izvoraşul).

Dintre modele cu numiri de plante:

Tabela V

Nr. 13. — Brăduiul, Muscel (Codin, 96).
Nr. 14. — Cireşica, Buzău (Panaitescu, 31).
Nr. 15. — Ciupercele, Muscel (Codin-Mihalache, 12).
Nr. 16. — Flori de cuişoare, Muscel (Codin, 68).
Nr. 17. — Floare domnească, Bucovina (Bodnărescu).
Nr. 18. — Floare, Runcu (Pamfile, 27).
Nr. 19. — Floare, Runcu (Pamfile, 16).
Nr. 20. — Foaie de liliac, Muscel (Tzigara).
Nr. 21. — Foaia jugastrului, Muscel (Panaitescu, 51).
Nr. 22. — Frunza părului, Bucovina (Bodnărescu).
Nr. 23. — Vioara (vioreaua), Muscel (Panaitescu, 37).

Tot svastika reprezintă unele modele cu numiri de lucruri uzuale, precum sunt:

Tabela V

Nr. 24. — Fierul plugului, Vâlcea (Panaitescu, 100).
Nr. 25. — Furca de fân, Muscel (Codin-Mihalache, 9).

Tabela VI

Nr. 1. — Grebla, Dâmbovița (Panaitescu, 79).
Nr. 2. — Legătura ploștii, Muscel (Codin, 124).
Nr. 3. — Legătura ploștii, Muscel (Codin, 122).
Nr. 4. — Morișca, Muscel (Codin, 21). O svastikă dublă.
Nr. 5. — Cocoșul puștii, Muscel (Codin, 127).
Nr. 6. — Dulap (scrânciob), Muscel (Codin, 127).
Nr. 7. — Vârtelnița, Tecuciu (Panaitescu, 107).
Nr. 8. — Vârtelnița, Bucovina (Bodnărescu).
Nr. 9. — ? Muscel (Codin, 78).
Nr. 10. — ? Muscel (Codin, 76).
Nr. 11. — ? Dolj (Plopșor).
Nr. 12. — ? Dolj (Plopșor).
Nr. 13. — ? Dolj (Plopșor).
Nr. 14. — ? Dolj (Plopșor).
Nr. 15. — ? Dolj (Plopșor).
Nr. 16. — ? Țigănași-Tecuciu (Colecția Gorovei).
Nr. 17. — ? Buhociu-Tecuciu (Colecția Gorovei).
Nr. 18. — ? Dolj (Plopșor).
Nr. 19. — ? Ardeal (Oprescu).

Restul din această tabelă, dela Nr. 20 înainte, modele fără nume indicat, sunt toate din Dolj, din Albumul d-lui Plopșor.

Tabela VIII cuprinde modele de svastika pe ouă de Paști din Bihor (Crișana).

In ornamentarea ouălor noastre de Paști, triquetrum se cuprinde în multe modele. Așa, între altele, sunt triquetre:

Tabela VII

Nr. 1. — Pui de barză, Tecuciu (Panaitescu, 112).
Nr. 2. — Vârtelnița, Muscel (Codin, 162).

Nr. 3. — Picior de rândunică, Tecuciu (Panaitescu, 111).
Nr. 4. — Floricele, Muscel (Codin, 36).
Nr. 5. — Micşunele, Ilfov (Panaitescu, 1).
Nr. 6. — Mure, Tecuciu (Panaitescu, 108).
Nr. 7. — Căngi, Tecuciu (Panaitescu, 113).
Nr. 8. — Frâul calului Gorj (Panaitescu, 97).
Nr. 9. — Răuri, Vlaşca (Panaitescu, 92).
Nr. 10. — Colţul porcului, Muscel (Tzigara).

Roseta se prezintă, pe ouăle noastre de Paşti, sub diverse forme şi cu diverse numiri a desenurilor sub care este ascunsă. Aşa, afară de numele generic de « stea », sub numirile unor diferite obiecte, se desenează tot steaua, precum: « roata plugului », « fierăstrău », etc.

In tabela VII avem Nr. 16 cu numele de « floarea strachinei », din Ilfov (Panaitescu, 8).

Nr. 17, 18, 19 — modele fără nume indicat — din Dolj (Plopşor), şi tot fără nume, modelul 20 din judeţul Trei-Scaune (Izvoraşul).

In fine, în diferite alte modele de ouă încondeiate, descoperim svastika, mai mult sau mai puţin bine mascată, dar lesne de recunoscut la o examinare mai atentă.

Svastika, în forma simplificată, ca în modelele menţionate de Dechelette, găsim şi pe ouăle noastre de Paşti.

Astfel, forma 21 (Dechelette), este evident zugrăvită pe ouă din Muscel care reprezintă « musca pe părete » (Codin, 12), pe Tabela VII, Nr. 21, sau « floricele », tot în Muscel (Tabela VII, Nr. 4).

Forma 23 din Dechelette, se încondeiază în Dâmboviţa (Pamfile), sub numele de « şerpi » (Tabela VII, Nr. 23).

Forma 21 este « cârligul ciobanului », încondeiat la fel pretutindeni, sau « Argeşanca » din Muscel (Tabela VII, Nr. 24, şi Nr. 25).

Svastika, drept ornament, este de altfel întrebuinţată nu numai la încondeierea ouălor de Paşti, ci şi ca motiv de ornamentaţie în alte manifestări ale artei noastre populare.

O găsim frecventă în cusături pe ii şi altiţe, cum şi pe alte multe soiuri de cusături. Pe scoarţe, pe sculpturi în lemn,

svastika, triquetrum și roseta sunt ornamente comune pentru toată arta populară românească.

*

Svastika fiind așa de mult răspândită în ornamentația ouălor noastre de Paști, se cuvine să ne întrebăm: dela care popor adorator al Soarelui, am moștenit noi acest simbol?

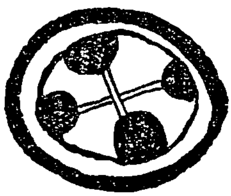

Fig. 10.
Vas dela Cucuteni.

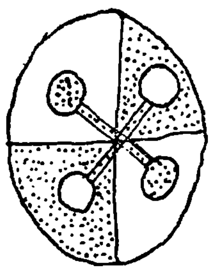

Fig. 11.
Cireșica.

Svastika este un patrimoniu comun al populațiunilor care intră în formațiunea noastră etnică, și la unul dintre aceste popoare trebue să-i căutăm origina.

De sigur că toate popoarele care s'au perindat pe teritoriul pe care ne-am închegat noi ca neam, au cunoscut svastika.

Pe un vas de pământ dela Cucuteni, împodobit cu desenuri în două colori: cafeniu închis și cărămiziu, pe fond gălbuiu-roz, un frumos exemplar de ceramică pictată, cu vechime de 2.000 de ani (Giurescu, Istoria Românilor, p. 8), este zugrăvită o svastikă, model care se execută aidoma și astăzi de sătencele noastre, pe ouăle de Paști, sub numele de « cireșica » (Codin-Mihalache, Nr. 13).

Cărui popor ar putea să aparție acest vas?

Dela Tisa până la Nistru, și din sus de hotarele noastre de astăzi, iar în jos toată valea Dunării, cu o mie de ani înainte de Hristos, a fost teritoriu sub stăpânirea Sciților, și pe tot acest cuprins se găsesc obiecte, părăsite de Sciți, sau îngropate de ei în pământ, de groaza altor populațiuni care-i împingeau din locurile ocupate. Unele din aceste obiecte sunt ornamentate cu svastika.

Astfel, un frâu scitic de argint, găsit la Krasnokutsk, pe Nipru, are ca ornament o svastikă tipică, (fig. 12), ale cărei patru ramuri sunt terminate cu un cap de cal (Pârvan, Getica, p. 362).

Acelaşi ornament, pe o podoabă de bronz, găsită în Ungaria (p. 452).

O altă svastikă pe un aplice de harnaşament scitic (fig. 13) din tezaurul dela Craiova (p. 361):

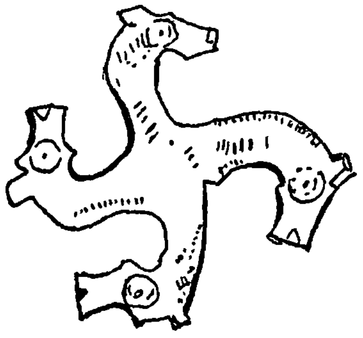

Fig. 12.
Frâu scitic

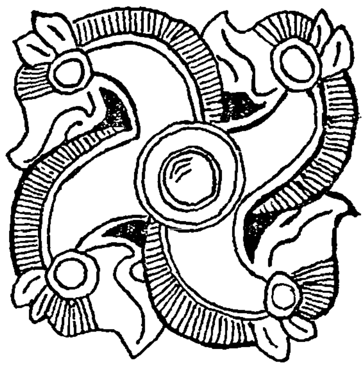

Fig. 13

Un harnaşament scitic din tezaurul dela Craiova (fig. 14) este ornat cu un frumos triquetrum (p. 361):

Fig. 14

Svastika a fost continuată, ca ornament, cu puţin înainte de începutul erei creştine, în epoca fierului. In Ungaria s'au găsit fibule antice, din timpurile numite «La Tène», ornamentate cu svastika (fig. 15, 16), din care una este aidoma svastika scoasă la iveală în zilele noastre (Pârvan, p. 556):

Ca motiv de ornament, în arta popoarelor de pe fostul teritoriu scitic, svastika persistă şi astăzi. Fără să mai amintim despre noi, Românii, cari, în ornamentaţia noastră am păstrat svastika drept element fundamental, şi fără să intrăm în cercetări amănunţite asupra artei celorlalte popoare convieţuitoare şi vecine cu noi, putem cita, ca titlu de exemplu, câteva fapte.

Ungurii au păstrat-o ca ornament pe cornuri de ținut praf de vânat din coarne de cerb (Bátky Zsigmond), svastikă ornamentată, iar svastika simplă, o întrebuințează Sașii din

Fig. 15

Fig. 16

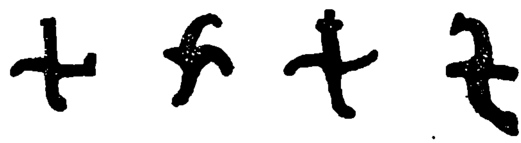

Fig. 17. Ornamente la Sașii din Ardeal

Ardeal (Istvan Györffy, Erdélyi szász falubilyogok). Huțulii din Bucovina o întrebuințează ca motiv de broderie (Haberlandt, I, p. 49), etc.

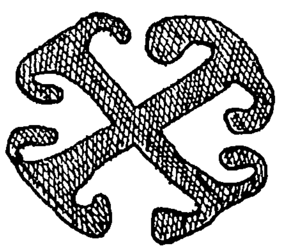

Fig. 18. Vechiu motiv de broderie la Huțuli

Pe ouă de Paști, svastika se încondeiază, în multe variante, la toate popoarele de pe teritoriul vechilor Sciți.

Fără să cercăm a reproduce toate modelele practicate la vecinii noștri, dăm numai câteva exemple dela fiecare.

Astfel găsim:

La Bulgari (Tabela IX, Nr. 1, 2);

La Poloni (Tabela IX, Nr. 10—18);

La Unguri (Tabela X, toate numerele);

La Cehoslovaci (Tabela IX, Nr. 3—8);

La Valahii din Moravia (Tabela IX, Nr. 9);

La Ukrainieni o mare bogăție de modele cu svastika, întocmai ca și la noi, aproape aceleași ca și la noi (Tabela XI).

La Lituanieni (Tabela IX, Nr. 19 și 20).

*

Ca ornament, svastika e întrebuințată, în zilele noastre, și de alte popoare din Europa, în afară de teritoriul scitic.

De pildă, în Saxonia și în Silezia, se găsește desenată pe funduri de farfurii (Conrad Hahm, Tafel 159), ca și în Lituania (L'Art lithuanien), unde modelul pare a fi desenul nostru numit « floarea strachinei ».

La Armeni, pe covoare vechi, se distinge svastika (Revista « Ani »), și, de sigur că se poate găsi pretutindeni în Europa,

ca și în celelalte continente, unde s'au păstrat, în datinele populare, rămășiți păgânești, fie că sunt în legătură cu credințele religioase, fie că sunt numai reminiscențe sau persistențe păgânești, precum sunt la noi.

*

Faptul că svastika a trăit în vechime, și se găsește și astăzi ca ornament, pe teritoriul ocupat odinioară de Sciți, este o dovadă, care nu poate să fie pusă la îndoială, că simbolul acesta ni s'a transmis nouă, prin Daci, dela Sciți.

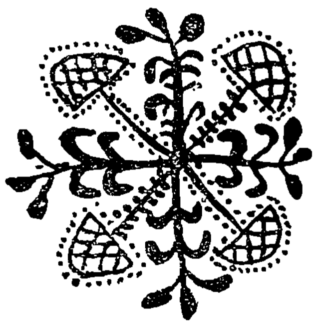

Fig. 19.
Svastica pe fund de farfurie în Lituania

DATINA OUĂLOR DE PAȘTI LA ALTE POPOARE

Oul de Pași fiind un simbol al Creștinismului, este întrebuințat de toate popoarele creștine.

In literatura niciunui popor nu s'a publicat, încă, vreun studiu special despre obiceiurile în legătură cu oul de Paști.

In valoroasa lucrare « Handwörterbuch des deutschen Aberglaublens », este un articol « Osterei », în care sunt menționate o serie de credințe și superstiții, dar nu se tratează chestiunea din toate punctele de vedere, care pot să fie studiate asupra acestei chestiuni.

Ca o completare a studiului nostru, am găsit necesar să cercetez chestiunea aceasta și la alte popoare.

Mențiunile ce am putut să adun din publicațiile ce mi-au stat la îndemână, în condițiunile în care pot să lucrez, și informațiile ce au binevoit să-mi dea persoanele cărora m'am adresat, în diferite țări, mi-au servit la alcătuirea unor schițări de monografii pentru fiecare popor în parte din Europa, cum și pentru Armenii din Asia și Egiptenii din Africa.

Dintre țările Europei, nu am putut să aflu nimic despre Jugoslavia, ale cărei obiceiuri se apropie de acele ale Bulgariei, despre Norvegia, care trebue să aibă puncte comune cu

Suedia, despre Portugalia, cu obiceiuri ca în Spania, și despre Danemarca.

Toate informațiile adunate, se cuprind în capitolele ce urmează.

U K R A I N I A

Asemănarea izbitoare între ouăle încondeiate care se fac în Ukrainia și acele care se fac la Români, dă naștere la întrebarea dacă Românii au împrumutat ornamentația ouălor de Paști dela Ukrainieni, sau ei dela noi.

Asupra acestei chestiuni, care cere un studiu special, ar fi greu de dat un răspuns. Știind, însă, că Românii sunt cei întâi dintre popoarele din Răsăritul Europei cari s'au creștinizat, am putea presupune că Ukrainienii au imitat modelele întrebuințate de Români, pe ouăle de Paști, menținând și numele obiectelor reprezentate, sub care se ascunde svastika.

Studiul savant al d-lui Șerbakivski: « Ouăle de Paști ukrainiene și origina ornamentației lor », nu atinge chestiunea aceasta specială. D-sa cercetează originea în general a ornamentației, fără a se preocupa de înrudirile dintre ornamentația ukrainiană cu acea a popoarelor vecine.

Pentru noi are o mare importanță lucrarea d-lui Șerbakivski, pentru cele 36 modele de ornamentație pe care le cuprinde, dintre care unele se pot confunda cu modelele de pe ouăle noastre de Paști. Toate aceste modele servesc pentru a documenta originea lor dela svastika, triquetrum și roseta.

Tabla XI din lucrarea noastră, arată modelele acestea, care au următoarele numiri: *lipitoare* (figura 1), *tărăboanță* (fig. 2), *linte* (3), *frunză de stejar* (4), *cocoșei* (5), *ciuboțica cucului* (6), *morișca* (7, 9), *cruci frânte* (8), *coada ursului* sau *a calului* (10), *picioare de rață* (11), *lingurile* (12), *flori* (13), *ochii boului* (14), *paianjeni* (15), *cârlige* (16), *butoiaș* (17), *piepteni* (18), *paianjeni zburători* (20), *laba gâștei* (21), *coarnele berbecului* (22), *trandafiri* (23), floarea *ochiul boului* (24), *paianjeni în pânza lor* (25).

Modelul ukrainian: « Soarele cu raze » este în tabela noastră Nr. 1 în figura 5.

Diferitele datini şi obiceiuri cu privire la ouăle de Paşti la Ukrainieni sunt aproape aceleaşi ca la Moldovenii din Basarabia.

D-l Bezveconnâi completează cele spuse de Kurdinovski, şi dă următoarele informaţii:

In Ukrainia ouăle se văpsesc în coloare roşie cu văpsele cumpărate; coloarea galbenă se scoate şi din coajă de ceapă. Oamenii mai bogaţi comandă ouă încondeiate de anumiţi « pictori ».

Ouăle se ciocnesc; acela al cărui ou nu se sparge, va trăi mai mult. Ciocnitul este indispensabil la felicitări între rude, între îndrăgostiţi, şi fiecare caută să prezinte un ou cât mai frumos.

In Ukrainia există un ritual întreg în legătură cu coloarea şi încondeierea ouălor, observat cu stricteţă de fete şi de neveste. Cu 2—3 săptămâni înaintea Paştilor, ele încep pregătirile şi le isprăvesc în Săptămâna Mare. Unele privesc aceasta ca un lucru sacru. Chiar apa pentru spălat se pregăteşte special, sau din omăt, sau din fântână, cu apă scoasă din Joia Mare.

Masa de Paşti se înfrumuseţează cu ouă. In unele părţi ouăle pentru sfinţire se aduceau curăţite de coajă, ca nu cumva coaja sfinţită să cadă sub picioare. Masa se începe cu ouă zicând: « Hristos a înviat ». Ouă se oferă preoţilor, rudelor, etc. Fetele dăruiesc câte două ouă încondeiate logodnicilor. Primul ou de felicitate se păstrează un an întreg.

Luni după Duminica Tomei, în Ukrainia ca şi în Basarabia, se duc sătenii la ţintirim cu cozonaci, vin şi ouă, şi rostogolesc ouăle peste morminte, zicând: « Să pomenească Domnul pe robul (cutare) ».

Kurdinovski menţionează ca bibliografie pentru Ukraina: « Poltavskia Eparhialnâia Vedomosti », Nr. 12—13, 1900.

Tabela XI cuprinde modele de ouă de Paşti din Ukraina, după lucrarea d-lui Şerbakivski.

BULGARIA

In toată Bulgaria se cunoaşte obiceiul ouălor de Paşti.

In genere, oului de Paşti i se spune *cerveno iaiţe* (ou roşu), şi-l împodobesc trăgând linii paralele şi între ele puncte sau

linii frânte, roșii pe fond galbăn. In ultimul timp, au început să văpsească și în alte colori.

Ouăle de Paști se fierb în apă cu foi verzi de *Arum maculatum*, ca să capete coloare galbănă, și apoi le văpsesc roșu, care însemnează sângele lui Isus.

Ouăle se văpsesc în Joia mare și Vineri.

De Paști, după înapoierea dela biserică, se gustă un ou roșu.

In regiunea Cirpan, în a doua zi de Paști, oamenii se salută, schimbând ouă, și trimet ouă la rudele din depărtare.

Pe un fel de pâne pun cinci ouă și o ung cu ou, ca să capete luciu. Peste ouă se încrucișează două linii subțiri de aluat. Această pâne se numește *velidnik*, și ar reprezenta pasca noastră.

In regiunea Trân se fac două pâni de acestea, una cu un ou și alta cu 7 ouă, dintre care unul se păstrează, la icoană, patruzeci de zile.

Bulgarii se păzesc foarte mult să nu calce coaja de ou. (Comunicate de d-l V. Christu).

D-l Dr. Hr. Vacarelski, asistent pe lângă Muzeul etnografic din Sofia, a binevoit să ni dea informațiile următoare:

In general, în Bulgaria, ouăle de Paști sunt roșii, și așa se înțelege când spui « ou de Paști », care corespunde cu noțiunea Invierii lui Isus Hristos. Sunt, însă, localități pe unde se mai văpsesc ouă și în verde, galbăn, portocaliu, etc.

Coloarea roșie se prepară, de obiceiu, din « vardziea » — băcan (lemn de Brazilia), care se mărunțește și se pune în apă să stea vreo patru zile. Prin unele locuri, coloarea roșie se face din cârmăz, iar în vremuri mai vechi se scotea din plante: sovârf, mintă, etc. Plantele se culegeau în ziua de Sf. Ioan (24 Iunie) și se uscau, în acest scop.

Coloarea galbănă se prepară din frunze de nuc și din coji de mere.

Verdele se scoate din urzică.

Galbăn deschis se scoate din floarea numită « gălbănare » (Serratula tinctoria), ce crește prin regiunea muntelui, și din planta « laptele cânelui ».

Toate plantele acestea se fierb, pentru a scoate din ele substanța colorantă.

Astăzi poporul întrebuinţează mai mult substanţe chimice, pe care le cumpără din băcănii, farmacii şi prăvălii de văpsele.

In Bulgaria se fac şi « ouă scrise », polihrome (*şáreni aiţa, pisáni aiţa, şáreni perâşki)*.

Cea mai simplă metodă de a scrie ouă, este de a văpsi o parte din ou cu o coloare, şi restul cu altă coloare.

In Bulgaria de Apus se mai păstrează o metodă primitivă de a încondeia, şi anume: se introduc bucăţi de pânză în văpsele de diferite colori, şi, pe oul fiert, se stropesc diferite figuri.

In alte părţi, se procedează altfel: oul alb este acoperit cu frunze de diferite plante, după cum se doreşte să fie scrisul;

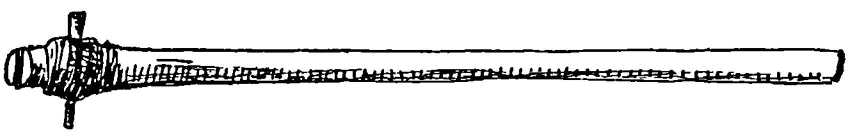

Fig. 20.

frunza e lipită sau legată pe ou cu aţă; se introduce oul în vasul cu văpsea, şi după ce s'a colorat bine, se usucă, şi apoi se deslipeşte frunza. Locul pe care a stat frunza, rămâne nevăpsit.

Cea mai răspândită metodă de încondeiere, este aceea cu ceară de albine şi cu un condeiu special: « *áspra* » (chişiţa noastră). (Fig. 20).

Inainte de a începe încondeierea, oul se ţine într'o soluţie de piatră acră. Incondeierea se face cu condeiul muiat în ceară, şi apoi se introduce în vasul cu văpsea. Locurile unde a fost ceara, rămân nevăpsite, albe, sau în coloarea ce căpătase mai înainte.

Se mai scriu ouă cu vitriol. După ce au fost văpsite, se trece peste ou cu condeiul cu vitriol, care spală văpseaua, şi rămâne desenul făcut.

Cu un cuţitaş ascuţit se gravează figuri pe oul văpsit.

Călugăriţele, prin mănăstiri, fac pictură pe ouă, întrebuinţând colori speciale.

Motivele de ornamentaţie sunt variate. Se întâlneşte figura numită « peşte », apoi o păsărică pe ramură şi cu inscripţia

« Hristos a înviat ». Ouăle încondeiate de călugării din mănăstiri, au pe ele desenată Invierea lui Hristos, sau Sfânta Maria cu brațele întinse spre Hristos, sau cele trei mironosițe lângă mormântul lui Hristos.

Plantele sunt motive populare de ornamentație, mai mult sau mai puțin stilizate. Așa « cornul », fructe mici cu forme elipsoide, punctate cu picături roșii în interior, precum și flori întregi.

Ornamentul ouălor ocupă jumătate din ou, în lungimea lui verticală, sau jumătate în lățimea orizontală, sunt însă și ornamente care se întind pe întreaga suprafață a oului.

Svastika propriu zisă nu se întâlnește pe ouăle de Paști, în Bulgaria. Sunt însă motive care, sub nume de obiecte cunoscute, ascund emblema svasticei, precum flori cu frunzele frânte (îndoite), cum se vede în fig. 9—13, 17. (T. 12).

Cele mai întrebuințate modele de flori ca ornamente ale ouălor de Paști, sunt « cuișoarele », « floarea grâului », etc.

Se fac și ouă ornamentate cu cruci. Acestea se dau nevestelor tinere, însurățeilor și rudelor.

Nu se găsesc ouă pe care să fie desenate obiecte uzuale de gospodărie (sapă, greblă, furcă, etc.).

Ouăle se văpsesc în Joia mare. Oul ouat în această zi, este văpsit cu multă atenție și nu se mănâncă, și se așează la iconostas. Este bun pentru multe leacuri și apără de grindină.

Ouăle de Paști se duc la biserică, pentru a fi sfințite.

După slujba Invierii, la masă, se aduc ouă de Paști în farfurii sau în coșulețe, din care copiii iau câte un ou, iar cei mari câte trei ouă, și ciocnesc. Acela al cărui ou nu se sparge, va fi mai sănătos și mai norocos, în timpul întregului an.

In unele sate, în prima zi de Paști, nu se mănâncă ouă roșii, ca să nu capete pete roșii pe trup. A doua și a treia zi de Paști, finii se duc în vizită la nașii lor, cu daruri de câte trei ouă încondeiate pentru fiecare, și nașii li dau, în schimb, alte ouă.

Ouăle de Paști se mânâncă numai în zilele de Paști.

Pretutindeni, în Bulgaria, se ciocnește cu ouăle de Paști. Ciocnesc, nu numai membrii familiei între dânșii, ci toată lumea, în orice ocazie când se cinstesc cu ouă de Paști.

Jocuri cu ouăle de Paşti, nu se obişnuiesc.

Oul din Joia mare, care a stat tot anul la iconostas, slujeşte pentru a prezice viitorul. In Joia mare se sparge acest ou, şi dacă el este plin, are să fie casa îmbelşugată în orice împrejurare, iar dacă e gol, are să fie un an rău. Dacă e împuţit sau viermănos, n'are să fie deloc bine.

Despre datina oului de Paşti, nu sunt lucrări speciale, în literatura bulgărească. Menţiuni despre acest obiceiu sunt în lucrarea d-lui D. Marinov: « Credinţi populare şi obiceiuri populare religioase » (Narodna veara i religiozni narodni obiceai), în revista « Zbornik za narodni umorotvoreniea », vol. XXVIII, şi câteva notiţe de d-l V. Zahariev: « Oul de Paşti », în numărul de Paşti 1932, al unui ziar.

Tabela XII cuprinde modele de ouă de Paşti din Bulgaria.

UNGARIA

La Unguri s'a păstrat datina ouălor încondeiate.

D-l Dr. Ştefan v. Györffy, conservator la Muzeul Naţional din Budapesta, a avut amabilitatea să-mi comunice o listă a lucrărilor cu privire la ouăle de Paşti. Aceste lucrări sunt:

Alexandre Beluleszko a scris un studiu întitulat: « Bunte Ostereier aus Ungarn », în « Anzeiger der Ethnographischen Abteilung des Ungarischen Nationalmuseums », Budapest, IV Jahrg., 1905;

Nándor Arnhold, tratează tehnica încondeierii în lucrarea sa « Nemzeti Muzeum Néprajzi Tára Értesitöje », XII (1911), pp. 173—183, articol ilustrat cu modele în colori;.

Victor Molnar are, în Muzeul Naţional, în manuscris, un album inedit, cuprinzând o bogată colecţie de ouă de Paşti.

Pe lângă bibliografia indicată de d-l Györffy, trebue să menţionăm şi o altă lucrare interesantă: « A magyar nép müvészete. Harmadik kötet. A balatonvidéki magyar pásztornép müvészete », irta *Malonyay Dezsö*, Budapest, 1911, vol. III. In acest volum sunt 10 planşe cu ouă de Paşti colorate încondeiate, osebit de 4 pagine de text cu desene.

Singura lucrare independentă cu privire la ouăle de Paşti, este aceea a d-lui Dr. *Györffy István*, întitulată: « Himes tojások », Budapest, 1925. Afară de patru pagine de text, lucrarea acèasta se compune din 32 de planşe, fiecare cu câte 9 modele de ouă încondeiate, în total 288 de modele, foarte conştiincios reproduse.

Deşi lucrarea d-lui Dr. Györffy este tipărită în 1925, colecţia de ouă încondeiate cuprinde şi modele din Ardeal, care se deosebesc, în mod fundamental, de modelele pur ungureşti, fiind tipuri clasice de modele româneşti, cunoscute pretutindeni, în lumea românească.

Deosebirea între modelele ungureşti şi cele româneşti, consistă nu numai în motivele de ornamentaţie, dar mai bătătoare la ochi este deosebirea de colorit, de combinaţii de colori.

Se înţelege că toate colorile întrebuinţate nu pot să fie altele decât acele obişnuite pretutindeni, pe care pot să le dea substanţele cu care se văpsesc ouăle, dar modul de a le combina, caracterizează tehnica ungurească. In ouăle polihrome, colorile galbene şi roşu par a predomina; aplicate pe câmpul negru al ouălor, apar severe, dure, fără gingăşie, ca şi modelele cu albastru şi roşu pe câmpul galbăn.

Motivele ornamentaţiei ungureşti se deosebesc iarăşi mult de motivele ornamentaţiei noastre. Lăsând la o parte motivele care sunt ale noastre şi ale popoarelor slave din foasta împărăţie, care motive au toate un nume, după asemănarea cu diferite obiecte cunoscute de popor, motivele ornamentaţiei ungureşti sunt produsul unei fantezii, combinaţii de figuri geometrice, în care apare câte o frunză, ori o floare, pe care trebue să o ghiceşti.

Motive neobişnuite în ornamentaţia noastră, sunt multe în cea ungurească. Aşa, se văd subiecte rurale: stoguri de fân, case, fântâni cu cumpănă, călăreţi, inimi aprinse, pinten încunjurat de lauri, femei cu coşuri de ouă în mână, etc., care însă ar părea să fie produsele unor cărturari ai satelor, inovatori ai unei arte care nu este a poporului însuşi.

Tabela XIII, cu ouă de Paşti din Ungaria (Albumul Györffy).

CEHOSLOVACIA

Despre originea ouălor roşii, Cehoslovacii au mai multe legende, care se găsesc în broşura III din colecţia « Clipe vesele din vieaţa poporului », dintre care ni este cunoscută una în traducerea d-nei Dr. Margareta Ştefănescu.

« Pe când Domnul Isus Hristos şi cu Sf. Petru umblau pe pământ, au ajuns la o casă şi au rugat pe gospodină să le dea o bucăţică de pâne. Insă, fiindcă ea n'avea nicio bucăţică, în toată casa, şi fiindcă drumeţii se plângeau că le este tare foame, femeia, bună de inimă cum era, neavând alta ce să le dea, se duse la cuibare, de pe care tocmai sărea o găină, luă câteva ouă, le puse în spuză să se coacă şi cu ele astfel a ospătat pe călători.

« După ce aceştia plecară, femeea se plecă să strângă cojile de pe jos, când colo nu erau coji, ci bucăţi de aur. Zădarnic a mai încercat femeia să reediteze faptul, dar a doua oară cojile de ouă nu s'au mai prefăcut în bucăţi de aur. Totuşi, în amintirea acestei întâmplări, ca şi alte gospodine, şi tot mai multe, au luat obiceiul să fiarbă ouă şi să le ofere musafirilor.

« Obiceiul mai are şi alte explicaţii ».

Pe lângă coloarea roşie, Cehoslovacii întrebuinţează şi alte colori pentru văpsirea ouălor de Paşti, după cum fac şi ouă încondeiate cu felurite desene şi versuri scrise.

Şi la ei se întrebuinţau, într'o vreme, extrase vegetale pentru colorarea ouălor, înlocuite astăzi, în mare parte, cu produse chimice. Coloarea galbănă-deschisă se scoate din ovăz; pentru albastru se utilizează pătrunjelul, iar din coji de ceapă, ori din scuturătură de fân, se prepară coloarea cafenie, în felurite nuanţe.

Ouăle se închistresc ca şi la noi. « Fete simple dela ţară se ocupă cu încrestatul şi desemnele executate de ele n'ar da de ruşine chiar pe cel mai mare artist. Cele mai frumoase ouă încrestate se găsesc în Moravia. Fete din Moravia vin la Praga şi vând pe strade asemenea ouă. De obiceiu ouăle roşii, sau pictate, sau încrestate, sunt numai coajă, căci conţinutul e golit. Cu ele vor împodobi flăcăii pomul fetelor

iubite, mai târziu, în primăvară. Pentru acest scop le înşiră pe aţă, ca pe mărgele.

« Pe ouă, fata scrie, pentru iubitul ei, dedicaţii ca acestea: Acest ouşor pictat e dăruit din inimă. Cui dăruiesc oul, pe acela îl iubesc. Acest ou roşu este dela o fată sinceră. Cine primeşte acest ou, pentru acesta am cea mai mare iubire. Iţi dau oul acesta, dar cer în schimb iubirea ta. Eu îţi dau ţie un ou, iar tu să-mi dai, în schimb, inimioara ta. Cui dau acest ou, va fi stăpânul inimii mele.

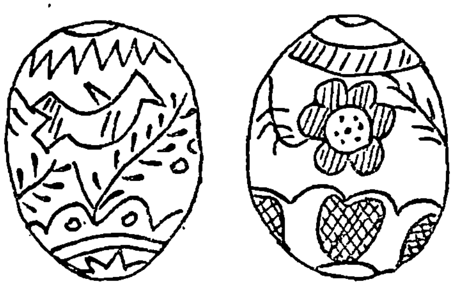

Fig. 22 Fig. 23
Ouă de Paşti din Bohemia
(Renáta Tyršová)

« De obiceiu, acestea se scriu sub desemnul care reprezintă o inimă ».

Inchiştrirea se face, desemnând pe un ou colorat, cu un corp ascuţit, un cuţitaş, sau cu o unealtă care e aceeaşi cu chişiţa noastră. Un model de chişiţă este expus în Muzeul etnografic din Brno.

Motivele de ornamentaţie sunt acele obişnuite pretutindeni: flori, paseri, steluţe, figuri geometrice, etc.

La Congresul Internaţional de Arte populare ţinut la Praga, în 1928, au fost expuse ouă de Paşti artistic lucrate, dar care, de fapt, nu reprezentau arta populară, şi nici motive de ornamente populare.

Un studiu despre ouăle încondeiate din Moravia, intitulat: « Kraslice moravské. Príspěvek k ornamentice lidové », publicat de d-l prof. Jos. Klvaňa, în revista « Cesky Lid », An. II, 1893, pp. 480—488, ilustrat cu 59 modele de ouă încondeiate, între care sunt şi opt modele de ouă încondeiate din Moravia valahă.

Valahii din Moravia, despre cari se spune că ar fi de obârşie români, încondeiază ouăle în mod mai simplu, cu ornamente dintre care unele sunt ca ale noastre, după cum se poate vedea din gravura alăturată, o fotografie a ouălor din dulapul special cu colecţia ouălor de Paşti ale Valahilor, din Muzeul

Fig. 21. — Ouă de Paști încondeiate de Valahii din Moravia
(Muzeul din Brno)

din Brno, fotografie pe care a binevoit să o facă, pentru acest studiu, d-l Prof. Dr. François Pospišil, Directorul secţiunii etnografice din Muzeul Regional al Moraviei (Mor. Zem. Museum) din Brno.

POLONIA

Etnografii poloni numără, între obiectele de artă ale poporului lor, şi anumite ouă de Paşti, încondeiate.

In Polonia se cunosc mai multe soiuri de ouă de Paşti, ca şi la noi: *byczki*, *mallovanki* sau *kraşanki*, sunt ouăle monohrome, fără desenuri — *merişoarele* noastre; *rysovanki*, *scrobanki* sunt ouăle colorate cu o singură coloare, cu desemne sgâriate cu un corp ascuţit. Acest fel de ornamentaţie se obişnueşte în partea de Nord-Vest a Poloniei. *Pisanki* se chiamă ouăle înfrumuseţate cu figuri desenate cu ceară, înainte de a se muia oul în coloare — *ouăle încondeiate* ale noastre.

Incondeiarea se face, ca şi la noi, cu *chişiţa*, care la Poloni se numeşte *pisak*, adică un beţişor cu o ţevişoară de metal, aşezată la unul din capetele beţişorului. Ţevişoara se face, în cele mai multe cazuri, din vârfurile metalice dela şnurul de ghete. Linia de ceară făcută cu un asemenea condeiu este uniformă, şi depinde de diametrul deschizăturii ţevişoarei, mai subţire sau mai grosuţă.

Ouăle *pisanki*, ornate cu un corp ascuţit, ca boldul, au desenul format din linii virgulate (întrerupte). Aceasta provine din cauză că pe vârful boldului, sau a sârmei cu care se lucrează, se poate lua numai o mică picătură de ceară; curgând picătura de ceară pe ou, se formează un punct care, prin mişcarea boldului, se lungeşte, ca o virgulă, în direcţiunea dorită.

Acest fel de ornamentaţie a ouălor de Paşti, este întrebuinţată, în special, în Mazovsze.

Oul astfel pregătit, se cufundă în lichidul colorat.

Pentru a obţine desenul colorat pe fondul alb, se cufundă oul întreg în coloare, şi după ce se usucă se desenează cu ceară. Introdus apoi în borş de sfeclă, sau în oţet, părţile neacoperite cu ceară se decolorează, şi îndepărtând ceara de pe ele, rămâne desenul colorat pe fondul alb.

Ornamentele ouălor de Paşti sunt variate. Se obişnueşte, de pildă, a se desemna un fel de *măturice*, în coloare bronz-albicios; *măcuşori* — alb-albăstrui; *balercuţe* (balyrka), în colorile alb, galbăn, verde, roş, negru, aşa precum se fac şi în Bucovina, unde se numesc tot *balercă* sau *butoiaş*. Se desenează, în colori alb-roş-negru, *semi-morişte* (polwiatraczki) cu cârlige, cum şi diferite flori, în care predomină colorile alb, galbăn, portocaliu, verde, negru.

Bogăţia ornamentelor pe ouă închistrite este aşa de mare, încât într'un număr de o mie de ouă, este foarte greu să găseşti două exact la fel. Totuşi, observându-le cu mai multă atenţie, se pot deosebi tipuri din anumite regiuni mai mari, şi chiar se pot distinge ouă din anumite sate.

Motivele de ornamentaţie, numite în popor *napiski*, sunt botezate cu diferite numiri.

Cel mai răspândit motiv este *pomuşorul* sau *crenguţa* (galazka), *brădişorul* (choinka), *bradul* (smrek), apoi *morişca* (viatraczek).

D-l Frankowski clasifică toate desenurile de pe ouăle de Paşti (napriski) în 5 grupe: 1) geometrice; 2) din lumea plantelor şi animalelor; 3) imaginea obiectelor casnice şi instrumentelor gospodăreşti; 4) corpuri cereşti; 5) semne şi desenuri de *devocyjne*.

In majoritatea lor, motivele ornamentice sunt aceleaşi care apar în arhitectură, în îmbrăcăminte şi în instrumente gospodăreşti.

Ouăle se închistresc în timpul primăverii. In partea de Sud a Poloniei, închistrirea se face dela jumătatea postului, până la Duminica Floriilor; în partea de Nord, până la Inălţare (Przevód).

Cu închistritul se ocupă, în special, femeile.

In credinţa şi în ritualul poporului, oul încondeiat este expresiunea puterii renăscânde a naturii, învierea ei. Oul posedă puterea de purificare şi apără de duhurile rele.

Coloarea şi desenul ornamentat, potenţiază proprietăţile oului. Actualmente — zice d-l Frankowski — oul închistrit serveşte ca daruri reciproce de sărbători, şi ca preţ de răscumpărare de ridicul, în fine, oul de Paşti se întrebuinţează în multe jocuri şi ritualuri.

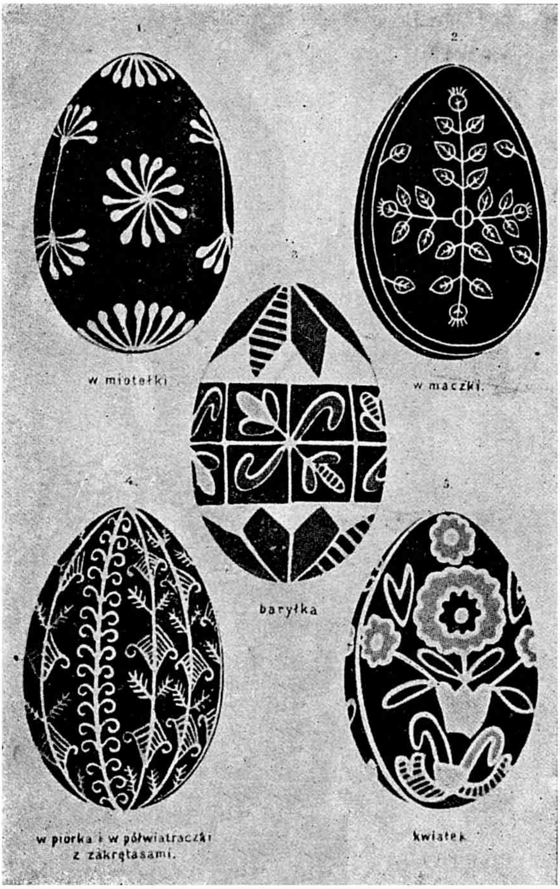

Fig. 24. — Ouă de Paşti din Polonia (Frankowski)

Deşi d-l Dr. Frankowski, din lucrarea căruia luăm toate aceste informaţii, vorbeşte despre întrebuinţarea ouălor de Paşti de către întreg poporul polonez, totuşi d-nii J. Falkowski şi B. Pasznycki afirmă că în unele sate de pe lângă Bystre, ouăle închistrite sunt cunoscute numai de câţiva ani, şi că în altă parte a Poloniei, în Tyrawa, se fac ouă, dar nu atât de frumoase.

La pag. 85 a lucrării d-lor Falkowski şi Pasznycki se reproduc 6 modele de ouă încondeiate: flori şi un model care reprezintă *cerul cu stelele*.

RUSIA

Nu s'ar putea afirma că toate populaţiile aşa de numeroase, şi distincte, care alcătuesc ceea ce, într'o vreme, se numea Rusia, practică obiceiul ouălor de Paşti. Despre unele populaţii, care s'au constituit în state independente, avem informaţii sigure, cum sunt Finlanda, Lituania şi Estonia.

Despre Ukrainia, vorbim într'un paragraf special din această lucrare.

Pentru restul Rusiei, trebue să ne limităm la cunoştinţele pe care le căpătăm din unele lucrări care se găsesc în Biblioteca Municipală din Chişinău, pe care d-l G. G. Bezveconnâi a avut amabilitatea să le cerceteze şi să traducă bucăţile respective.

Din lucrarea lui Kurdinovski putem menţiona următoarele informaţii:

Vechiul obiceiu creştinesc, menţionat într'un « pergament » din veacul X, care se păstrează în Mănăstirea Sf. Anastasie, de lângă Salonic, era că între mâncările dela masa de Paşti, să fie şi ouă, şi se cetea o rugăciune pentru binecuvântarea oului şi a brânzei (a pascăi). Rugăciunea aceasta se citeşte şi astăzi (1909).

Că aici este vorba despre ouă roşii, se poate stabili din manuscrisul « Nomocanon » al lui Fotie, în care se osândeşte un călugăr care refuza să mânânce, la masa Paştilor, ouă roşii. Faptul că se abţinea de a mânca ouă şi brânză, era socotit ca antiapostolic.

« Brânza » de care se vorbeşte, este *pasca;* aceasta la Ruşi se face numai din brânză, fără a se întrebuinţa făină, şi are altă formă decât pasca noastră rotundă, pe care se pune şi brânză. Imprejurarea aceasta ar putea servi ca un argument în contra tezei că Românii sunt un popor de păstori, cari ar trebui să facă pasca numai din brânză, ca şi Ruşii, întru cât un popor de păstori nu are posibilitatea de a cultiva grâul.

Datina de a-şi dărui ouă unii altora, se obişnuia şi în vechime, la Maroniţi, la Iacoviţi, la obştiile creştineşti din Siria, la Armeni, în Georgia, ca la Slavii balcanici.

« In « pergamentul » din veacul X, un *regulament* bisericesc, se spune că egumenul trebue să împărţească ouă călugărilor, zicând: « Hristos a înviat ».

Pe ouăle de Paşti se fac şi diferite izvoade. Ouăle pictate se numesc *pisanki*, iar cele simplu colorate se numesc *kraşenki* sau *galunki*.

Cele mai frumoase ouă încondeiate se făceau în Basarabia, mai ales în ţinutul Hotinului. La expoziţia ouălor de Paşti, organizată în 1907 la Muzeul din Kiev, ouăle încondeiate din Basarabia au fost mult admirate.

Din alte izvoare de informaţie mai putem spicui:

In centrul Rusiei, în Lunea Paştilor sătenii se duc la ţintirim pentru a cinsti morţii cu ouă roşii. In Duminica Tomei, la răsăritul soarelui, fetele se urcă pe un deal, sau un loc mai înalt, şi se aşează în cerc. Una din ele iese în mijlocul cercului, ţinând în mână pască şi un ou de Paşti. Indreptându-se spre Răsărit, spune o rugăciune şi apoi invoacă primăvara: « Primăvară frumoasă, bine ai venit, ce mi-ai adus? Vara frumoasă? (Orlov) ».

La Ruşii-Mari, morţii sunt vizitaţi în prima zi a Paştilor, când se îngroapă ouă în morminte (Revista rusească « Arta şi industria... »).

In Rusia este obiceiul de a se spăla, în ziua de Paşti, cu apă în care s'a pus un ou roşu, pentru a căpăta obraz rumen (Handwörterbuch).

Un şoarece care a mâncat o fărămiţă dintr'un ou sfinţit de Paşti se transformă în liliac, după credinţa populară rusească (Handwörterbuch).

Kurdinovski dă, ca bibliografie din care împrumută fondul de fapte, lucrarea lui P. Levaşov: Obiceiul de a întrebuinţa ouă roşii în serbătoarea Sf. Paşti (Petersburg, 1895).

GRECIA

In Grecia se întrebuinţează, pretutindeni, ouăle roşii de Paşti, îmi scrie d-l Antoines Sigalas, profesor la Universitatea din Salonic. In câteva părţi ale ţării, mai cu seamă în Grecia meridională, se cunosc numai ouăle roşii. In Grecia de Nord — Tracia şi Macedonia — se fac şi ouă zugrăvite, şi mai ales se desenează pe ou figura lui Hristos, a Sfintei Fecioare, a sfinţilor şi a crucii.

D-l Dr. Emil Riadis, din Salonic, a avut amabilitatea să-mi trimeată, prin poştă, două ouă de Paşti din Macedonia, care, însă, mi-au sosit sparte la vama românească. Aceste ouă reprezentau, pe fond roşu, imagina lui Hristos, în colori, lucrarea unui meşter specialist. Ouăle aveau şi inscripţia: « *Χριστὸς 'Ανέστη* », scrisul unui om cult.

D-l Riadis spune că ţăranii, în Grecia, prepară ouăle de Paşti fără niciun desen. « Mi se spune, însă, că lucrurile se petrec altfel pe la Cozani, dar eu n'am văzut niciodată decât ouă roşii, şi cel mult albastre ».

« In literatură grecească — spune d-sa — nu există (în 1930) nicio lucrare ştiinţifică asupra acestui subiect, afară de un mic articol al defunctului profesor N. Politis, despre ouăle de Paşti, în care vorbeşte, în general, fără privire la întrebuinţarea lor particulară în Grecia. Articolul este publicat în lucrarea sa: « *Λαογραφικὰ Συμμεικτα* », I, pp. 74—76, şi a apărut întâi într'un jurnal, dar nu-i un studiu strict ştiinţific ».

Câteva informaţii interesante avem dela d-l V. Christu: In general ouăle de Paşti — scrie d-sa — sunt roşii şi li spun: ***kokino avgo*** (ouă roşii). In legătură cu oul roşu există şi urarea: « *Saranda arnia stin pashalia, saranda kokina avga* » (patruzeci de miei şi patruzeci de ouă de Paşti). Oul roşu e aşteptat cu mare nerăbdare. Există multe obiceiuri şi locuţiuni în legătură cu aşteptarea oului de Paşti, iar multe

din aceste zicale au intrat în vorbirea Aromânilor grecizați, ca:

Vai, vai tu Vaiu,
Foti ta elfi Pasha,
Avrion metavrion
Meta kokina avga,
Meta arni ist to tava.

(Flori, flori de Florii,— când va sosi Paștele,— mâne, poimâne — cu ouăle cele roșii — cu mielul în tavă).

La aceste strigăte se adaugă o expresie onomatopeică: *Ciak*, *ciak*, *ham*, adică: ciocnit și mâncat.

De Inviere, Grecii duc ouă la biserică, și a doua zi de Paști trimet nașilor, atâtea ouă câți membri sunt în casă, plus unu, ca să se mărească, să sporească familia nașului.

Din ouăle văpsite în Joia Mare, unu se păstrează la icoană, și imediat ce cade grindina sau ploaie mare, se aruncă oul, în credință că va înceta ploaia sau grindina.

Se zugrăvesc, pe ouă, *cocoși*, *pomi* cu o cruce având inițialele: « I.N.R.I. », și se mai adaugă: « I.H.N.K. ».

De Sf. Gheorghe Grecii se cântăresc, dar trebue să aibă un ou roșu în buzunar și o piatră, iar la cap iarbă, și zic: *Ghiros san tin petra*, *kokinos san to avgo* (sănătos ca piatra, roșu ca oul și tânăr ca iarba).

Ouăle roșii se păstrează până la Inălțare, și până atunci se mănâncă. După acea dată nu se mai mănâncă ouă roșii.

De asemenea se fac colaci în care se pun ouă roșii. Colacul se face în Joia Mare și se taie în prima zi de Paști, și oul din mijloc se împarte la toți cei din casă.

In ziua de Sf. Toma se face colivă cu un ou roșu, pentru morți.

ITALIA

In Italia este datina ouălor de Paști colorate.

In Friul, Luni după Paști, se văpsesc ouă în colori variate, se coc; cu aceste ouă, copiii se joacă pe fânețe, aruncându-le în sus, și le ciocnesc, ceea ce le face bucurie (A. Faleschini).

Fig. 25. — Ouă de Paşti de ciocolată în Italia

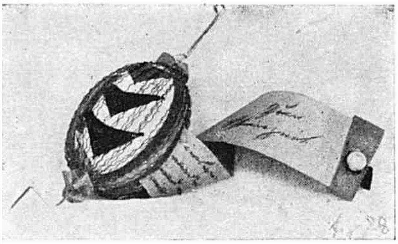

Fig. 26. — Ou de Paşti din Salzburg.
(Staatl. Sammlung für deutsche Volkskunde, Berlin).

In Monferrato este următorul obiceiu: Cu câteva zile înainte de Paşti, tinerii se alcătuesc în grupe de câte 5 sau 6, dintre cari unu ştie să cânte din fisarmonică şi altul din flaut, şi, după înserate, pleacă spre fermele unde au cunoscuţi, şi mai cu seamă unde fermierul are vreo fată de măritat, şi încep să cânte. Stăpâna casei, când îi aude, dacă e culcată, se scoală din pat, cercetează cine sunt cântăreţii, şi dacă-i plac, pune într'un paner ouă, şi câteva pahare şi o sticlă cu vin. Cântăreţii intonează cantilena:

Deme d'öv, deme d'öv dle vostre galine,
E vostre vsin l'an dime che n'evè le gurbe pine;
Deme d'öv, deme d'öv dle vostre pulaie,
I vostre vsin l'an dime che n'evè d'bele cavagne.

Gospodina deschide uşa casei, primeşte pe tineri, le dă de băut şi panerul cu ouă. Fata de măritat pândeşte de după uşă. Tinerii apoi se retrag, mulţămind şi felicitându-i, dorindu-le Paşti bune, şi se abat spre altă fermă, recoltând o cantitate de ouă, din care, în Lunea Paştelor, îşi fac o omletă gustoasă (R. Migliardi).

In oraşele Italiei, ouăle de Paşti sunt înlocuite cu ouă de şocolată, frumos împodobite, cum se vede în gravura ce reprezintă o fată din Florenţa aducând stăpânei sale ouă de Paşti, în dimineaţa când o salută: « Hristos a înviat ».

Despre ouăle de Paşti, în Italia, se pot găsi informaţii în următoarele cărţi, după indicaţiile date de d-l Ramiro Ortiz, dar pe care mi-a fost cu neputinţă să le găsesc:

Saverio la Sorsa, *Usi e Feste del popolo pugliese*, Bari, F. Casini e Figlio, 1925, p. 320.

Maria Storti-Azzoni, *Alcune tradizioni cremonesi*, Cremona, Établimento tipografico Botti e Busini, 1925, pp. V-167.

FRANŢA

Datinele vechi dispar, în Franţa, cu atâta repeziciune, cum — de sigur — nu se întâmplă în nicio ţară din lume. In ceea ce priveşte datina ouălor de Paşti, sunt intelectuali de seamă, cari n'au auzit despre acest obiceiu, în ţara lor.

Mai de mirare este că celebrul folklorist Paul Sébillot, a publicat în « Revue des traditions populaires » (vol. VIII, p. 533), o notiță a lui T. Volkov, în care, acesta vorbind despre ouăle de Paști, spune: « Până astăzi (în 1893) nu s'a constatat întrebuințarea lor, în Franța. In cursul unei excursiuni în Est, am întâlnit mai multe, în timpul Paștelor, la Châlons-sur-Marne și la Reims (Champagne). Desenurile celor două ouă pe care le-am reprodus nu au nimic simbolic cu ouăle de Paști din țările străine; ornamentația lor, destul de grosieră, este împrumutată numai din regnul vegetal: colorile întrebuințate sunt verde pentru frunze, cu puncte negre, iar pentru flori, colorile violet și galbăn ».

Fig. 27.

Fig. 28.

Cu toate acestea, ouăle de Paști sunt întrebuințate și în zilele noastre, în Franța, unde au fost cunoscute cu mult în urmă.

Este în deobște știut că, în veacul XV, pe vremea lui Ludovic XIV, ouăle colorate se întrebuințau și la curtea regală. Pictori celebri ca Lancret și Watteau, pictau ouă pentru Rege. In biblioteca din Versailles se păstrează două ouă de acest gen, care au aparținut Victoriei, fiica lui Ludovic XV.

In cabinetul Regelui Ludovic XIV erau grămezi de ouă pictate, pregătite pentru a fi distribuite curtenilor. In tot orașul Paris se întrebuințau ouă de acestea, în mare cantitate, și se cunoaște numele primului negustor care le-a pus în vânzare: se numea Soliren.

In Paris, vreme îndelungată, studenții alcătuiau adevărate procesiuni ale oului, strângând ouă pentru săraci.

La Expoziția Uniunii centrale a artelor decorative dela Paris, din 1892, în Salonul central, s'a putut vedea o colecție de ouă încondeiate. D-l de Zmigrodzki a trimes o acuarelă reprezentând ouă de Paști din Ukrainia, din Moravia și din Polonia, iar Muzeul din Viena a expus ouă din colecțiile bogate ale sale (Revue des traditions populaires, VII, p. 465).

Astăzi, ouăle de Paști se întrebuințează, în Franța, ca și aiurea, prin unele regiuni.

In numeroase localităţi din Dauphiné, se spune copiilor că clopotele, înainte de Paşti, pleacă la Roma, ca să caute şi să aducă ouă de Paşti, pe care, la întors, le lasă prin grădini (Van Gennep, Dauphiné, I, 285).

Despre ouăle roşii, în această regiune a Franţei, se spune: « Ouăle, a căror întrebuinţare era oprită în Dauphiné, în timpul postului, deveneau hrana principală, în ziua de Paşti, la masa părinţilor noştri. In această zi se serveau ouă la toate mesele; îşi trimeteau daruri ouă şi prăjituri, în formă de paneraş cu *ouă roşii;* se dădeau copiilor şi personalului caselor, ouă. In multe sate, mai cu seamă în arondismentul Tour-du-Pin, se dădeau preotului ouă, de sărbătorile Paştilor (Dauphiné, I, p. 290).

La Grenoble se practica, în vremuri vechi, următorul obiceiu, în ziua de Paşti: Se cobora, de pe soclul ei, statuia Sfântului Jacques din biserica Saint-André, şi se aşeza pe altarul unei capele situată în fundul bisericii, şi pe urmă se făcea o procesiune pe stradele oraşului. La întoarcere, statuia o culcau pe ştergare umplute cu bucăţele de pâne, pe care apoi le puneau într'un cărucior, şi se duceau la fântâna Saint-Jean, cântând un anumit cântec. La fântână se împărţeau bucăţelele de pâne şi se mâncau, bând unu sau mai multe pahare de apă în onoarea Sfântului Jacques, pentru a obţine o recoltă bună şi abundentă. Se întorceau apoi la biserica Saint-Jean, unde se făceau ofrande de *ouă roşii* (Dauphiné, II, p. 349).

In Bourgogne, unde am văzut cum se face jocul cu ouăle de Paşti, locuitorii îşi oferă ouă în diferite colori: violete, roş-brune, văpsite cu băcan; galbene-verzii, văpsite cu muguri de plop. Jocul numit « la roulée » se face cu ouă de patru colori: violete, roşii, galbene şi verzi; coloarea galbănă se obţine din rădăcini de urzică, şi verdele se scoate din spanac (Van Gennep, Bourgogne, p. 83).

In altă parte din Bourgogne, « ouăle de Paşti se dau încă în dar şi sunt văpsite, de obiceiu, cu fucsină; Luni după Paşti la Yzeure mai cu seamă, fetele şi băieţii se joacă cu ouă (ciocnesc), şi când toate sunt sparte, le mănâncă în familie » (Bourgogne, p. 85).

In Nièvre, ouăle se văpsesc cu coji de ceapă sau de cicoare (p. 85).

Ciocnitul ouălor se face în acelaşi fel ca pretutindeni. In cantoanele Saint-Florentin şi Quarré, în ziua de Paşti, sau în Lunea Paştelor, copiii şi chiar persoane în vârstă, prin anul 1921, jucau « à la toquette » cu ouă răscoapte; ouăle se ciocneau cu vârful; acel spart se dădea învingătorului care-l mânca pe loc. In cantonul Joigny, a ciocni ouă se numea *roquer* (Bourgogne, p. 88).

In Flandra, unde ca pretutindeni în Franţa, se crede că în Joia Mare clopotele bisericilor se duc la Roma, ca să fie binecuvântate de Papa, şi când se întorc aduc ouă de Paşti, copiii au un cântec special pentru plecarea clopotelor (Van Gennep, Flandre, I, p. 206).

Tot în Flandra, la Denain, în 1880, se ciocneau ouă de Paşti cu un ceremonial numit *l'battache des oeués*, care, în cartea d-lui van Gennep, este astfel descris:

« Acest joc începea în Duminica Floriilor, se continua Duminica şi Lunea Paştelor şi se isprăvea în Duminica Tomei; în fiecare an, jocul acesta atrăgea un mare număr de jucători şi de curioşi la Denain, din satele vecine. Locul rezervat pentru acest *battache des oeués* era vechea stradă a Bisericii. Când ziua de târg se ţinea în piaţa Primăriei, jocul se făcea şi acolo. Oamenii se adunau dela opt ceasuri de dimineaţă; şedinţa dura adeseori până la trei sau patru ceasuri.

« Amatorii cumpărau ouă dela diferiţi negustori instalaţi anume, în acele zile, pe strada Bisericii, de preferinţă ouă puţin galbene şi piestriţe, pe care le credeau mai tari decât celelalte. Cel ce cumpăra, striga: « Qui bat une pointe? ». Un amator se apropia. Unul ţinea oul în mâna stângă şi lăsa un vârf între degetul mare şi arătător, şi punea mâna dreaptă dedesubt. Adversarul lovea oul cu oul său; oul care se spărgea, era dat celuilalt. Putea să se deie un ou în schimb pentru unu mai tare; se ciocnea cu vârful, cu dosul, sau pe coastă, după convenţie.

« Unii jucători, pentru a avea ouă mai solide, le ţineau câteva minute în apă clocotită, sau în var pulverizat, sau în alcool, timp de o săptămână. Ouăle de pichere, mai rari

şi mai tari, erau plătite mult mai scump, până la cincizeci de centime, preţul ouălor obişnuit fiind zece centime bucata.

« Ca să scape de ouăle câştigate, jucătorii le vindeau la patiserii, cu cinci centime şi chiar mai puţin.

« Acest obiceiu atrăgea atâta lume, încât o singură negustoriţă, care-şi aducea ouă din Normandia, vindea dela cinci mii până la cinci mii cinci sute de ouă. Acest *battage* se isprăvea totdeauna în seara Duminicei a treia.

« In zilele noastre, acest obiceiu este cu totul uitat (Flandre, I, p. 213).

SPANIA

Despre ouăle de Paşti din Spania, avem puţine informaţii.

D-l Dr. Luis de Hoyos Sainz, dela « Escuela de Estudios Superiores del Magistro », din Madrid, după invitaţia ce i-a făcut « Centrul de Studii Istorice », căruia m'am adresat, cu rugămintea de a-mi da informaţii despre obiceiul ouălor de Paşti în Spania, prin scrisoarea din 28 Martie 1933, a binevoit să-mi comunice următoarele:

Literatura spaniolă nu are nicio lucrare cu privire la ouăle de Paşti.

Intrebuinţarea ouălor colorate (Huevos Pintados) de Paşti, este o rămăşiţă a unui obiceiu în desuetudine. Se mai obişnuesc în valea Ebrului (Aragon şi Catalunia), şi prin unele locuri din Nord şi din Nord-Estul peninsulei.

In general oul este colorat roşu; în timpurile trecute se întrebuinţau tincturi vegetale; astăzi văpselele sunt înlocuite cu coloranţi anilici, « por simple inmersion en agua tenida al cocerlos en ella, o despues de conidos ».

In veacul trecut ouăle colorate se duceau ofrandă la biserică.

Foarte rar se întâlnesc ouă închistrite, şi când se fac de acestea, motivele sunt flori (pasionarias, azucenas, rosas y cruciferas), motive religioase şi dedicaţii familiare sau amoroase.

Motivele întrebuinţate de poporul spaniol, pentru ornamentarea ouălor de Paşti, sunt aceleaşi cu care-şi împodobesc costumul.

In studiul său « Les zones ethnographiques de l'Ornementation populaire espagnole », obiectul comunicării făcută la Congresul Internațional de Artă populară, ținut la Praga, în 1928, d-l Dr. Luis de Hoyos Sainz, arată că reprezentarea cea mai generală a artei populare spaniole, și cea mai tipică, este dată de ornamentele costumului regional, și, din acest punct de vedere, teritoriul se poate diviza în cinci zone:

1. *Zona cantabrică*, săracă în ornamente, cu predominarea monohromiei; toate elementele de decorație sunt negre; lipsesc motivele de flori și de ființi animate, motive geometrice cu linii drepte, orizontale sau fărămițite. Zona aceasta cuprinde Galicia, Asturiile, Santander și provinciile basce.

2. *Zona de Vest*, bogată în colori; toate motivele decorative sunt utilizate, dela cele mai simple motive geometrice, arabescuri, flori și reprezentare de animale și chiar figuri omenești. Această regiune cuprinde vechiul regat Leon, Estremadura, Avila și Sagovia.

3. *Zona centrală*, adică aragoneză, serana și dela Manche săracă în ornamente.

4. *Zona levantină*, cu motive florale stilizate, interpretate mai bine pe lângă Andalusia. Zona aceasta se întinde din Pireneii Catalaniei până la Valencia, Murcia și Capul Gata.

5. *Zona andaluză:* un total complex care, în general, pare o atenuație a Vestului leonez, mai cu seamă Grenada, Jaen și Huelva, cu afinități levantine, și influența altor regiuni, datorită importației comercianților. In regatul Grenadei, ornamentele reproduc flora și fauna, destul de realiste, și puține motive arabe.

6. *Subzona Pireneilor:* tip ceremonial; puține ornamente, dar contrast de colori (Art populaire, II, p. 53).

Motivele decorative sunt mai pe larg enunțate în comunicarea făcută, tot la Congresul dela Praga, de d-ra Jacinta Garcia Hernandez « Les motifs décoratifs et les ornements dans les costumes populaires espagnoles » (Art populaire, II, p. 55).

Motivele geometrice comune tuturor regiunilor (triunghiul, patratul, pentagonul, cercul, etc.), sunt combinate la infinit, după capriciul fiecăruia, sau copiază combinațiuni utilizate în arhitectură, sau în arta heraldică. Se observă motive crenelate și dinți de ferăstrău.

Motivele florale cuprind mare varietate de frunze, de flori şi de arbuşti. Se văd flori simple şi flori compuse, trifoliate, în formă de inimă, lanceolate, dinţate sau întregi. Rosaceele şi cruciferele sunt cele mai întrebuinţate; floarea vestejită e reprezentată văzută din faţă, adică văzută de sus, cu toate petalele răsfirate şi terminate în contururi variate, sau sub formă de cercuri concentrice, delimitând două, trei sau patru zone: floarea, în perioada de formaţie, e reprezentată în profil şi cu toate că uneori petalele apar foarte desvoltate, mai totdeauna caliciul este mai vizibil, pentrucă el are primul rol în această perioadă de viaţă a plantei. Rosele, florile de scaiu, margaretele, garofele selbatece, etc., sunt răspândite cu profuziune. Foarte rare sunt fructele, care se reduc la două: strugurele şi grenada.

Motive zoomorfice: fauna. Animalele sunt puse cap la cap, după chipul oriental. Cel mai întrebuinţat este porumbelul din corabia lui Noe, cu ramura în cioc; alteori porumbelul ţine ramura în labe, sau în coadă. Dintre animale mai figurează leul, emblema bravurii şi a monarhiei; mielul, peştele şi cocoşul, simbolurile creştinismului; vulturul cu două capete, păserile, fluturele, etc. Nu se desenează, însă, animale marine şi plante aquatice.

Figura omenească este foarte rar utilizată, din cauza dificultăţilor ce ar trebui să învingă un sătean, pentru a reproduce un chip de om; de aceea se alege inima ca element decorativ, simbolizând personalitatea omenească.

Alte motive decorative sunt: soarele, luna, stelele; corabia, simbolul creştinesc al speranţei; apoi atributele Pasiunii: scara, cuie, suliţa, ciocanul şi diverse obiecte curente, ca oala de flori, panerul, cheia, pintenul, etc.

Planşa 11 din volumul II al monumentalei lucrări « Art populaire », reprezentând două costume femenine, numite « charro » (încărcat cu ornamente), uzitate în provincia Salamanca, anexe la comunicarea făcută Congresului din Praga de Jose Luis Martin Jimenez, este un tezaur de motive ornamentale cu figuri geometrice, flori, crenguţe cu frunze, pe care le întâlnim aidoma pe ouăle noastre de Paşti.

In scrisoarea sa, d-l Luis de Hoyos Sainz, spune că pentru ornamentarea ouălor de Paşti, în Spania nu se cunoaşte o tehnică specială, nu se întrebuinţează instrumente speciale, şi nici nu sunt persoane care să se ocupe, în special, cu închistrirea, care este un obiceiu general « y vulgar ».

Singura ceremonie specială a consumării ouălor de Paşti, este serbarea familiară, când, prin unele regiuni, se oferă ouă de Paşti preoţilor, şefilor de autorităţi şi copiilor.

Datina ouălor de Paşti descreşte chiar în poporul spaniol, şi se practică mai mult în scop mercnatil, în oraşe, unde se vând, prin cofetării, ouă fabricate din ciocolată.

AUSTRIA

Vorbind despre ouăle de Paşti, Haberlandt spune (I, p. 159) că obiceiul este răspândit, în toată Austria, de a împodobi ouăle cu embleme şi ornamente, pe care le fac daruri fetele, băieţilor cu cari dansează în carnaval, ouă care sunt simbolul sărbătorii Paştelor.

Austria de care vorbeşte Haberlandt, este conglomeratul de naţionalităţi constituite, astăzi, în state independente. Slavii, Bohemii, Moravii, Italienii, Ungurii, Polonii, Românii de sub vechea stăpânire a Habsburgilor, astăzi nu se mai numesc Austriaci, şi Austria este redusă la o mică părticică, din ceea ce a fost marea Impărăţie.

Despre datina ouălor de Paşti, în Austria propriu zisă, nu sunt informaţii în lucrarea lui Haberlandt, care a tratat chestiunea aceasta în mod destul de sumar. Tot ce se spune despre motivele şi tehnica ornamentaţiei, este cu privire la practica populaţiei slave din Galiţia şi Bucovina, deci şi la obiceiurile noastre româneşti, şi la practica populaţiei polone, despre care vorbim într'un articol special.

Tabela 117, cu cele 25 de ouă polihrome din regiunea numită « Sudetenländern », cuprinde motive de ornamentaţie din regiunea Alpilor şi din Moravia (fig. 1—5), iar restul (6—25) sunt ornamente slovace, începând cu ale populaţiei din vestul Bohemiei, până la Rutenii din Bucovina. Motivele de ornamentaţie consistă în flori, stele, animale, diferite figuri

geometrice, cu totul deosebite de modelele utilizate în lumea catolică, chiar și prin coloritul lor, și embleme rutenești și bucovinene. In această tabelă, modelele cu Nr. 13 și 14 sunt indicate românești, dar mai sunt, pe aceeași tabelă, și alte motive nu numai la Românii din Bucovina, ci și la Românii din restul țării. Se înțelege că ar fi prea greu, dacă nu cu neputință, să se determine dacă modelele astăzi românești, sunt împrumutate dela Ruteni, sau că ei le-au luat dela noi.

In coloritul ouălor încondeiate austriace, predomină coloarea galbănă, în nuanțe variate. Colorile nu sunt întrebuințate pentru a exprima coloritul natural al obiectelor ce înfățișează desenurile. Aceeași floare, de pildă, pe același ou, are petale de diferite colori: liliachii, verzii, și o coloare închisă, bătând în negru, sau patru petale negre și patru stacojii; pe un alt ou, petalele unei flori sunt stacojii, negre, albastre, etc. Coloarea este întrebuințată după fantezia celui care încondeiază, ori după posibilitatea lui de material colorant.

Tabela XIV (din Haberlandt).

GERMANIA

Poporul german pare să fi păstrat, mai mult decât toate celelalte popoare mari din Europa, tradiția ouălor de Paști.

La Germani s'au cunoscut, încă din timpurile vechi, ouăle închistrite.

După o dare de seamă a d-lui Köhl, apărută mai întâi în «Wormser Zeitung», despre săpăturile făcute de cavalerul von Heyl, în Herrnsheim, lângă Worms, s'a găsit într'un sicriu de piatră, care ascundea cadavrul unei fetițe, după care s'a putut stabili că mormântul datează de prin anul 320 după Hristos; ouăle închistrite arată că înmormântarea s'a făcut în timpul sărbătorilor de Paști (Kleine Notizen, în revista «Internat. Archiv für Ethnographie», X (1897), p. 213).

Un studiu special asupra datinelor în legătură cu ouăle de Paști, în Germania, nu există. După indicațiile d-lui Prof. Dr. Wrede, dela Universitatea din Köln, se găsesc oarecare informații în câteva lucrări, care menționează și despre acest obiceiu. Astfel sunt:

Richard Andree, *Braunschweiger Volkskunde*, Braunschweig, 1901, p. 340.

Konrad Hahm, *Deutsche Volkskunst*, Berlin, 1928. Planşa 100, cuprinde modele de ouă încondeiate.

Marie Andree-Eysn, *Volkskundliches aus dem bayrisch-österr. Alpengebiet*, Braunschweig, 1910. Pe pagina 202 sunt modele de ouă încondeiate.

La lista aceasta se mai adaugă, după informaţiile comunicate de d-ra Valy Höttges din Köln:

Elard Hugo Meyer, *Badisches Volksleben im 19. Jahrhundert*, Strassburg, 1900, pp. 33, 34, 95, 100, 219, 504.

F. P. Stulberger, un esseu în revista *Volkskunst und Volkskunde*. Monatschrift des bayer. Vereins für Volkskunde, 1911, o planşă de modele la p. 66.

Eugen Mogk, *Sitten und Gebräuche in Kreislauf des Jahres*, în « Sächsische Volkskunde », heraug. v. R. Wuttke, Leipzig, 1903, p. 306.

M. Rentsch, *Volkssitte, Brauch und Aberglaube bei den Wenden*, în aceeaşi revistă, p. 360.

K. Schmidt, *Die bäuerliche Wohnung*, în aceeaşi revistă, p. 482.

Franz Paul Piger, *Iglau: Das Ostern in der Iglauer Sprachinsel*, în « Zeitschrift für österreichische Volkskunde », II, Jahrg. 1896, Wien und Prag 1897, p. 23.

Publicaţii mai recente avem:

Franz Eckstein, *Ostern und Eiergeheimnisse* în ziarul « Tübinger Chronik », numărul din 28 Martie 1934.

Prof. Dr. Paul Sartori, *Osterei* publicat în « Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens », vol. VI, un studiu documentat cu o bogată bibliografie.

Aceste izvoare de informaţii ne pun în putinţa de a şti mai multe lucruri despre datina ouălor de Paşti la poporul german, care ocupă un loc însemnat în Muzeul *Staatl. Sammlung für deutsche Volkskunde* din Berlin, de unde mi-a fost îngăduit să utilizez o serie de fotografii, mulţămită amabilităţii d-rei Valy Höttges.

Tabela XV şi XVI, cu ouă de Paşti din Germania.

*

Copiilor li se spune, în Germania, că ouăle de Paşti colorate sunt aduse de iepuri şi ascunse, ca să le găsească ei.

In Braunschweig ouăle sunt văpsite cu coji de ceapă.

Oul de Paşti — *Osterei* — se mai numeşte *Schönei*, *Paschei*, *Rennei*.

După un vechiu obiceiu, supuşii plăteau o dare în ouă, cum se vede şi dintr'un cont din Neubrück, din anul 1478.

Oul este considerat de Biserică drept simbol al Invierii, dar în ţările germane nu joacă un rol aşa de mare, ca în lumea slavă.

Odinioară oul de Paşti se colora galbăn, brun; astăzi se fac mai mult ouă pestriţe.

Prin unele locuri, oul se înfăşoară în frunzele unei anumite plante, şi apoi se fierbe în apă văpsită roşie, şi capătă o coloare frumoasă. Pe ouă se zugrăvesc flori şi inscripţii. Pe un ou din Runstadt este scris: « Ca amintire de prietenie, 1837 » (Richard Andree).

In Salzburg este datina ca fata să deie, drăguţului ei, la Paşti, 3—9 ouă roşii.

In ouă de Paşti se trimet declaraţii de dragoste. Oul este golit de conţinut, suflând în el, şi acoperit cu ceară colorată roşu sau albastru, şi împodobit cu flori de copaci. Inăuntru oului se introduce un beţişor în jurul căruia este rulată o făşie îngustă de hârtie cu o dedicaţie; de pildă:

Weil mein sein ruh nicht zu hat,
Das macht die sie gaht zu spath,
Doch schein und licht,
Noch meinen Trost zuspricht,
So bleib ich und treut verpflicht,
Bis mir der das Leben bricht.
(Marie Andree-Eysn).

In Baden:

De Paşti copiii se duc la naşii lor, şi primesc în dar ouă roşii.

Copiii aruncă în aer ouăle roşii. De asemenea le înfăşoară cu iarbă şi le aruncă pe un povârniş ca să lunece la vale. Aceasta se numeşte, în Baden: « Ostereier ruggele ».

Copiii ciocnesc ouă. A ciocni se zice: *Eierticken*, *eierstutzen*, *eierpicken*. Oul spart se dă celuilalt partener.

Vârful oului se numeşte *das Teufele*, dosul *das Engele*.

Aceleaşi obiceiuri sunt în Saxonia, Westfalia, Oldenburg, Oberbayern. In Egerland acest obiceiu a fost oprit în 1615.

Băieţii adulţi se joacă de-a rostogolul ouălor. Pe un drum se aşează 100—200 ouă, şi băieţii trebue să le culeagă din fugă şi să le adune nesparte într'un coş.

De asemenea se fac curse de întrecere între călăreţi şi culegători pedestri de ouă.

In alte părţi, fetele aruncă ouăle la o depărtare de 50—60 paşi, într'o găleată (Elard Hugo Meyer).

In Bavaria, mai înainte, era foarte răspândit obiceiul de a zugrăvi ouă; astăzi acest obiceiu s'a părăsit.

Stulberger dă 12 modele de ouă încondeiate, cu motive de flori, animale, motive religioase, oameni şi figuri geometrice.

In Saxonia, mai înainte vreme, la începutul lucrului de primăvară, oamenii trebuiau să mănânce ouă şi cojile să le arunce pe câmp, ca să rodească.

Astăzi, în special în Vogtland, este obiceiul de a ciocni ouă (Sitte des « Eierhärtens »). Copiii se adună în piaţa iarmarocului şi ciocnesc. Acela al cărui ou rămâne întreg, îl ia pe cel spart. Poliţia însă opreşte acest joc (Eugen Mogk).

Wenzii îşi dăruiesc ouă de Paşti, închistrite cu multă trudă, adevărate mici obiecte de artă.

Wenzii nu cunosc legenda cu iepurii cari aduc ouăle de Paşti (M. Rentsch).

La Wenzi, în timpul Paştelui, se pune pe masă un fel de vârtelniţă pe ale cărei capete se fixează câte un ou de Paşti, închistrit cu artă (K. Schmidt). (Fig. 29).

Iglau este o insulă germană între populaţii de Bohemi şi Moravi, unde s'a păstrat obiceiul ouălor colorate roşu şi galbăn, colorile soarelui, în obiceiurile păgâneşti.

Ouăle roşii sunt simbolul fertilităţii. Cojile se îngroapă sub uşa grajdului, peste care calcă găinele.

Luna în care cad Paştele, se numeşte *Ostereierzeit.*

Băieţii cer ouă dela fete.

Ouă se dau în dar rudelor şi prietenii trimet celor din locuri străine; soldaţii trimet servitoarelor.

In unele sate sunt pictori de ouă, dar meseria aceasta începe a se părăsi.

In trecut, ouăle se colorau în galbăn cu coajă de pădureţ: partea care trebuia să rămâie galbănă, se acoperea cu ceară, şi se fierbea oul în coloare roşie, şi apoi ceara se ştergea şi ieşea un ou galbăn-roşu.

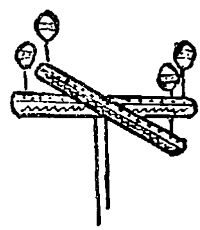

Fig. 29

Pe ouă se desinează flori, animale, case, oameni; mai importante sunt însă sentinţile (dictoane, proverbe) care se scriu în jurul florilor. Mult se întrebuinţează, ca podoabă, inima, care adeseori e în pliscul unui hulub, sau uneori pusă pe o căruţă. Sentinţele foarte variate, sunt în formă populară, dar în « hochdeutsch ».

Dintre mulţimea de sentinţe, iată trei mai des întrebuinţate:

Das Ei ist ganz schön rot,
Ich liebe dich in der Tod,
Ich liebe dich aus lauter Lieb und
Treu,
Drum schenk ich dir dies Osterei.

—

Viele 1000 Herzen gibt es auf der
Welt,
Doch es ist nur eines, das mir
gefälllt.

—

Unter Rosen und Narzisen
Fliesse still dein Leben hin,
Jesus sei dein Ruhekissen,
Maria deine Trösterin.
(Franz Paul Piger)

Din studiul publicat de d-l Eckstein, în ziarul « Tübinger Chronik », putem spicui următoarele, despre obiceiuri din Germania.

Când iese primăvara la arat, trebue să treacă lucrătorul cu plugul pe lângă un paner cu ouă, simbolul fertilităţii; de aceea şi în sămănătura de grâu se îngroapă ouă sau coji de ouă.

In primul şi ultimul snop ce se recoltează, se leagă un ou de Paşti, pentru ca pământul să dea roade abundente, şi să se alunge vrăjitorii cari ar putea să le vatăme.

Când se scot primăvara turmele de vite la păscut, trec peste ouă împrăştiate pe pământ.

In Altmark, la 1 Mai, se pun ouă şi un topor sub pragul grajdului.

Ouăle de Paşti au putere tămăduitoare; de aceea se mânâncă.

In Evul-Mediu, în Bavaria şi în Tirol, se sfinţeau ouăle de Paşti, ceea ce se face şi astăzi.

Ouăle din Joia Verde dau putere virilă, dacă le mânânci cu coajă cu tot, şi vindecă hernia. In Cronica lui Zimmer se vorbeşte de astfel de tratament aplicat fiului lui Werner von Zimmer.

Oul de Paşti apără de trăznet, şi aduce vitelor, câmpului şi oamenilor binecuvântare divină.

Aruncate în foc, stâng incendiul, şi cu ajutorul lor poţi descoperi pe vrăjitori.

Când un copil intră, pentru prima dată, în casa unui cunoscut, capătă în dar un ou de Paşti, cu care i se atinge gura, ca să poată vorbi frumos.

Cu ouă roşii, pe care le dau băieţilor, fetele se răscumpără la jocul care li dă acestora dreptul să le atingă cu biciul.

Din « Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens » cităm următoarele interesante informaţii:

Pretutindeni se întrebuinţează ouăle de găină, care acuma sunt abundente; se întrebuinţează chiar ouă de gâscă. Ţiganii dau animalelor lor domestice să mânânce, în prima zi de Paşti, ouă de bufniţă şi de cuc.

Ouăle de Paşti trebue să fie ciocnite, altfel benedicţia nu vine în ele. Trebue să fie fierte în prima zi de Paşti, ca să nu se infecteze.

In Westfalia fiecare creştin trebuia să mânânce un ou de Paşti.

Ouăle se consumă dimineaţa, nu seara, în zilele de Paşti, pentru noroc şi prosperare.

In Oldenburgischen ideea despre efectul misterios şi întăritor acelor ce mânâncă ouă de Paşti, s'a păstrat în dictonul: « He mott noch'n paar Paaskeier mehr hebben ».

Un om voinic trebue să poată consuma 20 ouă de găină şi unu de gâscă, sau un ou cu coajă cu tot la sfârşit; aşa merge vorba în Butjadingen.

De Paşti mânâncă ouă răscoapte şi vei fi sănătos tot anul, este o vorbă care figurează într'un manuscris din Rheingauer dela jumătatea veacului XVII.

In Bohemia de Vest, când pater familias se întoarce acasă dela biserică, în Duminica Paştelor, copiii îi prezintă ouă răscoapte şi nevăpsite, care trebuesc consumate cu coajă cu tot, stând în mijlocul drumului.

In Neugramatin femeile aduc ouă stăpânului casei; în Haselbach, copiii le rostogolesc către tata.

In Sierck (Kr. Altkirch, Elsass) fiecare părinte de familie trebue să dea, în dimineaţa Paştelui, copilului său un ou roşu proaspăt, pentru a împiedica moartea timpurie a copilului.

In unele regiuni se taie ouăle sfinţite şi se mânâncă împreună cu ceilalţi oameni din localitate.

Dacă cineva s'a rătăcit cândva în cursul anului, trebue să se gândească cu cine a mâncat primul ou sfinţit de Paşti, şi va nimeri drumul.

Dacă un ou de Paşti se curăţă uşor, se crede în Nordfriesland, că posesorul oului s'a sculat voios în dimineaţa Paştelui, pentru a vedea dansul de Paşti al Soarelui.

In Reisenbach (badisches Frankenland) se păstra, mai înainte, unul sau două ouă de Paşti până la Paştele viitor.

Dacă laşi să se clocească un ou de Paşti, atunci puişorul are cap de iepure.

Toţi îşi fac reciproc daruri de ouă, colorate roşu, prevăzute cu ornamentaţii şi proverbe.

După Kluge, ouăle colorate de Paşti, în Germania, ar data abia de 200 ani, dar Bach dovedeşte existenţa lor, în Rheingau, dela 1601, şi Hepding aduce o mărturie din 1553.

Copiii primesc ouă colorate dela naşii lor. Cele întâi ouă dăruite de naşi şi desenate cu o barză, trebuesc păstrate, căci dacă unu se sparge, copilul nu ajunge la bătrâneţe.

Indrăgostiţii îşi fac daruri de ouă. Dacă o fată găseşte, în Sâmbăta Paştilor, la focul sfinţit în ţintirim, ouă roşii şi le trimete unui băiat, fără să-şi spuie numele, acel ce le primeşte trebue să o iubească.

Dacă coloarea pătrunde în ou, acel ce a văpsit se va otrăvi.

In unele locuri din Turingia, în Joia Verde, se caută ouăle de Paşti: cine găseşte mai întâi un ou albastru, va avea o nenorocire, unu roşu, aduce trei zile de fericire.

In Böhlen (Turingia) se ascund ouă de Paşti într'o groapă adâncă de jumătate metru. Abatele Jacob von Schuttern notează în jurnalul său, la 16 Aprilie 1691: « Pentru copiii de aici, se ascund ouăle de Paşti în grădină ».

In Bohemia de Vest germană, se crede că cocoşul ouă, în dimineaţa de Paşti, ouă roşii. Aceeaşi credinţă în Fürstenfeldruck (Oberbayern), în Thüringen, Schleswig-Holstein, în Wallonien.

In Emmenthal bernez şi în cantonul Zug, şi parte din cantonul Luzerna, cucul aduce ouăle de Paşti. De asemenea în Solling. In Turingia le aduce barza. In Westfalia, în unele locuri, vulpea.

Clopotele, când se întorc în călătoria dela Roma aduc ouă roşii.

Este răspândită credinţa că iepurele face ouă roşii. El începe ouatul din timpul postului, sau le depune, în Joia Verde. De aceea copiii le pregătesc cuiburi.

In Hettingen, copiii adună cu câteva zile înainte de Paşti, frunze verzi pentru a fierbe supă iepurelui.

Ascunsul şi căutatul ouălor se mai numeşte şi « vânătoarea de iepuri ».

După Kluge, cea mai veche mărturie literară pentru iepurele de Paşti este un cântec de copii sviţeran din 1789. Hepding, însă, îl arată din 1682.

Unele regiuni nu cunosc de loc iepurele de Paşti, sau numai de puţin timp.

Oul de Paşti, sfinţit şi nesfinţit, îşi manifestă proprietăţile în farmece. Din ouăle de Paşti sfinţite se îngroapă câteva sub pragul uşii.

Un incendiu încetează dacă arunci îndărăt un ou sfinţit de Paşti.

Fig. 30. — Copii cu ouă de Paşti de ciocolată, în Germania.

Dacă îngropi în locul de păşune oul de Paşti, sau cel puţin cojile, vacile vor avea păscătoare bună tot anul.

In primul snop recoltat, se pune o pâne şi un ou de Paşti.

Cojile nu trebue aruncate la întâmplare. De obiceiu se aşează pe marginea ferestrei, sau se împrăştie pe lângă casă, pentru a îndepărta furnicile sau alte insecte. Cine le aruncă într'o baltă, face să nu mai cânte broaştele, dar comite un păcat.

Cojile se aruncă în grădină, în jurul casei, ca mijloc contra viermilor stricători. Se aruncă în şanţul din jurul curţii, ca să nu intre în curte insectele stricătoare. Sau se aruncă în sămănături sau în fântână.

Apa în care se fierb ouăle de Paşti, se varsă pe păretele grajdului, ca să nu se rânească ugerul vacilor tot anul.

Un şoarece care a mâncat o fărămiţă dintr'un ou sfinţit de Paşti, se transformă în liliac.

In Süderditmarschen copiii şi tinerii aruncă, în seara de Duminica Paştilor, coji de ouă pisate înaintea uşii acelor persoane pe care nu le simpatizează.

In locuinţele ţărăneşti din Saxonia, se obişnuieşte a se fixa pe plafon, deasupra mesei, un stelaj în formă de cruce, de care atârnă ouă artistic zugrăvite, şi adeseori se atârnă, deasupra mesei, un porumbel sculptat în lemn.

In Pfalz şi în Hunsrück se obişnuia paserea de Paşti, făcută dintr'un ou mare, golit, adeseori ou de gâscă, cu aripi de hârtie, şi se atârna deasupra mesei.

Un amănunt interesant ni dă un alt autor: pentru a ciocni se face o invitare: « komm, lass uns knacken » (Dalman).

ELVEŢIA

Singurul izvor de informaţii, despre datina oului de Paşti în Elveţia, este lucrarea d-lui Profesor Dr. E. Hoffmann-Kreyer, întitulată: « Feste und Bräuche des Schweizervolkes », în care se spune că şi Elveţia cunoaşte obiceiul de a se colora ouă de Paşti.

In valea Ementhal, în Zug şi parţial în Lucerna, se crede în popor că ouăle acestea sunt ouate de cuc, dar este

nesiguranță dacă se atribuie vreo însemnătate mai mare faptului de a colora ouăle.

Se mai crede că ouăle de Paști sunt aduse de iepuri, și copiii pregătesc, din primele flori ale primăverii, câte un cuib destinat pentru a se depune ouăle.

Ouăle de Paști, ascunse prin livezi, sunt căutate cu râvnă de copii, obiceiu care, într'o vreme, era numit « vânatul iepurelui de Paști ».

Mai este și obiceiul de a se aduna ouă, de către copii. In Birsek, copiii cari s'au bătut în săptămâna mare, aveau voie să adune ouă în Lunea Paștelor, din care acasă se pregătea o mâncare specială din ouă de Paști.

D-l Dr. Hoffmann-Kreyer spune că « închistritul sau stropitul ouălor de Paști aparține acelor jocuri de primăvară, care se făceau în special între cele două sexuri și datează din cele mai vechi timpuri ».

Ciocnitul ouălor este cunoscut și în Elveția; oul spart se dă învingătorului.

Jocurile cu ouă se obișnuiesc și în Elveția.

BELGIA

In Belgia, ca și pretutindeni în lumea catolică și protestantă, este răspândită credința că, în Joia Mare, clopotele bisericilor pleacă la Roma, în clipa când preotul cântă « Gloria in excelsis ». A doua zi, clopotele se întorc dela Roma și aduc ouă de toate felurile, pe care le lasă prin grădini, pentru bucuria copiilor: ouă răscoapte, de colori variate, și ouă de șocolată, de mărimi diferite (Emile Dave).

D-l Emile Dave, din Namur, a binevoit să-mi dea următoarele informații:

Ouăle de Paști se colorează, de obiceiu, cu drojdie de cafea, care le dă o nuanță brună; cu coji de ceapă se colorează roșu; se mai fac ouă galbene, albastre, etc., și sunt cunoscute sub numele de *ouă de cocoș* (des oeufs de coq.).

Pentru a colora ouăle, în Namur, se fierb în apă în care se pun niște hârtii albastre, roșii, galbene, verzi, etc. Cu cicoare se fac ouă brune; roșii se fac cu ceapă.

Alții învălesc ouăle cu hârtii colorate, sau lipesc pe ele figuri « decupate », care adeseori nu au nicio semnificație reală, dar sunt destinate să deie un aspect mai frumos oului.

Pe lângă aceste ouă răscoapte, sunt și ouă de șocolată sau de zahar.

Ouăle de șocolată se subdivid în mai multe categorii.

Ouă de diferite mărimi, fără niciun ornament decât linii trase în formă de pătrățele, sau un alt desen; ouă care au partea anterioară goală, în care, prin o placă de mica, se vede o imagine pe fund, reprezentând un oarecare subiect religios. Uneori această imagine este înlocuită prin un mic chip de zahar colorat, reprezentând un cuib cu ouă, sau câțiva pui. Și în acest caz, placa de mica nu lipsește.

Sunt, în fine, toată seria de ouă, sau alte obiecte, care există în multe țări, și sunt fabricate pe cale industrială.

Ouăle de Paști se pun prin grădini, pe plante sau pe flori în special pe ghiocei (jonguilles), numiți, în patois, *fleurs d'avrî*.

In Belgia se ciocnesc ouăle de Paști, ca și la noi.

Kaké lé-z oû este termenul popular al acestui joc, descris astfel: « Unul dintre jucători ține oul strâns în mână, lăsând să se vadă numai vârful ascuțit (bètch, « bec »). Celalt lovește oul adversarului cu vârful oului său. Acel al cărui ou s'a spart, îl întoarce și-l strânge în mână, așa ca să-i lese afară numai vârful rotunjit (kou, « cul »). Acel care a reușit « bec » contra « bec », joacă atunci « bec » contra « cul ». Dacă reușește să spargă oul, îl câștigă. Dacă « bec » al său se strică, el trebue să întoarcă oul și celalt să joace « cul » contra « cul ».

Inainte vreme, la Herve, Luni după Paști, locuitorii se adunau pe un teren în pantă, numit « so l'Hoûgn », situat la marginea unui drum, la cinci minute depărtare de oraș, în direcția spre Bolland. Negustorii vindeau bere și un fel de prăjituri (des couques), numite « miloût ». Fiecare aducea ouă fierte, într'un paner, și se provocau să le ciocnească. Ouăle câștigate se mâncau cu « miloût ». Acum 50 de ani (în 1846), drumul larg unde se făcea sărbătoarea s'a strâmtat, în folosul riveranilor, și de atunci vechea sărbătoare se menține în strada unde se află astăzi (1896) școlile comunale, dar foarte

alterată, într'un mic iarmaroc cu câteva dugheniți cu vânzători de « coques » și cu jucători de ouă. Acest iarmaroc se numește « lu Hoûgn », după numele locului unde se ținea sărbătoarea altădată (Monseur, pp. 126—128).

Prin unele locuri (Sinsin, provincia Namur), copiii se joacă aruncând în sus ouăle ce capătă.

La Liège li se spunea copiilor, în Sâmbăta Paștilor, că la amiazi sosește « so l'Bat » (sur la Batte — numele unui cheiu), o corabie de trestie, « li bate d'wézir », încărcată cu ouă de Paști — « kokogn' » care erau împărțite gratuit părinților, pentru copiii lor. Pretutindeni, de altfel, și chiar la Liège, li se spune că clopotele, întorcându-se dela Roma, seamănă ouă prin grădini, și a doua zi copiii culeg ouăle, ascunse de părinții lor (Dave).

La începutul veacului trecut, se povestea că era, în turnul bisericii Sainte-Marguerite, la Liège, o cioară care, în noaptea de Vinerea Mare, oua un ou de aur în podul unui locuitor din parohie. In modul acesta se explica izvorul unor oarecari îmbogățiți, și fiecare își lăsa câteva ferești neînchise, în noaptea aceea (Monseur, p. 13).

OLANDA

Obiceiul ouălor de Paști se restrânge, și în Olanda, prin câteva localități.

D-l Jan G. Hazewinkel, din Haga, în scrisoarea dela 12 Iunie 1935, îmi spune că în timpul Paștilor se mănâncă ouă colorate, dar că nu are nicio importanță coloarea, care se aplică întrebuințând substanțe chimice de fabricație germană, iar prin unele localități se colorează cu zeamă de sfecle și de ceapă.

Prin orașe nu se păstrează reguli speciale, în ceea ce se atinge de întrebuințarea ouălor de Paști, înlocuite cu ouă de șocolată și de zahar.

Intr'un articol publicat în revista « De Prins » din Amsterdam (Nr. 39 din 26 Martie 1932), întitulat: « Paaschvuren en Paascheieren. Oude gebruiken » (Focuri de Paști și ouă de Paști. Obiceiuri vechi), d-l Hazewinkel dă câteva informații.

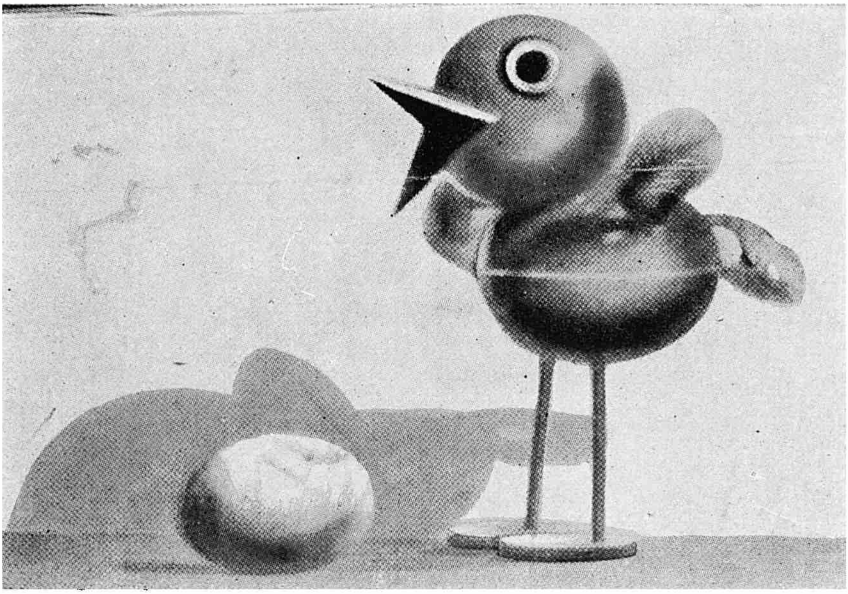

Fig. 31. — Jucărie de ouă de Paşti, în Olanda.
(Revista « De Prins » din Amsterdam, Nr 39, din 26 Martie 1932).

uă de Paşti

fig. 32. — Ouă de Paşti de ciocolată în Anglia.

In Olanda este obiceiul de a se ciocni cu ouăle de Paști, și în zilele Paștelor este datina de a mânca ouă cu o anumită prăjitură (pain aux corinthes), pe care brutarii o oferă clienților lor.

Mai înainte vreme, ciocnitul se practica de bătrâni ca și de tineri, și le erau rezervate, în acest scop, anumite locuri în sate și orașe; astăzi, acest obiceiu a rămas ca o distracție a copiilor.

In vremurile trecute se dădeau preoților ouă, ca dijmă; fetele dădeau ouă în dar flăcăilor. Prin unele locuri, ouă văpsite verde se ascundeau prin iarbă, ca să le caute copiii.

Astăzi încă, în Gelderland și în Overijsel, tinerii se duc la câmp cu fileuri pline de *ouă colorate*, ca să facă jocuri cu ouă.

Nu se spune în ce constau aceste jocuri, dar probabil trebue să fie aceleași ca în alte țări, despre care avem descrieri amănunțite.

Despre ouă cu ornamente, în Olanda, nu avem nicio informație. D-l C. C. van de Graft, din Utrecht, îmi scrie (la 24 Aprilie 1930), că a pus toate stăruințele să obție câteva modele de desene aplicate pe ouăle de Paști, dar, spre marea sa decepție, toate încercările i-au rămas zădarnice.

D-l van de Graft scrie că obiceiul ouălor de Paști există încă în provinciile Overysel și Lembourg. Astăzi materiile colorante se cumpără la drogherie, dar cu câțiva ani mai în urmă, pentru a obține ouă marmorate, se înväleau cu coji de ceapă și frunză de iederă și se fierbeau. In Overysel (la Oldenzuel) se desinează flori, păsări, miel sau un potir. D-l van de Graft sfârșește scrisoarea spunând: « A mon grand regret, je n'en ai vu jamais un seul exemplaire ».

ANGLIA

In Anglia de astăzi nu se mai cunoaște datina oului de Paști.

D-l Dr. M. Gaster îmi scrie (10 Februarie 1933) că a discutat chestia mai întâi, pe larg, cu membrii asociației de folklor din Londra « cari au făcut cercetări în diferite

părți ale țării, dar rezultatul pretutindeni a fost negativ. Niciunul până acum n'a auzit nici n'a văzut ouă de Paști cu desenuri; nici măcar ca amintire nu se cunosc astfel de ouă, pe aici. Numai alocurea am auzit de ouă roșii, dar și asta ca un obiceiu care s'a pierdut pretutindeni ».

Din alte informații ar rezulta că, prin unele părți ale Marei Britanii, mai persistă obiceiul de a se distribui ouă la Paști. Incă în 1879 se menționează că în Yorkshire se întrebuințează ouă colorate (*Henderson*, Folklore of the Northern Counties, London, 1879, pp. 84. Ed. II).

Cu un veac în urmă, datina oului de Paști, dispărută în provinciile meridionale ale Engliterei, mai exista încă în provinciile de Nord și în Scoția (*Superstitions et croyances populaires*, articol publicat în « L'Echo britanique », 1835. La pagina 93 este această mențiune: « Articolul este o traducere din *American Quarterly Review*, cu oarecare amplificări ale traducătorului).

In Londra se vând și astăzi, la Paști, ouă de șocolată, cum se vede din clișeul ce reprezintă o doamnă, care, între alte târgueli, și-a cumpărat și un ou de Paști, pe care-l duce acasă, cu oarecare mândrie. (Fig. 32).

LITUANIA

In Lituania, țară a cărei artă populară are multă asemănare cu a noastră, oul de Paști este întrebuințat și astăzi.

Margučiai se numesc, în general, ouăle de Paști lituaniene, care se ornamentează în două feluri: pe oul colorat se gravează cu un cuțit, sau cu un corp ascuțit, și astfel de ouă sunt cunoscute sub un nume special *skustiniai*, sau se ornamentează ca și la noi, acoperindu-se cu ceară, părțile care urmează să fie zugrăvite, și apoi punându-le în lichidul colorat, și astfel ornamentul rămâne alb pe fondul colorat.

Rezultatele acestor două tehnice sunt deosebite: desenurile făcute cu cuțitul, pe oul care a fost mai întâi colorat, sunt linii fine, subțiri, pe când desenurile trase cu ceară, consistă mai mult în linii groase, virgulate, care se aseamănă cu unele litere din alfabetul runic.

Motivele de ornamentaţie, pe ouăle scrijelite, consistă în reproduceri de flori, de frunze, dispuse chiar în formă de svastică cu cercuri (roţi), unele concentrice, repetate de mai multe ori, cu forme variate; pe aceste ouă, făcute cu ceară se vede rozeta în mijlocul unui cerc, şi diferite figuri pe care

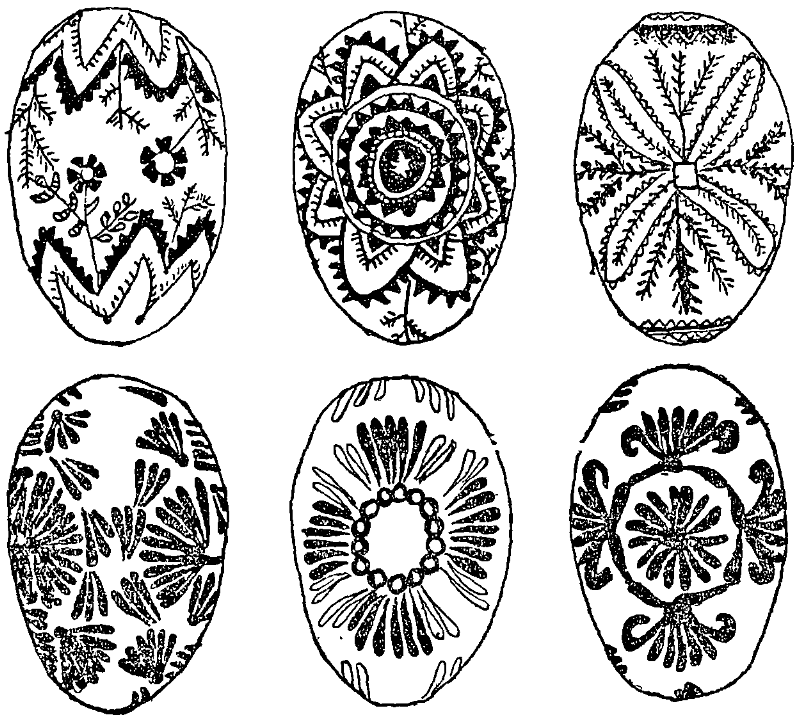

Fig. 33—38. Ouă de Paşti din Lituania.

nu le poţi determina, dar probabil vor fi având un nume, în nomenclatura lituaniană.

Modelul numit la noi « floarea strachinei » este uzitat şi în Lituania, pe fundul farfuriilor. Modelul reprodus în « L'Art lithuanien » (p. 70), o svastică dublă, se aseamănă cu modele de ale noastre.

FINLANDA
(Suomi)

Datorită Domnişoarei Helmi Helminen, din Helsinki, putem să ştim lucruri interesante despre ceea ce se petrece cu

tradiția ouălor de Paști, în Finlanda, țară cu religie luterană, în care însă o parte din litoralul Laatokka este locuită de un popor ortodox.

Informațiile comunicate de d-ra Helminen, în limba finlandeză, sunt traduse, în franțuzește, de d-l Profesor universitar O. I. Tuulio, care cunoaște limba românească, și a avut extrema gentileță să-mi dea neprețuitul său concurs, la alcătuirea acestei lucrări.

Reproduc întocmai comunicările d-rei Helminen:

« Tradiția ouălor de Paști a fost cunoscută pretutindeni, în așa zisa veche Finlandă: litoralul Laatokka (Ladoga) cu istmul Carelien. De acolo, cu cât înainta colonizarea spre Nord-Vest, acest obiceiu a putut să fie cunoscut spre interiorul țării.

« Intrebuințarea ouălor de Paști este conexă actului zis *virvonta*, o serie de ceremonii destinate să asigure benedicția vitelor care ies din grajdurile unde au petrecut iarna; cuvântul *virvonta* vine din rusescul *berda*, ramura de salcie cu care se ating vacile stropindu-le cu apă, la ieșirea din grajduri.

« Ouăle de Paști au fost chiar colorate, cel puțin în regiunea Viipuri (notiță comunicată de d-l profesor V. Mansikka). Pentru colorat ouăle întrebuințau bucăți de stofă de diferite colori, mai pe urmă colori cumpărate dela prăvălii. Stilul și procedeele sunt acele ale Rușilor. Astăzi, mulțămită instrucțiunilor amănunțite pe care le dau revistele de Economie domestică, se văd adeseori, în Finlanda, ouă de Paști colorate; dar nu este încă stabilită tradiția populară.

« Se cunosc, însă, ouăle de Paști ca o mâncare rituală pentru sărbătoarea Paștelui, într'o epocă culturală mai veche. Avem cunoștinți, despre aceasta, între alte regiuni, din Hartola, Tammela și Lammin-Koski. Dar, pentrucă în Finlanda centrală și septentrională, găina s'a întrodus abia de un secol, acest fel de mâncare se întrebuințează în regiunea extremă dela Sud și la Vest, regiuni la care se referă notița lui Halikks din colecția Reinholm.

« In Carelia orientală era obiceiul, încă în 1876, de a celebra, după Paști, în satele periferice în special, ceea ce se

numea *roadetsa*, sărbătoare care consistă între altele, de a duce ouă în ţintirim. Se înţelege că acest obiceiu era practicat numai la ortodocşi. In 1752, pastorul bisericii din Pielisjarvi (în Carelia occidentală, luteriană) se plânge de constatarea că şi luteranii depuneau în ţintirime produse agricole, destinate pentru hrana spiritelor celor morţi; dar nu se face nicio menţiune despre ouă.

« Un obiceiu cu caracter mai popular a fost de a se împărţi păstorilor ouă la Saint-Jean; aceste ouă, la Hartda, erau colorate în *roşu*.

« La Lapinjarvi, tot la Saint-Jean, se aninau ouă în mesteceni, şi se mâncau ouă.

« Astfel, întrebuinţarea rituală a ouălor nu-i limitată la Paşti; de altă parte, întrebuinţarea rituală a ouălor de Paşti este circumscrisă în Finlanda: 1) în partea de Sud-Est a ţării unde este datorită unei influenţi ruseşti; 2) în Finlanda de Sud-Vest şi în oarecare regiuni din centru (Häme), unde creşterea găinelor datează de mult, prin urmare oamenii au putut să aibă la dispoziţie ouă de găini mai de timpuriu, înainte de Paşti; aici este un obiceiu datorit influenţii vecinilor noştri Occidentali, Suedezilor ».

Despre « colecţia Reinholm », citată mai sus, d-ra Helminen dă următoarele informaţii:

« Se găseşte în *Colecţiunile Reinholm*, 69, p. 64 (colecţii manuscrise păstrate în Muzeul Naţional al Finlandei, la Helsinki, datorite d-lui H. A. Reinholm, 1819—1883, etnolog entuziast) notiţa următoare, relativă la Halikko, parohie în Finlanda de Sud-Vest:

« Lunea *Paştilor*. Fiii fermierilor şi a nefermierilor, în seara acestei zile, se duc dela o fermă la alta, pentru a cere ouă de Paşti, şi li se dau, pentrucă ouăle costă puţin. Aceste ouă proaspete sunt purtate de cei ce le cer, în pălărie, şi a doua zi tinerii se adună în vreo casă, pentru a-şi prepara o mâncare în comun, în care scop şi-au procurat şi ceva lapte. Petrec acolo câtva timp în veselie, şi rareori se adună şi fete la un loc cu băieţii.

« Uneori, un tânăr care umblă de cere ouă, se întâmplă să nu capete, sau pentrucă gospodarii nu mai au ouă, sau

11*

pentrucă vor să scape cât mai curând cu putință de acel care cere ».

D-ra Helminen adauge și un mic comentar, la această notiță: « Descrierea de mai sus ne arată că este vorba de un obiceiu care dispare. Observație importantă: numai tinerii cer ouă, nu și fetele ».

In două lucrări ale sale, d-ra Helminen ne dă și alte informații despre ouăle de Paști în Finlanda.

In *Kansanomainen ajanlasku ja vuotuisjuhlat* (Chronologia populară și sărbătorile anuale), extras din « Suomen Kulttuurihistoria I », găsim următoarele:

Pagina 249: « In ajunul Sf. Gheorghe (altă dată la 5 Mai, astăzi la 23 Aprilie), se păstrează mai multe obiceiuri caracteristice sărbătorilor de primăvară: atingeri cu ramuri de salcie, consumație abondentă de ouă...

Pagina 253: « Cum obiceiul de a se bate cu ramuri de salcie, a rămas fixat în Duminica Stâlparilor, ca act în sarcina copiilor și a păstorilor, se cuvine să ne oprim asupra acestui obiceiu în totalitatea lui. O tradiție care se referă la această sărbătoare este de a se lovi animalele cu ramuri de salcie, de mesteacăn sau de coniferi. Se bat mai ales acei cari dorm în timpul marilor sărbători și cari astfel permit spiritelor călătoare să intre în corpurile lor. In acest caz, bătaia are de scop de a îndepărta spiritele, de a scăpa pe om de rău. Când se cântă versurile magice următoare:

Bat, bat,
ca să fac proaspăt și sănătos
pentru anul viitor,
și cer, ca răsplată,
un oușor dela găina ta

atunci aceste cuvinte implică actul de a goni ceva primejdios și a aduce astfel posibilitatea de a obține fericirea și sănătatea, la care va contribui stâlparul verde, fecondant. Cei cari bat în Duminica Stâlparilor, capătă în dar un ou de găină, sau o pâne. Ouăle se împart de preferință copiilor, și pânile se dau adulților ».

Pagina 255: « Printre mâncările rituale, în zilele Paştilor, astăzi s'au generalizat aşa zisa *mämmi* şi ouăle de Paşti; iepurele de Paşti, amintesc ideile biblice în prima linie.

« *Mämmi* este o plăcintă preparată cu făină de săcară, coaptă într'un vas din coajă de mesteacăn ».

Pagina 260: « Un obiceiu general la Saint-Jean este de a pune în ogradă şi în interiorul casei, ramuri de mesteacăn, de brad, de cireş, flori şi buruieni, de a prepara mâncări cu lapte şi ouă şi a petrece noaptea cu jocuri, a asculta povestiri şi pronostice, şi a executa acte de magie ».

Deşi nu-i în legătură cu obiceiurile dela Paşti, reproducem, din această lucrare, o gravură care reprezintă pe *Irozii* noştri din timpul sărbătorilor de Crăciun, pentru a se vedea câtă apropiere, în această privinţă, este între noi şi Finlandezi. (Fig. 39).

In altă lucrare a d-rei Helminen, în *Vuotuisjuhlista Hartolassa* (Despre sărbătorile anuale din Hartda), la pag. 13, găsim următoarele informaţii: « In Duminica Stâlparilor, disdedimineaţă, se duc la pădure şi taie *palmuja* — ramuri de salcie. Cei cari dorm, sunt sculaţi cu lovituri de ramuri. In dimineaţa Paştelor, populaţia satului colindă camerele tuturor caselor, sunând din clopote, sau privesc dansul soarelui, când răsare. La Paşti se prepară *mämmi*, de care se mânâncă şi în Vinerea Sfântă, pentrucă, în acea zi, nu se mânâncă de loc carne. *Ouă de Paşti* sunt o mâncare specială pentru ziua Paştilor.

« La Saint-Jean păstorii satului se duc călări la biserică. Stăpâna dă păstorului un ou de găină *colorat roşu*, pe care trebue să-l mănânce acasă. Pentru ziua aceasta, se prepară *munavoi*, o mâncare de unt cu ouă, şi pentru seară, o supă de făină ».

ESTONIA

D-l F. Leinbock, Directorul Muzeului Naţional al Estoniei: « Eesti Rahva Muuseum » din Tartus, a binevoit să-mi dea următoarele informaţii:

« Obiceiul de a colora ouă de Paşti, este general în Estonia. Pentru coloarea galbenă se întrebuinţează foi de ceapă, şi frunze de mesteacăn pentru coloarea gri-verzuie, în care se fierb ouăle.

Pentru a da ouălor o nuanță variată, se înfășoară cu cârpe, sau cu fire de cânepă, după care se pun la fiert în văpsea, și astfel locurile de sub cârpe sau de sub cânepă, capătă o coloare mai deschisă.

Se mai procedează și altfel: se acopere oul cu o pătură deasă de coji de ceapă sau frunze de mesteacăn, separate, sau amestecate unele cu altele, și apoi se învălesc cu cârpe sau cu fire de cânepă, și se fierb în apă curată, nu în văpsea.

Câteodată se sgârie cu vârful briceagului un desen oarecare, pe oul colorat, de pildă o inimă, o cruce, o ancoră, sau inițialele celui care dă oul, ori ale aceluia pentru care este menit.

In timpurile de astăzi ouăle se colorează cu substanțe chimice cumpărate ».

D-l Leinbock spune (în 1930) că în Estonia nu s'au făcut încă studii asupra acestui obiceiu, și sfârșește scrisoarea cu aceste cuvinte: « Il n'y a pas un seul oeuf peint dans les collections de notre Musée, et les Archives de Folklore Estonien, si riches en traditions diverses, ne contiennent qu'une seule date là-dessus.

« Cher collègue, je vous sais gré de votre lettre qui a dirigé mon attention sur cette lacune; ces jours-ci je ferai une enquête correspondante ».

SUEDIA

Despre datina ouălor de Paști, în Suedia, este o lucrare specială a Domnișoarei Louise Hagberg, dela Muzeul din Stokholm. Studiul acesta, în limba suedeză, a devenit utilizabil și pentru noi, grație amabilității d-lui O. G. Lecca; d-sa s'a adresat prietenei sale, d-na Baroneasă de Gerlach, din Bruxelles, născută suedeză, care a tradus textul în limba franceză.

Lucrarea aceasta fiind prea interesantă, o reproduc în întregime.

« In Scandinavia, în timpurile vechi, era obiceiul de a se sfinți la biserică, în ajunul Paștilor, diferite lucruri de mâncare: carne, pâne, unt și ouă Când vechiul altar din biserica Vamblingo din Gottland a fost desființat, în 1901, s'a găsit, în

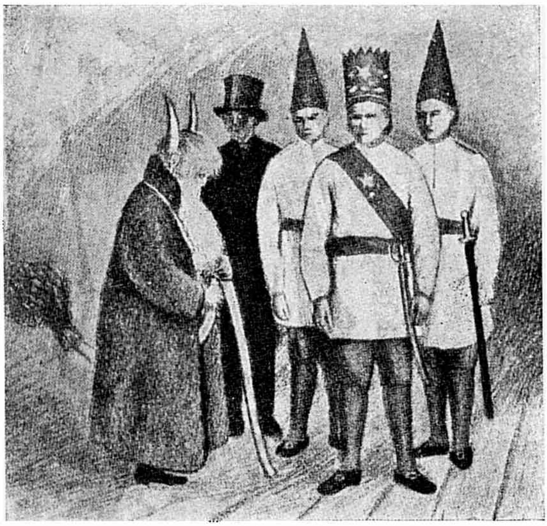

Fig. 39. — Irozi în Suedia.

Fig. 40. — Cum se fierb ouăle în Suedia..

dosul Sfintei Mese, o formulă din veacul XIV, cu privire la sfinţirea acestor lucruri. Traducerea rugăciunii pentru ouă, este: « Ne rugăm ţie, Doamne, ca bunăvoinţa ta să ajute opera creată de tine, ouăle, pe care te-ai milostivit să le produci prin ouatul găinelor, ca să devie (ouăle) o hrană sfântă pentru credincioşii tăi, când le vor mânca, mulţămindu-ţi prin mijlocirea lui Hristos ».

In Suedia centrală, se făcea o coptură care se numea « hulub de Paşti », şi se mânca înaintea mesei. Pânea aceasta era în forma unei paseri, cu ciocul din o migdală şi cu ochii de stafide; înăuntru se puneau fructe zăhărite şi chiar un ou, care se răscocea la coptul pânii.

Luni după Paşti, se mânca omlet şi scrob cu slănină.

In timpul Paştilor, ouăle erau mâncarea preferată. Obiceiu păgân, se spunea. Oricât ar fi fost de sărac cineva, trebuia să-şi procure ouă.

Mai înainte, ţăranii mâncau ouăle răscoapte, pentrucă ouăle moi erau considerate o hrană foarte rea. La Paşti se degusta şi grog, făcut din gălbenuş de ouă cu zahar şi rum.

După diferitele regiuni, prânzul cu ouă se făcea sau în ajunul Paştilor, sau în ziua de Paşti, ori a doua zi. Un ţăran bătrân din Smäland povesteşte că la el « ouă se mâncau în dimineaţa zilei de Paşti, şi în timpurile cele bune toţi convivii trebuiau să aibă şi câte un păhăruţ de rachiu. Dar acuma, timpurile s'au schimbat, picătura a dispărut, căci nu mai avem rachiu ». In provincia Halland, copiii erau sfătuiţi să nu-şi mânânce ouăle înainte de ziua a doua de Paşti, căci altfel nu vor putea să-şi mai aducă vitele acasă.

Prin unele locuri se dădea o mare atenţie la fiertul ouălor. Intr'o familie din Sörmland, tatăl trebuia să taie, în ajunul Paştilor, aşchii din vreascuri, la focul cărora mama să fiarbă ouăle, pentrucă era obiceiul ca ouăle să fie fierte la flacăra ţăruşilor de bariere. Se credea că aşa porcii vor intra în rânduială în sat. In alte părţi trebuia să se adune surcele, în dimineaţa Paştilor, înainte de răsăritul soarelui, pentru a fierbe ouăle.

In Sudul Suediei se mai păstrează obiceiul de a se colora ouăle, deşi astăzi mai puţin decât altădată. Cunoscutul filolog Johan Ihre spune, în cartea sa « Glossarium Suiogothicum »,

din 1769, că ouăle de Paști erau ornate în diferite moduri și pictate cu colori diferite, și că se trimeteau daruri de Paști, ca felicitare că se pot mânca iarăși ouă, deoarece la catolici era interzisă mâncarea lor în timpul Postului Mare. Mai spre Nordul țării, în multe case, ouăle de Paști se ornau cu desene hazlii, cu rime și alte inscripții, care se ceteau, cu glas tare, înainte de a le mânca.

Pe unde se mai închistresc încă ouă, aceasta se face mai totdeauna cu colori special preparate pentru acest uzaj, care se vând pretutindeni, sau se decorează ouăle fierte cu colori de aquarelă. Dar sunt încă localități unde se întrebuințează metodele cele vechi. Carl von Linné spune că țărancele din Smäland colorau ouăle în galbăn, cu frunze de mesteacăn. Un alt mijloc era de a fierbe ceapă, până ce apa devenea brună-gălbuie. Se mai învălea oul în frunze și flori de grâu și de secară, și se fierbeau în apă, până ce deveneau brune-gălbii. Când se scoteau din apă, se frecau cu slănină. Colori frumoase erau obținute cu frunze de hațmațuchi. Se mai văpseau cu o substanță care le dădea un ton roș-brun, cu reflexe aurii. Puse într'o apă în care se topea săpun negru, deveneau violete. O coloare brună, ceva marmorată, se obținea învălind ouăle în foi uscate de ceapă roșie și apoi se fierbeau în drojdie de cafea. Intensitatea colorii depindea de calitatea cepi. Galbene se făceau fierbându-le în scoarță de pădureț; brune, în pătrunjel, iar dacă se adăuga și vitriol, deveneau negre.

Un mijloc mai comun era învălind ouăle cu bucăți de pânză de diferite colori care, prin fierbere, se decolorau și coloarea se prindea pe ouă, devenind astfel marmorate. La Boràs se făceau ouă cu dungi, înfășurând în jurul oului un fir gros, care lăsa dungi albe pe ou, când îl scotea din văpseaua în care fierbea. In Scane se sgâria cu vârful fin al unui cuțitaș, flori, animale sau alte figuri pe coajă. Pentru ca pictura să fie bine aparentă, ouăle trebuiau să fie răscoapte.

Un alt vechiu obiceiu, care încă se mai păstrează, este de a sfărma cojile după ce s'au mâncat ouăle. Aceasta se face, după cum se zice, pentru a veni în ajutorul marinarilor naufragiați, sau pentru ca vrăjitorii să nu-și poată face farmecele.

Fig. 41. Preotul sfinţeşte ouăle la ieşirea din biserică. (Suedia).

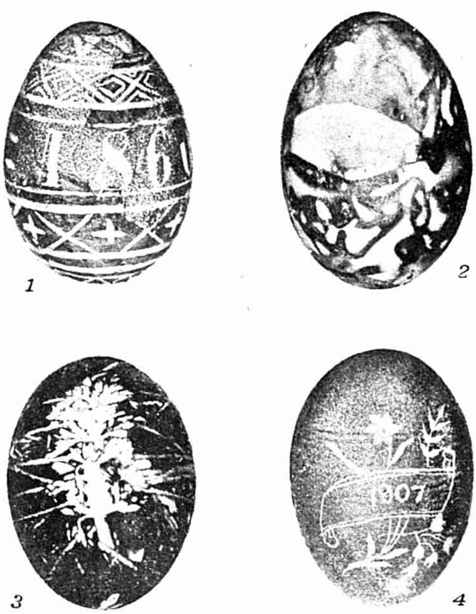

Fig. 42 45. Ouă de Paşti din Suedia.

Se mai zice că, dacă nu strici cojile, găinele nu vor oua cum se cuvine, şi dacă le sfărmi bine, găina va face atâtea ouă câte bucăţi sunt din oul sfărmat.

Obiceiul de a sfărma cojile vine din vremurile vechi. Istoricul Plinius îl citează între alte superstiţii din vremea lui.

Ouăle de Paşti au darul de a prezice: dacă nu sunt pline, hambarele vor fi goale în anul acela. Dacă s'ar uita un ou dela un Paşti la altul, înseamnează bogăţie, dacă oul va fi plin; sau sărăcie, dacă va fi gol. Un ou cu două gălbănuşuri aduce noroc; fericitul care-l găseşte, se va căsători sau se va logodi în cursul anului. Dacă la masa ouălor, oaspeţii sunt în număr nepereche, nu se vor mai întâlni niciodată pentru a mânca ouă de Paşti, şi se va întâlni din contra, dacă oaspeţii sunt în număr pământ păreche. Celui care stă, la această masă, între un frate şi o soră, i se va îndeplini ceea ce ar dori, în timpul mesei. Ca să ai multe ouă, în timpul Paştilor, trebue să le dai de-a rostogolul, de trei ori, pe podele. Dacă o fată vrea să ştie ceva despre ursitul ei, sunt trei mijloace: în ajunul Paştelui toarnă un albuş de ou într'un pahar cu apă şi-l lasă toată noaptea sub pat, şi a doua zi va vedea, în pahar, chipul ursitului. Sau, se ascunde în dosul movilei cu gunoiu şi ascultă: de va auzi un foşnet de hârtie, va avea de soţ un scriitor, iar de va auzi un sgomot ca de cuie, o va lua un cismar. Mai primejdios lucru este să-şi petreacă noaptea pe acoperământul grajdului, dar atunci va vedea aidoma pe flăcăul cu care se va mărita.

Fără ouă colorate, nu se poate o adevărată sărbătoare de Paşti, şi copiii se desfătează cu diferite jocuri, în câmp şi în interiorul fermelor.

Ciocnitul ouălor se face, în Suedia, ca pretutindeni: se ţin în pumn, lăsând afară numai vârful, şi se loveşte un ou cu altul.

La Limbam, ciocnitul se numeşte « lupta ». Mai la Nord, ciocnitul se face tot aşa, dar partenerii îşi pun în gând o dorinţă, care se va îndeplini dacă oul nu se va sparge. In vremuri mai vechi era obiceiul de a se ciocni oul de fruntea partenerului.

Ouăle se făceau schimb. Se ţineau ascunse în mână, şi se arătau numai când treceau la celalt partener, care uneori

nimerea un ou spart. Tinerii își dădeau multă osteneală să aibă ouă frumos decorate, pentrucă adeseori erau date ca semn de dragoste fetei preferate.

Altă dată se împărțeau fiecăruia un număr de ouă potrivit cu vârsta.

Tradițiile despre origina ouălor de Paști și a jocurilor cu ele, nu sunt originare ale Suedezilor; sunt importate din Germania, unde se făceau multe jocuri cu ouăle roșii, și unde Biserica, încă în 1615, oprise jocurile acestea în biserici și în țintirime ».

ARMENIA

Din studiul « Datine și Obiceiuri la Armeni », publicat de d-l H. Dj. Siruni (Araz), în numărul de Iulie 1936 al revistei « Ani », aflăm informații interesante despre Oul de Paști la Armeni. In Miercurea Mare, care se mai numește « Miercurea de n'ar fi », pentrucă este considerată ca o zi rea, în multe locuri se văpsesc ouă « pentru ca să scoată ochii lui Iuda ». Pe aiurea, ouăle se văpsesc în Vinerea Mare.

In Sâmbăta Mare, oamenii merg la biserică având *ouă roșii* în buzunar, și în momentul când preotul spune: « Luați, mâncați...», cojesc ouăle și le mânâncă.

In Duminica Paștilor, fiecare trimete nașului său, ca dar, 20—30 ouă roșii, având lipită pe unul o lumânare în formă de cruce, și cine merge să felicite în acea zi, primește ca dar un ou roșu.

De când există, la Armeni, obiceiul de a văpsi ouă, nu se știe, nefiind despre acestea nicio aluzie la vechii cronicari armeni. Se crede, însă, că acest obiceiu trebue să fi venit din Apus, pentrucă un scriitor din veacul VIII, atunci când enumeră mâncările care împodobesc masa de Paști, nu pomenește de ouă roșii. Se știe însă că datina era să se mânânce, la Paști, ouă roșii înainte de orice altă mâncare.

In general, ouăle de Paști se văpsesc *roșii*. « Cronicarii armeni amintesc de ouă de coloare roșie. Grigore din Tadev dă chiar o interpretare mistică; socotește oul ca simbolizând pământul, și văpseaua roșie sângele lui Hristos, uitând că

creştinismul a adoptat obiceiul ouălor roşii din tradiţiile păgâne ».

Persoanele îndoliate se feresc de a întrebuinţa coloarea roşie, sau colori deschise; văpsesc ouăle cu colori închise, şi chiar cu negru.

Pentru văpsit se întrebuinţează cârmâzul, şofranul, coji de ceapă, frunze de nuc, şi chiar fânul, care dă coloarea portocalie, şi coaja de granată, pentru a obţine o coloare închisă.

Armenii cunosc şi obiceiul de a încondeia ouăle de Paşti.

In regiunea Alexandropolului se fac figuri cu vârful briceagului, pe oul roşu; prin alte locuri se fac figuri cu ceară, pe oul alb, după care se introduce în vopsea roşie, rămânând desenul alb pe oul de coloare roşie.

Văpseaua se păstrează până la Rusalii, când se mai poate văpsi ouă.

In timpul secerişului se pun în snopi ouă roşii, şi se pun ouă roşii şi în hambar, unde se păstrează până la anul viitor, pentru ca belşugul să fie nelipsit.

La Armeni, oul de Paşti este chiar simbolul Invierii. In dimineaţa de Paşti, pleacă dela biserică ţinând un ou în mână, pentru a vesti sosirea Paştelui.

Copiii cred că dacă păstrează oul roşu, se preface gălbănuşul în chilimbar.

La Armeni se ciocnesc ouăle roşii până la Duminica Verde.

In Armenia, necreştinii aşteaptă « să cadă coaja oului roşu pe pământ » pentru ca să se poată culca pe câmp.

Armenii din Moldova, din Bucovina şi din Ardeal, au păstrat unele din obiceiurile în legătură cu ouăle de Paşti, precum mâncarea de ouă roşii, miel fript şi un fel de cozonac la masa de seară, în timpul Paştilor.

Despre masa de Paşti la Armenii din Ardeal, d-l Siruni reproduce următoarele din descrierea făcută de Păr. Grigore Govrighian, în cartea « Mitropolia Armenilor din Transilvania » (Viena, 1896, p. 224):

« Femeia armeană pregăteşte în seara de Sâmbăta Mare un coş frumos. Ea aşează înăuntru *cataua*, *pasca* şi *halagiul* cel mai frumos. Pe lângă acestea pune o pastramă fiartă, carne

de porc, vreo câteva ouă roșii, carne de miel friptă, vin, sare, etc.

« De Paști, disdedimineață, servitoarea ia coșul acoperit cu o cuvertură de preț și-l duce la biserică și acolo servitorii și servitoarele stau pe rând în picioare cu coșul dinaintea lor. După terminarea liturghiei de dimineață, diaconul, având în mână cădelnița, merge pe dinaintea preotului, care binecuvintează conținutul coșurilor așezate într'un lung șir ».

EGIPTUL

Regretatul meu amic, Dr. Charles Müller, expert pe lângă jurisdicțiile mixte indigene în Consulatul Franței, din Alexandria, mi-a comunicat următoarele:

« In literatura arabă nu se găsește nimic relativ la ouăle de Paști, obiceiu care există, în Egipt.

Obiceiul acesta pare a fi introdus de Greci, în epoca în care ei au ocupat o parte din Egipt, probabil pe timpul Ptolomeilor.

Ouă roșii se fac, la Paști, de către creștinii locali, băștinașii Greci, Malchiți sau Bizantini și Kopții catolici sau ortodocși.

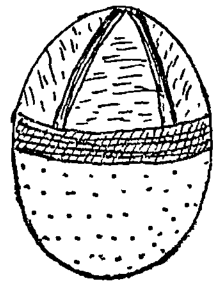
Ouăle de Paști se mai văpsesc și în albastru, verde, etc., dar întrebuințate mai mult sunt cele roșii. Mai este și obiceiul de a lăsa oul alb, pe care se desenează două cruci încrucișate, în coloare roșie sau verde.

Curios însă este faptul că și Musulmanii fac ouă roșii, sau altfel colorate, bineînțeles fără a întrebuința și semnul crucii, pentru « serbătoarea primăverii », care este considerată aici ca serbătoarea țării, și este ținută de toată lumea, fără deosebire de rassă sau religie. Această serbătoare, de origină păgână, este fixată pentru ziua a doua a Paștilor ortodox, când toată lumea o serbătorește în comun, prânzând pe iarbă verde și împodobindu-se cu flori.

In această zi, toată populația ciocnește ouă roșii, Musulmanii și Creștinii ».

D-l Dr. H. A. Winkler îmi scrie următoarele din « Kimân near kift » (Upper Egypt):

« In Egiptul de sus (Kimân), felahii dau copiilor, în ziua de Paşti, ouă colorate. Văpselele se cumpără dela prăvălii. Fiecare copil capătă două ouă, şi după cum mi se spune, regula aceasta este nestrămutată. Mama văpseşte ouăle roşu, portocaliu, verde, cu colori cumpărate, iar coloarea galbenă o scoate fierbând paie de linte, albastru deschis se face din indigo, care trebue să se găsească în orice gospodărie.

Fig. 46

Cea mai întrebuinţată coloare este roşu.

Văpsirea oului se chiamă « înroşire », « a face ouă roşii ».

Ouăle sunt colorate şi cu două colori: o jumătate roşu şi o jumătate verde, sau altă coloare, după plac.

Oul se ornamentează şi în modul următor: se trage, cu o coloare, un brâu lat de-a-curmezişul oului, apoi pe o jumătate de ou se trag, în cruciş, încă două dungi, care pornesc dela marginea brâului şi se opresc la marginea brâului de partea cealaltă a oului. Cele patru compartimente ce rezultă, se văpsesc cu colori variate. Jumătatea oului de sub brâul dela mijloc, se văpseşte cu altă coloare.

Cu ouă astfel colorate se joacă băieţii şi fetele, aruncându-le unul la altul ca o minge, şi zicând, la fiecare aruncătură: « hemîr il bêḍ », ceea ce însemnează « a înroşi oul ».

Toată serbătoarea (orientată după calendarul kopt), se numeşte, la felahii aceştia: « jôm hemîr il-bêḍ », adică « ziua înroşirii ouălor ».

Copiii mai fac prinsoare astfel: doi iau în mână câte un ou, lovesc oul unul de altul, şi acel care se sparge se cuvine celui care l-a spart. (Ciocnitul ouălor la noi).

Un alt joc se numeşte: « a rostogoli oul la vale ».

Jocul acesta nu este legat de obiceiurile dela Paşti, ci se practică în orice timp al anului.

Copiii lasă pe un plan ceva înclinat să alunece oul până la oarecare depărtare, spre o mică bortă făcută în pământ. Acela al cărui ou intră în bortă, ia toate ouăle care greşesc drumul.

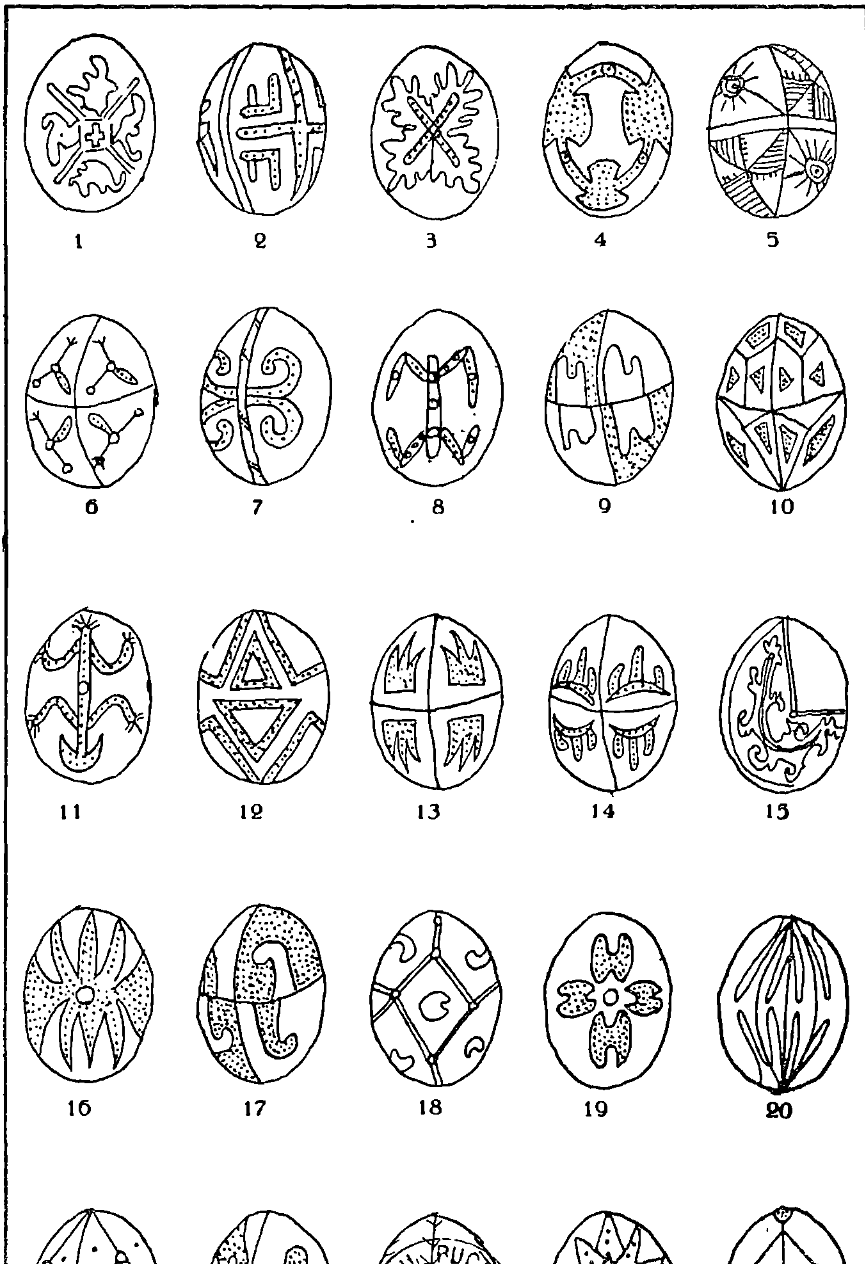
Jocul acesta se poate face şi cu hurmale verzi sau cu mingi din baligă uscată de cămilă sau de capră.

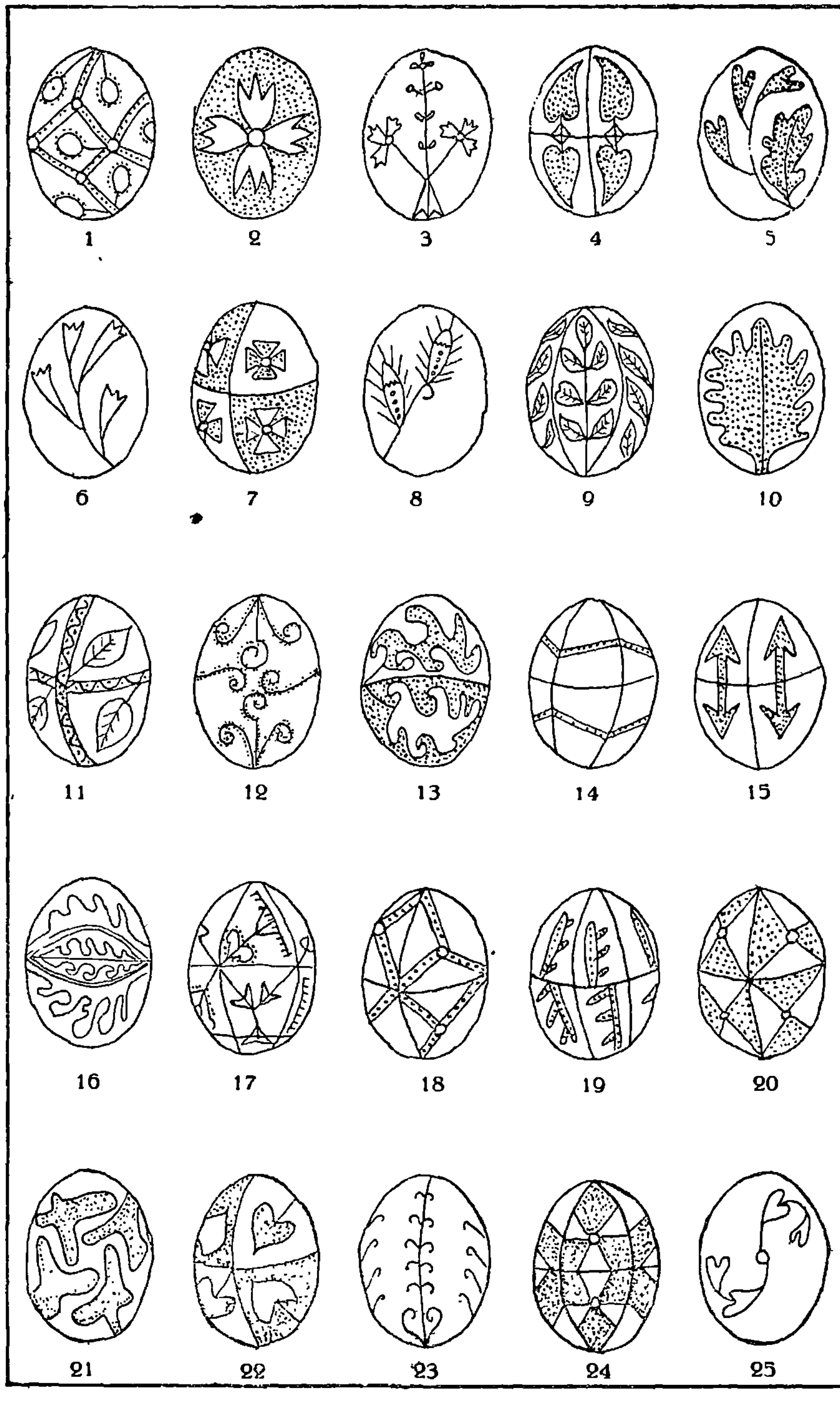
Cojile ouălor colorate se lipesc pe fereastră sau pe ușă, pentru a proteja casa de ochi răi.

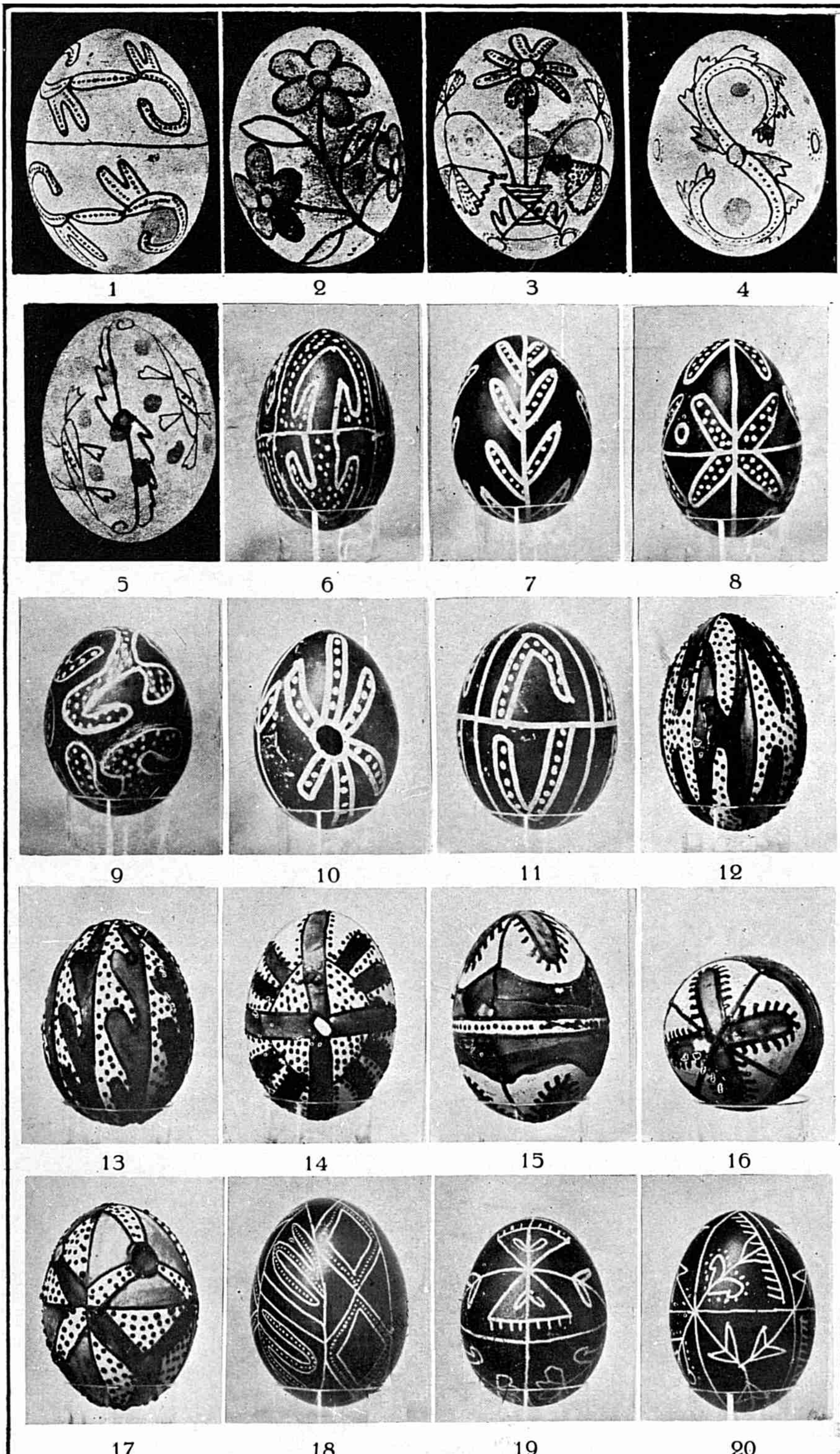
Aceste sunt obiceiuri din satul Kimân din Egiptul de sus.

Despre ouăle de Paști din Egiptul de sus a scris C. B. Klunzinge: « Bilder aus Oberägypten, der Wüste und dem Rothen Meere », Stuttgart, 1877, p. 178.

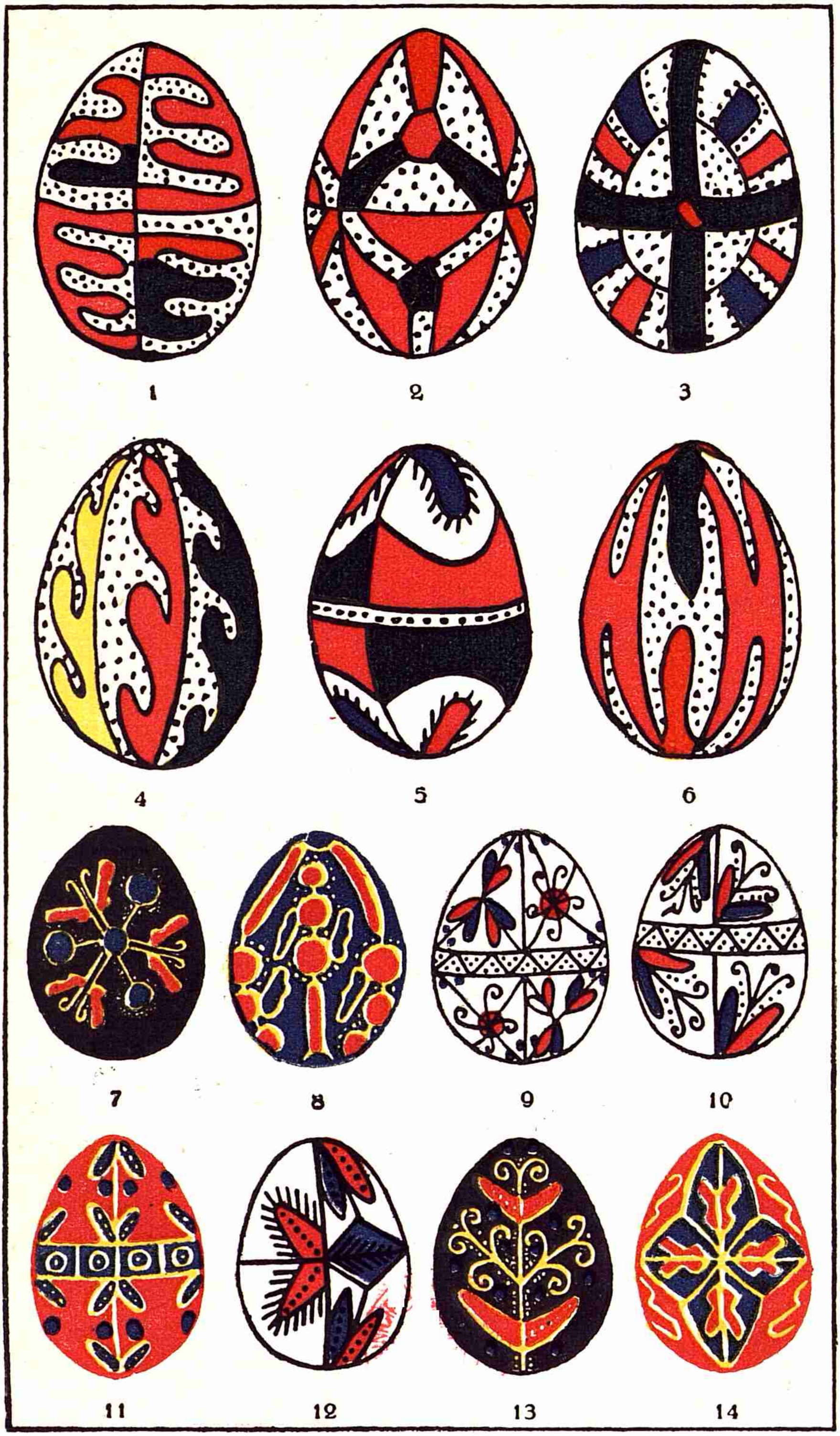
Ouă în diferite colori, cu văpsele cumpărate dela prăvălie, se obișnuiesc și în Egiptul de jos, după cum sunt informat, în satul Bedrîje lângă Zagazîg ».

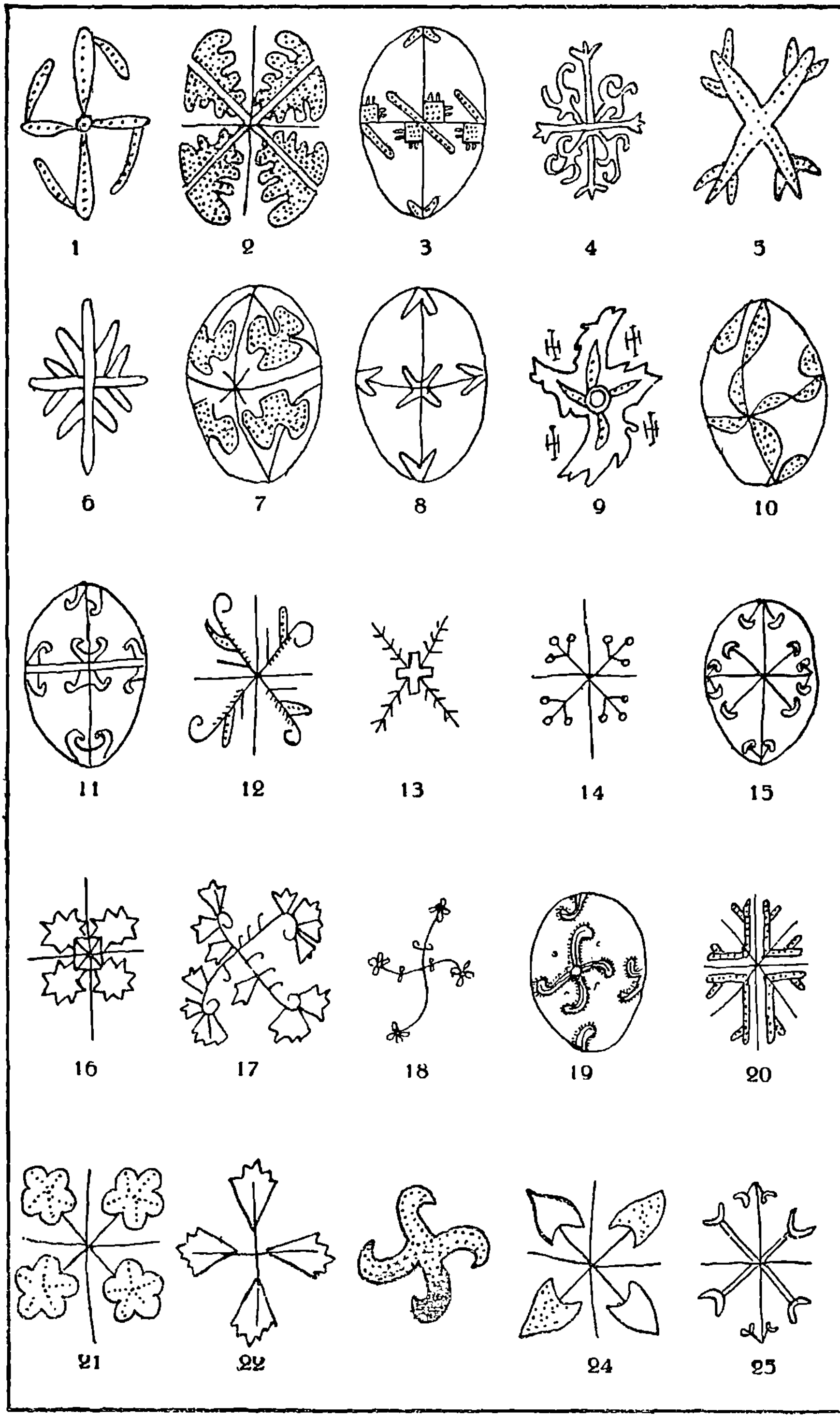

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

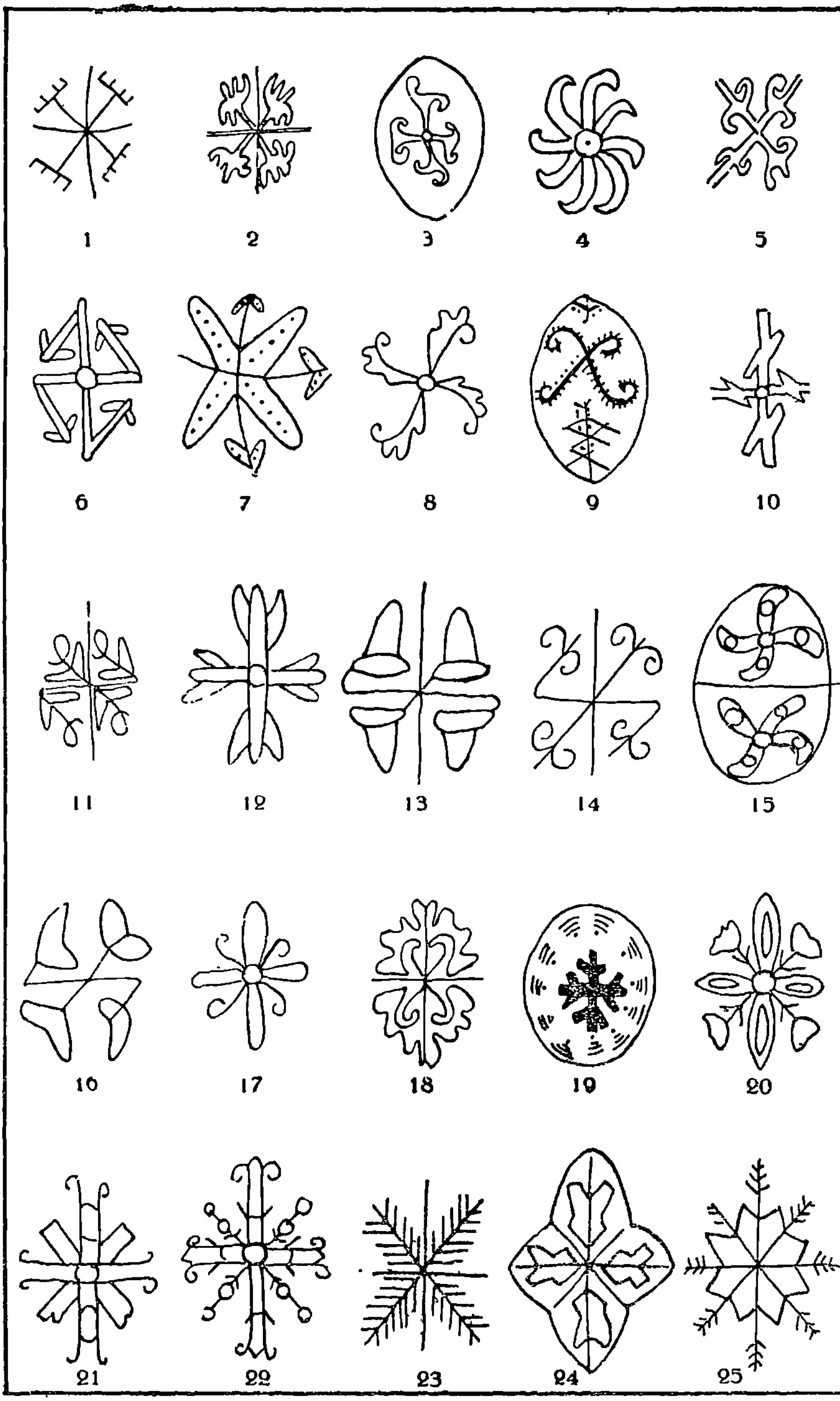

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

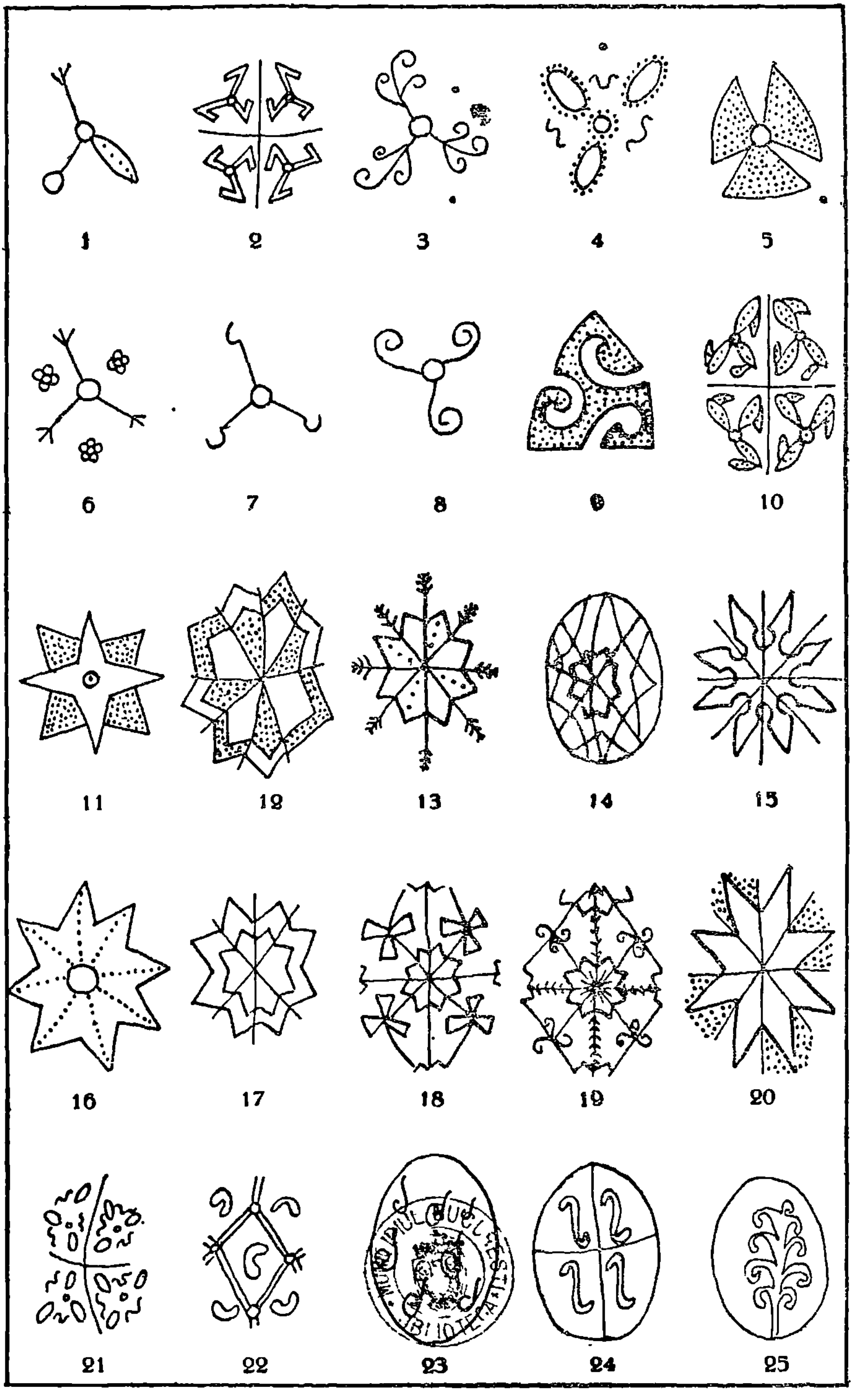

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

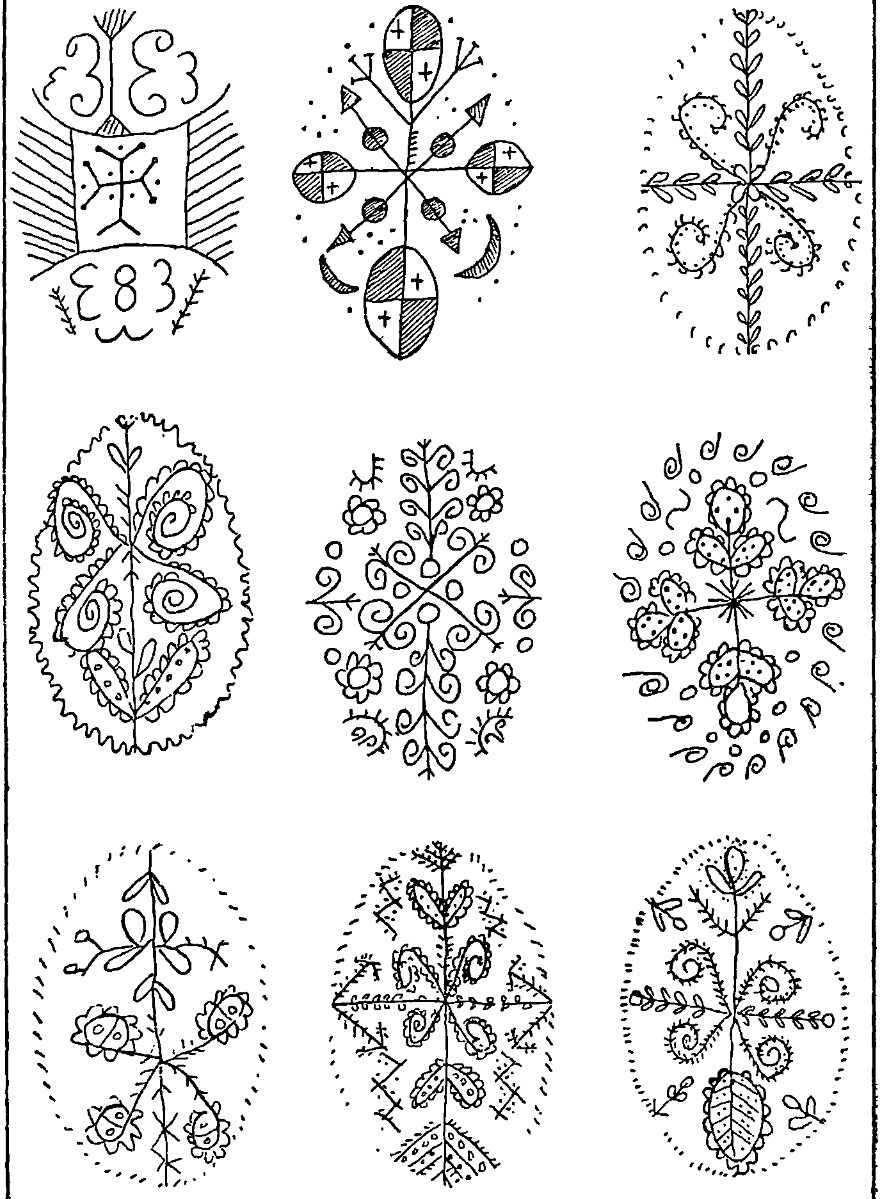

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

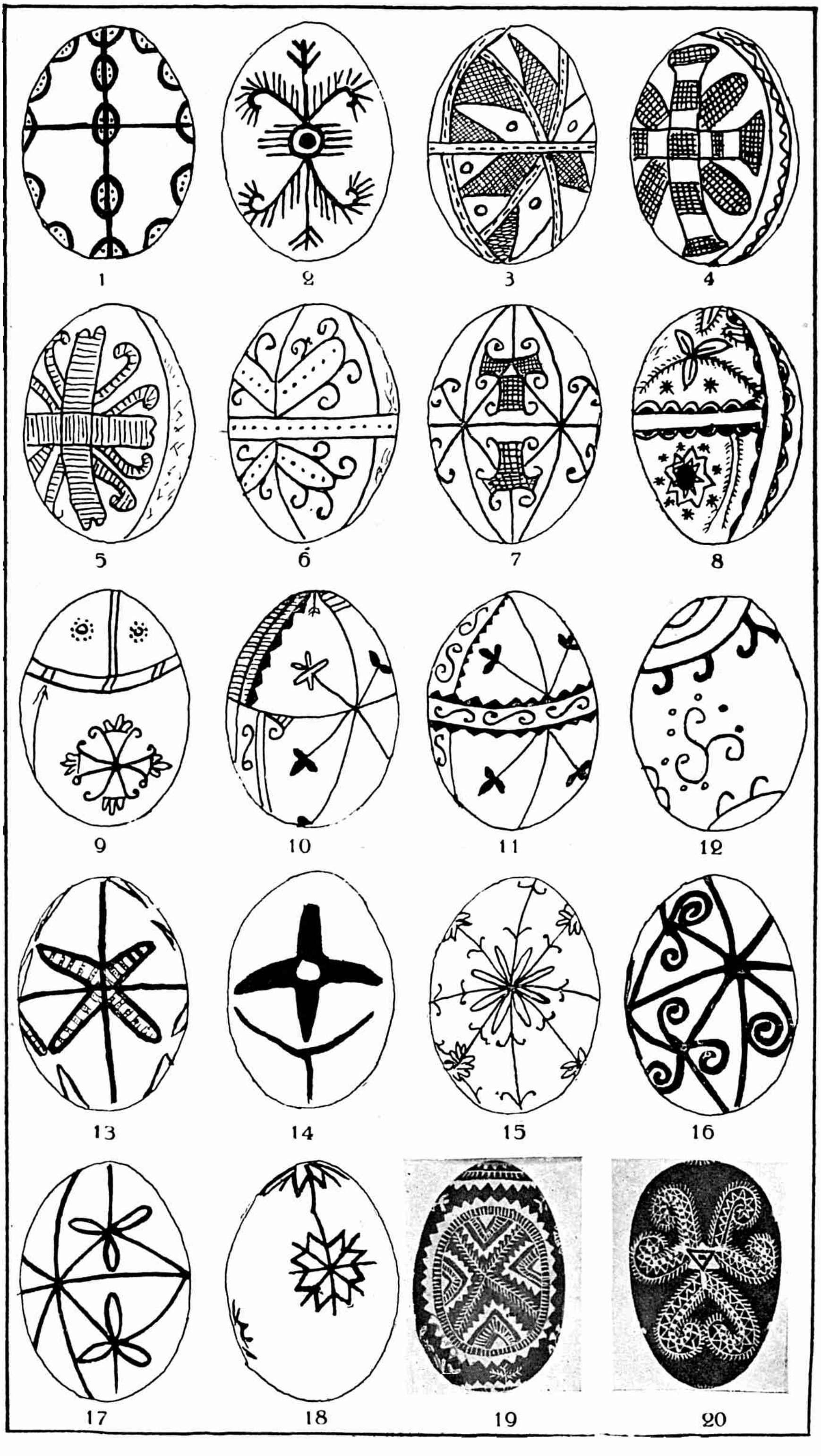

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
24
25

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

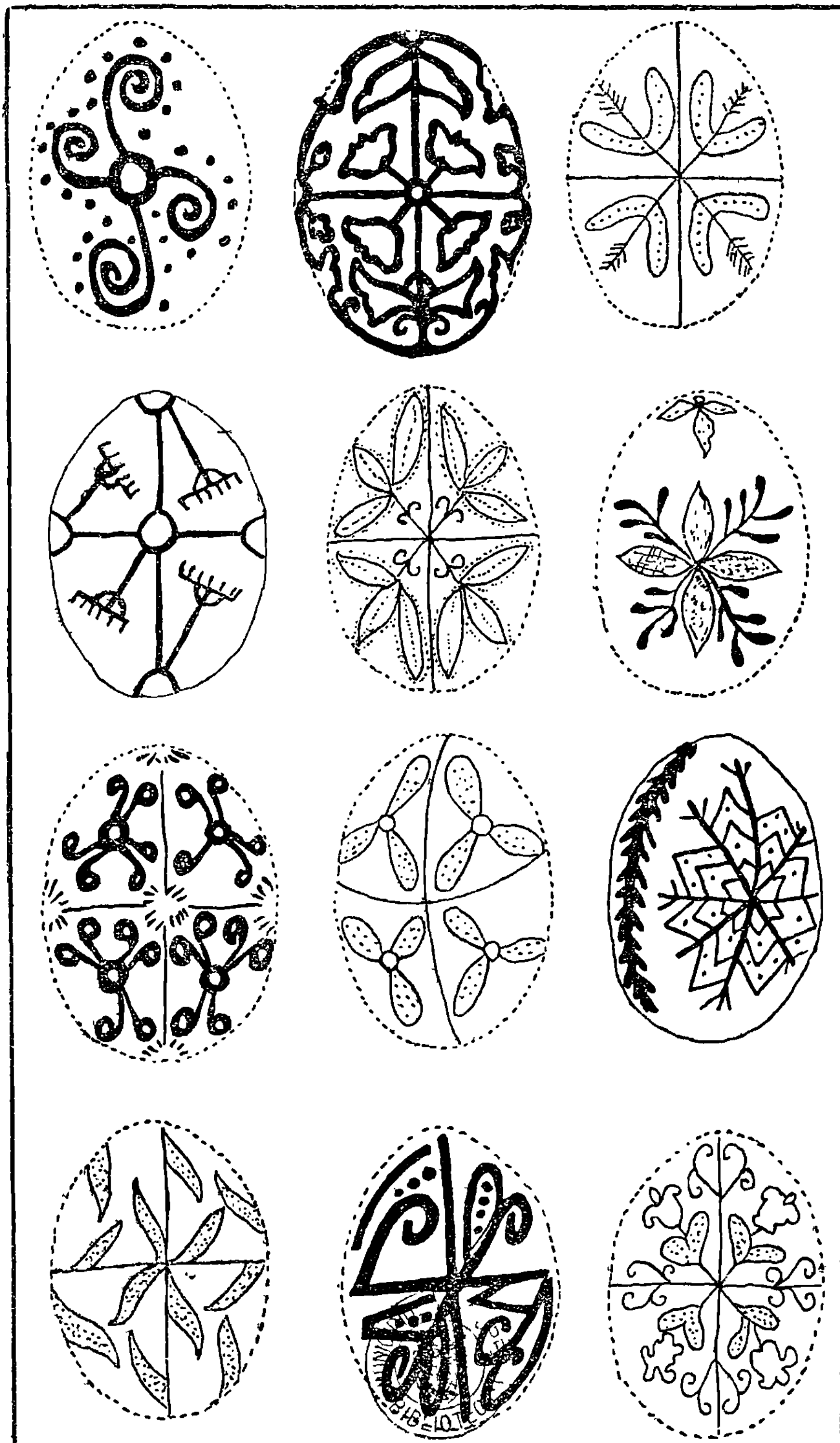

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

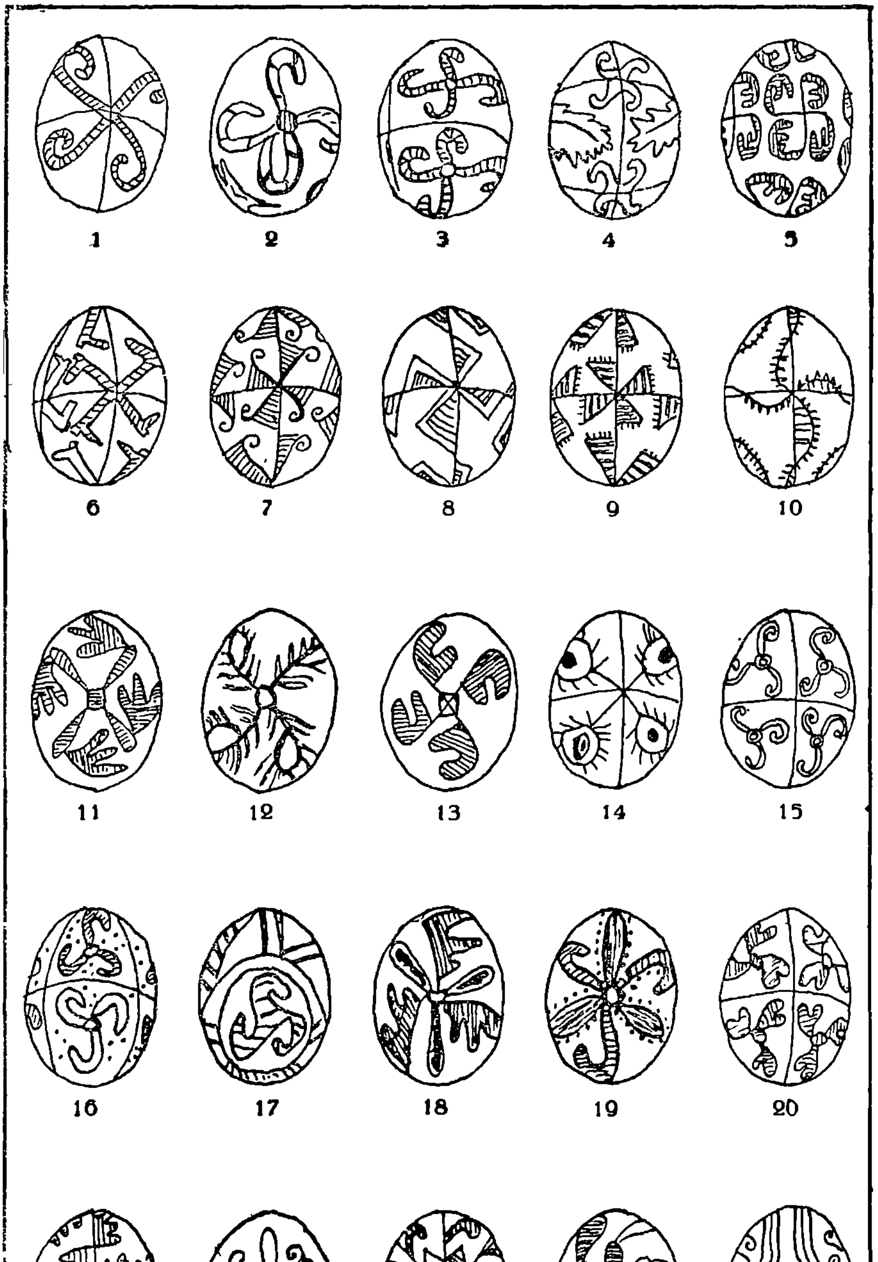

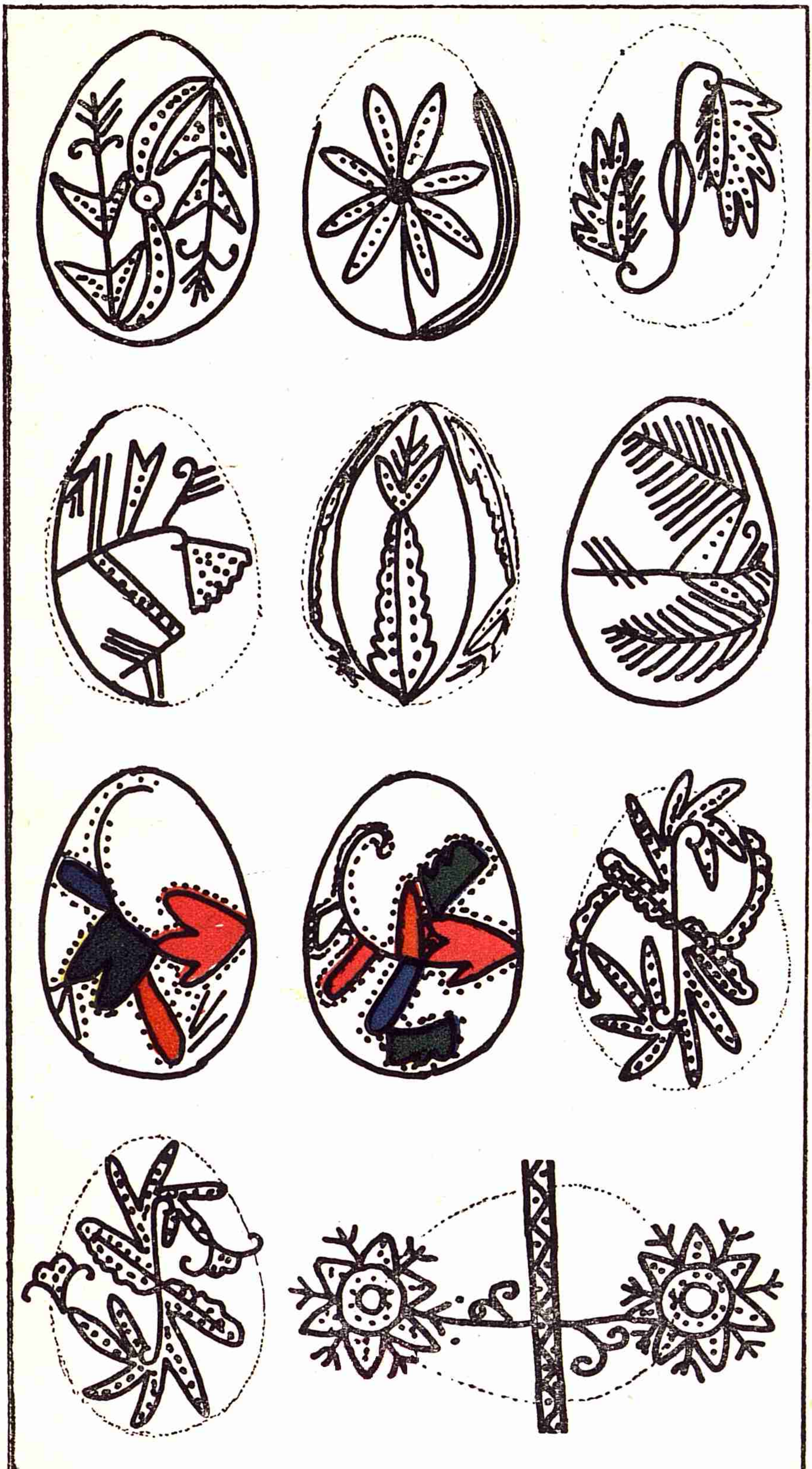
Ornamente cu motive de svastika, pe ouă
de Paşti din Bihor. — Colecţia pre tului Vasile Sala,
din comuna Vaşcău.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

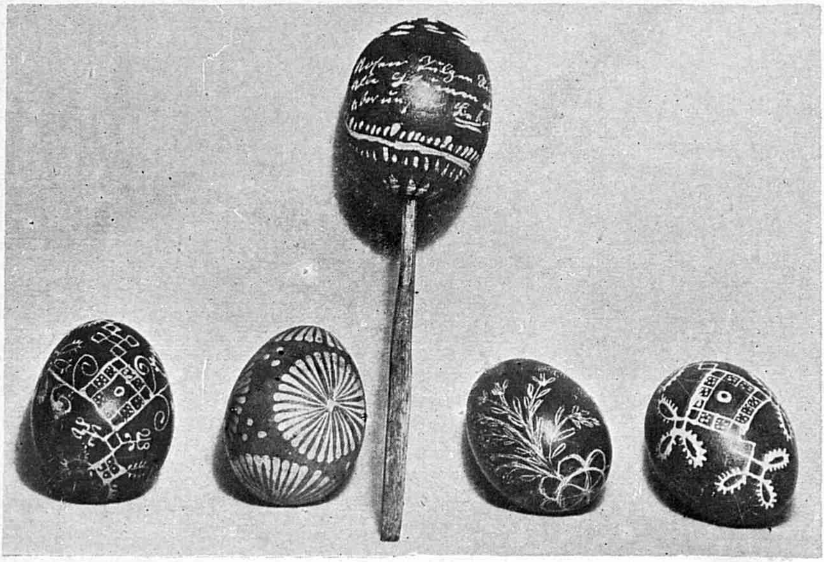

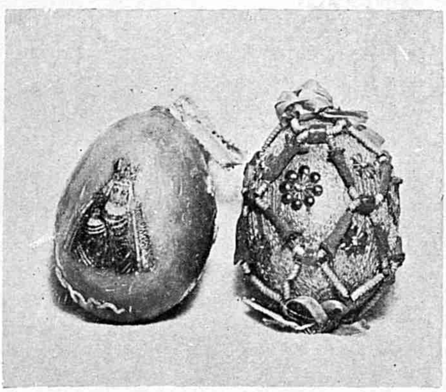

BOLDOG
18
UNNEPET
GB

Ouă de Paşti din Austria
(Dr. Haberlandt).

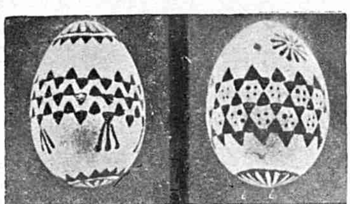
Baden Spreewald Spreewald Ostpreussen Baden

Tirol Bayern Thüringen

(Modele din «Staatl. Sammulung für deutsche Volkskunde» Berlin).

Niederleusitz (Museum. Dresden).

Ouă de Paşti din Germania.

Ouă de Paşti din Bavaria
(Stulberger).

Ouă de Paşti din Germania
(Conrad Hahm).

CUPRINSUL

ACADEMIA ROMÂNĂ

STUDII ŞI CERCETĂRI

		Lei
I.	N. IORGA, Istoria poporului francez, 1919	75
II.	N. IORGA, Scurtă Istorie a Slavilor răsăriteni: Rusia şi Polonia	38
III.	Dr. GR. ANTIPA, Problemele evoluţiei poporului român, 1919	75
IV.	N. IORGA, Istoria literaturilor romanice în desvoltarea şi legăturile lor, 3 vol. 1920	—
V.	P. PONI, Statistica Răzeşilor, 1921	38
VI.	Dr. GR. ANTIPA, Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice, 1921	36
VII.	TH. CAPIDAN, Meglenoromânii. I. Istoria şi graiul lor, 1925	150
	II. Literatura populară la Meglenoromâni, 1928 . .	150
	III. Dicţionar Meglenoromân, 1935	200
VIII.	G. BOGDAN-DUICĂ, Viaţa şi ideile lui Simeon Bărnuţiu, 1924	100
IX.	Dr. N. LEON, Entomologia medicală, 1925 . . .	150
X.	T. SAUCIUC-SĂVEANU, Cultura cerealelor în Grecia antică şi politica cerealistă a Atenienilor, 1925	115
XI.	SEXTIL PUŞCARIU, Studii Istroromâne. II. Introducere, gramatică, caracterizarea dialectului istroromân, 1927	300
XII.	Dr. I. LEPŞI, Studii faunistice, morfologice şi fiziologice asupra Infusoriilor din România, 1927 . .	140
XIII.	O. ANASTASIU, Industriile săteşti în raport cu localizarea marei industrii, 1928	120
XIV.	R. V. BOSSY, Politica externă a României între anii 1873—1880, privită dela Agenţia diplomatică din Roma, 1929	120
XV.	VICTORIA D. VOINOV, Excreţia prin intermediul cromatocitelor la nevertebrate, 1929	150
XVI.	SEXTIL PUŞCARIU, Studii Istroromâne. III. Bibliografie critică, listele lui Bartoli, texte inedite, note, glosare, 1929	210
XVII.	P. P. PANAITESCU, Călători poloni în ţările române, 1930	180
XVIII.	N. GEORGESCU-TISTU, Bibliografia literară română, 1932	230
XIX.	RADU I. PAUL, Flexiunea nominală internă în limba română, 1932	300
XX.	TH. CAPIDAN, Aromânii, dialectul aromân, 1932.	400
XXI.	NICOLAE DRĂGANU, Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponomiei şi a onomasticei, 1933	500
XXII.	G. BOGDAN-DUICĂ, Ioan Barac, studii, 1933 .	100
XXIII.	VESPASIAN ERBICEANU, Naţionalizarea justiţiei şi unificarea legislativă în Basarabia, 1934 . .	150
XXIV.	TR. SĂVULESCU ŞI T. RAYSS, Materiale pentru flora Basarabiei, 1934	300
XXV.	N. GEORGESCU-TISTU, Ion Ghica scriitorul, cu prilejul unor texte inedite, 1935	130
XXVI.	ŞTEFAN PAŞCA, Nume de persoane şi nume de animale în Ţara Oltului, 1936	250
XXVII.	OTTO WITING, Istoria Dreptului de vânătoare în Transilvania, 1936	80
XXVIII.	AL. DOBOŞI, Datul oilor (quinquagesima ovium) 1937	60
XXIX.	ILIE CORFUS, Mihai Viteazul şi Polonii, 1937 .	—
XXX.	ARTUR GOROVEI, Ouăle de Paşti, 1937 . . .	150

C. 44.618.